

METODIKA K POSKYTOVANIU KOMPLEXNEJ PODPORY A OCHRANY ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILIE A ICH DEŤOM

Bohony Barbara, Brnová Tatiana, Buksová Elena, Danková Eva, Dvořáková Jitka, Durbáková Vanda, Fuchsová Nicole, Holubová Barbora, Karlovská Dušana (ed.), Kováčová Mariana, Ľudvík Martin, Milanová -Vendleková Martina, Sejková Apolónia, Skoumalová Ivana

EURÓPSKA ÚNIA

Inštitút pre výskum
práce a rodiny

Tento projekt sa realizuje vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu
v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia
www.esf.gov.sk

Názov: Metodika k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom

Autorky a autor (v abecednom poradí):

Bohony Barbara, Brnová Tatiana, Buksová Elena, Danková Eva, Dvořáková Jitka, Durbáková Vanda, Fuchsová Nicole, Holubová Barbora, Karlovská Dušana (ed.), Kováčová Mariana, Ľudvík Martin, Milanová -Vendleková Martina, Sejková Apolónia, Skoumalová Ivana

Odborné posúdenie: Ing. Oľga Pietruchová, M.A., PhDr. Silvia Porubánová, Mgr. Barbora Burajová

Odborná garancia: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVR SR

Dokument vytvorený v rámci Národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, aktivity 1 Skvalitňovanie služieb pomoci pre ženy zažívajúce násillie a ich deti a podaktivity 1.1 Zjednocovanie postupov a tvorba štandardov a metodiky

Uloženie výstupu: Inštitút pre výskum práce a rodiny, Župné nám. 5-6, 812 41 Bratislava

Forma archivácie: printová a elektronická

Text neprešiel jazykovou korektúrou

Národný projekt Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách

Typ projektu: neinvestičný

Termín realizácie projektu: 06/2014 – 10/2015

ITMS projektu: 27120130678, 27130230021

ISBN 978-80-7138-147-1

© Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2015

Názov: **METODIKA K POSKYTOVANIU KOMPLEXNEJ PODPORY A OCHRANY ŽENÁM ZAŽÍVAJÚCIM NÁSILIE A ICH DEŤOM**

Autorky a autor (v abecednom poradí a ich afiliácia):

Bohony Barbara (Brána do života – Bratislava), Brnová Tatiana (OZ Žena v tiesni – Martin), Buksová Elena (Ministerstvo vnútra SR), Danková Eva (Centrum Slniečko, n.o. Nitra), Dvořáková Jitka (Aliancie žien Slovenska - Bratislava) Durbáková Vanda (advokátka spolupracujúca s OZ Fenestra-Košice), Fuchsová Nicole (MyMamy o.z. – Prešov), Holubová Barbora (Inštitút pre výskum práce a rodiny – Bratislava), Karlovská Dušana (Fenestra – Košice), Kováčová Mariana (Centrum Slniečko, n.o. Nitra), Ľudvík Martin, Milanová - Vendleková Martina, Sejková Apolónia (MyMamy, o.z. – Prešov), Skoumalová Ivana (Fenestra – Košice).

Anotácia:

V Metodike sú uvedené postupy pri poskytovaní špecializovanej komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich detí na Národnej linke pre ženy a iných telefonických linkách, v poradenských centrách pre ženy a v bezpečných ženských domoch. Obsahuje postupy spoločné pre všetky formy násilia na ženách, primárne však pre násilie v párových vzťahoch. Metodika je nadväzujúcim a komplementárnym dokumentom ku Štandardom komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Preto východiská a základné princípy sú rovnaké ako v Štandardoch a vzťahujú sa aj na Metodiku. Pre prehľadnosť používania postupov v jednotlivých druhoch podpory a ochrany sú v Metodike načrtnuté schémy ich kombinácií. V Metodike nájdete postupy pri prvom kontakte so ženou, ale aj s tretími osobami. Za kľúčovú a nevyhnutnú súčasť každého kontaktu so ženou považujeme identifikáciu násilia, odhad nebezpečenstva, plánovanie bezpečia a identifikáciu potrieb ženy zažívajúcej násilie. V Metodike nájdete aj prehľad základných nástrojov na odhad nebezpečenstva násilia a rizika vraždy žien. Metodika sa zameriava aj na konkrétne postupy typické pre jednotlivé druhy podpory a ochrany. V bezpečnom ženskom dome ide napríklad o postup pri prijímaní ženy alebo o postup pri vytváraní osobitného komunitného života v ženskom dome. Pre poradenské centrá pre ženy sú opísané postupy pre individuálne poradenstvo, vrátane právnej pomoci, ale aj postupy pre podporu a ochranu detí žien zažívajúcich násilie. S cieľom poukázať na rozpor v prístupoch k bezpečnosti žien a detí v kontexte násilia na ženách prinášame preklad štúdie Marianne Hester, ktorá odkryva rôzne riziká nejednotného prístupu. Osobitná kapitola je venovaná postupom pre ženy so špecifickými potrebami, ako sú rómske ženy, ženy so zdravotným postihnutím alebo staršie ženy, vyžívajúc zistenia z výskumných štúdií realizovaných v rovnakom projekte. Metodika obsahuje aj návrh softvérovej dokumentácia jednotnej evidencie údajov v prípadoch násilia na ženách. Navrhuje základný súbor premenných, kategórie úkonov aj technické riešenie bezpečia evidenčnej databázy. Metodika neobsahuje všetky potrebné postupy. Chýbajú napríklad postupy pre ženy so skúsenosťou so sexualizovaným násilím. Domnievame sa, že zmapovanie takýchto postupov, ale aj neustále overovanie tých súčasných, je nevyhnutnosťou. Predkladanú Metodiku celkovo vnímame ako návod na rozmyšľanie, nie ako rigidný postup. Každý z postupov však vychádza z ľudskoprávnych, feministických a rodových východísk, berúc do úvahy potreby žien a sledujúc rovnaké ciele, bezpečie a posilnenie žien, ako aj bezpečie ich detí.

Kľúčové slová

násilie na ženách, metodika, špecializované podporné služby, pomoc, podpora a ochrana, ľudské práva žien, štandardy, základné princípy.

Annotation:

The Guideline sets out procedures for provision of specialized complex support and protection of women survivors of violence and their children by the National hotline and other helplines, by women's counselling centres and women's shelters. The document contains procedures common to all forms of violence against women, but primarily for the violence in intimate relationships. The Guideline is a coherent and complementary document to the Standards of complex support and protection for women surviving violence. Therefore, the backgrounds and basic principles are identical to Standards and apply also to the Guideline. For convenient usage, the procedures for various kinds

of support and protection are outlined in graphical schemes. In the Guideline, the procedures for the first contact with women and with the third person can be found. The key and inevitable part of each contact with a woman is the identification of violence, risk assessment, safety planning and identification of the needs of women surviving violence. The Guideline contains also an overview of the basic tools for estimating the risk of violence and the risk of femicide. The document addresses also the specific procedures for specific kind of support and protection. For women's shelters, for instance, the recruitment procedure and the creation of special community life are provided. For women's counselling centres the procedures for individual counselling, including legal assistance, as well as procedures for the promotion and protection of children of women surviving violence are offered. To point out the differences in approaches to safety of women and children in the context of violence against women, we present the translation of the Marianne Hester's study, which reveals risks of the fragmented approaches. A special chapter is devoted to procedures for women with special needs, such as Roma women, women with disabilities or elderly women, featuring the findings of research studies conducted in the same project. The Guidelines includes the design of software documentation of the unified register of data on cases of violence against women. A core set of variables, categories of services and technical safety solutions of the database are proposed. The Guideline does not contain all the necessary procedures. For example, procedures for women surviving sexual violence are missing. We believe that such procedures have to be surveyed, as well as their continuous monitoring, are essential. Overall, the Guideline is considered as a guide for thinking, not a rigid procedure. Each of the procedures, however, is based on human rights, feminist and gender backgrounds, taking into account the needs of women and pursuing the same objectives, safety and empowerment of women, as well as the safety of their children.

Key words:

violence against women, guideline, specialized support services, help, support and protection, human rights of women, standards, basic principles.

Pod'akovanie:

Ďakujeme Adriane Mesochoritsovej z Možnosti voľby za spontánnu pomoc pri dokončovaní dokumentu a editácii prekladu štúdie Marianny Hester. Ďakujeme samotnej Marianne Hester z univerzity v Bristole za povolenie preložiť a publikovať jej štúdiu.

V neposlednom rade ďakujeme projektovej manažérke Božene Oravcovej, ktorá bola výraznou pomocou pri zabezpečení procesu vytvárania metodiky organizovaním spoločných pracovných stretnutí. Vďaka patrí aj celému projektovému a ekonomickému tímu projektu, RNDr. Helene Rašovej – hlavnej projektovej manažérke, Denise Gálovej, Daniele Kytkovej, Daniele Moravčíkovej, pani Nemčanskej, Michaele Szaboovej, Beate Ďurčíkovej a mnohým ďalším, bez ktorých by nebolo možné zvládnuť náročný administratívny proces. Ďakujeme aj vedeniu Inštitútu pre výskum práce a rodiny, riaditeľke PhDr. Sylvii Porubánovej, za jej podporu pri realizácii projektu.

Osobitná vďaka patrí odbornej garantke projektu Ing. Oľge Pietruchovej, M.A. – riaditeľke odboru rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, bez ktorej by projekt nebol vznikol a ktorá významne prispela k jeho nastaveniu, presadeniu a schváleniu.

OBSAH

OBSAH	5
VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV	8
ZOZNAM TABULIEK	8
ZOZNAM SCHÉM	8
ÚVOD	9
1. VÝCHODISKÁ POSKYTOVANIA KOMPLEXNEJ PODPORY A OCHRANY ŽIEN ZAŽÍVAJÚCICH NÁSILIE A ICH DETÍ	12
1.1. ĽUDSKOPRÁVNE VÝCHODISKÁ	12
1.2. FEMINISTICKÉ VÝCHODISKÁ	14
1.3. PERSPEKTÍVA RODOVEJ ROVNOSTI	16
2. ZÁKLADNÉ PRINCÍPY POSKYTOVANIA PODPORY A OCHRANY ŽIEN ZAŽÍVAJÚCICH NÁSILIE A ICH DETÍ	18
2.1. CHÁPANIE NÁSILIA NA ŽENÁCH AKO PRÍČINY A DÔSLEDKU NEROVNOSTI ŽIEN	18
2.2. BEZPEČIE A ĽUDSKÁ DÔSTOJNOSŤ	19
2.3. ŠPECIALIZOVANÉ SLUŽBY PRE ŽENY ZAŽÍVAJÚCE NÁSILIE VYCHÁDZAJÚCE Z POTRIEB ŽIEN	19
2.4. RÔZNORODOSŤ A SPRAVODLIVÝ PRÍSTUP	22
2.5. PRÁVNE ZASTUPOVANIE A OBHAJOBA PRÁV ŽIEN.....	23
2.6. POSILNENIE ŽIEN	23
2.7. PARTICIPÁCIA ŽIEN NA ROZVOJI A RIADENÍ SLUŽIEB.....	24
2.8. DÔVERNOSŤ INFORMÁCIÍ A INFORMOVANÝ SÚHLAS.....	25
2.9. KOORDINOVANÁ ODOZVA.....	26
2.10. VOLANIE PÁCHATEĽOV NA ZODPOVEDNOSŤ	26
2.11. RIADENIE A ZODPOVEDNOSŤ.....	27
2.12. SPOLOČENSKÁ ZMENA	27
2.13. PODPORA A PRÁCA S DEŤMI.....	27
3. ŠTRUKTÚRA DRUHOV PODPORY A OCHRANY A METODICKÝCH POSTUPOV	29
4. PRVÝ KONTAKT	33
4.1. PRVÝ TELEFONICKÝ/OSOBNÝ KONTAKT SO ŽENOU	33
4.1.1. <i>Aktuálna situácia ženy</i>	37
4.1.2. <i>Základná identifikácia násillia</i>	37
4.1.3. <i>Základný odhad nebezpečenstva</i>	38
4.1.4. <i>Základné plánovanie bezpečia so ženou</i>	40
4.1.5. <i>Identifikácia potrieb</i>	42
4.1.6. <i>Poskytnutie základných informácií a dohodnutie ďalšieho postupu</i>	43
4.2. PRVÝ TELEFONICKÝ/OSOBNÝ KONTAKT S TREŤOU OSOBOU.....	44
4.2.1. <i>Poskytnutie základných informácií</i>	45
4.2.2. <i>Poskytnutie podpory a dohodnutie ďalšieho postupu</i>	46
4.3. VYHLÁDÁVACIA ČINNOSŤ	47
5. IDENTIFIKÁCIA NÁSILIA	49
5.1. FORMY A VZORCE NÁSILIA.....	51
5.1.1. <i>Psychické násillie</i>	51
5.1.2. <i>Žiarlivé a kontrolujúce správanie / izolácia</i>	52
5.1.3. <i>Fyzické násillie</i>	53
5.1.4. <i>Sexuálne / sexualizované násillie</i>	53
5.1.5. <i>Ekonomické násillie</i>	54

5.1.6. <i>Prenasledovanie a obťažovanie</i>	54
5.2. ZRANENIA	55
5.3. STRATÉGIE PREŽITIA	56
6. ODHAD NEBEZPEČENSTVA	58
6.1. PÄŤ KATEGÓRIÍ NEBEZPEČENSTVA V PRÍPADOCH NÁSILIA	60
6.2. ODHAD NEBEZPEČENSTVA ŽENOU SAMOTNOU	63
6.3. RIZIKOVÉ FAKTORY PRE VRAŽDY ŽIEN ICH PARTNERMI	64
6.3.1. <i>Odchod z násilného vzťahu</i>	66
6.3.2. <i>Žiarlivosť a kontrolujúce správanie</i>	67
6.3.3. <i>Prenasledovanie a obťažovanie</i>	67
6.3.4. <i>Kontakt s dieťaťom/deťmi</i>	68
6.4. NÁSTROJE NA ODHAD NEBEZPEČENSTVA A TAKTIKY MANAŽMENTU RIZÍK	69
6.4.1. <i>Potenciálne riziká používania nástrojov na odhad nebezpečenstva</i>	69
6.4.2. <i>Taktiky manažmentu rizík</i>	70
7. PLÁNOVANIE BEZPEČIA	72
7.1. PLÁNOVANIE BEZPEČIA SO ŽENOU	72
8. IDENTIFIKÁCIA POTRIEB A DOHODNUTIE DRUHOV PODPORY A OCHRANY	77
9. DRUHY PODPORY A OCHRANY	78
9.1. NÁRODNÁ LINKA PRE ŽENY ZAŽÍVAJÚCE NÁSILIE A TELEFONICKÉ LINKY JEDNOTLIVÝCH ORGANIZÁCIÍ	78
9.2. BEZPEČNÉ ŽENSKÉ DOMY	78
9.2.1. <i>Bezpečné ubytovanie</i>	79
9.2.2. <i>Prepravná služba</i>	80
9.2.3. <i>Komunitný život v bezpečnom ženskom dome</i>	81
9.3. PORADENSKÉ CENTRÁ PRE ŽENY	83
9.3.1. <i>Individuálne poradenstvo</i>	84
9.3.2. <i>Skupinová práca</i>	94
9.4. PODPORA A OCHRANA DETÍ ŽIEN ZAŽÍVAJÚCICH NÁSILIE	96
9.4.1. <i>Individuálna práca</i>	98
9.4.2. <i>Skupinová práca</i>	103
9.4.3. <i>Rekreačné a vzdelávacie aktivity</i>	105
9.4.4. <i>Podpora počas súdnych konaní</i>	106
9.5. PODPORA A OCHRANA VZŤAHU MEDZI MATKAMI A DEŤMI	106
10. PRIMERANÁ POMOC PRE ŽENY SO ŠPECIFICKÝMI POTREBAMI	110
10.1. RÓMSKE ŽENY A ŽENY Z INÝCH ETNICKÝCH SKUPÍN	110
10.2. ŽENY MIGRANTKY	113
10.3. ŽENY SO ZDRAVOTNÝM ZNEVÝHODNENÍM	113
10.4. INÉ SKUPINY ŽIEN SO ŠPECIFICKÝMI POTREBAMI	115
11. JEDNOTNÁ EVIDENCIA ÚDAJOV O PRÍPADOCH NÁSILIA NA ŽENÁCH A ICH DEŤOCH	121
11.1. ÚČEL DOKUMENTU	121
11.2. POJMY A SKRATKY	121
11.3. VÍZIA A ROZSAH	121
11.3.1. <i>Požiadavky</i>	121
11.3.2. <i>Rozsah a limity</i>	124
11.3.3. <i>Kontext</i>	125
11.4. POUŽÍVATEĽSKÉ POŽIADAVKY	128
11.4.1. <i>Prípady použitia</i>	128
11.4.2. <i>Nefunkčné požiadavky</i>	141
11.5. DÁTA	142

11.5.1. Logický dátový model	142
11.5.2. Fyzický dátový model	145
11.5.3. Datové pumpy	159
11.5.4. Prehľady	160
11.6. BEZPEČNOSŤ	164
11.7. ZHRNUTIE	165
ZHRNUTIE A ZÁVERY	166
LITERATÚRA.....	168
PROFILY AUTORIEK A ORGANIZÁCIÍ PODIEĽAJÚCICH SA NA TVORBE METODIKY.....	174
PRÍLOHY	177
PRÍLOHA Č. 1	177
<i>WAVE: Prehľad nástrojov na odhad nebezpečenstva násillia a rizika vraždy zo strany intímneho partnera a rizika vraždy zo strany intímneho partnera .....</i>	<i>177</i>
PRÍLOHA Č. 2	180
<i>Marianne Hester: Model troch planét; K porozumeniu rozporov v rámci prístupov k bezpečnosti žien a detí v kontexte násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch .....</i>	<i>180</i>

VYMEDZENIE ZÁKLADNÝCH POJMOV

Komplexná podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie: súbor opatrení a postupov špecificky zameraných na ženy, ktoré zažili násilie a ich deti, uplatňujúce rodový (nie neutrálny) prístup s cieľom vytvorenia bezpečia, posilnenia žien, zmiernenie dopadov násilia a dosiahnutie spravodlivosti.

Násilie páchané na ženách: je porušovaním ľudských práv žien a formou diskriminácie žien; za násilie páchané na ženách sa považujú všetky činy rodovo podmieneného násilia, ktoré majú alebo môžu mať za následok telesnú, sexuálnu, duševnú, ale aj ekonomickú ujmu alebo utrpenie žien vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo svojvoľného zbavenia slobody, či už vo verejnom alebo v súkromnom živote.

Potreby žien so skúsenosťou s násilím: východisko pre voľbu a uplatnenie vhodného postupu pri poskytovaní podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie.

Rodovo podmienené násilie na ženách: násilie, ktoré je nasmerované proti žene, pretože je žena alebo ktoré postihuje ženy nepomerne viac.

Žena: v texte pojem označuje ženy zažívajúce násilie, ktoré vyhľadali podporu a ochranu, kontaktovali špecializované organizácie, vstúpili do poradenského procesu, alebo je im poskytovaná špecializovaná podpora a ochrana (nahrádza pojem klientka).

Femicída: rodovo podmienené vraždy žien ich intímnymi partnermi.¹

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1: Feministická analýza a chápanie násilia na ženách	15
Tabuľka 2: Vybrané rozdiely medzi všeobecnými a špecializovanými službami/prístupmi	20
Tabuľka 3: Zúčastnené strany	125
Tabuľka 4: Výhody a nevýhody možností nasadenia systému	126

Zoznam schém

Schéma 1: Základná schéma prepojenia východísk, základných princípov, potrieb žien a jednotlivých druhov podpory a ochrany	29
Schéma 2: Štruktúra metodických postupov pre Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie	30
Schéma 3: Štruktúra základných metodických postupov pre Bezpečný ženský dom	31
Schéma 4: Štruktúra základných metodických postupov pre poradenské centrum pre ženy	32
Schéma 5: Päť kategórií nebezpečenstva v prípadoch násilia	60
Schéma 6: Individuálne poradenstvo – proces podpory a ochrany žien	84
Schéma 7: Druhy poradenstva v špecializovanej komplexnej podpore a ochrane žien	86
Schéma 8: Nasadenie	127
Schéma 9: Identifikované roly	128
Schéma 10: Hlavné entity	142
Schéma 11: Vedľajšie entity súvisiace s entitou Žena	144
Schéma 12: Vedľajšie entity súvisiace s entitou Násilný vzťah	144
Schéma 13: Hlavné entity	145
Schéma 14: Číselník	146

¹ Hart, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str. 4. Dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

ÚVOD

Cieľom Metodiky k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom (ďalej ako „Metodika“) je predstaviť základné postupy a osobitné prvky pri zaistení bezpečia a posilnenia žien so skúsenosťou s násilím. Napriek tomu, že Metodika obsahuje viaceré „povinné“ prvky, ako je identifikácia násillia, odhad nebezpečenstva a pod. celkovo možno vnímať Metodiku ako **návod na rozmyšľanie**. Vychádzame z poznania, že voľba použitého postupu musí vždy reflektovať aktuálnu situáciu ženy a jej detí, jej potreby a vnímanie bezpečnostných rizík. Rigidné používanie rovnakých postupov môže ženu a jej deti vystaviť závažným rizikám.

Metodika vznikla v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách realizovaného vďaka podpore z Európskeho sociálneho fondu v rámci Operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia. Odborným garantom projektu bol Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Realizátorom projektu Inštitút pre výskum práce a rodiny.

Metodika sa vzťahuje na postupy špecializovanej komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich detí používané primárne na Národnej linke pre ženy a iných telefonických linkách, v poradenských centrách pre ženy a v bezpečných ženských domoch. Napriek tomu, že môže obsahovať spoločné postupy vzťahujúce sa na všetky formy násillia na ženách, skúsenosti zachytené v Metodike sa vzťahujú najviac na násilie v intímnych vzťahoch, resp. na **násilie na ženách v partnerských vzťahoch**.

V Metodike autorky používajú rodovo vyvážený jazyk s cieľom zohľadniť prítomnosť, postavenie a úlohy žien v našej spoločnosti rovnako, ako to robí súčasná prax u mužov.² Používanie rodovo vyváženého jazyka považujú autorky za prejav rešpektu voči ženám, napĺňanie princípu rodovej rovnosti a nediskriminácie.³

Postup pri vytváraní Metodiky bol nasledovný:

- vytvorenie riešiteľského tímu z dôrazom na prax a dlhodobé skúsenosti s poskytovaním pomoci, ochrany a podpory ženám zažívajúcim násilie,
- dokument sa vytváral participatívnym spôsobom, t. j. spoločnou diskusiou na pracovných stretnutiach, konsenzom o rámcovej osnove a obsahu dokumentu,
- následne bol dokument vytváraný online (nástroj google/docs) a napĺňaním jednotlivých kapitol obsahom,

² Recommendation No. R (90) 4 of the Committee of Ministers to member states on the elimination of sexism from language

³ Rodovo vyvážený jazyk prispieva k presnosti, zrozumiteľnosti a koherentnosti jazyka. Opakom je rodovo nevyvážený, rodovo nekorektný jazyk, ktorý reprodukuje mocenskú nerovnováhu medzi mužmi a ženami ako jeden z faktorov vzniku a pretrvávania rodovo-podmieneneho násillia na ženách (viac v Cviková, J., (ed.), 2014, Analýza významu a možností používania rodovo vyváženého jazyka, publikácia v rámci projektu Inštitút rodovej rovnosti, CV MPSVR SR, Bratislava, dostupné na:

http://www.ruzovyamodrysvet.sk/chillout5_items/1/6/0/1/1601_5755f0.pdf).

V zmysle sociológie jazyka je jazyk chápaný ako jav, ktorý spoluurčuje ako sa o veciach a ľuďoch uvažuje. Prostredníctvom jazyka realitu chápeme, popisujeme, usporadúvame a môžeme aj meniť; jazyk predurčuje výber interpretácie reality. Pozri aj Cviková, J. (ed) a kol, 2014: Ako používať rodovo vyvážený jazyk. Národný projekt Inštitút rodovej rovnosti, Centrum zdolávania MPSVR SR.

- záverečná editácia dokumentu sa realizovala off-line, s cieľom zosúladiť postupy aj so Štandardmi poskytovania špecializovanej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie (ďalej len „Štandardy“),
- zeditovaný dokument bol predložený na opätovné získanie spätnej väzby od všetkých členiek tímu,
- simultánne s týmto procesom boli vytvorené podkladové materiály (preklad štúdie Marianny Hester a softvérová dokumentácia jednotnej evidencie) a zapracované do Metodiky.

Predkladanú Metodiku ponúkame, podobne ako Štandardy, na **využitie** viacerými spôsobmi a na viacerých úrovniach:

- a) Na systémovej úrovni:
  - Metodika je rámcom a informáciou pre štátnu a verejnú správu o tom, ako špecializované mimovládne organizácie postupujú pri poskytovaní špecializovanej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a jej detí,
  - Metodika predstavuje zdroj informácií aj pre inštitúcie, ktoré majú zodpovednosť a kompetencie podieľať sa na komplexnej podpore a ochrane žien a ich detí pred násilím.
- b) Na úrovni jednotlivých organizácií:
  - Metodika je ponukou pre existujúce špecializované ženské mimovládne organizácie, ktoré poskytujú podporu a ochranu ženám zažívajúcim násilie a ich deťom s cieľom udržania už nastúpenej línie, posilnenie východísk, uplatňovania základných princípov a zvýšenie kvality svojej každodennej práce,
  - Metodika slúži aj pre novovzniknuté a budúce ženské mimovládnej organizácie, ktoré by chceli začať pomáhať ženám, ktoré zažívajú násilie a ich deťom, ako aj pre súčasné organizácie poskytujúce všeobecné služby, ktoré by sa chceli špecializovať týmto smerom,
  - Metodika je informáciou pre všetky ženy a mužov, ktoré a ktorí pracujú v pomáhajúcich profesiách a môžu prichádzať do kontaktu so ženami zažívajúcimi násilie a ich deťmi.
- c) Na úrovni jednotlivých odborníčov - žien, ktoré pomáhajú iným ženám a ich deťom:
  - je Metodika zdrojom na reflexiu a podnetom na kontinuálne zlepšovanie každodennej práce,
  - je súborom informácií pre lepšie pochopenie komplexnosti postupov pri poskytovaní špecializovanej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie,
  - je podnetom na výmenu skúseností a poznatkov z danej oblasti.

V neposlednom rade je Metodika určená aj pre samotné ženy, ktoré zažívajú násilie v partnerských vzťahoch, prípadne iný druh rodovo podmieneného násillia. Metodika obsahuje postupy, ktoré môžu byť uplatnené v jednotlivých špecializovaných organizáciách pri poskytovaní podpory a ochrany.

Metodika je nadväzujúcim a komplementárnym dokumentom ku Štandardom komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Preto vychodiská a základné princípy

Štandardov sa vzťahujú aj na Metodiku. V prvej a druhej kapitole prinášame skrátené znenie východísk a základných princípov a ich prípadné prispôsobenie účelom Metodiky.⁴

Tretia kapitola obsahuje schémy jednotlivých druhov špecializovanej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a metodických postupov. Schémy majú byť vizualizáciou vzájomného previazania a komplexnosti používaných postupov. Niektoré metodické postupy sa opakujú pri každom druhu, zdôrazňujúc možnosti kombinovania jednotlivých druhov navzájom.

Štvrtá kapitola sa zameriava na podrobný opis postupu pri prvom kontakte (zväčša telefonickom) a jeho základné prvky, ktoré by mal obsahovať. Opísaný je prvý kontakt so ženou, ale aj s tretími osobami. Postup prvého kontaktu je využiteľný aj pri vyhľadávacej činnosti.

Piata až siedma kapitola obsahujú kľúčové postupy pri poskytovaní špecializovanej komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich detí. Identifikácia násilia cez formy a vzorce násilie, vedieť rozoznať zranenia a spoznať stratégie prežitia ženy stoja na začiatku každého ďalšieho postupu. Odhad nebezpečenstva a rizikové faktory vraždy žien sú nevyhnutnými prvkami na to, aby sme mohli napláňovať ďalšie kroky a vypracovať plán bezpečia spolu so ženou.

Kapitoly osem až deväť, na základe identifikácie potrieb ženy a dohodnutie ďalšieho druhu podpory a ochrany, opisujú konkrétne postupy charakteristické pre bezpečné ženské domy, na Národnej linke pre ženy a iných telefonických linkách, ako aj v poradenských centrách pre ženy. Obsahujú popis osobitných postupov, ako je napríklad vytváranie komunitného života v bezpečnom ženskom dome, alebo jednotlivé druhy individuálneho poradenstva, zohľadňujúce celú škálu dopadov násilia na životy žien. Pomerne veľkú pozornosť venujeme aj podpore a ochrane detí žien, pretože tieto dve problematiky, podľa našich skúseností, nemožno oddeliť. Pre identifikáciu kontroverzií a rizík pri nezohľadňovaní súvislostí medzi problematikou detí a žien prinášame v prílohe štúdiu Marianny Hester. Menší priestor venujeme aj primeranej pomoci pre ženy so špecifickými potrebami, ako sú rómske ženy, ženy so zdravotným postihnutím a iným skupinám žien. Táto oblasť je ešte pomerne neprebádaná a vyžaduje si ďalšie rozpracovanie.

Jazyk poslednej kapitoly je diametrálne iný, pretože obsahuje softvérovú dokumentáciu jednotnej evidencie údajov o prípadoch násilia páchaného na ženách. Text sa stručne venuje vízii riešenia a definuje jeho rozsah. Poskytuje analýzu požiadaviek na softvérový systém a jeho špecifikáciu. Ponúkame aj architektonický návrh štruktúry dát. Zoznam dát nie je úplný a možno ho na základe ďalšej diskusie doplniť alebo obmeniť. Naznačené sú aj niektoré ďalšie architektonické otázky a možnosti ich riešenia. Text môže byť použitý ako dokumentácia pre etapu návrhu konkrétneho softvérového riešenia, ako podklad pre vykonanie vlastných etáp analýzy a špecifikácie, aj ako podklad pre ďalšiu odbornú diskusiu.

Veríme, že predkladaná Metodika bude prínosom pre súčasné aj nové odborníčky poskytujúce špecializovanú podporu a ochranu ženám zažívajúcim násilie a ich deťom a inšpiráciou pre kontinuálne zlepšovanie pomoci.

---

⁴ Z technického hľadiska sú podkapitoly Východiská a Základné princípy tvorené presne tým istým textom ako v Štandardoch, alebo jeho parafrázovaním. Zhoda formulácií a opakovanie častí zo Štandardov je zámerná, aby sa zachovala konzistentnosť Štandardov a Metodiky.

1. VÝCHODISKÁ POSKYTOVANIA KOMPLEXNEJ PODPORY A OCHRANY ŽIEN ZAŽÍVAJÚCICH NÁSILIE A ICH DETÍ

Cieľom jednotných východísk pri Štandardoch a Metodike je zachovanie rovnakého prístupu a nazerania na násilie páchané na ženách. Rovnaký náhľad by mal byť potom pretavený aj do praktickej roviny riešenia problému, v prístupe k ženám zažívajúcim násilie, v jazyku ktorým popisujeme fenomén násilia na ženách a metódach práce – voľbe a spôsobe intervencie, ktoré ženám zažívajúcim násilie ponúkame.

1.1. Ľudskoprávne východiská

Násilie páchané na ženách predstavuje jednu z najzávažnejších foriem rodovo podmieneného porušenia ľudských práv na svete. Štáty majú povinnosť zabezpečiť dodržiavanie ľudských práv všetkým svojim občanom a občiankam a osobám podliehajúcim ich jurisdikcii. Medzi tieto základné práva a slobody v kontexte násilia páchaného na ženách patrí najmä **právo na život, slobodu, ochranu pred mučením, krutým a neľudským zaobchádzaním, právo na osobnú bezpečnosť, na ochranu súkromného života a ochranu pred diskrimináciou.**

Medzi kroky smerujúce k eliminácii násilia páchaného na ženách, ku ktorým sú jednotlivé štáty rôznymi medzinárodnými inštitúciami vyzývané, patrí okrem iného aj poskytovanie podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom a to prostredníctvom poskytovania špecializovaných služieb.

Nazeranie a znalosť problematiky násilia páchaného na ženách vychádza z dlhoročných skúseností ženských mimovládnych organizácií v Európe aj na Slovensku. Na základe ich poznatkov, a dnes už aj v medzinárodných ľudskoprávnych dokumentoch je násilie na ženách považované za príčinu a dôsledok nerovnosti medzi mužmi a ženami. Nazeranie na násilie na ženách z ľudskoprávneho hľadiska, teda ako na porušovanie ich ľudských práv, ako formu diskriminácie žien a zároveň vnímanie násilie ako príčiny a dôsledku nerovnosti medzi mužmi a ženami zároveň znamená, že **ženy nie sú zodpovedné za násilie, ktoré sa na nich pácha.**

Základný ľudsko-právny rámec problematiky je zakotvený v medzinárodných dohovoroch na ochranu ľudských práv, mnohých právne záväzných. Spomenieme iba vybrané z nich a poukážeme na tie práva, ktoré sa môžu vzťahovať aj na Metodiku poskytovania podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie:

Medzinárodný dohovor na odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (ďalej len ako „CEDAW“),⁵ a jeho Všeobecné odporúčanie č. 19 konštatuje, okrem iného, že násilie na ženách je porušením práva na rovnú ochranu v súlade s humanitárnymi normami v čase medzinárodného alebo vnútroštátneho ozbrojeného konfliktu, práva na osobnú slobodu a bezpečnosť, práva na rovnú ochranu podľa zákona, práva na rovnosť v rámci rodiny, práva na najvyšší dosiahnuteľný štandard telesného a duševného zdravia. Vo Všeobecnom odporúčaní č. 12 prijatým Výborom CEDAW je upresnené, že štáty majú povinnosť

⁵ Publikovaný v Zbierke zákonov pod č. 62/1987 Zb.

poskytnúť ženám ochranu pred všetkými druhmi násilia, a to jednak v rámci rodiny, na pracovisku a tiež v akejkoľvek oblasti spoločenského života.⁶

Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a slobôd. Dohovor obsahuje katalóg základných práv, ktorý sa zmluvné strany, vrátane Slovenskej republiky, zaviazali dodržiavať voči osobám nachádzajúcim sa pod ich suverenitou. Napríklad v rámci práva na súkromný život, má podľa Európskeho dohovoru každý právo na ochranu psychickej a fyzickej integrity, právo na prístup k všetkým údajom týkajúcim sa jeho osoby a právo na ich ochranu.⁷

Dohovor Rady Európy o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu (ďalej len ako „Istanbulský dohovor.“). Istanbulský dohovor sa špecificky venuje aj ochrane a podpore žien, ktoré zažívajú násilie a stanovuje všeobecné záväzky, ktoré musia zmluvné štáty pri poskytovaní ochranných a podporných služieb rešpektovať. Pričom Istanbulský dohovor ukladá zmluvným štátom, aby ním vykonávané legislatívne a iné opatrenia boli založené na:

- rodovom chápaní násilia na ženách a domáceho násilia a zamerané na ľudské práva, a bezpečnosť ženy zažívajúcej násilie;
- integrovanom prístupe, ktorý berie do úvahy vzťah medzi ženami zažívajúcimi násilie, páchatelmi, deťmi a ich širším spoločenským prostredím;
- zamerané na predchádzanie sekundárnej viktimizácie;
- zamerané na emancipáciu a ekonomickú nezávislosť žien zažívajúcich násilie;
- v prípade potreby umožňovali na jednom mieste, nájsť škálu služieb zameraných na ochranu a podporu;
- riešiť špecifické potreby a dostupnosť zraniteľným jedincom vrátane detí zažívajúcich násilie.⁸

Uvedené princípy predstavujú základné ľudsko - právne východiská, z ktorých majú zmluvné štáty vychádzať aj pri zabezpečení poskytovania špecializovaných služieb pre ženy zažívajúce násilie. Cieľom je vytvoriť ženám bezpečné a podporujúce prostredie, v ktorom sa zaobchádza so ženami dôstojne, citlivo a s rešpektom. Sú im poskytované informácie tak, aby mohli prijímať informované rozhodnutia ohľadne ďalších možných krokov pri riešení ich situácie. Zároveň musia poskytované služby, tak ako sú definované Istanbulským dohovorom, podporovať ženy v dosiahnutí nezávislosti (vrátane ekonomickej) od páchatel'a a budovaniu pocitu kontroly nad ich vlastným životom. Na základe Istanbulského dohovoru sú zmluvné štáty povinné prijať legislatívne a iné opatrenia, ktoré zabezpečia prístup žien zažívajúcich násilie k službám, prostredníctvom ktorých sa zotavia („*recover*“) zo skúsenosti s násilím. Tieto podporné služby majú zahŕňať psychologické a právne poradenstvo, finančnú asistenciu, poskytnutie ubytovania, vzdelávanie, tréning a asistenciu s hľadaním zamestnania.

⁶ Všeobecné odporúčanie Výboru CEDAW č. 12 k uplatňovaniu článku 2 Dohovoru, 1989

⁷ Napr. rozsudok ESLP v prípade *Z proti Fínsku* zo dňa 25.2.1997, ods. 71, dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-58033>
rozsudok ESLP v prípade *K.H. proti Slovenskej republike* zo dňa 28.04.2009, dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-92418>,
rozsudok ESLP v prípade *Hajduová proti Slovensku* zo dňa 30.11.2010, ods. 49, dostupný na <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-101945>

⁸ čl. 18 Istanbulského dohovoru

Vláda Slovenskej republiky sa zaviazala tento dohovor ratifikovať do konca roku 2016, čím sa stane pre ňu právne záväzným dokumentom. Je preto nevyhnutné ho považovať za základný právny rámec, z ktorého je potrebné vychádzať aj pri nastavovaní štandardov a metodík podporných služieb ženám zažívajúcim násilie.

1.2. Feministické východiská

Z feministického hľadiska sa násilie páchané mužmi na ženách vníma ako manifestácia historicky utváraného a pretrvávajúceho nerovnomerného rozloženia moci, vplyvu a nerovných príležitostí medzi mužmi a ženami. Výskyt a pretrvávanie násillia páchaného mužmi na ženách a ich deťoch je odrazom existujúcich rodových vzťahov v spoločnosti a v politikách.

„Obete sú vyberané pre svoj rod/pohlavie. Odkazom – posolstvom je dominancia: drž sa svojho miesta alebo maj strach. Násilie nie je iba osobná alebo kultúrna záležitosť, je to výrazne politická záležitosť. Je výsledkom štrukturálnych mocenských vzťahov, dominancie a privilégií mužov nad ženami v spoločnosti. Násilie na ženách je centrálné pre udržanie nerovných vzťahov v súkromí, v práci aj vo všetkých verejných sférach“ (Charlotte Bunch, 1992)⁹

Primárnym cieľom feminizmu ako politického hnutia, aj v oblasti násillia páchaného na ženách, bolo a stále je zlepšenie životov žien a ich detí a legitimizácia skúseností žien. Z feministickej perspektívy je nevyhnutné skúsenosti žien s násillím, najmä v súkromnej sfére zo strany manželov, politizovať, čo vyjadruje heslo „osobné je politické“. Politizácia násillia na ženách znamená, že treba poukazovať na širšie kontextuálne - celospoločenské faktory prispievajúce k výskytu násillia na ženách. Politizácia problematiky násillia potom, okrem iného, umožňuje žiadať od štátu účinnú ochranu a prevenciu pred násillím a zabezpečenie jej dostatočného financovania.

Feministická perspektíva v skúmaní násillia na ženách poskytuje, okrem iného, aj kritický pohľad na populárne psychologické či sociologické explanačné teórie, ktoré často opomínajú mocenský a rodový aspekt násillia.

Feministická analýza a chápanie násillia na ženách, založená na 35-ročnej skúsenosti aktivistiek, akademičiek, výskumníčok, poskytovateľiek pomoci a ochrany ženám v prvej línii, vychádzajúc dôsledne zo skúseností žien,¹⁰ predstavuje nasledovné principiálne poznatky. Z principiálnych poznatkov feministickej analýzy potom vyplývajú odporúčania pre pomoc ženám, ktoré zažívajú násilie.

---

⁹ Bunch, Ch., Carrillo, R., 1992, Gender violence: a development and human rights issue. Attic Press, 1992

¹⁰ O'Connor, M., Niamh, W., 2004, Vision, Action, Change. Feminist principles and practice of working on violence against women. Women's Aid Model of Work.

Tabuľka 1: Feministická analýza a chápanie násilia na ženách

Principiálne poznatky	Účinná pomoc ženám
Násilie na ženách je o moci a kontrole	1. Maximalizuje bezpečnosť žien a ich detí
Mužské násilie je systemické a má mnoho foriem	2. Rozumie traume z násilia a podporuje ženy v ich autonómií
Mužské násilie je sexualizovanej povahy	3. Pomoc obsahuje informácie, uznanie práv a nárokov žien, možnosti pre ženy
Násilní a abusívni muži sú pre ženy nebezpeční	4. Obhajoba práv žien
Emocionálne a psychologické dopady násilia a zneužívania patria medzi najdevastujúcejšie dôsledky pre ženy	5. Poukazuje na ďalšie bariéry a diskrimináciu, ktoré ženy zažívajú
Násilie a kontrola mužov sa rozširuje aj na ženy - matky a priamo alebo nepriamo aj na deti	6. Odhodlanosť zaistiť spravodlivosť pre obeť a brať násilníkov na zodpovednosť, trest za násilie na ženách
Ženy nie sú pasívnymi obeťami	7. Uznáva, že najlepšia ochrana detí je ochrana žien
Latentná dohoda medzi inštitúciami legitimizuje používanie násilia mužmi a viktimizuje ženy	8. Podporuje ženy v ich odchode z krízy do bezpečia a získania nezávislosti
Kombinácia sexizmu a diskriminácie v rôznych formách môžu mať pre ženy rôzne dopady	9. Prispieva k spoločenskej a inštitucionálnej zmene
Kolektívny aktivizmus spochybňuje štruktúry moci, ktoré vytvárajú podmienky na existenciu násilia mužov voči ženám	10. Zahŕňa feministické princípy do filozofie a étosu organizácie

Zdroj: podľa O'Connor, M., Niamh, W., 2004, *Vision, Action, Change. Feminist principles and practice of working on violence against women. Women's Aid Model of Work*, s. 35.

Praktické skúsenosti s poskytovaním podporných služieb pre ženy so skúsenosťou s násilím a pre ich deti v rôznych európskych krajinách za posledné tri desaťročia ukazujú, že princípy feminizmu a zrovnoprávnenia sú efektívne (napr. Hanetseder, 1992, Jost, 2013).¹¹

Viaceré opatrenia a prax, ktoré presadili a zaviedli feministické aktivistky a ženské organizácie v oblasti násilia na ženách už stratili svoju feministicko-aktivistickú konotáciu a na viacerých úrovniach sa berú ako samozrejmosť, resp. privlastnili si ich a rozvíjali aj iné prístupy.¹² Objavom rodu, ako sociálneho pohlavia, sa feministická perspektíva rozširuje o rodovú analýzu, využívajúc rod ako analytickú kategóriu.

¹¹ Hanetseder, Ch., 1992, *Frauenhaus: Sprungbrett zur Freiheit? Eine Analyse der Erwartungen und Erfahrungen von Benutzerinnen*, Haupt Verlag, Bern/Stuttgart/Wien; Jost, N., 2013, *Häusliche Gewalt. Entscheidung Frauenhaus?!*, München, GRIN Verlag

¹² viac pozri napr. Bosá, M., 2014, *Feminizmy v sociálnej práci*, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov 2014

1.3. Perspektíva rodovej rovnosti

Nazeranie na násilie páchané na ženách z rodovej perspektívy znamená **uplatňovanie kognitívneho a explanačného rámca rodovej nerovnosti**. Pod označením rodová rovnosť sa rozumie spravodlivé zaobchádzanie so ženami a mužmi, čo môže znamenať tak rovnaké zaobchádzanie, ako aj zaobchádzanie, ktoré je rozdielne, ale je ekvivalentné z hľadiska práv, výhod, povinností a možností. Rodová rovnosť vychádza z princípu, že všetky ľudské bytosti majú právo slobodne rozvíjať svoje schopnosti a vyberať si z možností bez obmedzení rodovými rolami. **Rozdielne správanie, ašpirácie a potreby žien a mužov sú uznávané, hodnotené, zohľadňované a podporované v rovnakej miere a nediskriminujúco.**¹³ Rodová rovnosť (nesprávne vnímaná ako rovnakosť žien a mužov) sa nesnaží o potlačanie biologických rozdielov a rozmanitosti, ale o odstránenie hierarchie v hodnotách a postavení mužov a žien a o transformáciu rodových vzťahov.

Rodové nerovnosti vo všeobecnosti na spoločenskej úrovni prispievajú k vytváraniu a udržiavaniu prostredia - rodového režimu, ktorý umožňuje, resp. dostatočne efektívne nepotiera násilie páchané na ženách. Na individuálnej rovine vytvárajú rodové nerovnosti prostredie, v ktorom existujú ohrozené osoby – ženy a ich deti s obmedzenými možnosťami predchádzať či vymaniť sa z násilného vzťahu. Na druhej strane existujú motivovaní páchatelia – zväčša muži, ktorí sú socializovaní do hodnôt, noriem a ideí o správnej mužskosti a ženskosti a zároveň požívajú privilégia rodovo nerovného režimu v zmysle vyššieho vplyvu, moci, materiálnych a nemateriálnych zdrojov.¹⁴

Medzi najvypuklejšie rodové nerovnosti na Slovensku, ktoré môžu mať vplyv a môžu byť asociované s výskytom páchatelstva násillia na ženách alebo s viktimizáciou žien, t. j. so vznikom alebo reprodukciou násillia páchaného na ženách sú najmä nasledovné skutočnosti.

- a) Ekonomická závislosť žien na partnerovi a/alebo na sociálnom systéme v dôsledku nižšej miery zamestnanosti žien v porovnaní s mužmi, rodových príjmových nerovností, rizika chudoby a výrazne odlišného a nerovného dopadu rodičovstva na mužov a na ženy.
- b) Rodové stereotypy podporujúce tradičné rodové roly a očakávania, ktoré sa môžu premietat' aj do správania mužov a žien v rodinách, v starostlivosti o deti a distribúcií neplatennej práce v domácnosti (napr. žena má zostať doma a nemať platené zamestnanie, muž má zabezpečovať rodinu finančne a rozhodovať o druhých členoch rodiny sú potvrdenými rizikovými faktormi násillia na ženách zo strany intímneho partnera na komunitnej)¹⁵ Niektoré výskumy pritom potvrdzujú, že v rodinách s výraznou mocenskou dominanciou otcov je výskyt násillia na ženách alebo na deťoch trikrát vyšší ako v rodinách s väčšou rovnosťou medzi členmi rodiny.¹⁶

¹³ RADA EURÓPY: *Gender Mainstreaming : Conceptual Framework, Methodology and Presentation of Good Practices*, Strasbourg, 1998

¹⁴ Spoločnosti sa líšia svojou mierou a intenzitou týchto špecifických nastavení. Podobne aj medzi mužmi sú výrazné rozdiely v prijímaní a zneužívaní týchto nastavení a väčšina primárne odmieta dominantné stereotypy o násilnej a kontrolujúcej mužskosti

¹⁵ Viac pozri konceptuálny rámce násillia na ženách od Heise, 2012 v prílohe

¹⁶ napr. v Holter, Svare, Egeland, 2009, *Gender Equality and Quality of Life: A Norwegian Perspective*. The Nordic Gender Institute (NIKK); 2009

- c) Dievčatá a ženy sú počas celého života socializované do rolí, sociálnych praktík, očakávaní a postojov, ktoré sú pre ne v mnohom nevýhodné a dostávajú ich do rizikovej pozície. Výsledkom socializácie je, že sa ženám vymedzuje odlišne - nerovné postavenie žien a mužov v sociálnych mocenských vzťahoch, ktoré nie sú dôsledkom biologických, fyziologicko-anatomických odlišností.¹⁷

Výskumami potvrdené rizikové faktory spojené s rodovými aspektmi asociované s rizikom, že muž bude násilný voči svojej partnerke:¹⁸

- mužská dominancia v rodine (na úrovni partnerských vzťahov)
- nedostatočné sankcie voči násiliu zo strany komunity (na úrovni komunitných faktorov)
- tradičné rodové normy (spoločenské faktory)
- sociálne normy podporujúce násilie (spoločenské faktory)

Rodovou perspektívou môžeme dosiahnuť zmenu v oblasti násillia páchaného na ženách ak:

- uznáme rodovú podmienenosť násillia
- zameriame sa na podobnosti a rozdiely v skúsenostiach s násillím zažitými ženami a zažitými mužmi vo vzťahu k miere ohrozenia a dôsledkom
- poukážeme na rozdielne dopady politík na ženy a na mužov.¹⁹

---

¹⁷ Glosár rodovej terminológie, Aspekt 2005, dostupné na: <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1>

¹⁸ Heise L, Garcia-Moreno C. Violence by intimate partners. In: Krug E, Dahlberg LL, Mercy JA, et al., editors. World report on violence and health. Geneva (Switzerland): World Health Organization; 2002. p. 87—121. Available from URL: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap4.pdf

¹⁹ UNIFEM Briefing Kit, 2002, Trafficking in Persons: A Gender Rights Perspective

2. ZÁKLADNÉ PRINCÍPY POSKYTOVANIA PODPORY A OCHRANY ŽIEN ZAŽÍVAJÚCICH NÁSILIE A ICH DEŤÍ

Základné princípy sú nadrámkové zásady, ktorými sa riadime pri poskytovaní komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich deťom. Zároveň základné princípy sa pretavujú a majú jasné praktické uplatnenie v postupoch poskytovania komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich deťom.

2.1. Chápanie násilia na ženách ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien

Násilie páchané na ženách je dôsledkom nerovnováhy moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti. Násilie páchané na ženách zároveň túto nerovnováhu udržiava a posilňuje. Nerovnosť žien v spoločnosti je vnímaná ako skutočná - fundamentálna príčina násilia na ženách.

Chápanie násilia ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien a mužov má vplyv na to, aká a akým spôsobom je podpora a ochrana žien zažívajúcich násilie a ich deťom poskytovaná. Z **rodového vnímania násilia páchaného na ženách** vyplýva, že na vine nie sú jednotlivé ženy a ich individuálne charakteristiky, ale širšie nastavenia rodového režimu, rodových vzťahov v spoločnosti a v rodine. Uplatňuje sa teda feministický prístup v zmysle citlivosti k ženským témam, zohľadňuje sa solidarita žien a princíp „ženy ženám“ (viac pozri princíp Participácia žien...).

Podpora a ochrana žien sa potom vyznačuje vhodným informovaným prístupom o týchto skutočnostiach, relevantným pre ženy zažívajúce násilie. V prístupe sa uplatňuje reinterpretácia - alternatívny pohľad na skúsenosti žien z hľadiska rodových stereotypov s cieľom posilnenia žien a nadobudnutia vlastného sebaurčenia. Rodový prístup v podporných službách uznáva rodovú dynamiku, dopady a dôsledky násilia páchaného na ženách, a to v kontexte nerovnosti a porušovania ľudských práv žien.

Nezohľadňovanie rodovej podmienenosti násilia páchaného na ženách znamená riziko neúčinnnej, ba priam ženy poškodzujúcej pomoci.

„Snaha zostať neutrálny o tom čo sa deje, znamená riziko tolerancie násilia“²⁰

Od chápania násilia na ženách ako javu, ktorý súvisí s nerovnomerným rozdelením moci medzi ženou a mužom v rodine, medzi mužmi a ženami v celej spoločnosti, so zneužívaním moci a zneužívaním postavenia mužov, s rodovými stereotypmi a pretrvávajúcimi patriarchálnymi kultúrnymi vzorcami a schémami správania (Eva Sopková, 1998) sa **odvíjajú aj spôsoby intervencie v jednotlivých prípadoch**. Tieto sa vyznačujú zohľadňovaním a uplatňovaním konceptu zneužívania moci a vplyvu nerovného postavenia žien voči mužom a ďalšie rodové aspekty potvrdzované výskumnými poznatkami.²¹

²⁰ Logar, R (2006), Bridging the Gaps, From good intention to good cooperation, WAVE, Vienna, p. 27

²¹ napr. Heise, 2012 for UN Women; dostupné na:

<http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/csw/57/egm/egm-paper-lori-heisse%20pdf.pdf>

2.2. Bezpečie a ľudská dôstojnosť

Bezpečie žien zažívajúcich násilie a ich detí je najvyššou prioritou, cieľom komplexnej podpory a ochrany žien a zároveň aj ich základným princípom. Princíp bezpečia znamená zohľadňovanie a overovanie rizika násilia a miery ohrozenia žien a ich detí:

- a) na všetkých úrovniach poskytovania pomoci,
- b) vo všetkých inštitúciách, ktoré poskytujú pomoc,
- c) opakované overovanie v procese poskytovania podpory a ochrany,
- d) pri zvažovaní akejkoľvek intervencie.

Pod bezpečím sa, okrem iného, rozumie:

- a) **vonkajšie bezpečie žien a ich detí** v ich prirodzenom prostredí alebo v organizácií/zariadení poskytujúcom podporné služby,
- b) **vnútorný pocit bezpečia ženy** - znamená prijímať také stratégie a poskytovať žene a jej deťom takú podporu a ochranu, ktoré povedú nielen k faktickému bezpečiu, ale aby sa ženy aj cítili bezpečne, nadobudli opätovne rešpekt voči sebe samým a ku svojim deťom.

Uplatňovanie princípu bezpečia na úrovni špecializovanej organizácie sa vzťahuje na:

- vypracovanie bezpečnostných plánov pre ženu a jej deti (spolu so ženou),
- vypracovanie a používanie nástrojov na odhad nebezpečenstva (v spolupráci so ženou, rešpektovanie jej skúseností a stratégií „prežitia“ a minimalizácie rizika²²),
- opakované používanie – nástrojov na odhad nebezpečenstva, vyhodnocovanie rizík a overovanie bezpečia ženy a jej detí,
- bezpečnostné opatrenia na ochranu osobných údajov (napr. systémy evidencie, bezpečnostné uchovávanie spisov, prístup a vstup do organizácie a pod.),
- vypracované bezpečnostné plány pre pracovníčky organizácie (čo treba urobiť, ak príde násilný muž do zariadenia, ak niekto zaútočí na zamestnankyňu, bezpečie aj ako prevencia vyhorenia, pravidiel psychohygieny).

Princíp bezpečia úzko súvisí s dôstojnosťou a rešpektom voči ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, s pravidlami prístupu k ženám, s prácou so ženou a jej deťmi. Princíp dôstojnosti a bezpečia je dosahovaný odbornou úrovňou, osobným a zodpovedným prístupom pracovníčok a ich profesionalitou. Uplatňovanie princípu znamená rešpektovanie a legitimizáciu skúseností žien s násilím, nespochybnovanie ich rozprávania, slušné a profesionálne správanie sa voči ženám a ich deťom zo strany každej inštitúcie.

2.3. Špecializované služby pre ženy zažívajúce násilie vychádzajúce z potrieb žien

Princíp sa vzťahuje na špecializovanosť služieb dvomi spôsobmi:

- a) služby sú špecificky zamerané na ženy, ktoré zažili násilie a ich deti,

---

²² Medzi ženiným odhadom nebezpečenstva a skutočným použitím násilia zo strany muža existuje vzájomný vzťah (Gondolf, 2002, v Logar, R. 2004)

- b) služby sú špecificky zamerané na násilie páchané na ženách ako rodovo špecifickú formu násilia.

Uplatňovanie princípu špecializácie v praxi okrem iného znamená, že pri poskytovaní pomoci a ochrany sa postupuje špecializovane, čo si vyžaduje špecializovaný prístup a tomu zodpovedajúcu špecializáciu – odbornosť jednotlivých profesií. Špecializácia zároveň znamená, že podporné služby reagujú na okamžité a špecifické potreby žien, čo si vyžaduje určitú mieru autonómnosti a nezávislosti špecializovaných organizácií.

Na úrovni konkrétnych organizácií poskytujúcich špecializovanú ochranu a podporu uplatňovanie princípu znamená:

- špecializácia vychádzajúca z potrieb žien znamená zohľadňovať rôzne a podľa možnosti všetky potreby žien (napr. zmierňovanie dopadov násilia, bezpečnosť, finančné a ekonomické potreby a pod.) t.j. čím špecializovanejšie a komplexnejšie služby sú, tým je ochrana a podpora žien kvalitnejšia - špecializácia vedie ku kvalite,
- špecializácia znamená uplatňovanie špecifických odborných prístupov, využívanie osobitných nástrojov; špecializácia znamená aj hlbokú znalosť danej problematiky – odbornosť pracovníčok, ktoré prichádzajú do styku so ženou a jej deťmi;²³ neuplatňovanie špecializácie môže mať vážne negatívne dopady na životy žien a ich detí.

Tabuľka 2: Vybrané rozdiely medzi všeobecnými a špecializovanými službami/prístupmi

Všeobecné služby/prístupy - nezohľadňujú skúsenosť ženy a jej detí s násilím → možné negatívne dôsledky	Špecializované služby/prístupy – zohľadňujú skúsenosť žien s násilím, rodovo podmienené násilie je v centre pozornosti → pozitívne dôsledky
Všeobecné služby nerešpektujú právo ženy na sebaurčenie, zameriavajú sa skôr na kontrolu ako na posilnenie a rešpekt – to vedie často k predlžovaniu kontraktu s klientelou a k neefektívnej práci	Špecializované služby/prístupy stavajú na podpore, posilnení, dôvere a rešpekte ženy – sú opakom kontrolujúceho a ponižujúceho správania násilného muža; dôsledkom je opätovné nadobudnutie kontroly ženy nad vlastným životom a vyššia nezávislosť od kohokoľvek
Neberie sa do úvahy reálne ohrozenie ženy a jej detí na zdraví a živote - dôsledkom môže byť ťažké ublíženie na zdraví až zavraždenie ženy a jej detí	Špecializovaný prístup predpokladá špecializáciu odborných pracovníčok a používanie napr. postupov na identifikáciu násilia a odhad nebezpečenstva, aby bolo možné robiť intervencie, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale vedú k zvýšeniu bezpečia. Špecializácia je prevenciou násilia na ženách.
Pri všeobecnom prístupe sa ženám často neverí, spochybňujú sa ich skúsenosti, dochádza k sekundárnej viktimizácii - dôsledkom je ďalšie oslabenie pozície ženy, žena je ešte viac spochybnená, odradená od vyhľadania ďalšej pomoci. „ <i>Tam mi povedali, že to nie je násilie</i> “.	Špecializácia znamená znalosť danej problematiky, vrátane poznania, že skúsenosti žien s násilím sú neustále spochybňované a bagatelizované; uplatňuje sa preto presne opačný prístup – žene veríme a jej skúsenosti nespochybňujeme: „ <i>To čo zažívate je násilie</i> “,

²³ V prípade, že daná organizácia či pracovníčka/pracovník nemá danú špecializáciu, mali by zabezpečiť služby špecializovanej organizácie či odborníčky

Dochádza k posilneniu násilného muža.	zámerne a vedome sa vyhýbame sekundárnej viktimizácii
Príčiny problémov ženy sa vidia v jej „zlých rozhodnutiach“, akoby ona bola zodpovedná za násilie, ktoré muž pácha; dokonca sa očakáva, že žena má násilie sama zastaviť, napr. ak bude asertívna alebo inak s násilným mužom komunikovať („Žena sa musí sama ohradiť a zastaviť násilie“)	Špecializácia prístupu znamená aj aplikáciu poznatkov o príčinách násillia (nerovnosť medzi mužmi a ženami), teda že žena je často v pozícii, ktorá jej neumožňuje zasiahnuť, alebo jej akýkoľvek zásah by situáciu ešte viac zhoršil alebo ohrozil ju a jej deti.
Všeobecný prístup v prípadoch násillia na ženách často vedie ku diletantizmu a následne k ohrozeniu bezpečia žien; príkladom je prístup niektorých súdnych znalcov a znalkyň, ktoré poškodzujú ženy neznalosťou problematiky, neuvádzaním metód ako bola daná psychiatrická diagnostika získaná s výraznou viktimizáciou žien; polícia zase sleduje pri vyšetovaní násillia znak „syndróm týranej ženy“, pričom takáto diagnóza v MKCH neexistuje; „syndróm týranej ženy“ sa hojne využíva aj v súdnoznaleckej praxi; dokonca súdy často pýtajú správu o potvrdení či nepotvrdení, či žena trpí týmto syndrómom.	Špecializácia služieb a prístupov na problematiku násillia páchaného na ženách a ich deťoch znamená špecializáciu v zmysle odbornosti, podobne ako je to v ktorejkoľvek inej profesii. Aj v zdravotníctve sú špecializácie, napr. pri neurologických ochoreniach vás vyšetří neurologička alebo neurológ, a nie zubár či zubárka; keď máte problémy s pečeňou, tak idete ku urológovi alebo urologičke; podobne by mali byť špecializované aj všetky profesie podieľajúce sa na riešení prípadu napr. polícia, súdy, znalkyne a znalci, vyšetrovatelia a vyšetrovatelky a pod.
Nešpecializované krízové ubytovanie žien s deťmi, napr. v zariadení núdzového bývania či krízové centrum potom nerieši násillie, nevedia identifikovať formy a vzorce násillia, nechápu potom zmysel utajeného bývania („V niektorých zariadeniach ženy zamykajú, odoberajú sa im mobility“)	Špecializované bezpečné ubytovanie pre ženy zažívajúce násillie a ich deti má svoj vlastný systém bezpečnostných pravidiel (napr. ochrana pred vniknutím násillného muža, pravidlá utajenosti a poskytovania informácií o výskyte ohrozenej ženy a jej detí)

Špecializácia služieb a prístupov znamená aj reflektovanie potrieb žien zažívajúcich násillie vzhľadom na meniacu sa dynamiku násillného vzťahu, zmenu situácie; špecializácia teda spočíva aj v pružnom reagovaní na nové potreby žien, voľbe vhodnej a rýchlej intervencie; z toho dôvodu je potrebná určitá **miera autonómnosti špecializovaných organizácií**, ktoré nie sú zväzované pravidlami a nariadeniami verejnej správy, sú autonómne vo svojom riadení a rozhodovaní; najlepšou právnou formou je preto mimovládna organizácia (MVO).²⁴

Zároveň platí, že aj na Slovensku najväčšou expertízou a špecializovanými skúsenosťami disponujú **ženské mimovládne organizácie**, ktoré už dlhodobo vyvíjajú, overujú a uplatňujú špecializované prístupy intervencie v prípadoch násillia páchaného na ženách; viaceré z nich uplatňujú aj rodový či feministický prístup.

²⁴ Opakom sú organizácie – subjekty, ktoré podliehajú vysokej miere inštitucionalizácie, vysokej miere kontroly zo strany štátnych či samosprávnych úradov, vyznačujú sa vysokou mierou administratívneho zaťaženia; v konečnom dôsledku takéto inštitucionalizované subjekty sa unifikujú a strácajú svoju autonómnosť a špecifickosť, snažia sa vyhovieť pravidlám financovania a kontroly, čím strácajú svoju pružnosť v reagovaní na rozmanité a meniace sa potreby žien. K nežiaducej prílišnej inštitucionalizácii organizácií dochádza aj v dôsledku nešpecifickkej akreditácií podľa neadekvátneho zákona, tlakom na profesionalizáciu získaním neprimeraného formálneho vzdelania a pod. Inštitucionalizácia organizácií je kontraproduktívna a znemožňuje efektívne reagovať na meniace sa potreby žien zažívajúce násillie.

2.4. Rôznorodosť a spravodlivý prístup

Princíp rôznorodosti a spravodlivého prístupu vychádza z poznania, že násilie môže zažívať **každá žena** bez ohľadu na štátnu príslušnosť, vek, etnicitu, zdravotné postihnutie, sexuálnu orientáciu, rodinný stav, náboženskú alebo politickú príslušnosť, a pod. a že **každá žena** v zmysle nediskriminácie má mať prístup k špecializovaným službám podpory a ochrany.

Rôznorodosť sa vzťahuje na:

- **rôznorodosť žien a rôznorodosť ich potrieb** = dôležité je uvedomiť si, že v cieľovej skupine žien, ktoré zažívajú násilie, sú podskupiny žien, ktoré sa vyznačujú osobitnými charakteristikami a zasluhujú si osobitnú pozornosť; takýmito podskupinami sú napríklad rómske ženy, ženy so zdravotným postihnutím, staršie ženy, ženy z vidieckeho prostredia, ženy migrantky a ich deti, ženy samoživiteľky a ženy s viac ako tromi deťmi a pod.,
- **rôznorodosť druhov násillia, ktoré ženy môžu zažívať** = na Slovensku sa najväčšia pozornosť venuje násilliu na ženách v intímnych vzťahoch, menej už sexuálnemu násilliu zo strany ne-partnera, objavujú sa však aj nové - špecifické druhy násillia, ako je napríklad násillie cez nové technológie; zohľadňujeme, že ženy môžu zažívať rôzne druhy násillia simultánne alebo v priebehu svojho života; dopady rôznych druhov násillia môžu mať kumulatívny charakter.

Z rôznorodosti potrieb žien a druhov násillia potom vypláva aj rôznorodosť druhov podpory a ochrany žien tvoriaca **širokú škálu poskytovaných služieb**, ako je bezpečné bývanie, dopravná služba, vyhľadávacia činnosť, individuálne poradenstvo, skupinová práca, právna pomoc, poradenstvo v otázkach financií, zamestnania, bývania, podpora a ochrana pre deti žien, ktoré zažívajú násillie a pod.

Z dôsledne uplatňovaného princípu rôznorodosti a spravodlivého prístupu vyplývajú kľúčové charakteristiky poskytovania špecializovanej ochrany a podpory:

- a) **bezplatnosť služieb** – zásada bezplatnosti sa opiera o východiská násillia páchaného na ženách ako ľudskoprávneho problému, formy diskriminácie žien, porušenie ich práv na život bez násillia a vnímanie násillia ako príčiny a dôsledku nerovného postavenia žien v spoločnosti; ženy nenesú zodpovednosť za násillie, ktoré sa na nich pácha,
- b) **dostupnosť služieb vzhľadom na**
  - **geografické rozloženie** = špecializované organizácie poskytujúce rôznorodú podporu a ochranu sú rovnomerne geograficky rozložené na území Slovenskej republiky,
  - **kapacitu služieb**,
  - **časovú neobmedzenosť** = špecializovaná ochrana a podpora pre ženy, zažívajúce násillie je časovo neobmedzená, poskytovanie podpory a ochrany môže byť aj dlhodobé.

Dôsledné uplatňovanie princípu spravodlivého prístupu a rôznorodosti žien a ich potrieb znamená dostupné služby pre každú ženu a zároveň aj **dostatočné a stabilné financovanie** ochrany a podpory žien zažívajúcich násillie a ich detí.

2.5. Právne zastupovanie a obhajoba práv žien

Princíp právneho zastupovania a obhajoby práv žien vyplýva z vnímania násilia na ženách ako formy diskriminácie, porušovania práv žien a ich detí a v mnohých prípadoch ako trestný čin. Uplatňovanie princípu znamená zaujať jasný postoj a odsúdenie násilia na ženách a ich deťoch vo všetkých jeho formách. Násilie je neospravedlňiteľné a zodpovedný je ten, kto ho pácha.

Ženy, ktoré zažili násilie, potrebujú, aby obhajoba ich práv a záujmov bola nevyhnutnou súčasťou komplexnej špecializovanej ochrany a podpory, aby bola súčasťou počas celého procesu, koordinovaných intervencií a dlhodobej podpory.²⁵ Postupy intervencie vždy zohľadňujú záujmy žien.

Právne poradenstvo je tak integrálnou súčasťou poskytovania podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom.

Bezplatná a špecializovaná právna pomoc alebo právne zastupovanie, dostupné pre každú ženu, ktorá zažíva násilie je zabezpečené, okrem iného, nasledovne:

- špecializovaná právna pomoc je integrálnou súčasťou špecializovaného poradenstva pre ženy zažívajúce násilie,
- pri trestnom konaní môže byť splnomocnenkyňou poškodenej aj poverená zamestnankyňa špecializovanej organizácie,
- podmienkou nastavenia právnej pomoci ako súčasť činnosti špecializovanej organizácie je dostatočné a stabilné finančné krytie.

2.6. Posilnenie žien

Posilnenie – empowerment je princípom aj cieľom komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Princíp posilnenia – empowerment sa vzťahuje aj na:

- rešpektovanie integrity ženy,
- poskytnutie takých informácií a podpory, ktoré žene umožnia prijať informované rozhodnutia,
- prístup žien a ich detí ku opatreniam a službám, ktoré minimalizujú dopady násilia.

Posilnenie je v širšom slova zmysle otváranie a získanie nových možností a príležitostí. Posilnenie umožňuje žene byť opäť alebo viac autonómnou a nezávislou, vrátane ekonomickej nezávislosti.²⁶ Posilnenie je zároveň etablovanou metódou sociálnej práce a používaných konceptom v psychologickom poradenstve. Filozofia posilnenia vychádza z feministickej teórie a poznania, že ženy sú počas násilného vzťahu vystavené moci a kontrole muža, so ženami sa zaobchádza bez rešpektu a proti ich vôli, ženy strácajú samé

²⁵ Logar, R., 2004, Mosty pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci (Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násilia), WAVE

²⁶ Posilnenie je proces zvyšovania osobnej, medziľudskej ako aj politickej moci, aby mohol jednotlivec začať vyvíjať aktivity /konať tak, aby zlepšil svoju životnú situáciu (Gutierrez, Lorraine M, Working with Women of Color: An Empowerment Perspective, *Social Work*; Mar 1990; 35, 2; Research Library, pg. 149). Posilnenie je metóda sociálnej práce používaná aj v prípadoch žien zažívajúcich násilie (napr. Noël Bridget Busch and Deborah Valentine, Empowerment Practice: A Focus on Battered Women, *Affilia Spring 2000*, 15: 82-95, doi:10.1177/08861090022093840)

seba, sebaúctu. Posilnenie ako metóda sociálnej práce je postavená na korektívnej skúsenosti, obnove dôstojnosti ženy a uvedomovaní si svojich práv a potrieb. Nedodržiavaním princípov posilnenia a používanie iných psychologických prístupov môže mať za následok, že sa žena bude opakovane vracat' do násilného vzťahu. Posilnenie v oblasti násilia páchaného na ženách zohľadňuje dynamiku násilného vzťahu, uplatňuje rodovú analýzu a koncept moci, zohľadňuje vlastné stratégie žien v násilí.²⁷

Princíp posilnenia je spojený s bezpečím. Posilňujeme vždy s dôrazom na bezpečie ženy. Zároveň považujeme ženu za expertku na jej život a uznávame jej stratégie bezpečia a prežitia. Preto krízová intervencia musí byť určovaná – limitovaná podľa ženy, ktorá má najvyššiu odbornosť na to, čo je pre ňu bezpečné.²⁸

Posilnenie je nielen princípom poskytovania špecializovanej podpory, ale aj cieľom poradenského procesu. Cieľom posilnenia ženy so skúsenosťou s násilím je, aby prevzala kontrolu nad svojím životom a žila sebaurčujúci život nezávisle od svojho partnera/manžela. Sledovaním cieľa posilnenia je špecializovaná podpora a ochrana kratšia, efektívnejšia a menej nákladná. Zároveň je posilnenie ženy aj prevenciou ďalšieho násilia.²⁹

2.7. Participácia žien na rozvoji a riadení služieb

Východiskom je premisa, že všetky služby vychádzajú z potrieb a záujmov žien so skúsenosťou s násilím a ich detí. Iba tak je možné dosiahnuť bezpečie, posilnenie žien, a spoločenskú zmenu, t. j. hlavné ciele podporných služieb. Táto premisa nie je len frázou, ale premieta sa do princípu participácie žien so skúsenosťou s násilím. Preto „užívateľky“ služieb zohrávajú kľúčovú rolu pri nastavovaní, riadení a rozvoji služieb na všetkých úrovniach.

V postupoch poskytovania špecializovanej podpory a ochrany znamená uplatňovanie princípu participácie, okrem iného, nasledovné:

- organizácie majú demokratickú - nehierarchickú štruktúru, zamestnankyne a ženy so skúsenosťou s násilím tvoria spoločný tím, sú partnerkami, podporuje sa solidarita medzi ženami ako takými,
- ženy v starostlivosti organizácie sa zúčastňujú na poskytovaní a evaluácii služieb, zavedené sú pravidelné stretnutia a iné mechanizmy, ktoré sú základom pre participáciu žien,
- ženy v starostlivosti organizácie nie sú teda objektom intervencie, ale partnerkami, ktorých názory na kvalitu služieb sú pre organizáciu dôležité,
- pracuje sa na princípe „ženy ženám“ a podporuje sa solidarita medzi ženami a svojpomoc,

²⁷ Psychologické prístupy ako je sanácia rodiny či mediácia neuplatňujú rodovú analýzu a preto môžu byť pre ženy škodlivé. Nezohľadňuje sa nerovnocenný a mocensky nerovný vzťah medzi ženou a zneužívateľom - násilným mužom.

²⁸ Existujú aj výnimky, keď sú ženy už v stave silnej závislosti a podriadenosti v dôsledku dlhoročného násilia, že strácajú schopnosť odhadu nebezpečenstva – vtedy záleží na odborníčke zo špecializovanej poradne, aby to odhalila a prevzala zodpovednosť.

²⁹ Často sa hovorí o „zacyklenosti násilia“, t.j. žena údajne vstupuje opakovane do násilných vzťahov, akoby vždy vyhľadávala rovnaký typ násilného muža. Takéto vysvetlenie je pre ženu viktimizujúce. Žena sa mohla opakovane stať obeťou rodovo-podmieneného násilia preto, že jednoducho výskyt násilných mužov je v populácii pomerne vysoký (34% žien zažilo počas svojho života fyzické alebo sexuálne násilie, FRA, 2012), alebo žene nebola poskytnutá adekvátne pomoc s dôrazom na jej posilnenie v tom najširšom slova zmysle.

- zaangažovanosť žien najmä v bezpečných ženských domoch je obzvlášť dôležitá - tie nemajú byť inštitúciami, v ktorých sa životy žien riadia a kontrolujú („*moc násilného manžela či otca by nemala nahradiť iná inštitúcia*“) – treba nájsť vhodnú mieru zapojenia a „samosprávy“ života v bezpečnom ženskom dome,
- ženy a deti by sa mali zúčastňovať na rozhodovacích procesoch (napr. účasť žien v riadiacich orgánoch, v správnej rade organizácie, ak ide o väčšiu organizáciu),
- prevádzka poradní a bezpečných ženských domov by mali obsahovať čo najmenej presných predpisov a pravidiel (mali by byť iba rámcové, orientačné, aby neobmedzovali osobnú slobodu žien a prispievali k ich posilneniu),³⁰
- ženy so skúsenosťou s násilím sa môžu stať dobrovoľníčkami, prípadne zamestnankyňami organizácie,
- potreby žien sa proaktívne a pravidelné monitorujú – organizácia má vlastný systém, vytváraný a akceptovaný spolu so ženami.³¹

Na úrovni individuálnych prípadov znamená aplikácia princípu **adekvátne reagovať na potreby žien, priebežné zisťovanie spätnej väzby na poskytované služby**. Participácia žien sa podporuje aj cez zapojenie ženy do podpornej skupiny, kde ženy zdieľajú svoje skúsenosti. Ženy so skúsenosťou s násilím sa prizývajú aj do aktivistických činností organizácie na obhajobu práv žien, čím sa posilňuje ženská solidarita. Ideálnym výsledkom je, keď žena so skúsenosťou s násilím sa stane sama obhajkyňou práv žien a naďalej pomáha iným ženám.

Na úrovni jazyka ženy pomáhajúce ženám – zamestnankyne organizáciách a ženy so skúsenosťou s násilím neoznačujú ako „my a ony“, ale ako „my“.³² Potom označenie „klientka“ či „užívateľka/prijímateľka služby“ nie je adekvátne, ale hovoríme o „žene“, „pani“, ktorá vyhľadala pomoc a ktorej potreby napíňame. V princípe to znamená vyvarovať sa akéhokoľvek označenia žien so skúsenosťou s násilím ako „predmetov“, alebo „objektov“.

2.8. Dôvernosť informácií a informovaný súhlas

Princípom sa naplňa právo žien na súkromie a právo žien na informácie v úzkej súčinnosti s právom ženy na osobnú bezpečnosť. Neuplatňovaním, resp. porušením princípu dôvernosti informácií a informovaného súhlasu môže dôjsť k ohrozeniu bezpečia ženy a jej detí.

Aplikovanie princípu sa realizuje nasledovnými krokmi (zoznam nie je vyčerpávajúci):

- a) všetky informácie, ktoré žena poskytne špecializovanej organizácii sú dôverné,
- b) žena zažívajúca násilie môže zostať v anonymite a nemusí odhaliť svoju identitu, môže zostať v utajení,

³⁰ Logar, R., a kol. 2006, Mosty pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci (Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násillia), WAVE Coordination Office, Viedeň; v preklade Sylvie Královej vyšlo v Košiciach v roku 2007, s. 44

³¹ Ďalšie príklady na participáciu a dobrého fungovania bezpečných ženských domov pozri WAVE, 2008, Cesta z násillia, Viedeň.

³² Logar, R., a kol. 2006, Mosty pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci (Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násillia), WAVE Coordination Office, Viedeň; v preklade Sylvie Královej vyšlo v Košiciach v roku 2007, s 91

- c) žena má právo na informácie a je informovaná o všetkých postupoch a intervenciách, ktoré sa vzťahujú na jej situáciu,
- d) iba žena rozhoduje o tom, ktoré informácie o nej a jej deťoch sa dostanú k iným ľuďom a inštitúciám a to na základe jej informovaného súhlasu,
- e) žena je informovaná o situáciách, v ktorých môže byť dôvernosť informácií obmedzená.

2.9. Koordinovaná odozva

Špecializovaná podpora a ochrana žien pred násilím je koordinovaná, funguje v kontexte medzi-inštitucionálnej kooperácie, spolupráce a koordinovaného poskytovania podporných služieb príslušnými organizáciami.

Aplikovaním princípu koordinovanej odozvy zvyšujeme bezpečnosť žien a ich detí, predchádzame sekundárnej viktimizácii, zmierňujeme dopady násillia na ženy a ich deti.

Koordinovaná odozva znamená, okrem iného, realizácia spoločných koordinovaných intervencií v konkrétnych prípadoch násillia na ženách. Intervencie rôznych inštitúcií by mali byť úzko prepojené a mali by vytvárať reťaz intervencií, do ktorej budú zahrnuté všetky relevantné inštitúcie; tie zabezpečia, že sa reťaz intervencií nepreruší, pretože by to mohlo ženy a deti vystaviť ďalšiemu nebezpečenstvu. Ochrana a bezpečie žien a detí musí byť primárnym cieľom intervencií a intervenčnej reťaze.³³

2.10. Volanie páchatel'ov na zodpovednosť

Princíp znamená jasný postoj k násilliu páchanému na ženách: násillie je protiprávne a nebudeme ho tolerovať. Násillie nie je nikdy oprávnené; pre násillie neexistuje žiadne ospravedlnenie. Násillný muž je ten, kto je zodpovedný za násillie, a musí zaň znášať dôsledky.

Princíp uplatňujeme na dvojtom základe:

- a) žene dôverujeme, rešpektujeme ju a nespochybňujeme,
- b) páchatel' je braný na zodpovednosť za svoje činy.

Vo vzťahu k metodike poskytovania podpory a ochrany aplikovanie princípu znamená zaujatie jasného a jednoznačného postoja: žena nie je vinná, nech sa akokoľvek správa. Žena nenesie zodpovednosť za násillie, ktoré na nej pácha muž. Princíp sa uplatňuje v strániacom poradenstve.³⁴ Princípy strániaceho poradenstva sú definované v kontexte moci. Je opakom toho, čo žena zažívala v násillnom vzťahu zo strany násillného muža. Strániacim poradenstvom stráca násillný muž nad ženou kontrolu.

³³ Logar, R., a kol. 2006, Mosty pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci (Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násillia), WAVE Co-ordination Office, Viedeň; v preklade Sylvie Královej vyšlo v Košiciach v roku 2007

³⁴ V prostredí špecializovaných poradenských služieb v Nemecku sa používa pojem „Parteilichkeit“ – strániace poradenstvo (viac pozri štandardy BFF v Nemecku.)

Stránenie ženám, obhajoba ich práv a zároveň obhajovanie mužov – páchatel'ov, je vo vzájomnom konflikte. Z hľadiska žien, na ktorých je páchané násilie, je to nemorálne a organizácia alebo inštitúcia v taký čas stráca ich dôveru.

2.11. Riadenie a zodpovednosť

Princíp znamená, že špecializovaná podpora a ochrana sú riadené efektívne, ženy zažívajúce násilie a ich deti dostávajú kvalitné služby, služby sú poskytované adekvátne vyškoleným a zručným personálom a personál je adekvátne ohodnotený.

Vo vzťahu k metodike poskytovania podpory a ochrany znamená uplatňovanie princípu, okrem iného, že ženy zažívajúce násilie a ich deti dostávajú **kvalitné služby**.

Kvalita služieb je dosahovaná a udržiavaná na základe:

- dôsledného uplatňovania základných princípov,
- pravidelnými poradami, systémom supervízie,
- transparentnosťou,
- primeranou kapacitou, t. j. počet zamestnankýň zodpovedná počtu žien a detí v starostlivosti organizácie,
- pravidelnou vnútornou alebo externou evaluáciu štandardov kvality.

2.12. Spoločenská zmena

Špecializované organizácie, okrem poskytovania praktickej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie, sa snažia docieľiť spoločenskú zmenu, a to zmenou prístupu jednotlivých inštitúcií a zmenou systémového nastavenia tak, aby bola dosiahnutá spoločnosť bez násilia. Spoločenská zmena je princípom aj cieľom komplexnej podpory a ochrany žien pred rodovo podmieneným násilím. Spoločenská zmena je definovaná ako eliminácia predsudkov, prístupu a vzorcov správania v spoločnosti, ktoré vytvárajú podhubie pre páchanie násilia na ženách a deťoch.³⁵

Uplatňovanie princípu v praxi znamená vyvíjanie a realizáciu aktivít navonok aj do vnútra organizácie, ako aj činnosti na viacerých úrovniach. Na systémovej úrovni aplikácia princípu znamená napríklad dožadovania sa dôslednej aplikácie zákonov, prípadne participácia na nastavovaní novej legislatívy v oblasti násilia na ženách. Na úrovni prístupu k jednotlivým inštitúciám a ku komunite znamená uplatnenie princípu napríklad poskytovanie pozitívnej a negatívnej spätnej väzby s cieľom zlepšiť spoločnú intervenciu. Do vnútra organizácie uplatňovanie princípu spoločenskej zmeny znamená napríklad vytváranie a šírenie modelu nenásilia medzi personálom, voči ženám aj medzi ženami so skúsenosťou s násilím (viac pozri analýzu princípu v Štandardoch).

2.13. Podpora a práca s deťmi

Násilie na ženách má vždy dopady aj na deti, najmä násilie na ženách zo strany intímneho partnera. Často je násilie na deťoch páchané priamo na nich aj na ich matkách. Deti, ktoré

³⁵ Karlovská, D., Krokavcová, N., Králová, S., 2009, Bezpečný ženský dom ako nástroj uplatňovania ľudských práv žien a detí, Fenestra, Košice, ISBN 978-80-969884-2-6, dostupné na: http://old.fenestra.sk/download/Bezpecny_zensky_dom.pdf, s. 44

zažili násilie v rodinnom prostredí majú väčšiu pravdepodobnosť viktimácie alebo páchatel'stva násilia v dospelosti. Preto služby pre ženy majú vždy zdroje na adekvátnu podporu a ochranu detí, primeranú pre ich vek a potreby.³⁶

Prístupy a práca s deťmi zohľadňujú špecifickosť situácie násilia, priamu alebo nepriamu skúsenosť detí s násilím. Pri práci s deťmi sa vychádza z hlbokého poznania a vnímania dopadov násilia na deti a zohľadňujú sa ich špecifické potreby. S osobitnou zodpovednosťou sa pristupuje ku dievčatám a mladým ženám.³⁷

Problém rodovopodmieneného násilia stojí v centre pozornosti a je východiskom v práci s deťmi, ktorých matky zažívajú či zažili násilie. Zohľadňuje sa pri tom:

- narušenie vzťahu matky a dieťaťa ako dôsledok cieľenej stratégie násilného muža,
- snahy o kontaktovanie detí násilným mužom je snahou o získanie opätovnej kontroly nad ženou a deťmi,
- ubližovanie deťom, vyhrážanie sa ublížením deťom alebo ich únosom sú častou súčasťou zastrašovania a kontroly žien násilným partnerom,
- zabezpečiť, aby uplatňovanie akýchkoľvek návštevnych práv a práv súvisiacich so zverením do starostlivosti neohrozilo práva a bezpečnosť detí alebo žien (čl. 31, § 2 Istanbulskeho dohovoru).

Špecializované služby majú nastavené opatrenia na ochranu a bezpečnosť detí a personál je patrične v tomto smere vyškolený.³⁸

---

³⁶ Blank, K., Lesur, M., Logar, R., 2015, WAVE report 2014, Specialized womens' support services and new tools for combatting gender-based violence in Europe., Vienna, 2015

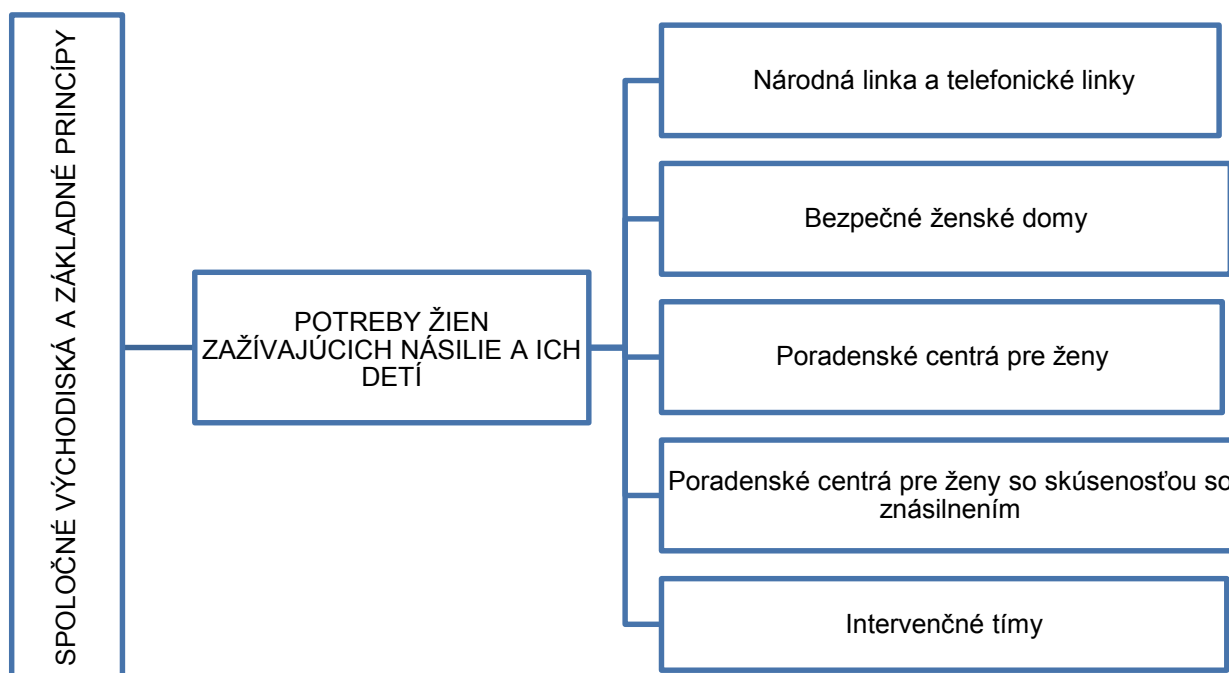
³⁷ Kelly, L., Dubois, L, 2008, s. 40

³⁸ Kelly, L., Dubois, L, 2008, s. 40

3. ŠTRUKTÚRA DRUHOV PODPORY A OCHRANY A METODICKÝCH POSTUPOV

V predchádzajúcej časti sme priniesli východiská a základné princípy, ktorými sa riadime pri poskytovaní komplexnej podpory a ochrany. Prepojenie jednotných východísk a základných princípov s potrebami žien a jednotlivými druhmi podpory a ochrany znázorňuje nasledujúca schéma. Východiská a základné princípy platia pre národnú a iné telefonické linky, pre bezpečné ženské domy, poradenské centrá pre ženy a ostatné druhy podpory a ochrany.

Schéma 1: Základná schéma prepojenia východísk, základných princípov, potrieb žien a jednotlivých druhov podpory a ochrany

Cieľom komplexnej podpory a ochrany je ochrana žien a ich detí pred násilím (zvýšenie ich bezpečia a zníženie rizika ohrozenia a/alebo vražd žien a detí násilným partnerom), posilnenie žien a ich detí, riešenie situácie násillia a jeho dopadov. Naplnenie tohto cieľa si vyžaduje komplexný prístup a často ho nedokáže naplniť iba jedna inštitúcia alebo organizácia. Predtým ako začneme spolu so ženou zvažovať a plánovať konkrétne kroky, musíme sa dôsledne zorientovať v situácii násillia, neustále monitorovať a vyhodnocovať rizikové faktory a bezpečnostné stratégie. Iba takto vieme vyhodnotiť, či konkrétne intervencie, alebo kroky, ktoré sa žena rozhodne urobiť, sú pre ňu a jej deti bezpečné a nevystavia ich ďalšiemu závažnejšiemu násilliu a/alebo zabitiu.

Pojem komplexná podpora a ochrana zahŕňa všetky formy pomoci, podpory a ochrany žien, ktoré zažili rôzne formy násillia a ich detí. Cieľom komplexnej podpory a ochrany je zabezpečiť bezpečie, umožniť im žiadať spravodlivosť a vytvoriť podmienky, aby sa mohli vyrovnáť s traumou a rôznymi inými dopadmi prežitého násillia.

Jedným zo základných princípov komplexnej podpory a ochrany je poskytovať niektoré formy pomoci nepretržite, v čase kedy ju ženy a ich deti potrebujú, na základe princípov dôvery a posilnenia. K týmto formám komplexnej podpory a ochrany patrí:

- Národná nonstop linka pre ženy zažívajúce násilie
- Bezpečný ženský dom
- Prepravná služba pre ženy zažívajúce násilie a ich deti.

V nasledujúcej časti sa zameriame na postupy používané pri práci na Národnej linke pre ženy zažívajúce násilie a iné telefonické linky, pre bezpečné ženské domy a poradenské centrá pre ženy. Postupy v Poradenských centrách pre ženy so skúsenosťou so znásilnením a intervenčných tímov si vyžadujú ďalšie rozpracovanie.

Vzhľadom na to, že viaceré druhy podpory a ochrany môžu byť kombinované a poskytované na jednom mieste, prinášame štruktúru jednotlivých druhov podpory a ochrany a postupov, rozpracovaných v kapitolách 4 - 7.

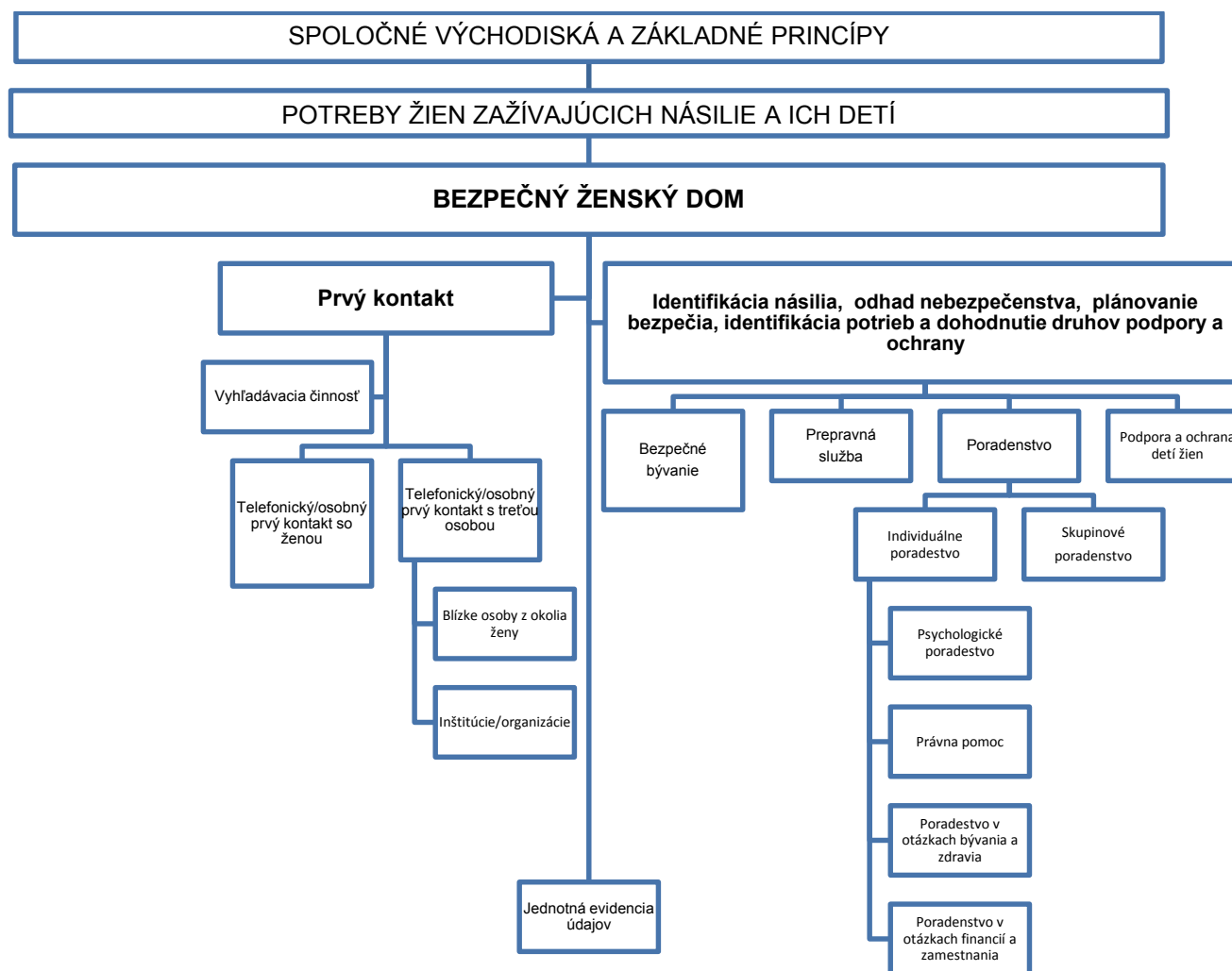
Schéma 2: Štruktúra metodických postupov pre Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie

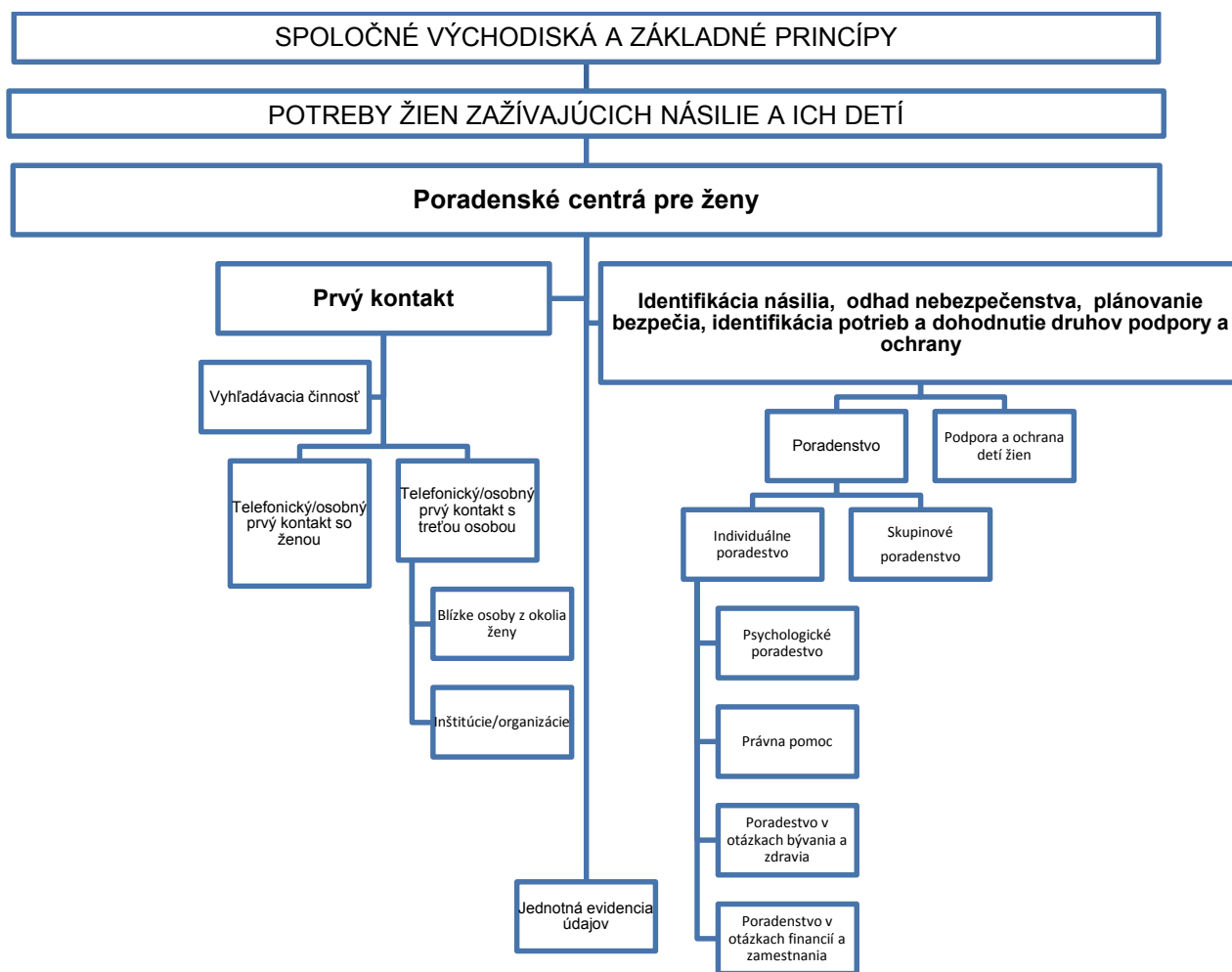
Poznámka: pod organizáciou sa myslí autonómna ženská mimovládna organizácia, ktorá je bezpečným ženským domom alebo poradenským centrom pre ženy; inštitúciou môže byť polícia, zdravotnícke zariadenie, ÚPSVR a iné inštitúcie, ktoré môžu prísť do kontaktu so ženou, ktorá zažíva násilie.

Okrem Národnej linky prvý telefonický alebo e-mailový kontakt môžu poskytovať aj telefonické linky jednotlivých organizácií, ktoré sa riadia postupmi prvého kontaktu (viď nasledujúce schémy).

Schéma 3: Štruktúra základných metodických postupov pre Bezpečný ženský dom

Schéma 4: Štruktúra základných metodických postupov pre poradenské centrum pre ženy

4. PRVÝ KONTAKT

4.1. Prvý telefonický/osobný kontakt so ženou

Ženy zažívajúce násilie často dlhé roky nehovoria o svojej situácii, sú izolované, spochybňované, vystrašené, zmätené, prežívajú pocity viny, majú obavu o svoj život a o život svojich detí a pod. Všetky tieto pocity ovplyvňujú prvý kontakt so ženou. Pre ženu, ktorá zažíva násilie od manžela/partnera, môže byť zložité a náročné vyhľadať pomoc a podporu. Ďalšou dôležitou témou, ktorá je súčasťou prvého kontaktu sú očakávania. Žena sa nerozhodne vyhľadať pomoc zo dňa na deň. Už počas procesu rozhodovania o tom, či vyhľadá pomoc alebo nie, si formuluje určité očakávania. Tieto očakávania môžu byť spojené s minulosťou ženy, môžu ich ovplyvňovať minulé skúsenosti z vyhľadanim pomoci a pod. Žena môže mať skúsenosť z minulosti, že sa opakovane obrátila o pomoc na inštitúcie, napr. UPSVaR, lekárov, políciu a stretla sa s odmietavým postojom, zľahčovaním násilia, ktoré zažíva, alebo má skúsenosť s tým, že jej neverili a spochybňovali jej skúsenosť. V prípade takejto viktimizácie môže byť pre ženu ťažké opätovne uveriť tomu, že jej niekto bude veriť a môže jej pomôcť. Dôvera je dôležitou súčasťou kontaktu a pocitu bezpečia a môže pozitívne, alebo negatívne ovplyvňovať prvý kontakt so ženou. V rámci prvého kontaktu je dobré hovoriť o očakávaniach ženy. Opýtať sa jej, aké má očakávania a rovnako uvedomovať si a hovoriť o svojich vlastných očakávaniach. Pýtame sa žien, kde hľadali pomoc, ako to vnímajú, ako to prežívajú, aké zmeny im to prinieslo. Toto je dôležité, najmä ak nemajú pozitívnu skúsenosť.

Žena zažívajúca násilie môže vyhľadať podporu a ochranu sama. Podporiť ju v tom môžu známi, rodina, inštitúcie a pod. Prvý telefonický alebo osobný kontakt môže prebiehať s tretími³⁹ osobami na priamy podnet ženy, alebo iniciatívne z vlastného rozhodnutia.

Žena sa môže rozhodnúť kontaktovať organizáciu prvýkrát telefonicky, mailom, poštou, prostredníctvom sociálnych médií (Facebook a pod.).

Telefonický kontakt umožní žene zachovať si anonymitu a zároveň získať základné informácie. V prípade, že sa v minulosti stretla so zľahčovaním násilia, ktoré zažíva, spochybňovaním, odmietavým postojom, má možnosť dopredu si urobiť obraz o organizácii, ktorú kontaktovala telefonicky.

Najčastejšie ženy kontaktujú telefonickú linku:

- pri akútnom ohrození;
- po útoku;
- keď potrebujú informácie o násilí páchanom na ženách;
- keď potrebujú sa zorientovať v tom, či sa k nim manžel/partner správa násilne;
- keď potrebujú informácie o možnostiach riešenia situácie násilia;
- keď sa potrebujú s niekým porozprávať o násilí, ktoré zažívajú;

Cieľom prvého kontaktu NIE JE „vyriešiť“ situáciu ženy.

³⁹ Tretie osoby sú rodinní príslušníci/čky, známi/e, priatelia/ky, susedia, pracovníci a pracovníčky inštitúcií

Cieľom prvého kontaktu je:

- zorientovať sa v aktuálnej situácii ženy;
- zorientovať sa v tom aké konkrétne formy a vzorce násilia používal a používa jej súčasný/bývalý manžel/partner, aby získal nad svojou partnerkou, manželkou kontrolu (tento proces nazývame identifikácia násilia);
- pomôcť žene identifikovať sa s tým, že partner/manžel sa k nej správa násilne (ženy, ktoré nie sú identifikované);
- zorientovať sa a identifikovať rizikové faktory na strane muža, ktorý sa správa násilne, ktoré predstavujú pre ženu ohrozenie a môžu viesť k vystupňovaniu násilia, k závažným zraneniam alebo zabitiu ženy a /alebo detí;
- pomôcť žene identifikovať a porozumieť povahe nebezpečenstva, ktoré jej a/alebo deťom hrozí;
- spoločne so ženou identifikovať najvhodnejšie stratégie správania a kroky, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale naopak budú viesť k zvýšeniu ich bezpečia (tento proces nazývame tvorba bezpečnostného plánu);
- zorientovať sa v aktuálnych potrebách ženy;
- poskytnutie informácií o násilí, o možnostiach pomoci, kontaktov na organizácie a inštitúcie v závislosti od aktuálnych potrieb ženy;
- dohodnutie ďalšieho postupu.

Dĺžka prvého kontaktu (rozhovoru) je zvyčajne 30-60 min. pri telefonickom rozhovore, 90-120 min. pri osobnom kontakte.

Prvý kontakt je vstupnou bránou k pomoci, podpore a ochrane a je veľmi dôležitý pri vytváraní budúceho dlhodobejšieho kontaktu. Ak sa žena opakovane stretne s odmietavým postojom, zľahčovaním násilia, ktoré zažíva, nedôverou a spochybňovaním jej skúsenosti, môže stratiť vieru v to, že existuje riešenie situácie násilia, že existuje niekto kto jej a jej deťom dokáže pomôcť.

Dôsledkom takéhoto prístupu potom je to, že žena prestane hľadať pomoc a ostáva s násilným partnerom/manželom, ktorého moc a kontrola nad jej životom a životom detí sa upevňuje.

Niekedy si ženy chcú pri prvom kontakte overiť svoje pocity, názory, pozorovania, stratégie, no nemusia byť rozhodnuté konať. Je dôležité, aby dostali relevantné informácie o možnostiach riešenia situácie násilia. Počas rozhovoru môžeme žene poskytnúť niekoľko pohľadov na jej situáciu. Poskytnutie takýchto informácií môže podporiť proces rozhodovania ženy. Vaša pomoc ako napr. zrkadlenie a zhŕňanie toho, čo žena hovorí, jej umožňuje, aby si formulovala vlastné otázky: "Čo je pre mňa dôležitejšie?", "Čo by som chcela v tejto situácii urobiť?", "Čo môžem urobiť?" a pod.⁴⁰

Pri prvom kontakte so ženou, ktorá zažíva násilie je vytvorenie bezpečného priestoru, zachovanie anonymity prvoradá. Je dôležité, aby sme si získali dôveru ženy. Musíme ženu zažívajúcu násilie brať vážne, veriť jej a dať jej najavo, že jej chceme pomôcť bez toho, aby

⁴⁰ Renate Egger, pracovný materiál pre účastníčky seminára, Humenné 1996

sme ihneď dávali rady, alebo ponúkali unáhlené riešenia. Cieľom je, aby žena spoznala, že má v sebe schopnosť aktívne riešiť svoj problém.⁴¹

Dôležité je aj to, aký jazyk používame na pomenovávanie násillia a aký postoj k násilliu zaujmeme.

Počas celého procesu pomoci a podpory, ako aj počas prvého kontaktu so ženou by sme mali dôsledne uplatňovať základné východiská a princípy poskytovania podpory a ochrany⁴² ako napr.:

- chápanie násillia ako príčiny a dôsledku nerovnosti žien a mužov - zohľadňovanie a uplatňovanie konceptu zneužívania moci a vplyvu nerovného postavenia žien voči mužom;
- bezpečie a ľudská dôstojnosť - zohľadňovanie a overovanie rizika násillia a miery ohrozenia žien a ich detí, rešpektovanie skúsenosti žien a ich detí;
- rôznorodosť a spravodlivý prístup - každá žena bez ohľadu na štátnu príslušnosť, vek, etnicitu, zdravotné postihnutie, sexuálnu orientáciu, rodinný stav, náboženskú alebo politickú príslušnosť má mať prístup k špecializovaným službám podpory a ochrany;
- posilnenie žien - umožniť žene, aby prevzala kontrolu nad svojím životom a žila sebaurčujúci život nezávisle od svojho partnera/manžela, žena je expertka na svoj život, právo ženy na samostatné rozhodovanie - rešpektujte rozhodnutia ženy;
- dôvernosť informácií a informovaný súhlas - právo žien na súkromie, žena má právo na informácie a je informovaná o všetkých postupoch a intervenciách, ktoré sa vzťahujú na jej situáciu, všetko čo urobíte, robte so súhlasom ženy;
- volanie páchatel'ov na zodpovednosť - jasný postoj k násilliu páchanému na ženách, pre násillie neexistuje žiadne ospravedlnenie, násillný muž je ten, kto je zodpovedný za násillie, a musí zaň znášať dôsledky.

Čo **robiť** počas rozhovoru so ženou:⁴³

- ubezpečte sa, či sú žena a/alebo deti v bezpečí;
- buďte vnímavé na prejavy strachu z násillia, pamätajte na to, že v čase odchodu, rozvodu sa násillie stupňuje a žena je viac ohrozená násillným partnerom/manželom;
- pokúste sa zistiť, čo žena momentálne potrebuje, aby sa mohla cítiť bezpečnejšie;
- berte ženu vážne a dôverujte jej;
- rešpektujte ju;
- formulujte otvorené otázky: "Čo sa stalo?", "Čo môžem pre vás urobiť?" a pod.;
- vždy žene vysvetlite na čo sa budete pýtať a prečo je to dôležité; rešpektujeme ak žena nechce odpovedať na niektoré otázky;
- hneď na začiatku jasne pomenujte vaše možnosti pomoci a podpory v prvého kontakte, aby ste v žene nevyvolávali falošné nádeje a očakávania, že v prvom kontakte dostane konkrétne riešenia svojej situácie;
- počúvajte ju;
- ubezpečujte sa, či ste dobre porozumeli tomu, čo hovorí;

⁴¹ Renate Egger, pracovný materiál pre účastníčky seminára, Humenné 1996

⁴² pozri kapitolu 1. a 2.

⁴³ spracované podľa Renate Egger, pracovný materiál pre účastníčky seminára, Humenné 1996

- uistite ju, že nie je jediná žena, ktorá zažíva násilie - povedzte jej, že násilie od partnera/manžela zažíva mnoho žien;
- používajte jazyk, ktorý jasne pomenováva násilie - nezamieňajte násilné správanie za hádku, alebo konflikt;
- dajte jasne najavo svoj postoj - žena nie je zodpovedná za násilie, ktoré od svojho partnera/manžela zažíva;
- poskytujeme jej priestor na to, aby mohla slobodne porozprávať vlastný príbeh;
- poskytnite jej priestor na to, aby mohla vyjadriť svoje pocity;
- snažte sa pochopiť jej situáciu, tak komplexne, ako je to len možné;
- nevyslovujte "absolútne pravdy" - napr. "keď zavoláte políciu určite vykážu násilného muža na 48 hodín";
- pýtajte sa ženy, čo potrebuje, skúmajte jej situáciu;
- pamätajte na to, že mnohé ženy majú aj inak sťažené životné podmienky – napr. rómske ženy, cudzinky, staršie ženy, telesne handicapované ženy a pod.;
- hovorte so ženou o jej právach a možnostiach, prediskutujte spoločne všetky možnosti, výhody, nevýhody a dôsledky a pomôžte žene dospieť k rozhodnutiu, nevzbudzujte u ženy falošné nádeje;
- rešpektujte ženu, keď si s vami nepraje žiaden ďalší kontakt, poskytnite jej vašu adresu, číslo telefónu a čas kedy vás môže istotne zastihnúť.

Čo **nerobiť** počas rozhovoru so ženou:

- nezľahčujeme násilie, ktoré popisuje;
- nepýtajte sa ženy otázky "Prečo ... ?";
- neobviňujte ju z násilia, ktoré zažíva - nepýtajte sa ženy, čo urobila, že "vyprovokovala" násilie, žena nie je nijako zodpovedná za násilné správanie svojho partnera/manžela;
- vyhýbajte sa odmietavým alebo hodnotiacim tvrdeniam;
- nehodnoťte a neodsudzujte násilného partnera/manžela ženy;
- postupy, metódy práce a jazyk, ktorý pri komunikácii so ženami a ich deťmi používate, nesmie viesť k sekundárnej viktimizácii;
- nevnučujte žene žiadne rozhodnutia a kroky - nenúťte ju do krokov, o ktorých nie je rozhodnutá, alebo ktorých sa bojí, nepreberajte kontrolu nad ženou - takto sa k nej správa násilný partner/manžel;
- snažte sa ženu najprv odbremeniť od psychickej záťaže a nevystavujte ju tlaku nejakými vlastnými návrhmi či požiadavkami, dajte najavo, že dôverujete jej schopnosti rozhodovať o vlastnom živote⁴⁴;
- nikdy žene neodporúčajte, aby odchádzala od násilného partnera/manžela, bez predošlého detailného prebratia bezpečnostného plánu - takouto radou vystavujete ženu riziku ďalšieho napadnutia alebo zabitia;
- nikdy nevystavujte ženy a ich deti situáciám, ktoré by mohli vážne ohroziť ich bezpečie alebo pocit bezpečia;
- vyhnite sa vlastnému hodnoteniu rozhodnutí, ktoré žena urobila;
- nedávajte žene nepresné informácie, využívajte poznatky a odbornosť iných organizácií a inštitúcií⁴⁵.

⁴⁴ Sopková, E.: Konat' proti násiliu na ženách, Aspekt, Bratislava, 2000.

⁴⁵ Posilnenie: Spoločná práca pre elimináciu násilia na ženách a deťoch, MyMamy, Prešov, 2010

4.1.1. Aktuálna situácia ženy

Pri prvom kontakte je prvoradé zistiť v akej situácii sa žena aktuálne nachádza. Je dôležité so ženou hovoriť o nasledujúcich otázkach:

- správa sa partner/manžel ženy k nej a /alebo deťom násilne;
- z akého mesta volá;
- kde sa žena aktuálne nachádza;
- je pre ňu bezpečné s nami hovoriť;
- kde sa momentálne nachádza násilný partner/manžel;
- koľko má žena času na rozhovor;
- existuje možnosť, že sa počas rozhovoru násilný partner/manžel vráti domov;
- dohodnúť sa so ženou, že ak by sa partner vrátil, čo urobí (napr. zloží telefón a ozve sa keď bude v bezpečí);
- je žena po útoku alebo po odchode od násilného partnera/manžela;
- čo aktuálne potrebuje;
- aké má očakávania.

Ak žena, ktorá nás kontaktovala, nezažíva násilie od svojho partnera/manžela, ponúkne jej kontakt na organizáciu alebo inštitúciu, ktorá jej vie ponúknuť to, čo potrebuje.

4.1.2. Základná identifikácia násilia

Ženy, ktoré vyhľadajú pomoc, si nemusia byť isté v tom, či žijú v násilnom vzťahu. Mýty, ktoré o násilí na ženách existujú v spoločnosti, môžu odzrkadľovať aj postoj samotných žien k násiliu a porozumeniu jeho príčinám a dôsledkom. Častou otázkou, ktorú sa ženy pýtajú je, či skutočne žijú v násilnom vzťahu. Po dlhoročnej skúsenosti s násilným správaním partnera/manžela je výrok ženy, že „ja som si tých pár faciek zaslúžila, naozaj som tie zemiaky neočistila poriadne“ v rôznych modifikáciách pomerne častým príkladom váhania ženy, či predsa len nie je chyba v nej. Je to dôsledok ospravedlňovania násilia a prenášanie zodpovednosti na ženu zo strany násilného partnera/manžela, blízkych ľudí, rodiny, inštitúcií a pod.

Cieľom identifikácie násilia je:

- zorientovať sa v tom, či žena zažíva násilie od súčasného alebo bývalého partnera/manžela;
- pomôcť žene identifikovať sa s tým, že partner/manžel sa k nej správa násilne (ženy, ktoré nie sú identifikované);
- zorientovať sa v histórii násilného správania sa partnera/manžela (k akým formám a vzorcom násilia dochádzalo počas celej histórie násilného vzťahu);
- zorientovať sa v tom, v akej fáze cyklu násilia sa momentálne násilný vzťah nachádza (narastanie napätia⁴⁶, akútny útok⁴⁷, ticho/popieranie⁴⁸, "medové týždne"⁴⁹);

⁴⁶ Cyklus násilia: fáza - narastanie napätia (Občasné menšie incidenty násilia. Vo vzťahu narastá napätie, napríklad kvôli tomu, že žena má odlišný názor na veci a vyjadruje nesúhlas. Násilný muž sa snaží sa nad ženou získať moc a kontrolu. Žena ospravedlňuje násilie a verí, že má kontrolu nad týmito občasnými malými výbuchmi. Žena cíti, že sa niečo stane, ale nevie kedy a ako dôjde k ďalšiemu násiliu.)

- zorientovať sa v aktuálnej situácii násilia (k akým formám a vzorcom násilia dochádza v súčasnosti).

Pri prvom telefonickom/osobnom kontakte sa robíme základnú identifikáciu násilia a sledujeme najmä vzorce násilného správania, ktoré nám pomáhajú identifikovať, či ide o násilný vzťah:

- izolácia ženy od rodiny, priateľov, alebo podpory;
- kontrola - kontrola trávenia času u ženy (kontrola väčšiny denných aktivít ženy), kontrola financií, sledovanie a kontrola telefonátov alebo emailov, zamykanie ženy, bránenie vo voľnom pohybe, extrémna žiarlivosť, extrémna dominancia a pod.;
- ponižovanie a očierňovanie;
- obviňovanie ženy z násilia a ospravedlňovanie násilia;
- udržiavanie hrôzy a strachu;
- vyčerpávanie a vynucovanie triviálnych činností;
- príležitostné láskavosti.

Pokiaľ je žena po útoku, podala trestné oznámenie, plánuje odísť, alebo odišla je dôležité počas prvého kontaktu urobiť spolu so ženou dôslednú identifikáciu násilia.

Podrobné informácie k identifikácii násilia nájdete v kapitole 5.

4.1.3. Základný odhad nebezpečenstva

Odhad nebezpečenstva hroziaceho násilia je proces identifikácie rizikových a ochranných faktorov. Riziko násilia je mnohotvárne a je nutné vziať do úvahy aj povahu, závažnosť, frekvenciu alebo trvanie násilia, ako aj hrozbu násilia.⁵⁰ Na začiatku, ako aj v priebehu poradenstva robíme spolu so ženami odhad nebezpečenstva, vyhodnocujeme aktuálne riziká, ktoré by mohli viesť k ohrozeniu ženy a jej detí, alebo k vraždám žien a detí. Na základe prítomných rizikových faktorov robíme spolu so ženou individuálne bezpečnostné plány. Otázka bezpečia je primárnym cieľom podpory a ochrany. Pri každom jednom kontakte so ženou v priebehu poradenstva cielene sledujeme zmeny násilného správania a zmeny stratégií násilného manžela/partnera, zaznamenávame rizikové faktory a obavy na strane ženy a/alebo jej detí (vychádzame z presvedčenia, že žena sama je expertkou na svoju situáciu a najlepšie vie vyhodnotiť, ktoré kroky sú pre ňu a jej deti bezpečné, a ktoré môžu byť naopak ohrozujúce a viesť k vystupňovaniu násilného správania zo strany manžela/partnera, k zabitiu ženy a/alebo detí). Tieto informácie sú súčasťou záznamového hárku z rozhovoru so ženou.

⁴⁷ Cyklus násilia: fáza - akútny útok (Muž sa dopúšťa násilného správania. Môže ísť o fyzický útok na ženu, a/alebo na deti, alebo môže ísť o vyhrážanie sa takýmto násilím, vyhrážanie sa zabitím, alebo zamknutie ženy a pod. Táto fáza môže trvať 2 hodiny, ale môže trvať aj 24 hodín.)

⁴⁸ Cyklus násilia: fáza - ticho/popieranie (Po útoku muž svoje násilné správanie popiera, zľahčuje ho a snaží sa ženu a deti presvedčiť, že si celý incident akútneho útoku zle pamätajú, alebo, že ho vyprovokovali. V tejto fáze je žena najčastejšie ticho, pretože sa obáva ďalšieho násilia. V tejto fáze ženy často zvažujú vyhľadanie pomoci, plánujú odchod od násilného manžela/partnera, alebo vyhľadajú pomoc, odídu.)

⁴⁹ Cyklus násilia: fáza - "medové týždne" (V tejto fáze muž často prejavuje žene rôzne príležitostné láskavosti (darčeky, prejavy lásky a náklonnosti) alebo sľubuje, že sa už nebude správať násilne, že sa zmení. Začne sa správať tak, aby naplnil predstavy ženy o tom, aký by chcela, aby bol on a ich vzťah. Presvedčí ženu, aby sa z ním nerozišla, alebo nerozvedla. Mnoho žien uverí mužovým sľubom o tom, že sa násilie už nezopakuje. Takto muž dosiahne to, čo je cieľom takéhoto správania, aby žena neodišla zo vzťahu a nehľadala pomoc.)

⁵⁰ Protect, Wave, Viedeň 2011, Dostupné na:

http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

Cieľom odhadu nebezpečenstva je:

- zorientovať sa a identifikovať rizikové faktory na strane muža, ktorý sa správa násilne, ktoré predstavujú pre ženu ohrozenie a môžu viesť k vystupňovaniu násillia, k závažným zraneniam alebo zabitiu ženy a /alebo detí;
- pomôcť žene identifikovať a porozumieť povahe nebezpečenstva, ktoré jej a/alebo deťom hrozí;
- pomôcť nám identifikovať najvhodnejšie intervencie v konkrétnom prípade, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale naopak budú viesť k zvýšeniu ich bezpečia.

Pri prvom telefonickom/osobnom kontakte so ženou sa pri odhade nebezpečenstva zameriavame najmä na tieto rizikové faktory:

- dochádza k stupňovaniu závažnosti násilného správania partnera/manžela - aké zranenia mala žena v dôsledku násillia za posledný polrok, aké najťažšie zranenia mala žena v dôsledku násillia za posledný polrok;
- pokúšal sa násilný muž ženu niekedy škrtiť, dusiť, alebo topiť;
- aká je frekvencia (ako často sa opakuje) násillia za posledný polrok, dochádza k násilliu častejšie;
- aká bola frekvencia násillia pred rokom;
- vyhráža sa žene násilný partner/manžel zabitím, alebo že zabije deti, alebo iné blízke osoby ženy;
- vyhrážal sa niekedy násilný muž samovraždou⁵¹;
- má alebo mohol by mať násilný partner/manžel prístup k zbraniam, použil niekedy nejaké zbrane alebo predmety, aby ublížil žene a/alebo deťom;
- je násilný partner/manžel závislý na alkohole alebo drogách;
- bol násilný partner/manžel liečený na psychiatrii;
- hrozí žene zničenie osobných vecí a/alebo majetku;
- odišla žena, alebo sa pokúsila odísť od násilného partnera/manžela v období posledného roka;
- snaží sa násilný partner/manžel kontrolovať všetko čo robí, alebo je veľmi žiarlivý;
- má žena strach a obavy o svoje zdravie a život, alebo o život svojich detí, čoho sa konkrétne obáva.

Odhad nebezpečenstva hroziaceho násillia a jeho závažnosti je neustály proces identifikácie rizikových a ochranných faktorov⁵² v individuálnych prípadoch násillia páchaného na ženách. Riziko násillia je mnohotvárne a je nutné vziať do úvahy aj povahu, závažnosť, frekvenciu alebo trvanie násillia, ako aj hrozbu násillia.⁵³ Poznanie rizikových faktorov je dôležité pre plánovanie bezpečia a konkrétnych krokov, ktoré sa ženy zažívajúce násillie rozhodnú urobiť, preto je dôležité opakovane sledovať a vyhodnocovať rizikové faktory. Jedine vtedy ak poznáme a pravidelne vyhodnocujeme rizikové faktory, môžeme naplňať primárny cieľ podpory a ochrany - bezpečie žien a detí.

---

⁵¹ V prípadoch kedy dôjde k femicide, zabitiu ženy násilným partnerom/manželom, muž najprv zabije ženu a /alebo deti a potom zabije seba.

⁵² Hart, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.8, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁵³ tamtiež

Prínosom pravidelného odhadu nebezpečenstva sú:

- vytváranie bezpečnostných plánov spolu so ženou na základe systematického vyhodnocovania existujúcich rizikových faktorov;
- špecializovaná efektívnejšia a kvalitnejšia intervencia založená na odhade nebezpečenstva;
- znižovanie stupňa nebezpečenstva a predchádzaní nebezpečenstvu.⁵⁴

Pokiaľ je žena po útoku, podala trestné oznámenie, plánuje odísť, alebo odišla je dôležité počas prvého kontaktu urobiť spolu so ženou dôsledný odhad nebezpečenstva.

Podrobné informácie k odhadu nebezpečenstva nájdete v kapitole 6.

4.1.4. Základné plánovanie bezpečia so ženou

Bezpečie je primárnym cieľom poskytovania podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, preto vytváranie bezpečných plánov spolu so ženou je základným pilierom komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Žena a deti v násilnom vzťahu sú neustále vystavované opakovanému násiliu, ktorého intenzita a opakovanosť sa časom stupňuje. Jedným z najzávažnejších dopadov násillia páchaného na ženách sú vraždy žien a/alebo detí. Tvorba individualizovaných bezpečnostných plánov spolu so ženami a/alebo deťmi minimalizuje riziká závažných dopadov násillia.

Je dôležité, aby sme pozorne počúvali ženu a vnímali ako žena sama vyhodnocuje svoju situáciu a podporili ju, aby sa riadila svojimi inštinktami, pocitmi, skúsenosťou a presvedčením o nebezpečenstve jej partnera/manžela.

Ženy zažívajúce násilie používajú množstvo stratégií, prostredníctvom ktorých chránia v násilnom vzťahu seba a deti. Ženy najlepšie poznajú zložitosť ich situácie.

Je dobrou praxou hovoriť so ženou o tom, čo robila/robí, aby zvýšila svoje bezpečia a bezpečia detí a ako na to násilný partner reagoval/reaguje, aby sme sa zorientovali v tom, čo stupňuje, nestupňuje, prípadne zastavuje násilné správanie muža. Oceňte ženu za stratégie ochrany, ktoré si počas života s násilným manželom/partnerom rozvinula.

Ak pomáhame žene zažívajúcej násilie, musíme uznať, že je expertka na svoju vlastnú skúsenosť s násilím a podporovať ju v tom, aby sama plánovala a rozhodovala o krokoch, ktoré urobí.

Nikdy ženám zažívajúcim násilie neradíme, čo majú v situácii ohrozenia násilím robiť. Takýto prístup môže viesť k ohrozeniu ženy a jej detí.

S plánovaním bezpečia sa nedá pracovať šablónovito, pretože každá situácia násillia je špecifická a je mnoho faktorov, ktoré majú vplyv na ohrozenie ženy a detí. Stratégie, ktoré

⁵⁴ Robinson, A.: Risk and Intimate Partner Violence, 2011

ženy používajú, aby ochránili seba a/alebo deti, môžu v jednom prípade zvyšovať bezpečie, avšak v inom môžu naopak viesť k vystupňovaniu násillia.

Bezpečnostný plán je potrebné prispôsobovať situácii ženy a jej detí, ktorá sa v dôsledku zmien v násilnom správaní partnera/manžela neustále mení.

Je dôležité, aby plánovanie bezpečia bolo riadené ženou samotnou. Je dôležité pýtať sa ženy, čo potrebuje vo vzťahu k jej bezpečiu a bezpečiu detí a pozorne ju počúvať. Žena nemusí poznať všetky bezpečnostné možnosti, ktoré má k dispozícii, a preto jej musíme vedieť jasne a otvorene vysvetliť možnosti na zníženie ohrozenia. **Nemali by sme predpokladať, že vieme, ktoré možnosti sú pre ňu najprimeranejšie.** Musíme sa usilovať o to, aby sa žena cítila natoľko posilnená, aby o nich mohla sama uvažovať.

Úspešný bezpečnostný plán môžete vytvoriť iba vtedy, keď bude **žena stredobodom procesu jeho tvorby.** Ako odborníčky a odborníci musíme pracovať so strachom ženy a jej očakávaniami a diskutovať s ňou o tom, aké stratégie zvládania používa alebo používala v minulosti.⁵⁵

V rámci prvého telefonického/osobného kontaktu je potrebné so ženou hovoriť o bezpečnostných stratégiách a vytvoriť spoločne aspoň základný bezpečnostný plán.

Počas prvého telefonického kontaktu je dôležité, aby sme so ženou hovorili o nasledujúcich otázkach v súvislosti s bezpečím:

- kde sa žena počas telefonátu nachádza;
- je žena v blízkosti násilného partnera/manžela;
- je žena na bezpečnom mieste počas telefonátu s nami;
- môže sa stať, že násilný partner/manžel príde nečakane domov počas telefonátu s nami;
- dohodnete si bezpečnostnú stratégiu pre túto situáciu;
- ak násilný partner/manžel kontroluje žene telefón, preberieme so ženou bezpečnostné stratégie ohľadom používania telefónu v rámci hľadania pomoci;
- v prípade, že nás kontaktuje žena, ktorá sa momentálne nachádza na nejakej inštitúcii, kde hľadala pomoc, požiadame pracovníčku/ka inštitúcie, aby poskytla/ol žene priestor, z ktorého bude môcť v súkromí s nami hovoriť;
- bezpečný spôsob kontaktovania ženy v prípade potreby - je pre ženu bezpečné volať jej, kontaktovať ju prostredníctvom emailu a pod.

Pokiaľ sa žena rozhodne prísť na osobné stretnutie do poradenského centra, je dôležité so ženou prebrať:

- v akom čase je pre ňu bezpečné prísť na stretnutie;
- koľko času má na stretnutie;
- môže sa stať, že ju násilný partner/manžel bude sledovať;
- čo bude robiť, ak by nastala takáto situácia;
- príde sama, alebo príde v sprievode nejakej osoby, ktorej dôveruje;

⁵⁵ WAVE, Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012. Dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

- pokiaľ má poradenské centrum utajenú adresu, preberieme so ženou túto otázku a vysvetlíme jej, aké dopady na iné ženy, poradkyne by mohlo zverejnenie adresy mať, požiadame ženu, aby nezverejňovala adresu.

Pokiaľ je žena po útoku, podala trestné oznámenie, plánuje odísť, alebo odišla je dôležité počas prvého kontaktu urobiť spolu so ženou dôslednú identifikáciu násilia.

Podrobné informácie k plánovaniu bezpečia so ženou nájdete v kapitole 7.

4.1.5. Identifikácia potrieb

Skôr ako začneme spolu so ženou zvažovať možnosti a konkrétne kroky, poskytovať jej informácie, potrebujeme so ženou hovoriť o jej aktuálnych potrebách - čo v tejto chvíli potrebuje. Na to, aby sme vedeli ženám a ich deťom poskytnúť pomoc a podporu, ktorú skutočne potrebujú, je veľmi dôležité dôsledne sa zorientovať v ich aktuálnych potrebách. Potreby ženy by sme mali rešpektovať, pretože ona sama najlepšie vie, čo v aktuálnej situácii potrebuje a čo potrebujú jej deti. Žena je expertkou na svoj život.

Potreby žien, ktoré zažívajú násilie sa môžu týkať napr.:

- porozumenia tomu, čo sa v ich vzťahu deje,
- želania, aby sa manžel/partner prestal správať násilne,
- porozumenia tomu, prečo sa ich manžel/partner správa k nim násilne,
- porozumenia dopadov násilia na ich zdravie a psychiku,
- porozumenia dopadov násilia na ich deti,
- vnútorného pocitu bezpečia, bezpečného miesta,
- aby ich niekto vypočul, veril im,
- aby ich niekto sprevádzal, keď majú strach,
- informácií o tom, aké majú možnosti riešenia situácie násilia,
- zorientovania sa v tom, aké majú jednotlivé inštitúcie kompetencie a možnosti a ako vedia žene a jej deťom pomôcť,
- právneho riešenia situácie násilia v rámci trestno-právnych a občiansko-právnych konaní,
- aby ich niekto podporoval v krokoch, pre ktoré sa rozhodnú,
- praktickej podpory,
- ekonomickej situácie ženy,
- bývania,
- zamestnania.

Niekedy môže byť ťažké pre samotné ženy, ktoré zažívajú násilie, pomenovať svoje potreby. V násilnom vzťahu sa manžel/partner snaží kontrolovať ženu, on je ten kto rozhoduje, žena nemôže vyjadrovať svoje potreby. Je dôležité, aby sme sa na začiatku snažili spoločne so ženou pomenovať jej aktuálne potreby a potreby jej detí, aby sme mohli ponúknuť žene takú pomoc a podporu, ktorá bude reflektovať jej potreby.

Aktuálne potreby ženy počas prvého telefonického/osobného kontaktu ovplyvňujú to, aké informácie žene poskytneme a tiež to, na aké organizácie a/alebo ženu nasmerujeme.

4.1.6. Poskytnutie základných informácií a dohodnutie ďalšieho postupu

Potom ako sme sa zorientovali v aktuálnej situácii ženy a jej potrebách, poskytneme žene základné informácie v závislosti od toho, čo aktuálne potrebuje:

- informácie o násilí páchanom na ženách;
- informácie o príčinách násilia páchaného na ženách;
- informácie o formách, vzorcoch, dynamike násilia;
- informácie o dopadoch násilia na zdravie žien a/alebo detí;
- informácie o dopadoch násilia na psychiku žien a /alebo detí,
- informácie súvisiace s otázkou bezpečia;
- informácie o tom, že žena nie je zodpovedná za násilné správanie jej partnera/manžela;
- informácie o konkrétnych možnostiach riešenia situácie násilia;
- informácie o organizáciách a/alebo inštitúciách, ich kompetenciách a možnostiach vo vzťahu k potrebám ženy (ako vedia žene a jej deťom pomôcť), vrátanie poskytnutia kontaktov;
- informácie o tom, aké má žena práva; základné informácie k právnym možnostiam riešenia situácie násilia v rámci trestno-právnych a občiansko-právnych, aby sa žena mohla rozhodnúť aké právne kroky chce/nechce podstúpiť;
- informácie ohľadom sociálnych dávok, výživného na deti a manželku, rozvedenú manželku, náhradného výživného, neplatenia výživného a pod.;
- informácie ohľadom vykázania násilného partnera/manžela z bytu/domu; bezpečných ženských domoch a pod..

Informácie, ktoré žene poskytujeme, by mali byť presné. Ak si nie sme isté, je dôležité žene povedať, že je potrebné, aby sme dané informácie konzultovali a dohodnúť sa so ženou na spôsobe, ako ju budeme informovať.

Informácie o právach ženy, sociálnej a finančnej pomoci, ubytovacích možnostiach, podpore pre ňu a pre deti a pod. sú dôležitým predpokladom na to, aby sa žena mohla rozhodovať o tom, ako chce situáciu násilia riešiť, aké kroky chce urobiť. Môžeme žene ponúkať alternatívne možnosti riešenia jej situácie, je však na nej, aby sa rozhodla čo bude, alebo nebude robiť. Našou úlohou je sprevádzať ženu, avšak nepreberať zodpovednosť za jej rozhodnutia, informovať ju o možných rizikách niektorých krokov, hovoriť s ňou o otázkach bezpečia. Poskytovať jej dostatočný čas a priestor na to, aby sa mohla slobodne rozhodnúť na základe zváženia všetkých možností a vyhodnotenia všetkých rizík.

Môže sa stať, že počas rozhovoru so ženou budeme mať pocit, že potrebujeme konať rýchlo a hneď niečo urobiť, pretože situácia, v ktorej sa žena nachádza sa nám zdá neúnosná. Toto je najčastejšia chyba, ktorej sa dopúšťame. Podľahnutie tomuto tlaku často vedie k tomu, že navrhujeme žene možnosti riešenia situácie bez toho, aby sme mali dostatok informácií a vyhodnotili všetky existujúce riziká. Takýmto konaním žene nepomáhame, ale naopak sa môže stať, že ju ohrozíme.

Po tom ako sa zorientujeme v aktuálnej situácii ženy a jej potrebách, dohodneme sa so ženou na ďalšom postupe. V procese pomoci je dôležité, aby žena sama rozhodovala o tom, akým smerom sa bude orientovať komplexná podpora a ochrana. Čo je pre ňu v danej chvíli

prioritné a čo môže dočasne počkať. Ďalší kontakt s poradkyňou je výhradne na rozhodnutí ženy. Žena sama zváži či opätovne zavolá, pôjde do poradenského centra alebo bezpečného ženského domu, prípadne sa obráti na niektorú z inštitúcií (políciu, súd, UPSVaR a pod.).

4.2. Prvý telefonický/osobný kontakt s treťou osobou

Tretie osoby sú ľudia, ktorí sa snažia žene pomôcť a podporiť. Môžu to byť rodina, známe a známi, kamarátky a kamaráti, susedia, kolegyne a kolegovia, zamestnávateľ, pracovníčky a pracovníci rôznych organizácií a inštitúcií. Tieto osoby často do dôsledkov nerozumejú situácii a správaniu ženy, pretože nemajú dostatočné znalosti o násilí páchanom na ženách a často majú o ženu veľké obavy a strach. Tieto pocity vedú k tomu, že majú potrebu rýchlo konať, niečo urobiť, aby žene pomohli. Často si neuvedomujú, že tieto ich obavy a potreba konať, môžu vytvárať na ženu tlak.

Odsudzujúci alebo obviňujúci postoj zo strany blízkych osôb, organizácií a inštitúcií, prehľbuje izoláciu žien a sťažuje im odchod z násilného vzťahu. Takáto skúsenosť nie je pre mnohé ženy zriedkavá a môže vážnym spôsobom narušiť ich dôveru k ľuďom. Ženy môžu mať strach aj z toho, že sa ich partner, alebo manžel, ktorý sa k nim správa násilne dozvie o tom, že o svojej situácii s niekým hovorili. Tieto obavy sú opodstatnené. Môže sa stať, že v takom prípade muž, ktorý sa správa násilne vystupňujú násilie, aby znovu získal úplnú moc a kontrolu nad partnerkou.⁵⁶

Rovnako ako je to u žien, aj tretie osoby, ktoré nás kontaktujú majú nejaké očakávania. Najčastejšie očakávajú nejaké konkrétne rady k tomu, čo má žena urobiť, alebo žiadajú, aby sme my niečo urobili napr. kontaktovali ženu, políciu a pod. Môžu prežívať pocity frustrácie, hnevu a bezmocnosti. Môžu mať rôzne predstavy o tom, čo by mohla alebo mala žena v situácii násillia robiť. Vysvetlite im, prečo je dôležité, aby rešpektovali skúsenosť a rozhodnutia ženy.

Je dôležité, aby sme s tretími osobami nekonzultovali situáciu ženy, neposkytovali im informácie o tom, čo by mala žena robiť, pretože nemusia mať všetky informácie o situácii ženy, o násilí, ktoré zažíva a rizikových faktoroch. Takéto konanie by mohlo viesť k vystupovaniu násillia a ohrozeniu ženy.

Kontakt s tretími osobami je vo väčšine telefonický, alebo prostredníctvom emailu.

Tretie osoby, ktoré hľadajú pomoc⁵⁷ pre ženu, ktorá zažíva násilie môžu byť:

- blízke osoby
  - rodina
  - priateľky a priatelia
  - známe a známi
  - susedia
  - kolegyne a kolegovia z práce

⁵⁶ Fenestra, Toolkit pre širokú verejnosť, dostupné na:

http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITsiroka_verejnost.pdf

⁵⁷ Žena sa im zdôverí, že zažíva násilie od svojho partnera/manžela a tieto tretie osoby odporučia ženu na špecializovanú organizáciu (z angl. referral)

- zamestnankyne a zamestnanci rôznych organizácií
  - národná telefonická linka pre ženy
  - bezpečné ženské domy
  - špecializované poradenské centrá
  - nešpecializované ubytovacie zariadenia
  - poradenské centrá, ktoré sa zaoberajú inou problematikou ako je násilie páchané na ženách
- zamestnankyne a zamestnanci rôznych verejných a štátnych inštitúcií
  - samosprávny kraj
  - mesto
  - mestská časť
  - úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (najčastejšie oddelenia sociálno-právnej ochrany detí)
  - polícia
  - súdy
  - rôzne zdravotnícke zariadenia a nemocnice
  - školy
- odborníčky a odborníci
  - lekárky a lekári
  - psychologičky a psychológovia
  - psychiatričky a psychiatri
  - advokátky a advokáti

4.2.1. Poskytnutie základných informácií

Pre osobu, ktorá o násilí v rodine vie, je často ťažké opýtať sa ženy na násilie, môže mať obavy a strach z toho ako bude žena reagovať. Počas rozhovoru s tretími osobami je dôležité podporiť ich v tom, aby so ženou o násilí hovorili a poskytnúť im informácie o tom, ako hovoriť so ženou⁵⁸:

- overte si u ženy, či zažíva násilie, popíšte jej, čo ste si všimli bez toho, aby ste to hodnotili;
- opýtajte sa ženy, či chce o svojej situácii hovoriť;
- ak vám povie, že o svojej situácii hovoriť nechce, rešpektujte to;
- povedzte jej, že ak bude niekedy chcieť o svojej situácii hovoriť, môže za vami prísť;
- ak žena s rozhovorom súhlasí, nájdite si na rozhovor bezpečné miesto, kde vás nebudú rušiť a počuť iní ľudia;
- vypočujte si čo vám chce žena povedať;
- kladte žene krátke a zrozumiteľné otázky;
- vyjadrite jej podporu a povedzte jej, že si vážite jej dôveru;
- povedzte žene, že je vám ľúto, čo zažíva a dajte jej najavo, že jej veríte;
- povedzte žene, že násilie je trestný čin a že nikto nemá právo sa k nej takto správať;
- povedzte jej, že za násilie nenesie vinu ona a za násilné správanie je vždy zodpovedný ten, kto sa ho dopúšťa - jej partner/manžel;
- opýtajte sa ženy, čo potrebuje a či je niečo, čo pre ňu môžete urobiť;

⁵⁸ Fenestra, Toolkit pre širokú verejnosť, dostupné na:
http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITsiroka_verejnost.pdf

- môžete jej ponúknuť podporu, alebo praktickú pomoc, napríklad s deťmi, alebo inými každodennými záležitosťami;
- ponúknite žene, že jej vyhľadáte užitočné informácie o problematike násilia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch, alebo o dostupných miestach pomoci a podpory;
- podporte ženu v jej rozhodnutiach.

Rovnako dôležité je prebrať s tretími osobami aj to, ako nehovoriť so ženou o násilí.⁵⁹

- nespochybňujte to, čo vám žena hovorí a čo cíti;
- neobviňujte ju z násilného správania jej partnera;
- nehovorte jej napríklad, že sa mohla správať inak a neprovokovať ho;
- za násilie nesie zodpovednosť vždy ten, kto ho pácha;
- neprenášajte zodpovednosť za zastavenie násilia na ženu;
- nekladte jej otázky ako „Prečo od neho neodídeš?“, alebo „Ako s ním môžeš po tom všetkom zostať?“;
- nezľahčujte násilné správanie jej partnera;
- nehovorte žene, že to nie je až také zlé, alebo že sa jej partner takto správal možno iba preto, lebo nemal dobrý deň, alebo si viac vypil;
- pre násilie neexistuje žiadne ospravedlnenie;
- nevyvíjajte na ženu tlak, aby z násilného vzťahu odišla a nevnučujte jej riešenia a rozhodnutia;
- ženy samé najlepšie vedia, ktoré kroky sú pre ne a ich deti bezpečné a ktoré nie;
- nepodnikajte žiadne kroky bez vedomia ženy pokiaľ nie je priamo ohrozený jej život a zdravie, alebo život a zdravie jej detí.

Poskytnite tretím osobám informácie o násilí páchanom na ženách, ktoré im pomôžu lepšie porozumieť situácii ženy a jej správaniu:

- príčiny násilia - moc a kontrola;
- vzorce násilia - stratégie násilných mužov;
- rizikové faktory;
- obdobie odchodu;
- reakcie žien na násilie, ktoré zažívajú;
- stratégie žien;
- dopady násilia na ženy.

4.2.2. Poskytnutie podpory a dohodnutie ďalšieho postupu

Vždy treba oceniť snahu tretích osôb žene pomôcť a poskytnúť im podporu. Je potrebné podporiť ich v tom, aby ženu podporili v tom, aby vyhľadala pomoc špecializovanej organizácie a poskytli jej kontakty a informácie na organizáciu, ktorá je pre ženu dostupná. V žiadnom prípade nesmú na ženu vytvárať tlak, aby takúto pomoc vyhľadala. Vysvetlite im, že situácia násilia je zložitá a žena potrebuje čas na to, aby sa rozhodla vyhľadať pomoc a tiež vie sama najlepšie posúdiť, či je to pre ňu bezpečné alebo naopak mohlo by to viesť k vystupňovaniu násilia a ohrozeniu ženy a /alebo detí.

⁵⁹ Fenestra, Toolkit pre širokú verejnosť, dostupné na: http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITsiroka_verejnost.pdf

Podporte ich v tom, aby so ženou neprerušili kontakt, aby jej verili a podporovali ju vo všetkých krokoch, pre ktoré sa sama rozhodne. Je dôležité aby žena mala pocit, že sa môže na nich kedykoľvek obrátiť, že ju pochopia a v prípadoch hroziaceho nebezpečenstva jej poskytnú praktickú pomoc a podporu.

Dohnite s tretími osobami bezpečnostný plán týkajúci sa ich kontaktovania so ženou, tak aby ju neohrozili.

4.3. Vyhľadávacia činnosť

Vyhľadávacia činnosť je proaktívny prístup, pomocou ktorého sa usilujeme identifikovať v rámci komunity ženy zažívajúce násilie, ktoré sa ešte nedostali k pomoci a podpore. Často sa využíva na kontaktovanie „ťažko dostupných“ skupín. V tomto zmysle vyhľadávacia činnosť otvára cestu k pomoci migrantkám, ženám s postihnutím, ženám žijúcim na vidieku, ženám v sexuálnom priemysle a väzenkyniam.⁶⁰ Podľa minimálnych štandardov Rady Európy vyhľadávanie sa má uskutočňovať pre identifikované ohrozené ženy, vylúčené ženy alebo také, ktoré majú sťažený prístup k podpore a ochrane.

Informačné materiály by mali byť pripravené vo formáte, ktorý sa k nim ľahko dostane. Vyhľadávacia činnosť môže byť realizovaná v aj v spolupráci s inými inštitúciami v ich vysunutých kanceláriách, v kostoloch, školách a iných miestach v rámci komunity. Pracovníčky vykonávajúce vyhľadávaciu činnosť musia poznať a rozumieť potrebám špecifických skupín žien. Ak je to potrebné tak pracovníčky spolupracujú s tlmočníčkami, ktoré sú primerane zaškolené a skúsené.

Vyhľadávacia činnosť sa zameriava predovšetkým na ženy, ktoré by nikdy nevyhľadali inštitucionalizovanú pomoc z nasledovných dôvodov:

- nevedia, že služba existuje;
- nemôžu pomoc vyhľadať, pretože služba nie je v blízkom okolí;
- ich aktuálna životná situácia im vo vyhľadaní pomoci bráni;
- nemajú dôveru v inštitúcie, alebo s nimi majú zlú skúsenosť;
- majú obavu z viktimizácie;
- sú znevýhodnené v prístupe k pomoci - izolácia, imobilita, nehovoria slovenským jazykom a pod.;
- existujúca pomoc a služby v blízkom okolí nereagujú na ich potreby;
- môžu sa domnievať, že ich problémy sú tak rozsiahle, že pri nich nadobúdajú pocit neriešiteľnosti.

Vyhľadávacia činnosť pre uvedenú skupinu žien je dôležitá z hľadiska:

- prevencie sociálneho vylúčenia a jeho prehlbovania;
- prevencie sociálne rizikových javov;
- zmiernenia negatívnych dôsledkov a rizík životných situácií žien, vrátane ich dopadu na spoločnosť;

---

⁶⁰ Prof. Liz Kelly, Lorna Dubois, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg, 2008

- zmierňovanie nerovnosti, vrátane nerovného prístupu k službám;
- odovzdávania informácií.

Vyhľadávacia činnosť ako forma prevencie má nasledovné podoby:⁶¹

- aktívne oslovuje ženu alebo skupinu žien, ktorá je ohrozená násilím;
- vyčkáva na oslovenie cieľovou skupinou, v tomto prípade pracovníčka trávi v bezprostrednej blízkosti ženy určitý čas a získava si jej dôveru;
- kontakt je sprostredkovaný treťou osobou (inou ženou so skúsenosťou s násilím, rodinou, inou osobou z danej komunity);
- nepriamo formou letákov, a iných tlačенých materiálov s informáciami o dostupných špecializovaných organizáciách.

---

⁶¹ Terénna sociálna práca, dostupné na: <http://www.ecim.sk/studium/upload/TSPdefinicie.pdf>

5. IDENTIFIKÁCIA NÁSILIA

Identifikácia násilia je dôležitým a užitočným nástrojom, ktorý nám pomáha zorientovať sa v tom, či sa partner/manžel alebo bývalý partner/manžel správa k žene násilne. V praxi sa často násilie zamieňa za hádku alebo konflikt a odborníčky/odborníci nedokážu rozlíšiť a identifikovať násilie. Násilie však nie je hádka a nie je to ani konflikt. Ide o vedomé, cielené správanie partnera/manžela, ktorého cieľom je mať absolútnu kontrolu nad partnerkou/manželkou. Samotné ženy niekedy nevedia, že sa k nim ich partner/manžel správa násilne. Identifikácia násilia, ktorú robíme spolu so ženou, jej pomáha zorientovať sa v tom, či sa k nej jej partner/manžel správa násilne. Cítia, že správanie partnera/manžela nie je v poriadku ale sú zmätené a nemusia rozumieť tomu, čo sa deje. Jedným z dôvodov, pre ktoré môžu byť ženy zmätené, je stále pretrvávajúce množstvo mýtov o násilí v našej spoločnosti. Niektoré formy násilného správania sú skryté, alebo môžu z pohľadu zvonku vyzeráť ako láska alebo láskavosti.

V pomáhajúcich profesiách sa v rámci prvého kontaktu vypracovávajú rôzne anamnézy (osobná anamnéza, anamnéza rodiny a pod.). Identifikácia násilia je v podstate anamnézou násilného správania sa partnera/manžela k žene. Príčinou násilia nie sú osobnostné faktory na strane ženy, alebo jej partnera/manžela, ani prežitie násilie v pôvodnej rodine, ale nerovnomerné rozloženie moci medzi mužmi a ženami v spoločnosti. Nesprávne porozumenie príčinným súvislostiam, môže viesť k nesprávnym záverom a intervenciám a v konečnom dôsledku k vystupňovaniu násilia a ohrozeniu ženy a jej detí.

Napr.: Ak si myslíme, že príčinou násilného správania sa partnera/manžela je to, že žena je submisívna a budeme ju podporovať v tom, aby bola asertívna, aby nedovolila partnerovi/manželovi sa správať k nej násilne a žena sa začne aktívne brániť pred násilím, tak takáto intervencia bude viesť k vystupňovaniu násilného správania a ohrozí ženu a/alebo jej deti.

Cieľom identifikácie násilia je:

- zorientovať sa v tom, či žena zažíva násilie od súčasného alebo bývalého partnera/manžela;
- pomôcť žene identifikovať sa s tým, že partner/manžel sa k nej správa násilne (ženy, ktoré nie sú identifikované);
- zorientovať sa v histórii násilného správania sa partnera/manžela (k akým formám a vzorcom násilia dochádzalo počas celej histórie násilného vzťahu);
- zorientovať sa v aktuálnej situácii násilia (k akým formám a vzorcom násilia dochádza v súčasnosti).

Dôsledné zorientovanie sa v konkrétnych formách násilného správania partnera/manžela ženy a vo vzorcoch násilného správania, ktoré používa (identifikácia násilia), je základom pre účinnú pomoc, podporu a ochranu. Nám aj žene poskytuje dôležité informácie k vypracovaniu bezpečnostných plánov.

Identifikáciu násilia robíme formou pološtruktúrovaného rozhovoru so ženou. Počas prvého kontaktu so ženou hovoríme so ženou o tom, aké formy a vzorce násilného správania používal jej partner manžel v minulosti a aké formy a vzorce násilného správania používa teraz. Násilný muži menia stratégie násilného správania, preto je dôležité robiť identifikáciu násilia vždy so ženou a pamätať na to, že existuje veľké množstvo rôznych foriem násilného správania, ktoré sa líšia v každom jednotlivom prípade. Dôslednú identifikáciu násilia je dôležité urobiť spolu so ženou na začiatku spolupráce, predtým ako začneme plánovať konkrétne intervencie, avšak je potrebné ju robiť systematicky a opakovane. Na identifikáciu násilia odporúčame používať štruktúrovaný dotazník a odpovede ženy, čo najpresnejšie zaznamenávať. Vedenie dokumentácie o identifikovaných formách a vzorcoch násilia môžu slúžiť ako dôkaz v budúcich právnych konaniach, alebo pre ženu ako pomôcka rekonštrukcie spomienok.⁶²

Predtým ako začneme so ženou robiť identifikáciu násilia, je dôležité s ňou hovoriť o tom, že sa jej budeme pýtať na rôzne formy násilného správania jej partnera/manžela a vysvetliť jej, prečo je pre nás dôležité zorientovať sa dôsledne v histórii násilia, ktoré zažíva. Ak žena nebude rozumieť tomu, prečo sa pýtame takto podrobne na násilie, ktoré zažila, nebude sa cítiť bezpečne a môže sa cítiť ako na policajnom výsluchu. Ak sa nám nepodarí vytvoriť bezpečné prostredie na rozhovor so ženou, ovplyvní to mieru informácií, ktoré nám žena poskytne. Je ťažké hovoriť o prežitom násilí, obzvlášť o sexualizovanom násilí. Nemôžeme očakávať, že ženy budú pohotovo hovoriť o násilí, alebo dokonca zachádzať do detailov. Citlivosť k ženám, ktoré zažívajú, alebo zažili násilie je nevyhnutná. Preto je dobré oceniť fakt, že sa rozhodli urobiť prvý krok, a povzbudiť ich, aby o násilí hovorili. To vyžaduje vzťah založený na dôvere.

Môžeme sa tiež ženy opýtať, či by chcela rozprávať voľne a my budeme do jej rozprávania vstupovať a pýtať sa jej doplňujúce otázky, alebo sa jej bude ľahšie rozprávať, keď sa budeme pýtať. Tiež je dôležité hovoriť so ženou, o tom, že sa jej môžeme pýtať otázky, o ktorých sa jej bude ťažko hovoriť, alebo nebude chcieť na ne v tejto chvíli odpovedať a ponúknuť jej, že je v poriadku ak nám to povie a na uvedené otázky odpovedať nebude.

Počas rozhovoru so ženou nehodnotíme to, čo žena hovorí, netlačíme na ženu, aby hovorila o násilnom správaní manžela/partnera, ak jej to nie je príjemné. Rozhodnutie o tom, čo a koľko nám žena povie, nechávame na ňu. Iba takto vieme zabezpečiť, aby mohla žena slobodne rozhodovať o tom, čo nám povie a čo nie.

Je dôležité dbať na to, aby sme jasne pomenúvali násilné správanie manžela/partnera, nepoužívali jazyk ako napr. hádka, konflikt, manželské nezhody a pod. Takéto pomenovanie násilného správania je zľahčovanie. Násilie nie je hádka, ani konflikt. Rovnako je dôležité, aby sme jasne vyjadrili, že násilné správanie je trestný čin a zodpovedný za násilie je ten, kto ho pácha. Počas rozhovoru je potrebné používať terminológiu ženy a nevnášať do rozhovoru vlastné obsahy.

⁶² FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015.

Na čo sa v identifikácii násilia zameriavame?

Počas rozhovoru so ženou zameranom na identifikáciu násilia sa pýtame ženy na to, k akým formám a vzorcom násilia dochádzalo počas celej histórie násilného vzťahu a k akým formám a vzorcom násilia dochádza v súčasnosti. Aké zranenia žene spôsobil násilný partner / manžel počas celej histórie násilného vzťahu a aké zranenia jej spôsobil v poslednom období. Súčasťou identifikácie násilia je aj zorientovanie sa v tom, aké má žena stratégie ochrany - čo robí v situáciách akútneho útoku, čo alebo kto jej v situáciách ohrozenia pomáha. Rovnako dôležité je so ženou hovoriť o tom, čo robia v situáciách ohrozenia detí. Dôležité je so ženou detailne prejsť aj situácie odchodu od násilného partnera/manžela.

5.1. Formy a vzorce násilia

Násilie páchané na ženách v intímnych vzťahoch môže mať rôzne formy. V násilnom vzťahu je však málokedy prítomná iba jedna z týchto foriem, zvyčajne je to kombinácia niekoľkých foriem násilia. Niektoré formy násilia môžu byť skryté a samotná žena si nemusí uvedomovať, že takéto správanie je formou násilia. Násilní muži menia formy násilného správania.

Napr. Ak muž dosiahne vysokú mieru kontroly nad ženou a určitú mieru strachu u ženy, tak niekedy úplne vymizne fyzické násilie. Stačia už iba náznaky a muž dosahuje prostredníctvom nich takú mieru kontroly a strachu na strane ženy, ako keď použije fyzické násilie. V takomto prípade sa nám môže zdať, že miera a intenzita násilného správania sa muža, nie je "až taká vysoká". Výsledkom môže byť, že podceníme mieru ohrozenia ženy a detí.

Preto je dôležité dôsledne hovoriť so ženou o rôznych formách násilného správania, sledovať zmeny násilného správania v čase.

V nasledujúcom texte uvádzame rôzne formy násilného správania, o ktorých je dôležité so ženou hovoriť.⁶³ Nejde o konečný zoznam rôznych foriem násilia.

5.1.1. Psychické násilie

- klamstvá
- poučovanie
- obviňovanie (napr. „ty za to môžeš“)
- urážanie
- neustále kritizovanie ženy ako partnerky/ manželky / matky
- nadávky
- ponižovanie (často pred deťmi, alebo inými ľuďmi)
- znevažovanie a očierňovanie ženy na verejnosti
- vyčerpávanie ženy

⁶³ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015. FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násilia, 2013.

- zabraňovanie zamestnať sa alebo študovať
- zľahčovanie
- obviňovanie (často ide o prenášanie viny za násilie na ženu)
- zastrašovanie (napr. „vždy si ťa nájdem“)
- bráni žene v užívaní liekov a prístupe k zdravotnej starostlivosti
- vyhrážanie sa
- vyhrážanie sa samovraždou (pokus o samovraždu) / zabitím / zabitím iných členov rodiny
- vyhrážanie sa odobratím detí / únosom detí
- vyhrážanie sa vyhodením z domu
- vyhrážanie sa zničením kariéry ženy
- vyhrážanie sa zverejnením sexuálneho života ženy jej rodine, náboženskej komunite alebo známym prostredníctvom fotografií
- zaangažovanie iných členov rodiny na násilnom správaní voči žene (zločiny v mene cti)
- iné

Cieľom urážok, ponižovania a očierňovania je zničiť sebadôveru ženy a jej duševné zdravie. Žena časom stráca vieru v samu seba, vnímanie vlastnej hodnoty a identity, neverí, že má nejaké práva a môže rozhodovať sama za seba. Tento druh násilia zahŕňa aj situácie, kedy je žena vystavená zosmiešňovaniu a urážlivým poznámkam o jej výzore alebo povahe. Typické ponižujúce výroky sú tie, ktoré označujú ženu za šialenú alebo duševne chorú. Násilní muži ľuďom tvrdia, že si žena namýšľa rôzne veci. **Cieľom takéhoto správania mužov, ktorí sa správajú násilne, je odradiť iných od zasahovania a vykresliť ženu ako problém.**

Výsledkom vyhrážok a zastrašovania je, že žena a deti žijú v nepretržitom strachu. Vyhrážanie a zastrašovanie môže byť obsiahnuté vo výrokoch ako: „Ak ma opustíš, zabijem ťa“, „Ak zavoláš políciu, zabijem tvoju rodinu“, „Ak to niekomu povieš, draho za to zaplatíš“, „Odídem aj s deťmi“, „Úrady ti vezmú deti“, „Nikto ti aj tak neverí“, a pod. Aby násilný muž dosiahol to, čo chce, vyhráža sa, že zraní deti alebo príbuzných, alebo ublíži domácim zvieratám. Vyhrážky a zastrašovanie spôsobia, že fyzické násilie už nie je potrebné, pretože strach z neho je dostatočne účinný.

5.1.2. Žiarlivé a kontrolujúce správanie / izolácia

- kontrola trávenia času u ženy ú zvýšená / neustála (kontrola väčšiny denných aktivít ženy)
- sledovanie a kontrola telefonátov alebo emailov
- kontrola financií
- zamykanie ženy
- bránenie vo voľnom pohybe
- iracionálne obviňovanie ženy z nevery
- extrémna žiarlivosť (*"Keď ťa nebudem mať ja, tak ťa nebude mať nikto"*), žena je presvedčená, že by muž v tomto zmysle aj konal
- istá miera izolácie ženy od rodiny / priateľov / alebo podpory
- značná miera izolácie ženy od rodiny / priateľov / alebo podpory

- extrémna dominancia (*muž verí tomu, že má na partnerku absolútne právo / muž verí tomu, že má právo od ženy žiadať, aby ho obsluhovala, poslúchala a bola absolútne lojálna*)
- iné

Kontrola a izolácia sú vzorce násilia. Keď sa snaží násilný muž svoju partnerku/manželku izolovať, zamedzuje a zakazuje jej kontakt s rodinou a známymi. Často partnerku/manželku ohovára a znevažuje v práci a na rôznych inštitúciách, kde žena hľadá pomoc. K zamedzovaniu kontaktov dochádza aj prostredníctvom kontroly telefonátov, pohybu, zákazu prístupu na internet, zákazu chodiť do práce a pod. Pod vplyvom cielenej snahy ženu izolovať dôjde k prerušeniu vzťahov s okolím, rodinou, známymi alebo k ich oslabeniu a tým k zúženiu možností, kde môže žena hľadať pomoc a podporu.

5.1.3. Fyzické násilie

- dlhodobé odopieranie základných potrieb (napr. spánku, jedla, vody)
- sácanie, strkanie
- fackovanie
- kopanie
- udieranie
- trhanie vlasov
- držanie hlavy ženy pod vodou
- škrtenie
- popálenia
- bodnutia
- ubližovanie predmetmi
- vyhrážanie sa použitím / použitie zbraní - akých?
- iné

V dôsledku fyzického násilia dochádza k zraneniam rôzneho stupňa a závažnosti, ktoré môžu ohroziť život a viesť k trvalému poškodeniu. Zranenia spôsobené násilím je možné často nájsť na hlave, krku, prsiach a na podbruší. Fyzické násilie môže viesť k pokusu o vraždu a k vražde žien a detí. Fyzické násilie má aj skryté formy ako napr. hrozba fyzickým násilím (zdvihnutie/zahnanie sa rukou), hádzanie predmetmi tesne vedľa ženy, alebo detí a ďalšie spôsoby fyzického ohrozovania, ktoré nezanechávajú zranenia.

5.1.4. Sexuálne / sexualizované násilie

- obťažovanie
- nechcené dotýkanie sa
- sexuálne urážanie a znevažovanie ženy
- vynucovanie sexu, muž používa vyhrážky a silu
- znásilnenia a sexuálne útoky
- vedomé spôsobovanie bolesti počas sexu
- nútenie k nepríjemným sexuálnym praktikám
- nútenie k sexu s inými mužmi, alebo pred inými osobami
- kombinovanie sexu a násilia vrátane použitia zbraní

- zákaz alebo príkaz používania antikoncepcie
- nútenie k sledovaniu pornografie
- nútenie k prostitúcii
- muž sexuálne zneužíva deti a núti ženu, aby sa pozerala
- zámerné nakazenie ženy sexuálne prenosnými chorobami HIV/AIDS
- iné

Cieľom sexualizovaného násillia nie je sexuálne uspokojenie, ale dosiahnutie úplnej kontroly nad telom ženy. Táto forma násillia zahŕňa akýkoľvek sexuálny skutok alebo správanie, ktorého je žena nútená sa zúčastniť proti svojej vôli.

5.1.5. Ekonomické násillie

- neprispievanie financiami
- odmietanie starostlivosti o ženu / deti
- zatajovanie skutočného príjmu
- vymáhanie peňazí
- ničenie vecí a majetku
- zadlžovanie rodiny
- nútenie ženy prijať finančné záväzky (s vedomím ženy, pod hrozbou, bez jej vedomia)
- obmedzovanie prístupu k financiám a majetku
- vyžadovanie podrobného vyúčtovania aj triviálnych výdavkov
- totálna kontrola spoločných financií
- iné

Za ekonomické násillie sa považuje také správanie, ktoré má za následok nerovný prístup k finančným zdrojom a majetku rodiny a ich kontrolu. **V dôsledku ekonomického násillia** má žena obmedzené finančné prostriedky na pokrytie nákladov na domácnosť a na deti, často je nútená brať rôzne pôžičky na základné potreby, čím sa zvyšuje existenčné ohrozenie ženy a detí. Ženy a deti majú často nižšiu životnú úroveň ako násilný manžel/partner/otec.

5.1.6. Prenasledovanie a obťažovanie

- sledovanie ženy po jej odchode
- prenasledovanie ženy
- telefonáty, SMS, emaily - príležitostné / časté / sústavné
- návštevy / zdržiavanie sa v mieste bydliska
- návštevy / zdržiavanie sa na pracovisku
- zaangažovanie iných osôb na prenasledovaní ženy
- iné

Prenasledovanie označované anglickým termínom „stalking“ je osobitá forma násillia, ktorá sa vyskytuje často po ukončení vzťahu, odchode ženy. Cieľom takéhoto násillia je kontrolovať ženu a zastrašovať ju.

Pre ženy je ťažké hovoriť o prežitom násilí, obzvlášť o sexualizovanom. Mali by sme to rešpektovať a neočakávať, že ženy budú pohotovo hovoriť o násilí, alebo dokonca zachádzať do detailov. Citlivosť k ženám, ktoré zažívajú, alebo zažili násilie je nevyhnutná. Preto je dobré oceniť ženu za to, že sa rozhodla urobiť prvý krok, a povzbudiť ju, aby o násilí hovorila. To si vyžaduje vzťah založený na dôvere.

5.2. Zranenia

Je dôležité poznať, aké zranenia žene spôsobil násilný partner / manžel počas celej histórie násilného vzťahu a aké zranenia jej spôsobil v poslednom období. Tieto informácie tvoria dôležitý kontext pre odhad miery ohrozenia, ktoré žene a deťom v dôsledku násilného správania hrozí.

V nasledujúcom texte uvádzame rôzne zranenia, ktoré môže muž žene v dôsledku násilného správania spôsobiť, nejde o konečný zoznam zranení:⁶⁴

- žiadne
- mierna bolesť po útokoch
- pretrvávajúca bolesť po útokoch
- bolesť
- menšie modriny
- viditeľné modriny
- podliatiny
- vážne pomliaždeniny
- vybité zuby
- povrchové rezné rany
- rany po uhryznutí
- tržné / rezné rany
- popáleniny
- zlomeniny kostí (hlavne sánky a ramien)
- zranenia hlavy
- straty vedomia
- zranenia vnútorných orgánov
- trvalé následky po zraneniach
- potrat
- vyhrážky a pokusy o zabíjanie ženy / detí / príbuzných / domácich zvierat

V súvislosti so zraneniami je dôležité so ženou hovoriť o tom, či bola na lekárskom ošetrení, ako dlho bola práceneschopná, alebo ako dlho bola hospitalizovaná. Tieto informácie budú užitočné pri zvažovaní právnych možností.

---

⁶⁴ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015. FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násilia, 2013.

5.3. Stratégie prežitia

V situáciách ohrozenia násilím ženy a deti nie sú len pasívne. Vytvárajú si množstvo stratégií, aby sa násiliu vyhli a znížili nebezpečnosť situácie. Tieto stratégie zahŕňajú pasívne správanie v nebezpečných situáciách, ktoré by mohli viesť k útoku.⁶⁵

Napr. ženy a deti sa vyhýbajú akejkoľvek reakcii, ktorá by mohla v násilnom mužovi vyvolať hnev, poslúchajú ho, pokúšajú sa mu vyhnúť, alebo ho upokojiť.

Obranné stratégie sú veľmi účinné v situáciách akútneho násillia. Ženy a deti však za ne nie sú oceňované, ale sú obviňované z toho, že násillie znášajú a nevzoprú sa mu. Je veľmi dôležité oceniť stratégie žien a detí, posilniť a povzbudiť ich.

Typickou stratégiou násilných mužov je izolovanie žien a detí, aby im zabránili vyhľadať pomoc. Často používajú vyhrážanie sa a silu na to, aby ženy a deti nehovorili o násillí, ktoré zažívajú. Aj preto ženy často vyhľadajú pomoc potajomky, aby sa nevystavili riziku ďalšieho násillia, alebo zabitia. Musíme si byť vedomé/í skutočnosti, že naša intervencia a pomoc môžu ohroziť ženu, a preto musíme prijať opatrenia, aby sme v čo najväčšej miere zabránili riziku ďalšieho násillia, alebo zabitia.

Niektoré ženy a deti sa bránia pred násillím fyzicky. Môže to byť úspešná stratégia, ale môže viesť i k ďalšiemu násilliu. Ženy vedia zvyčajne dobre odhadnúť stratégie, ktoré ich môžu účinne ochrániť a zabrániť ďalšiemu násilliu. V niektorých situáciách, ak násillný partner ženu škrtí alebo brutálne bije, môže byť odpor otázkou prežitia. Násillní muži však často takúto sebaobranu prezentujú ako násillné správanie zo strany ženy a chcú sa takto vyhnúť trestu a zbaviť sa viny.⁶⁶

V extrémnych prípadoch sa môže stať, že žena, ktorá roky zažívala násillie a nevidí cestu, ako z neho von, nakoniec vážne zraní alebo zabije násillného partnera. V iných prípadoch dospievajúci synovia zrania alebo zabijú svojich násillných otcov, aby násillie zastavili. Treba sa vyhnúť takémuto závažnému stupňovaniu násillia. Dôležité je ženám a deťom ukázať, že cesta z násillia existuje a pomoc môžu nájsť.⁶⁷

Zorientovanie sa v tom, aké majú žena a deti stratégie ochrany je dôležitou súčasťou identifikácie násillia. Hovoríme so ženou o rôznych situáciách kedy sa cítila ohrozená násillným správaním partnera/manžela a o tom, čo v takýchto situáciách robila, ako sa pokúšala chrániť seba a/alebo deti, čo robia v situáciách ohrozenia deti. Ako reagoval partner/manžel na správanie ženy a/alebo detí? Vystupňoval násillné správanie? Jeho správanie sa nezmenilo? Zmiernilo sa jeho násillné správanie? Prestal sa správať násillne? Čo jej v situáciách ohrozenia pomáhalo? Kto jej v situáciách ohrozenia pomáhal, alebo kto by jej mohol pomôcť?

⁶⁵ Spracované podľa: FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILLIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015. FENESTRA: záznamové hárky na identifikáciu násillia, 2013.

⁶⁶ tamtiež

⁶⁷ Logar, R.: Mosty k pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci. Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násillia., Fenestra, Košice 2007

Je dôležité, aby žena rozumela tomu, že nenesie žiadnu zodpovednosť ani vinu za násilné správanie svojho partnera/manžela. Žena nemôže mať žiadnu kontrolu nad násilným partnerom/manželom, kontrolu má partner/manžel. On je ten, kto rozhoduje o tom, kedy, ku komu a ako sa bude správať. Porozumenie tomu, že napriek tomu, že žena nemá a nemôže mať kontrolu nad násilným správaním partnera/manžela, môže odpozorovať, ako jej partner/manžel reaguje na stratégie ochrany, ktoré žena a/alebo deti v situácii ohrozenia používajú.

Nikdy by sme nemali radiť žene, čo má v situáciách ohrozenia robiť, ako sa má správať. Neexistujú žiadne stratégie, ktoré sa dajú uplatniť vo všetkých prípadoch násilia.

Napr. privolanie polície, môže v niektorých prípadoch zastaviť násilné správanie muža v danej chvíli, v iných prípadoch môže viesť k vystupovaniu násilného správania a ohrozeniu ženy a detí.

Žena je expertka na svoju situáciu. Pozná najlepšie násilného partnera/manžela a má mnoho skúseností s rôznymi situáciami ohrozenia.

Ak ponúkame žene nejaké nápady alebo tipy na ochranu, vždy by sme s ňou mali hovoriť o tom, čo si ona myslí o tom, ako by partner/manžel reagoval na dané konkrétne správanie alebo kroky. Hovoriť s ňou o tom, že ona najlepšie vie, čo je pre ňu a pre jej deti bezpečné.

6. ODHAD NEBEZPEČENSTVA

Posilnenie ženám dodáva odvahu urobiť zmeny v živote a podniknúť kroky proti násilnému partnerovi. Lenže zároveň moment, keď žena z násilného vzťahu odíde, je jedným z hlavných indikátorov toho, že môže dôjsť k ďalšiemu násiliu, pričom sa jeho závažnosť často vystupňuje.⁶⁸ Cieľom komplexnej podpory a ochrany žien a ich detí založenej na práci s hroziacim nebezpečenstvom je identifikovať a odhadnúť nebezpečenstvo, ktoré hrozí ženám a ich deťom, aby sme znížili riziko ujmy. Odhad nebezpečenstva nám pomáha identifikovať ženy a deti, ktoré sú vystavené nebezpečenstvu opakovaného násillia, závažných zranení alebo usmrtenia, a prípady, v ktorých sa násillie stupňuje. Keďže žena pozná partnera/manžela veľmi dobre, dôležitým faktorom v procese skúmania, do akej miery je ohrozená jeho násilným správaním, je skutočnosť, ako vníma nebezpečenstvo ona sama. Odhad nebezpečenstva hroziaceho násillia je neustály proces identifikácie rizikových a ochranných faktorov⁶⁹ v individuálnych prípadoch násillia páchaného na ženách. Riziko násillia je mnohotvárne a je nutné vziať do úvahy aj povahu, závažnosť, frekvenciu alebo trvanie násillia, ako aj hrozbu násillia.⁷⁰ Poznanie rizikových faktorov je dôležité pre plánovanie bezpečia a konkrétnych krokov, ktoré sa ženy zažívajúce násillie rozhodnú urobiť.

Cieľom odhadu nebezpečenstva je:

- zorientovať sa a identifikovať rizikové faktory na strane muža, ktorý sa správa násilne, ktoré predstavujú pre ženu ohrozenie a môžu viesť k vystupňovaniu násillia, k závažným zraneniam alebo zabitiu ženy a /alebo detí;
- pomôcť žene identifikovať a porozumieť povahe nebezpečenstva, ktoré jej a/alebo deťom hrozí;
- pomôcť nám identifikovať najvhodnejšie intervencie v konkrétnom prípade, ktoré neohrozia ženu a jej deti, ale naopak budú viesť k zvýšeniu ich bezpečia.

Rizikové faktory môžeme identifikovať na základe dotazníka týkajúceho sa odhadu nebezpečenstva, ktorý nás vedie k tomu, aby sme sa na ne konkrétne pýtali. Odpovede ženy vždy zaznamenávajúte a vyhodnocujete. Pomôže vám to odhadnúť stupeň hroziaceho nebezpečenstva. Nástroje na odhad nebezpečenstva však nie sú presné v predvídaní nebezpečenstva, preto ich používajte obozretne. Kľúčovú úlohu zohráva kvalita a hĺbka zhromaždených informácií. Odhad nebezpečenstva značne závisí od zručností a skúseností, ktoré máte k dispozícii na to, aby sme urobili informované rozhodnutie o pravdepodobnosti nebezpečenstva.

Podrobný a komplexný odhad nebezpečenstva môžete urobiť iba vtedy, ak:

- ho robíte spoločne so ženou;
- ak prebehne dôkladný proces zhromažďovania informácií o povahe a rozsahu násillia a kontroly, ktoré sú vo vzťahu prítomné, preskúmame minulé i súčasné skúsenosti ženy týkajúce sa vyhrážok zabitím a vážnych zranení;

---

⁶⁸ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012, str. 37,

dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

⁶⁹ Hart, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.8, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁷⁰ tamtiež

- je založený na poznatkoch o čo najprecíznejších a najvýpovednejších rizikových faktoroch;
- je výsledkom kvalitného vedenia rozhovoru a kvalitných techník na získavanie informácií;
- podložený odbornými poznatkami a náležitým vzdelávaním a tréningom v oblasti posudzovania nebezpečenstva.⁷¹

Odhad nebezpečenstva založený na predsudkoch, stereotypoch, mylných presvedčeniach, nedostatočných poznatkoch a nespoľahlivých informáciách bude viesť k ohrozeniu ženy a/alebo jej detí.⁷²

Rizikové faktory sa zriedkavo vyskytujú izolovane. Často sú vzájomne prepojené a niekedy sa vzájomne ovplyvňujú. Musíme poznať **rozsah a typy rizikových faktorov v jednotlivých prípadoch**, ako aj to, ako spolu môžu súvisieť. Každý z rizikových faktorov môže, ale nemusí sám osebe niečo hovoriť o stupni hroziaceho nebezpečenstva. Ak ich však vnímame ako súčasť násilia, potom môžu v kombinácii s ostatnými faktormi na zozname poukázať na vysoký stupeň nebezpečenstva vážnej ujmy alebo femicídy- rodovo podmienené vraždy žien ich intímnymi partnermi. Ak poznáme tieto rizikové faktory, môžeme sa pokúsiť identifikovať ich spoločne so ženami a urobiť bezpečnostné opatrenia na zlepšenie ich situácie a situácie ich detí. Je dôležité, aby sme si uvedomovali, že drogy, alkohol, finančné problémy alebo problémy s duševným zdravím nie sú samy osebe rizikovými faktormi a nemali by sme medzi nimi vytvárať samostatne stojace priame korelácie. Rizikovými faktormi sa stávajú len v kombinácii s násilným správaním.⁷³

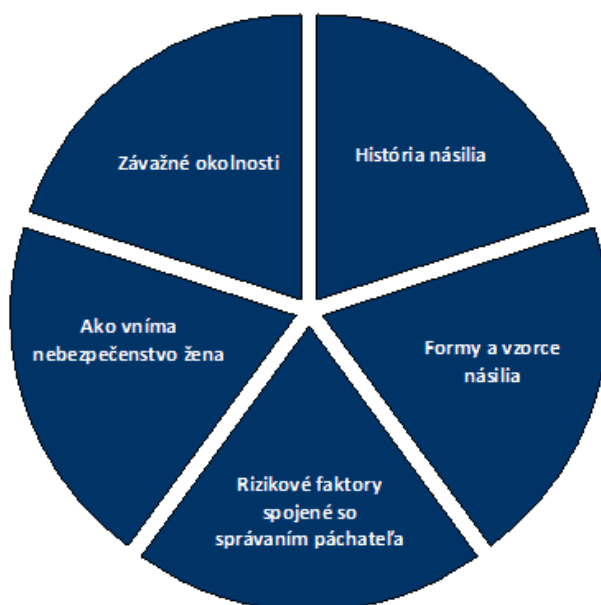
⁷¹ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

⁷² tamtiež

⁷³ tamtiež

6.1. Päť kategórií nebezpečenstva v prípadoch násilia

Schéma 5: Päť kategórií nebezpečenstva v prípadoch násilia

Zdroj: WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012.

Okrem zoznamu rizikových faktorov, ktoré uvádzame v tabuľkách nižšie⁷⁴, musia odborníci a odborníčky zohľadniť aj okolnosti, ktoré môžu násilie vystupňovať. Tieto okolnosti sa môžu týkať zmeny v situácii ženy, eskalácie násilného správania partnera/manžela a potenciálne nebezpečných situácií, ako sú obdobie rozvodu, termíny súdnych pojednávaní a odchod z násilného vzťahu.

Rizikový faktor	História násilia
Násilie páchané na ženách v minulosti	Výskyt násilia v minulosti je najbežnejším rizikovým faktorom, ktorý uvádzajú všetky štúdie o násilí páchanom na ženách.
Násilie voči deťom alebo iným členom a členkám domácnosti	Násilie páchané doma sa často rozšíri aj na iných členov a členky rodiny, vrátane detí. Počiatočný záujem o riešenie bezpečia detí môže odhaliť oveľa rozsiahlejšie vzorce násilia v rámci rodiny. Násilný muž môže deti využívať aj na emocionálnu manipuláciu so ženou a na jej kontrolu. Je dokázané, že nebezpečenstvo, ktoré hrozí deťom, sa často neberie vážne. Odborníci a odborníčky musia nielen navrhnúť a realizovať bezpečnostné opatrenia na ochranu detí, ale musia v tomto procese zohľadniť aj ich práva.
Všeobecne násilné správanie	Muži, ktorí sa správajú násilne k ženám majú často všeobecné protispoločenské postoje a správanie a používajú násilie aj mimo domácej sféry. Násilie páchané mimo domácnosti poukazuje na všeobecnú tendenciu k používaniu násilia a môže zvýšiť nebezpečenstvo, ktoré hrozí ženám a ich deťom. Zároveň

⁷⁴ tamtiež

	predstavuje ohrozenie aj pre iných ľudí, vrátane odborníkov a odborníčok.
Porušovanie ochranných súdnych príkazov	Porušovanie ochranných príkazov (vydaných políciou alebo trestnými a občianskymi súdmi), úpravy a zákazu styku s deťmi sa spája so zvýšeným rizikom násilia v budúcnosti.

Rizikový faktor	Formy a vzorce násilia
Závažnosť a frekvencia násilných útokov	Zvyšujúca sa závažnosť a frekvencia násilných útokov patria medzi najvýznamnejšie rizikové faktory pre závažné a potenciálne smrteľné útoky.
Použitie/vyhrážanie sa použitím zbrane	Použitie zbrane alebo vyhrážanie sa jej použitím je dôležitý rizikový faktor pre závažné až smrteľné ohrozenie. Pri násilí na ženách je treba zohľadniť všetky zbrane, vrátane strelných zbraní, nožov a nebezpečných predmetov, ktorými by partner/manžel mohol žene a deťom spôsobiť zranenia.
Kontrolujúce správanie a izolácia	Kontrolujúce správanie sa považuje za významný rizikový faktor opakovaného, závažného a potenciálne smrteľného ohrozenia. Izolácia je bežná stratégia, ktorou násilný partner/manžel uplatňuje nad ženou a deťmi kontrolu, môže mať vážne formy ako obmedzovanie slobody (napr. zamykanie ženy).
Prenasledovanie	Prenasledovanie súvisí so smrteľným a závažným ohrozením žien a spája sa s fyzickým násilím, s pokusmi o zabitie a so zabitím.
Sexualizované násilie	Skúsenosť žien zažívajúcich násilie potvrdila, že častou formou násilia je sexualizované násilie. U žien, ktoré zažívajú sexuálne útoky, je pravdepodobnejšie, že sú v dôsledku násilia vystavené vážnejším zraneniam a opakovanému násiliu.
Vyhrážanie sa zabitím, vyhrážanie sa ublížením, nátlak	Praktické skúsenosti ukazujú, že závažnému násiliu často predchádza vyhrážanie sa. Nátlak môže mať rôzne formy, vrátane vynútených manželstiev.
Škrtenie a dusenie	Škrtenie a dusenie sú veľmi nebezpečné formy násilia; približne polovica obetí femicíd zažila v poslednom roku svojho života pokus o uškrtenie.

Rizikový faktor	Rizikové faktory spojené so správaním násilného muža
Problémy súvisiace s drogami alebo alkoholom	Hoci užívanie drog a alkoholu nie je príčinou alebo ospravedlnením násilia páchaného na ženách, ich užívanie sa spája so zvýšeným ohrozením femicídou a závažným násilím.
Majetníckosť,	Extrémna žiarlivosť a majetníckosť tiež súvisia so závažným

extrémna žiarlivosť a iné poškodzujúce patriarchálne postoje	násilím. Zvýšenie stupňa nebezpečenstva navyše ovplyvňujú patriarchálne postoje násilných mužov, ako sú veľmi rigidné chápanie mužskej alebo rodinnej cti a pocit, že žena je ich majetkom.
Problémy týkajúce sa duševného zdravia, vrátane vyhrážania sa a pokusov o samovraždu	Psychické problémy násilného muža (vrátane depresie) súvisia so zvýšeným ohrozením opakovaným násilím a závažnými formami násilia. Vyhrážanie sa spáchaním samovraždy a zlé psychické zdravie násilného muža sú rizikové faktory v prípadoch, v ktorých dochádza k femicíde a samovražde. V 32% prípadoch femicíd sa násilný muž následne pokúsil o samovraždu.
Ekonomický tlak	Zmeny finančného statusu a strata zamestnania násilného muža predstavujú silné rizikové faktory v prípadoch femicíd v dôsledku násilia a spájajú sa s predstavami o mužskosti a rodovými rolami.

Rizikový faktor	Ako vníma nebezpečenstvo žena
Strach o seba alebo o iných	Výskum ukazuje, že existuje silný vzťah medzi tým, ako hroziace nebezpečenstvo odhadne samotná žena, a násilím, ktoré voči nej muž reálne použije. No niektoré ženy môžu násilie aj zľahčovať a podceňovať. V štúdií o femicídoch zistili autorky Campbell a kol. (2003), že asi polovica žien nevnímala takýto vysoký stupeň ohrozenia svojho života.

Rizikový faktor	Závažné okolnosti
Odchod z násilného vzťahu	Odchod z násilného vzťahu je všeobecne vnímaný ako významný rizikový faktor, ktorý vedie k závažnej ujme alebo femicíde ⁷⁵ .
Kontakt s dieťaťom/detmi	Konflikt súvisiaci so stykom s deťmi sa bežne objavuje po odchode ženy z násilného vzťahu a často predstavuje nebezpečenstvo opakovaného násilia pre ženy aj pre deti.
Nevlastné dieťa žijúce v domácnosti	Rizikové faktory pre femicídy spáchané intímnymi partnermi žien zahŕňajú aj situácie, keď v domácnosti žije nevlastné dieťa alebo deti násilného muža.
Násilie počas tehotenstva	Približne 30% prípadov násilia páchaného na ženách začína počas tehotenstva. Násilie počas tehotenstva je rizikový faktor pre závažné a smrteľné ohrozenie. Tehotné ženy sú vystavené nebezpečenstvu, že zažijú menej aj viac závažné formy násilia, väčšmi ako ženy, ktoré nie sú tehotné.

⁷⁵ Rodovo podmienené vraždy žien ich intímnymi partnermi.

Zdroj: WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012.

6.2. Odhad nebezpečenstva ženou samotnou

Žena, ktorá zažíva násillie od svojho partnera/manžela, má vlastné vnímanie nebezpečenstva, ktoré jej hrozí a jej odhad môže byť presnejší ako akýkoľvek iný nástroj, alebo odhad odborníka alebo odborníčky.

Súčasné štúdie ukazujú, že významný pri odhadovaní nebezpečenstva opakovania fyzických útokov zo strany intímneho partnera je vlastný odhad nebezpečenstva samotnej ženy.⁷⁶ To, ako ženy samotné vnímajú nebezpečenstvo, je absolútne najlepším indikátorom opakovania fyzických útokov, lepším ako hociktorá z 10 položiek metódy Danger Assessment (DA).⁷⁷

Analýza údajov o 499 mužoch v programoch pre páchatel'ov a ich partnerkách zistila, že to, ako vnímali nebezpečenstvo ženy bolo dôležitým indikátorom rizika opakovaného násillia zo strany ich partnerov, presnejším ako metóda SARA (Odhad nebezpečenstva fyzických útokov pri násillí páchanom na ženách v intímnych vzťahoch) a K-SID (Kingstonský skrínigový zoznam pre domáce násillie), ale nie až takým presným ako simulovaná verzia metódy DA (Danger Assessment).⁷⁸

Najlepším modelom odhadovania nebezpečenstva bola metóda DA spojená s vnímaním nebezpečenstva samotnými ženami. Avšak v štúdiu femicidy v 11 mestách⁷⁹ iba 47% neskorších obetí femicidy a 54% obetí pokusu o femicídu presne odhadlo, že je ich partner schopný zabiť.⁸⁰

Zdrojom najvýznamnejších informácií je žena samotná. Preto treba, aby bola v centre všetkých intervencií, a treba vyvinúť všetko úsilie na to, aby mala príležitosť byť s nami v aktívnom kontakte a bola informovaná o každom kroku. Obhajoba práv a využitie nezávislých ženských organizácií na to, aby ženu, ktorá prežila násillie, informovali a aby ju zastupovali vo vzťahu k jej právam a potrebám, je príkladom dobrej praxe toho, ako možno

⁷⁶ Roehl a kol., 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁷⁷ Weisz a kol., 2000 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁷⁸ Heckert & Gondolf, 2004 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁷⁹ Campbellová, 2003 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁸⁰ Roehl a kol., 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str. 10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

väčšmi posilniť postavenie ženy v partnerskej spolupráci rôznych inštitúcií v rámci manažmentu bezpečia.⁸¹

V súvislosti s tým, **ako vníma nebezpečenstvo žena**, je dôležité, aby sme porozumeli strachu, ktorý žena prežíva vo vzťahu k tomu, čo jej môže násilný partner/manžel urobiť. Potrebujeme porozumieť:⁸²

- čoho sa žena bojí;
- koho sa bojí;
- kto je muž, ktorý sa k nej správa násilne;
- je ešte niekto, kto sa k žene správa násilne (môže to byť niekto zo širšej rodiny, alebo komunity);
- žije táto osoba so ženou a násilným partnerom/manželom v spoločnej domácnosti;
- kde bývajú ďalšie osoby, ktoré sa k žene správajú násilne;
- o koho sa žena bojí o seba/deti/súrodencov/rodičov;
- čo by bol násilný partner/manžel schopný urobiť (napr. fyzické, sexuálne násilie, zabiť ženu/deti/súrodencov/rodičov).

Je veľmi dôležité pozorne počúvať, ako ženy vnímajú svoje bezpečie a to, čo môže násilný manžel/partner urobiť. Ženy samotné vedia najlepšie odhadnúť, či násilný partner/manžel je schopný im samotným alebo ich deťom vážne ublížiť a/alebo ich zabiť. Niektoré ženy samotné zľahčujú násilné správanie partnera/manžela a obviňujú seba za násilie, ktoré zažívajú. Niekedy si ženy nemusia plne uvedomovať riziká, ktoré in zo strany partnera/manžela hrozia. Takéto prípady musíme vedieť identifikovať a hovoriť so ženou o rizikách, ktoré z nášho profesionálneho pohľadu vnímame a identifikujeme.

6.3. Rizikové faktory pre vraždy žien ich partnermi

Rizikové faktory pred incidentom spojené so zvýšeným rizikom femicidy intímnej partnerky sú:⁸³

- prístup násilného muža k zbrani;
- predchádzajúce vyhrážanie sa zbraňou;
- prítomnosť nevlastného dieťaťa násilného muža v domácnosti;
- odchod ženy zo vzťahu, najmä od kontrolujúceho partnera.

Závažné faktory počas incidentu sú:⁸⁴

- odchod ženy k novému partnerovi;
- bežné používanie zbrane násilným mužom.

---

⁸¹ WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násillia, Viedeň 2012, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

⁸² SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str. 3-4, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

⁸³ R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁸⁴ tamtiež, s. 11

Ďalšie závažné riziká zahŕňajú:⁸⁵

- prenasledovanie;
- nútený sex;
- násilie voči partnerke počas tehotenstva.

Rizikovými faktormi pre kombináciu femicída - samovražda násilného muža sú:⁸⁶

- partnerove vyhrážanie sa samovraždou;
- história duševných porúch muža, ktorý sa správa násilne.

V štúdiách o rizikových faktoroch pre vraždy žien v dôsledku násilia v partnerských vzťahoch bolo jasným najčastejším rizikovým faktorom násilie páchané na partnerke v minulosti (67% - 80% prípadov vrážd žien v dôsledku násilia v partnerských vzťahoch).⁸⁷

Štúdia rizikových faktorov násilnej smrti žien v domácnosti (Bailey a kol., 1997) zistila, že so zvýšením rizikom vrážd súvisia duševné ochorenie páchatel'a, užívanie drog, spáchanie trestného činu páchatel'om v minulosti a prítomnosť strelných zbraní v domácnosti.⁸⁸

Štúdia rizikových faktorov pri vraždách tehotných žien⁸⁹ ukázala, že najčastejšími rizikovými faktormi týchto vrážd boli užívanie drog na strane partnera (60%) a agresívna žiarlivosť partnera (58%).

Snider a kol. (2009) identifikovali 5 otázok (rizikových faktorov) metódy DA ktoré najlepšie odhadujú závažné násilie a potenciálne smrteľné fyzické útoky: zvýšená frekvencia alebo závažnosť fyzického násilia, použitie zbrane v minulosti, presvedčenie ženy, že jej partner je schopný ju zabiť, bitie počas tehotenstva a agresívna alebo sústavná žiarlivosť partnera.⁹⁰

Žiarlivosť a kontrolujúce správanie sú významnými rizikovými faktormi. Žiarliví a kontrolujúci násilní muži mali častejšie záznam v registri trestov, častejšie spôsobovali partnerke zranenia, vyhrážali sa partnerke zabitím, dusili alebo škrtili partnerku a vyhrážali sa samovraždou.⁹¹

---

⁸⁵ tamtiež, s. 11

⁸⁶ tamtiež, s. 11

⁸⁷ Campbellová a kol., 2009 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁸⁸ Bailey a kol., 1997 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁸⁹ Decker a kol., 2004 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁹⁰ Snider a kol., 2009 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁹¹ Robinson, 2006 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Odchod ženy od násilného partnera je všeobecne vnímaný ako rizikový faktor pre závažné násilie alebo vraždu. Odhad stupňa nebezpečenstva odchodu ženy od partnera je spojený s kontaktom partnera so spoločnými deťmi, ktorý mu môže poskytovať príležitosť na pokračovanie v násilnom správaní, alebo jeho stupňovanie. Výskum z Veľkej Británie ukazuje, že po rozchode zažívalo ďalej násilie a obťažovanie zo strany bývalých partnerov viac ako 75% žien a že styk partnera/manžela so spoločným dieťaťom bol obzvlášť zraniteľným miestom tak pre ženy, ako aj pre deti.⁹²

6.3.1. Odchod z násilného vzťahu

Pokusy o ukončenie vzťahu sú pevne spojené femicídami (Websdale 1999; Regan, Kelly, Morris and Dibb, 2007).⁹³ Výskum ukazuje, že ženy sú po odchode z násilného vzťahu obzvlášť ohrozené v prvých dvoch mesiacoch (Wilson and Daly, 1993; ACPO Findings from the Multi-agency Domestic Violence Homicide Review Analysis, 2003)⁹⁴

Riziko závažného násillia a vraždy sa môže zvýšiť, ak sa žena pokúsi vzťah ukončiť alebo od násilného partnera odíde, pretože muž stráca kontrolu nad ženou a na to, aby ju znovu získal vystupňuje násilné správanie. Je veľmi dôležité, aby sme so ženou hovorili o jej skúsenostiach s odchodmi od partnera/manžela. Je dôležité so ženou prebrať nasledujúce otázky:⁹⁵

- Pokúsila sa, alebo odišla niekedy v minulosti od partnera/manžela?
- Kam odišla?
- Ako dlho bola mimo domu?
- Ako partner/manžel reagoval na odchod (je dôležité so ženou detailne prejsť konkrétne správanie partnera/manžela po odchode - aké formy a vzorce násillia používal, aby sa žena vrátila a ako sa jeho správanie menilo v čase)?
- Ako partner/manžel reagoval, keď sa žena k nemu vrátila?
- Je aktuálne po odchode z násilného vzťahu?
- Ktorý odchod je to v poradí?
- Ako dlho je mimo domu?
- Kde sa aktuálne zdržiava?
- Kde sa aktuálne zdržiava partner/manžel (aj fyzická vzdialenosť alebo blízkosť miesta pobytu partnera/manžela môže byť dôležitou informáciou)?
- Kde sa aktuálne nachádzajú deti? Odišli so ženou, alebo ostali s násilným partnerom/manželom?
- Aké veci si zobrala pri odchode?
- Potrebuje sa vrátiť do miesta bydliska, aby si zobrala veci? Aké?

⁹² Humphreys a kol., 2003 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

⁹³ Websdale 1999; Regan, Kelly, Morris and Dibb, 2007 in SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

⁹⁴ Wilson and Daly, 1993; ACPO Findings from the Multi-agency Domestic Violence Homicide Review Analysis, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

⁹⁵ Spracované podľa: FENESTRA: záznamové háčky na identifikáciu násillia, 2013.

V prípadoch kedy žena plánuje odchod, alebo je po odchode je dôležité, aby sme so ženou detailne prebrali nasledujúce otázky⁹⁶:

- Kedy žena odišla od násilného partnera/manžela?
- Odchádza žena momentálne od násilného partnera/manžela alebo plánuje odísť?
- Vyhráza sa násilný muž žene v súvislosti s tým, čo urobí, keď ho žena opustí?
- Obáva sa žena týchto vyhrážok? Bráni žene tlak rodiny opustiť násilného partnera/manžela?
- Bráni žene, obava z toho, že rodina/zamestnávateľ sa dozvedia, že zažíva násilie, odísť od násilného partnera/manžela?

6.3.2. Žiarlivosť a kontrolujúce správanie

Muž, ktorý sa správa násilne, sa snaží dosiahnuť absolútnu moc a kontrolu nad životom ženy. Dosahuje to používaním rôznych foriem a vzorcov násilia. Cieľom takéhoto správania je získať kontrolu nad telom ženy, nad tým, čo si myslí, ako sa cíti, čo hovorí, ako sa správa. Evan Stark vyvinul termín koersívna kontrola⁹⁷, ktorý definuje ako vzorec správania, prostredníctvom ktorého sa násilný muž snaží vziať žene slobodu, zničiť jej sebavnímanie. Evan Stark zdôrazňuje, že násilným správaním muž nenarúša iba telesnú integritu ženy, ale opakovane obmedzuje a porušuje jej ľudské práva. Žiarlivosť a kontrolujúce správanie sú významnými rizikovými faktormi, preto je dôležité so ženu hovoriť o tom, ako ju násilný manžel/partner kontroluje, čo konkrétne robí.

Uvádzame niekoľko príkladov kontrolujúceho správania⁹⁸:

- Izoluje ženu od priateľov a rodiny?
- Kontroluje jej e-mail a telefón?
- Obviňuje ju z nevery?
- Je extrémne žiarlivý? Napr. v zmysle "Keď ťa nebudem mať ja, tak potom nikto"
- Bráni jej užívať lieky?
- Je extrémne dominantný?
- Bránil jej niekedy, aby odišla z domu?
- Hovorí žene, že ak ohlási násilie, budú jej zobraté deti?
- Zneužíva vierovyznanie ženy, aby ju kontroloval?

6.3.3. Prenasledovanie a obťažovanie

K prenasledovaniu dochádza v čase odchodu ženy, alebo násilného muža so spoločnej domácnosti, rozchodu, rozvodu, ale môže sa objaviť aj počas trvania vzťahu. Ak ženy hovoria o tom, že majú pocit, že ich niekto sleduje, prenasleduje, je dôležité, aby sme s nimi hovorili detailne o tom, čo presne sa deje.

---

⁹⁶ SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na

<http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

⁹⁷ z angl. coercive control

⁹⁸ SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.8, dostupné na

<http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

Nasledujúce správanie môže byť ďalšími rizikovými faktormi, ktoré môžu indikovať násilie v budúcnosti:⁹⁹

- Prenasledovanie ženy počas alebo po odchode.
- Ničenie majetku.
- Náhle a neohlásené príchody alebo zdržiavanie sa v blízkosti pracoviska, domu, školy.
- Prenasledovanie alebo zdržiavanie sa v blízkosti ženy.
- Vyhrážanie sa žene, alebo iným samovraždou, vraždou, alebo sexuálnym násilím. Napr. "Ak ťa nebudem mať ja, tak potom nikto".
- Nepretržité telefonovanie, posielanie SMS, emailov.
- Posielanie listov, poznámok, predmetov, "darčiekov".
- Zapájanie iných ľudí do prenasledovania a kontrolovania ženy.
- Násilné správanie k iným osobám počas prenasledovania.
- Kontaktovanie ženy, keď má narodeniny, alebo pri iných špecifických výročiach, dátumoch.

Deti môžu byť násilným mužom používané a zapájané do obťažovania a prenasledovania. Násilný muž sa môže snažiť získať od detí informácie, alebo rôzne predmety, ktoré môžu ohroziť ženu a/alebo deti, napr.:

- Kľúče od bytu alebo domu.
- Novú adresu bytu/domu, práce, školy.

6.3.4. Kontakt s dieťaťom/deťmi

Humphreys a Thiara (2003) v štúdiu zistili, že jedna tretina žien, ktoré odišli od násilného partnera/manžela, zažila ďalšie násilie a obťažovanie od svojich bývalých partnerov/manželov a že ženy a deti boli zvlášť zraniteľné počas kontaktu násilného partnera/manžela s deťmi.¹⁰⁰ Kontakt s dieťaťom/deťmi je používaný násilnými mužmi na legitimizáciu kontaktu s bývalými partnerkami/manželkami. Preto je dôležité hovoriť so ženou o tom ako prebieha kontakt s deťmi a identifikovať situácie, kedy môžu byť ženy a deti ohrozené. Preberte so ženou nasledujúce otázky:¹⁰¹

- Koľko má detí, sú deti vlastné deti násilného partnera/manžela, alebo sú z predchádzajúceho vzťahu?
- Je upravený formálne alebo neformálne styk s dieťaťom?
- Kde chodia deti do školy, na krúžky. Má tieto informácie násilný partner/manžel?
- Kde chodia deti k lekárovi/ke. Má tieto informácie násilný partner/manžel?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel únosom detí, alebo tým, že im ublíži?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel, že nahlási na úseku sociálno-právnej ochrany detí alebo súd, že je žena "zlá matka" alebo tým, že jej budú deti odňaté zo starostlivosti?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel, že zoberie deti do zahraničia, alebo dosiahne zverenie detí na základe kultúrnej príslušnosti alebo na základe vierovyznania?
- Vyhrážal sa násilný partner/manžel, že zverejní sexuálnu orientáciu ženy úseku sociálno-právnej ochrany detí alebo súdu, aby dosiahol zverenie detí?

⁹⁹ tamtiež s.6

¹⁰⁰ Humphreys & Thiara, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

¹⁰¹ SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str. 6, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

6.4. Nástroje na odhad nebezpečenstva a taktiky manažmentu rizík

Existujú dve skupiny nástrojov na odhad nebezpečenstva:¹⁰²

- odhad opakovania fyzických útokov v prípadoch násillia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch;
- odhad rizika zavraždenia žien (femicíd) v dôsledku násillia páchaného na ženách v partnerských vzťahoch.

Hoci sa rizikové faktory pre opakované fyzické útoky a vraždu prekrývajú, zdá sa, že existuje rozdiel v stupni nebezpečenstva a niektorých odlišných vzorcoch (napr. závislosť alebo skúsenosť s násillím v detstve sú skôr rizikové faktory pre opakovanie fyzických útokov, kým samovražedné sklony násillného muža alebo držba zbrane sú viac rizikovými faktormi pre prípady vraždy, alebo prípady vražda ženy - samovražda násillného muža).¹⁰³ Niektoré nástroje boli špecificky vyvinuté na odhad nebezpečenstva vraždy alebo násillia s následkom smrti (napr. Odhad nebezpečenstva - DA, MOSAIC-20). Iné boli vytvorené na odhad opakovania fyzického násillia (napr. SARA, ODARA, DVI, K-SID). Existujú aj nástroje, ktoré sa snažia predvídať obe riziká (Navy Risk Assessment, alebo aktuálnejšie SIVIPAS) (Roehl a kol., 2005, Hilton a kol., 2008, Echeburúa a kol., 2009). Prehľad nástrojov na odhad nebezpečenstva nájdete v prílohe č.1.

6.4.1. Potenciálne riziká používania nástrojov na odhad nebezpečenstva

Hoci sú nástroje na odhad nebezpečenstva vnímané ako veľmi pozitívny krok k účinnej ochrane žien, ktorým hrozí nebezpečenstvo opakovaných fyzických útokov alebo závažného/smrteľného násillia, niektorí autori upozorňujú na ich potenciálne riziká a limity. V zle fungujúcich inštitúciách môže byť model odhadu nebezpečenstva využitý iba ako "obmedzujúci nástroj", na základe ktorého primerané služby dostanú len ženy vystavené hrozbe zvlášť závažného násillia a ostatné ženy zažívajúce násillie v intímnych vzťahoch nie.¹⁰⁴ Ženám zažívajúcim násillie zo strany intímnych partnerov nikdy nemala byť odopretá pomoc a podpora na základe nejakého nástroja na odhad nebezpečenstva.¹⁰⁵ **Vysoká kvalita odhadu nebezpečenstva vyžaduje dobrú prípravu a supervíziu.**

¹⁰² R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

¹⁰³ Roehl a kol. 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.8-9, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

¹⁰⁴ Humphreys a kol., 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

¹⁰⁵ Campbell a kol., 2003 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Dôležitá je otázka potenciálneho použitia modelov na odhad nebezpečenstva iba ako “kontrolných zoznamov”, v ktorých hodnotiteľ iba mechanicky zaškrtnie odpoveď, čo môže oslabiť dialóg so ženou, ktorý je pre správny odhad nebezpečenstva nevyhnutný.¹⁰⁶

Citlivé otázky ako vyhrážanie sa zabitím, kontrolovanie a žiarlivosť alebo izolácia nie je ľahké vyhodnotiť bez dobrého dialógu so ženou. Odborná diskusia sa vedie aj o povahe rizikových faktorov a o tom, že tieto faktory nie sú len prediktívnej alebo príčinnej povahy. Existuje veľa falošných, nie nebezpečných situácií, ako aj vysoko nebezpečných situácií, pri ktorých je prítomných málo rizikových faktorov. Odhady nebezpečenstva majú tendenciu príliš zdôrazňovať trestnú minulosť násilného muža a upozorňovať na “katastrofické prvé trestné činy”, pri ktorých dôjde k závažným následkom bez toho, aby násilný muž páchal trestnú činnosť aj v minulosti a ktoré sa javia akoby sa “objavili z ničoho nič”. Tieto katastrofické prvé trestné činy sa zvyčajne objavujú v kontexte odchodu zo vzťahu alebo šikany na pracovisku, Súčasné škály nevyhodnocujú alebo nepripisujú dostatočnú vážnosť závažným emocionálnym reakciám násilného muža na odchod partnerky zo vzťahu.¹⁰⁷ Tiež je treba zdôrazniť, že pri odhadovaní nebezpečenstva je dôležitý aj kultúrny kontext.

6.4.2. Taktiky manažmentu rizík

Proces prevencie násillia ovplyvnením rizikových a ochranných faktorov sa nazýva manažment rizík. Komplexná stratégia manažmentu rizík by mala byť personalizovaná v každom jednom prípade násillia a mala by reflektovať aj povahu, aj stupeň nebezpečenstva v jednotlivých prípadoch. Mali by sme sa pýtať: Čo sa môže stať v tomto prípade, čo by mohol násilný partner urobiť? Odpovede by mali byť založené na analýze toho, čoho sa násilný muž dopustil doteraz a čo plánuje. Popisy “možnej budúcnosti” sa nazývajú scenáre. Tieto scenáre nie sú predpovede o tom, čo sa stane, ale skôr projekcie o tom, čo by sa mohlo stať.¹⁰⁸

Taktiky manažmentu rizík je možné rozdeliť do štyroch kategórií: monitoring, liečba, súdny dohľad a plánovanie bezpečia so ženou. Plánovanie bezpečia so ženou má najväčší význam v situáciách, v ktorých ide o “cielené násillie”, pri ktorom je potenciálna obeť známa, čo je v prípadoch násillia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch bežné. Cieľom je zabezpečiť minimalizáciu negatívnych dopadov na ženu v prípade, že sa násillie opakuje (napriek monitoringu, liečbe a súdnemu dohľadu). Bezpečnostné plánovanie so ženou zahŕňa zlepšenie dynamických a statických zdrojov bezpečia ženy. Dynamické bezpečie je funkciou sociálneho prostredia ženy. Poskytujú ho ľudia (žena a iní ľudia), ktorí dokážu rýchlo

¹⁰⁶ Humphreys a kol., 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

¹⁰⁷ Dutton, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

¹⁰⁸ Hart, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

reagovať na zmenu podmienok. Statické bezpečie je funkciou fyzického prostredia ženy a je možné ho zvýšiť napr. pridaním svetiel pred a v dome, inštaláciou videokamier, zámkov na dvere, bezpečnostných kontrolných bodov, alarmov, atď.¹⁰⁹

Manažment rizík sa týka mužov, ktorí sa správajú násilne. Ide o proces prevencie násilia prostredníctvom snahy ovplyvniť rizikové faktory a ochranné faktory¹¹⁰ v individuálnych prípadoch násilia páchaného na ženách.

Manažment bezpečia je orientovaný na ženy zažívajúce násilie. V najširšom zmysle slova zahŕňa:¹¹¹

- neustály proces tvorby individuálnych bezpečnostných plánov;
- bezpečnostné opatrenia v inštitúcii/organizácii pre klientelu a pre zamestnancov/zamestnankyne;
- bezpečie ako úloha riadenia v inštitúcii;
- a modely manažmentu bezpečia na multi-inštitucionálnej úrovni.

---

¹⁰⁹ tamtiež, s. 19

¹¹⁰ tamtiež

¹¹¹ tamtiež

7. PLÁNOVANIE BEZPEČIA

7.1. Plánovanie bezpečia so ženou

Primárnym cieľom a zároveň základným štandardom poskytovania komplexnej podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom je bezpečie. Plánovanie bezpečia je jedným zo základných komponentov odhadovania a manažovania rizík, ktoré žene a deťom v dôsledku násilného správania manžela/partnera hrozia.

Násilie nie je statická situácia, je to situácia, ktorá sa neustále mení. Násilný muž mení svoje stratégie násilného správania, tak aby si udržal moc a kontrolu nad svojou manželkou/partnerkou. Preto aj ženy a deti v situácii násillia menia svoje stratégie správania, tak aby ochránili seba a/alebo deti. Preto nemôže byť plánovanie bezpečia jednorazový proces, ale ide o vytváranie rôznych bezpečnostných plánov spolu so ženou a/alebo deťmi, napr. počas života s násilným mužom v spoločnej domácnosti, pred odchodom, po akútnom útoku, po privolaní hliadky, podaní trestného oznámenia, po odchode, po akejkoľvek zmene násilného správania na strane muža a pod.

Ak pomáhame žene zažívajúcej násilie, musíme uznať, že je expertka na svoju vlastnú skúsenosť s násilím a podporovať ju v tom, aby sama plánovala a rozhodovala o krokoch, ktoré urobí.

Nikdy ženám zažívajúcim násilie neradíme, čo majú v situácii ohrozenia násilím robiť. Takýto prístup môže viesť k ohrozeniu ženy a jej detí.

Je dôležité, aby sme pozorne počúvali ženu a vnímali ako ona sama vyhodnocuje svoju situáciu a podporili ju, aby sa riadila svojimi inštinktami, pocitmi, skúsenosťou a presvedčením o nebezpečenstve jej partnera/manžela. Ženy zažívajúce násilie používajú množstvo stratégií, prostredníctvom ktorých chránia v násilnom vzťahu seba a deti. Ženy najlepšie poznajú zložitosť ich situácie.

Je dobrou praxou hovoriť so ženou o tom, čo robila/robí, aby zvýšila svoje bezpečia a bezpečia detí a ako na to násilný partner reagoval/reaguje, aby sme sa zorientovali v tom, čo stupňuje, nestupňuje, prípadne zastavuje násilné správanie muža. Oceňte ženu za stratégie ochrany, ktoré si počas života s násilným manželom/partnerom rozvinula.

S plánovaním bezpečia sa nedá pracovať šablónovito, pretože každá situácia násillia je špecifická a je mnoho faktorov, ktoré majú vplyv na ohrozenie ženy a detí. Stratégie, ktoré ženy používajú, aby ochránili seba a/alebo deti, môžu v jednom prípade zvyšovať bezpečie, avšak v inom môžu naopak viesť k vystupňovaniu násillia.

Bezpečnostný plán je potrebné prispôbovať situácii ženy a jej detí, ktorá sa v dôsledku zmien v násilnom správaní partnera/manžela neustále mení.

Je dôležité, aby plánovanie bezpečia bolo riadené ženou samotnou. Je dôležité pýtať sa ženy, čo potrebuje vo vzťahu k jej bezpečiu a bezpečiu detí a pozorne ju počúvať. Žena nemusí poznať všetky bezpečnostné možnosti, ktoré má k dispozícii, a preto jej musíme

vedieť jasne a otvorene vysvetliť možnosti na zníženie ohrozenia. **Nemali by sme predpokladať, že vieme, ktoré možnosti sú pre ňu najprimeranejšie.** Musíme sa usilovať o to, aby sa žena cítila natoľko posilnená, aby o nich mohla sama uvažovať.

Úspešný bezpečnostný plán môžete vytvoriť iba vtedy, keď bude **žena stredobodom procesu jeho tvorby.** Ako odborníčky a odborníci musíme pracovať so strachom ženy a jej očakávaniami a diskutovať s ňou o tom, aké stratégie zvládania používa alebo používala v minulosti.¹¹²

Nikdy žene nesľubujte veci, ktoré neviete dodržať. Podrobne jej vysvetlite proces plánovania bezpečia, aby nemala nerealistické očakávania. Samotný bezpečnostný plán jej nezaručí bezpečie.

Ženu treba úprimne a otvorene informovať o stupni nebezpečenstva, ktoré jej hrozí, o nepredvídateľnosti násilia a o dôsledkoch všetkých krokov, ktoré budete robiť.

Je potrebné neustále vyhodnocovať riziká a zameriavať sa na zmeny v správaní násilného partnera/manžela. Poskytovať žene informácie, možnosti a podporu. Bezpečnostné plány **musia vychádzať z komplexného odhadu nebezpečenstva.** Účasť ženy na procese rozpoznávania nebezpečenstva, ktoré jej hrozí, nemá zmysel bez toho, aby mala možnosť spoločne s vami plánovať a implementovať stratégie na zníženie svojho ohrozenia v dôsledku násilia.¹¹³

Žena, ktorá zažíva násilie, môže zľahčovať nebezpečenstvo, ktoré jej hrozí. To je známa stratégia zvládania. Preto bude možno žene treba pomôcť, aby plne porozumela nebezpečenstvu, ktoré jej hrozí, pretože len tak bude skutočne možné riešiť otázku jej bezpečia. V takom prípade je dôležité, aby sme so ženou otvorene hovorili o tom, ako vnímame riziká my samé/i. Pre ženu to pravdepodobne bude ťažká a konfrontujúca skúsenosť.

Za bezpečie a ochranu nenesú zodpovednosť ženy zažívajúce násilie a ich deti, ale štát. O bezpečie a ochranu žien a ich detí sa preto majú postarať inštitúcie, najmä exekutívne orgány.

Zachovávanie dôvernosti informácií je dôležitý princíp prístupu orientovaného na ženu a odborníci a odborníčky musia jasne vedieť, ako s informáciami zaobchádzať, a musia poznať aj možné obmedzenia dôvernosti informácií, najmä vo vzťahu k bezpečiu detí, ako aj v prípade, keď žene hrozí bezprostredné nebezpečenstvo ujmy. Ak usúdite, že by ste mali dôležité informácie týkajúce sa konkrétneho prípadu v primeranom rozsahu oznámiť iným inštitúciám, je dôležité, aby ste to, pokiaľ je to možné a bezpečné, žene dôkladne vysvetlili a získali jej súhlas.¹¹⁴

¹¹² WAVE, Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012.

Dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

¹¹³ tamtiež

¹¹⁴ tamtiež

Odhad nebezpečenstva aj bezpečnostné plány musia brať do úvahy otázky rozmanitosti, ktoré môžu ovplyvniť spôsob páchania násilia, riziká, ktoré násilie predstavuje, ako aj schopnosť ženy zapojiť sa do plánovania bezpečia. Môže ísť o faktory ako spoločenské a ekonomické postavenie, vek, rasu a etnickú príslušnosť, vierovyznanie, kultúrne zázemie, imigračný status, sexuálnu orientáciu, duševné zdravie a postihnutie. Všetky tieto faktory alebo ich kombinácia môžu ovplyvniť to, ako žena vyhľadáva a dostáva podporu a informácie. Ak sa v niektorej z týchto oblastí necítite isto, je dôležité, aby ste požiadali o radu služby, ktoré sa špecializujú na poskytovanie podpory rôznym skupinám žien, ako sú napríklad služby pre migrantky alebo utečenky.¹¹⁵

Plánovanie bezpečia sa má venovať rizikám identifikovaným v procese posudzovania nebezpečenstva a treba pri ňom zvažovať:¹¹⁶

- bezpečie v príbytku ženy a jej detí (bezpečnostné dvere a zámky);
- bezpečie detí, bezpečnostné opatrenia na zabránenie únosu detí násilným manželom/partnerom, preventívne právne opatrenia pre zaistenie bezpečia detí;
- bezpečie na pracovisku;
- bezpečie na iných miestach (škola, škôlka);
- bezpečné používanie technológií;
- bezpečie v situácii, keď žena zostáva bývať s násilným partnerom;
- bezpečie v situácii, keď žena plánuje odchod od násilného manžela/partnera (príprava na odchod, bezpečné miesto na bývanie, zbalenie základnej batožiny a pod.);
- bezpečie v situácii, keď žena od násilného manžela/partnera odíde;
- bezpečie v situácií, keď násilný manžel/partner je vykázaný z bytu/domu políciou, alebo je vydané predbežné opatrenie na zákaz vstupu do bytu/domu;
- bezpečie v ohrozujúcich situáciách (vypočúvanie na súde);
- podania na súd žiadajúce o vydanie ochranných opatrení a stratégie na ich účinnú implementáciu a monitoring.

Pri poskytovaní pomoci ženám a deťom, ktoré zažívajú násilie a bývajú s násilným partnerom v spoločnej domácnosti, je potrebné zväžiť nasledujúce:¹¹⁷

- S kým môže žena o svojej situácii hovoriť (učiteľky v škole, príbuzní atď.)?
- Mala by si zbaliť najdôležitejšie veci, najmä dôležité dokumenty, a nechať ich u niekoho, komu dôveruje, pre prípad, že by potrebovala náhle odísť z bytu/domu.
- Ak násilný manžel/partner vlastní alebo má prístup k zbraňam, skúste spoločne premýšľať o spôsobe, ako ich odstrániť.
- Má žena prístup k telefónu?
- Komu môže zavolať v krízovej situácii?
- Čo ju v krízovej situácii najviac ochráni? Čo funguje?
- Pohyb v byte v prípade ohrozenia, útoku - snaha vyhnúť sa miestam v byte, kde sa nachádzajú predmety, ktoré môže zneužívateľ použiť ako zbraň.

---

¹¹⁵ tamtiež

¹¹⁶ FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015.

¹¹⁷ FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch (Spracované podľa: Rosa Logar a kol., Mosty k pomoci – od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci. Manuál na účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násilie., Fenestra 2007), 2015

- Zavolala by políciu, ak by znovu došlo k násiliu? Môže si s deťmi alebo susedmi dohodnúť signál, ak bude potrebné zavolať políciu, alebo ak bude potrebovať pomoc?
- Vedia deti kedy a ako privolať na pomoc a kto sú tí ľudia, ktorí môžu pomôcť.
- Ak by potrebovala dočasne odísť, má kam? Pomôžte jej premýšľať o možných miestach, na ktoré by v krízovej situácii mohla ísť. Spíšte adresy a telefónne čísla a povedzte jej, aby ich držala na bezpečnom mieste, aby ich násilný partner nenašiel.
- Môže spolu s deťmi v prípade ohrozenia odísť z domu
- Ak bude musieť utiecť, aké sú bezpečné únikové cesty z domu?
- Pripomeňte žene, že uprostred násilného útoku je najlepšie utiecť niekedy preto, aby sa násilný partner upokojil. Nech robí čokoľvek, čo ju ochráni.
- Ktoré sú nevyhnutné veci, ktoré v prípade útoku bude potrebovať.

Ak žena plánuje od násilného partnera odísť, preberte s ňou nasledujúce body:

- Ako a kedy je najbezpečnejšie odísť? Aký druh dopravy vie využiť? Má peniaze? Má kam ísť?
- Je pre ňu prijateľné zavolať v prípade potreby políciu?
- Komu povie a komu nepovie o odchode?
- Čo môže žena a ľudia v jej okolí urobiť, aby ju násilný partner nenašiel?
- Komu vo svojom okolí dôveruje?
- Ako bude bezpečne cestovať do práce/z práce alebo do školy vyzdvihnúť deti?
- Ktorí ľudia/právne prostriedky jej pomôžu, aby sa cítila bezpečnejšie? Spíšte ich adresy a telefónne čísla a povedzte žene, aby ich neprezradila násilnému partnerovi.
- Pozná žena telefónne čísla na národnú krízovú linku pre ženy, miestne špecializované organizácie?
- Aké opatrenia vzhľadom na starostlivosť o deti a otcove návštevy by boli pre ňu i pre deti najbezpečnejšie?
- Bolo by predbežné opatrenie na zverenie detí prijateľnou možnosťou?
- Získanie predbežného opatrenia o dočasnom vylúčení z užívania spoločnej nehnuteľnosti.

Ak žena od násilného partnera odišla, alebo násilný partner bol vykázaný z bytu/domu, alebo bolo vydané predbežné opatrenie na zákaz vstupu do bytu/domu, hovorte so ženou o nasledujúcich otázkach:

- Výmena zámku na dverách a oknách.
- Ak je to možné, inštalácia lepšieho bezpečnostného systému – mreže na okná, bezpečnostné zámky, lepšie osvetlenie, hasiaci prístroj atď.
- Inštrukcie pre deti alebo rodinu a priateľky/priateľov, aby v prípade nebezpečenstva zavolali políciu.
- Rozhovor s učiteľkami a učiteľmi a iným detským personálom o tom, kto je oprávnený vyzdvihnúť deti, i o iných špeciálnych opatreniach na ochranu detí.
- Zvážte využitie špecializovaných ženských podporných služieb.

Bezpečné používanie technológií:

- mobilný telefón,
- navigačné systémy -GPS,

- tablety,
- internet a počítač,
- facebook.

Iné bezpečnostné opatrenia:

Hovorte so ženou, aby mala v prípade nutného úteku k dispozícii nasledujúce veci:

- pas, rodný list (originál, alebo kópie),
- karty poistenca,
- sobášny list, vodičský preukaz a papiere od auta,
- číslo účtu, kreditné karty, vkladné knižky,
- doklady o dávkach sociálnej pomoci a imigračné dokumenty,
- lieky a recepty,
- súdne dokumenty,
- telefónne čísla a adresy rodiny, priateľiek/priateľov a miestnych inštitúcií,
- oblečenie pre seba a pre deti,
- kľúče (dom/byt, auto),
- obľúbené hračky detí, aby im spríjemnili pobyt na cudzom mieste,
- učebnice atď.

8. IDENTIFIKÁCIA POTRIEB A DOHODNUTIE DRUHOV PODPORY A OCHRANY

Násilné správanie partnera/manžela má dopad na všetky aspekty života ženy a jej detí. Ženy, ktoré zažili násilie a ich deti môžu mať rôzne potreby v čase keď vyhľadajú pomoc. Na to, aby sme vedeli ženám a ich deťom poskytnúť pomoc a podporu, ktorú skutočne potrebujú je veľmi dôležité dôsledne sa zorientovať v ich aktuálnych potrebách.

Potreby ženy by sme mali rešpektovať, pretože ona sama najlepšie vie, čo v aktuálnej situácii potrebuje a čo potrebujú jej deti. Žena je expertkou na svoj život.

Potreby žien, ktoré zažívajú násilie sa môžu týkať napr.:

- porozumenia tomu, čo sa v ich vzťahu deje;
- želania, aby sa manžel/partner prestal správať násilne;
- porozumenia tomu, prečo sa ich manžel/partner správa k nim násilne;
- porozumenia dopadov násilia na ich zdravie a psychiku;
- porozumenia dopadov násilia na ich deti;
- vnútorného pocitu bezpečia, bezpečného miesta;
- aby ich niekto vypočul, veril im;
- aby ich niekto sprevádzal, keď majú strach;
- informácií o tom, aké majú možnosti riešenia situácie násilia;
- zorientovania sa v tom, aké majú jednotlivé inštitúcie kompetencie a možnosti a ako vedia žene a jej deťom pomôcť;
- právneho riešenia situácie násilia v rámci trestno-právnych a občiansko-právnych konaní;
- aby ich niekto podporoval v krokoch, pre ktoré sa rozhodnú;
- praktickej podpory;
- ekonomickej situácie ženy;
- bývania;
- zamestnania.

Niekedy môže byť ťažké pre samotné ženy, ktoré zažívajú násilie, pomenovať svoje potreby. V násilnom vzťahu sa manžel/partner snaží kontrolovať ženu, on je ten kto rozhoduje, žena nemôže vyjadrovať svoje potreby. Je dôležité, aby sme sa na začiatku snažili spoločne so ženou pomenovať jej aktuálne potreby a potreby jej detí, aby sme mohli ponúknuť žene takú pomoc a podporu, ktorá bude reflektovať jej potreby.

Je dôležité dávať pozor na to, aby sme pri poskytovaní pomoci a podpory nenahradili násilného manžela/partnera a nerobili rozhodnutia o tom, čo žena a/alebo jej deti potrebujú. Tiež by sme nemali robiť rozhodnutia o tom, aké kroky má žena urobiť a prebrať tak kontrolu nad jej rozhodnutiami. Súčasťou násilného správania sa muža je kontrola a rozhodovanie o tom, čo má žena robiť, čo si má myslieť, ako sa má cítiť a pod.

Potom ako spoločne so ženou identifikujeme jej aktuálne potreby, poskytneme jej informácie o možnostiach pomoci a podpory, môžeme sa spoločne dohodnúť na konkrétnych druhoch pomoci a podpory, alebo jej poskytnúť informácie o tom, ktoré organizácie a inštitúcie jej vedia konkrétny druh pomoci a podpory poskytnúť.

9. DRUHY PODPORY A OCHRANY

9.1. Národná linka pre ženy zažívajúce násilie a telefonické linky jednotlivých organizácií

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie je **nepretržitá - časovo neobmedzená**. To znamená, že Národná telefonická linka pre ženy je dostupná 24 hodín denne, 7 dní v týždni, 365 dní v roku, pretože k násiliu môže dôjsť kedykoľvek počas dňa, v neskorších hodinách dňa alebo v noci, cez sobotu či nedeľu, alebo sviatok (v dňoch pracovného pokoja).

Štruktúra postupov pre Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie a telefonické linky jednotlivých organizácií (regionálne, miestne a pod.) je znázornená v schéme v kapitole 3.

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie a telefonické linky jednotlivých organizácií poskytujú:

- **priestor pre dôverný a bezpečný rozhovor pre ženy** - priestor prvého kontaktu, zdieľanie skúseností žien s násilím, nehodnotenie a neposudzovanie, podporný a posilňujúci rozhovor;
- **krízovú pomoc** - v situáciách ohrozenia minimalizovanie rizika, identifikácia násillia, identifikácia rizikových faktorov, plánovanie bezpečia so ženou, hľadanie možností preventívnych opatrení pre rozhodnutie ženy, v situácii akútneho ohrozenia a so súhlasom ženy alebo v istých presne vymedzených situáciách s dôrazom na bezpečie žien a ich detí privolanie polície, záchranej zdravotnej služby a pod.;
- **informácie o problematike násillia na ženách** - poskytnutie všetkých relevantných informácií o násilí v intímnych vzťahoch a všetkých iných formách násillia na ženách ;
- **informácie o možnostiach pomoci** - poskytnutie všetkých informácií o možnostiach podpory a ochrany, základné otázky o právnej pomoci, umožnenie žene prijať informované rozhodnutia, sprostredkovanie kontaktov na špecializované organizácie a inštitúcie pre získanie osobnej podpory a ochrany;
- **sprevádzanie a asistenciu** - praktická pomoc a uľahčenie prístupu k systému podpory a ochrany, asistencia napr. pri kontakte s políciou, pri odchode od násilného partnera, pri hľadaní vhodnej podpory a ochrany¹¹⁸, napr. bezpečného ubytovania, poradenského centra a pod.

Národná linka pre ženy zažívajúce násilie a telefonické linky jednotlivých organizácií sú primárne prvým kontaktom pre ženu. Pre viac informácií k prvému kontaktu pozri kapitolu 4.

9.2. Bezpečné ženské domy

Bezpečné ženské domy ponúkajú rôzne druhy podpory a ochrany. Bezpečné ženské domy poskytujú najmä:

- telefonickú linku,¹¹⁹
- poradenstvo,¹²⁰

¹¹⁸ Odporúčanie ženy na špecializovanú organizáciu (z angl. referral)

¹¹⁹ Platia metodické postupy pre Národnú linku pre ženy zažívajúce násilie a telefonické linky jednotlivých organizácií (kapitola 9.1., kapitola 4.)

¹²⁰ Platia metodické postupy pre poradenstvo (kapitola 9.3.)

- podporu a ochranu pre deti žien zažívajúcich násilie,¹²¹
- podporu a ochranu vzťahu medzi matkami a deťmi (Spoločná práca s matkami a deťmi),¹²²
- bezpečné ubytovanie,
- prepravnú službu.

Tieto druhy podpory a ochrany môžu byť všetky poskytované v bezpečnom ženskom dome (na jednom mieste), alebo niektoré z nich, napr. poradenstvo, môže byť zabezpečené na inom mieste - v poradenskom centre, ktoré môže byť prevádzkované organizáciou, ktorá prevádzkuje aj bezpečný ženský dom, alebo inou špecializovanou organizáciou.

9.2.1. Bezpečné ubytovanie

Je dôležité, aby ženy dostali krízovú pomoc a mohli prísť do bezpečného ženského domu kedykoľvek, aj v noci. Na Slovensku stále nemáme dostatočný počet bezpečných ženských domov a stále existujú regióny, kde nie je žiaden bezpečný ženský dom. Kapacita ubytovania môže byť preto obmedzená, preto by mala existovať stratégia riešenia v prípade, že sa takéto obmedzenia vyskytnú. V existujúcich bezpečných ženských domoch by malo vždy platiť, že bezpečný ženský dom neodmietne žiadnu ženu, ktorá je v ohrození života alebo zdravia v dôsledku násillia.

Ak v regióne existuje iba jeden bezpečný ženský dom, mal by byť dostupný pre ženy a deti 24 hodín denne. Ak existuje v regióne alebo meste viac ako jeden bezpečný ženský dom, aspoň jeden z nich by mal byť otvorený 24 hodín denne.

Bezpečný ženský dom by mal mať dohodnuté **postupy pri prijímaní žien a detí**. Pri tvorbe postupov na prijímanie žien a detí je dôležité zamýšľať sa nad nasledujúcimi otázkami (nejde o absolútny súpis dôležitých otázok, ale skôr príklady, ktoré môžu byť návodom a inšpiráciou pri vytváraní postupov na prijímanie žien a detí do bezpečného ženského domu):

- Ako ženy a deti nájdu bezpečný ženský dom?
  - spolupráca s národnou alebo regionálnou telefonickou linkou, ktorej číslo je verejné a ľahko dostupné v prípade, ak je adresa bezpečného ženského domu utajená;
  - spolupráca s poradenskými centrami, ak žena najskôr príde do poradenského centra;
  - žena telefonicky kontaktuje ženský dom s utajenou adresou, ktorú jej ženský dom poskytne na základe rozhovoru;
  - vyzdvihnutie ženy a detí na vopred dohodnutom mieste.
- Kto prijme ženu a deti, keď prídu do bezpečného ženského domu?
  - poradenská pracovníčka;
  - niektorá zo žien, ktorá býva v bezpečnom ženskom dome a je zaškolená na príjem žien a detí v časoch, kedy poradkyne nie sú v bezpečnom ženskom dome (v prípadoch, kedy nie je možné, aby personál pokryl 24-hodinovú prevádzku).

¹²¹ Platia metodické postupy pre podporu a ochranu detí žien zažívajúcich násilie (kapitola 9.4.)

¹²² tamtiež

- Kto poskytne žene a deťom krízovú pomoc v priebehu prvých hodín pobytu v bezpečnom ženskom dome?
- Kto bude pre ženu a deti kontaktnou osobou?
- Kto poskytne žene a deťom informácie o bezpečnom ženskom dome?
- Aké informácie o bezpečnom ženskom dome je potrebné žene a deťom poskytnúť, aby sme zmiernili stres z nového a neznámeho prostredia?
- Kto oboznámi ženu a deti s pravidlami života v bezpečnom ženskom dome?
- Kto oboznámi ženu s bezpečnostným plánom ženského domu?

Prvou fázou pobytu v bezpečnom ženskom dome je fáza premýšľania. Žena sa oboznámi s bezpečným ženským domom, personálom, zotavuje sa z traumatickej situácie, zvyká si na život v bezpečnom ženskom dome, premýšľa o svojich potrebách a obavách, a začína robiť rozhodnutia o ďalších krokoch. Táto fáza môže trvať niekoľko hodín až niekoľko dní alebo týždňov.¹²³

V tejto fáze sa ženy rozhodujú:¹²⁴

- či chcú v bezpečnom ženskom dome zostať,
- či chcú odísť na iné miesto,
- či sa chcú so svojím partnerom rozísť na istý čas alebo natrvalo.

Dôležité je, aby poradenská pracovníčka jasne a opakovane žene zdôraznila, že je na nej, ako sa rozhodne, že má právo od partnera odísť, rovnako ako s ním zostať. Je tiež dôležité, aby žena vedela, že sa do bezpečného ženského domu môže kedykoľvek vrátiť, aj keď z neho medzičasom odíde. Ak sa žena rozhodne vrátiť k partnerovi, je nevyhnutné hovoriť s ňou o bezpečí, spolu s ňou vytvoriť bezpečnostný plán na jej ochranu a ochranu detí, a hovoriť o tom, kde môže dostať pomoc. V tejto fáze je dôležité, aby bolo poradenstvo intenzívne, pretože väčšina žien sa práve v tejto fáze rozhoduje, či sa k partnerovi vráti.¹²⁵

9.2.2. Prepravná služba

Na to, aby sa ženy a deti mohli dostať do bezpečného ženského domu, by mala byť k dispozícii doprava za čo najnižšiu sumu (podľa možností bezplatná). Takáto služba by mala byť pre ženy a deti dostupná 24 hodín denne, aby sa najmä v prípadoch akútneho ohrozenia vedeli bezpečne dostať do bezpečného ženského domu. Pre ženy, ktoré nemajú v dôsledku ekonomického násillia žiadne financie, môže byť presun do bezpečného ženského domu nemožný. Prepravná služba môže byť zabezpečená:

- priamo bezpečným ženským domom;
- v rámci spolupráce napr. s Červeným krížom, prepravnou službou pre zdravotne postihnutých;
- z financií bezpečného ženského domu napr. uhradenie nákladov za taxík.

¹²³ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 38

¹²⁴ tamtiež, s. 38

¹²⁵ tamtiež, s. 38

9.2.3. Komunitný život v bezpečnom ženskom dome

Život v ženskom dome má byť pre ženy korektívnou skúsenosťou. To znamená, že má byť alternatívou k násilnému vzťahu, v ktorom ženy doteraz žili a alternatívou k nerovnováhe moci, ktorú ženy v násilnom vzťahu zažívali. Preto v bezpečnom ženskom dome **vytvárame špecifickú kultúru založenú na autonómii, solidarite, rešpektovaní rôznorodosti a ľudských práv, absencii násilia, participácii a demokratických štruktúrach.**¹²⁶

Aby sa ženy a ich deti cítili v bezpečnom ženskom dome bezpečne a v rovnováhe, oboznámime ich s ich **právami a princípmi fungovania života v bezpečnom ženskom dome**. Robíme to jednoduchou a zrozumiteľnou formou a vysvetlíme význam jednotlivých princípov a dôvody, prečo ich treba dodržiavať. Akékoľvek pravidlá slúžia len na spoločné spolužitie a na zaistenie bezpečia, nie riadenie a kontrolu ženy. O princípoch fungovania v bezpečnom ženskom dome pravidelne so ženami a ich deťmi hovoríme, aby sme sa vyhli ich porušovaniu.

Práva a princípy fungovania v bezpečnom ženskom dome sa môžu vzťahovať na nasledujúce otázky:

- Akú má dom štruktúru a aký druh podpory a ochrany poskytuje?
- Kto sú ženy, ktoré v dome pracujú?
- Ako dodržiavať bezpečnosť?
- Aké sú pravidlá návštev a kto má zodpovednosť za deti?
- Aké majú ženy a deti v dome práva a aké princípy v dome platia?
- Čo sa stane ak sú princípy porušené a aký postup je pri tom uplatňovaný?
- Na akých aktivitách sa môže žena zúčastňovať a prečo je to dôležité?
- Ktoré princípy fungovania domu sú nemenné a ktoré je možné navrhnúť na zmenu?¹²⁷

Autonómiu a sebaurčenie žien posilňujeme tým, že pre ženy žijúce v bezpečnom dome platí:

- žena môže kedykoľvek odísť (ak si to želá, tak sa aj vrátiť k násilnému partnerovi);
- žena sa môže kedykoľvek vrátiť a požiadať opäť o podporu.

So ženami v bezpečnom ženskom dome **zaobchádzame spravodlivo a rešpektujeme ich práva**, preto:

- prípadné porušenie princípov riešime konštruktívnym spôsobom;
- zabezpečíme spravodlivé vypočutie a postupujeme podľa vopred známych pravidiel;
- nikdy nerozhodujeme o žene svojvoľne, ale odôvodnene a na základe vopred známeho postupu.¹²⁸

Ženy podporujeme v ich opätovnom získaní sebaúcty a posilňujeme princíp svojpomoci. Preto podporujeme v bezpečnom ženskom dome **demokratickú štruktúru domu a participáciu žien** na jej vytváraní. Môžeme to robiť nasledovnými spôsobmi:

¹²⁶Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, 72 - 79

¹²⁷ tamtiež

¹²⁸ tamtiež

- pravidelným Valným zhromaždením žien na prezentovanie návrhov a sebareprezentáciu žien (s pripravenou agendou, moderovaním, zverejnenými závermi);
- stretnutiami ku organizácií ženského domu (riešenie praktických otázok);
- založením Rady ženského domu (priestor pre diskusiu);
- založením tímu pre riešenie problémov (odporúčame využiť zručnosti na riešenie konfliktov);
- zorganizovaním detských zhromaždení (väčšie deti si ich môžu viesť samé);
- staráme sa o účasť žien na plánovaní a na riešení praktických otázok, napriek tomu, že to môžu zo začiatku odmietať (vysvetľovaním, prečo je to dôležité);
- participáciou si ženy precvičujú argumentovanie, diskutovanie, formulovanie svojich názorov a potrieb, učia sa riešiť konflikty;
- ženy neriadime „z hora“, a nesprávame sa k nim ako ku deťom, majú potom tendenciu sa tak aj správať (kladú odpor a sú pasívne);
- získavaním pravidelnej spätnej väzby od žien na internú evaluáciu bezpečného ženského domu (napr. krátky dotazník alebo schránka na podávanie návrhov a sťažností);
- zavedieme externý „orgán“/osobu na prijímanie prípadných sťažností (s tou možnosťou sú ženy oboznámené), každá sťažnosť sa berie vážne a riadne sa prešetrí.¹²⁹

V bezpečnom ženskom dome **presadzujeme nulovú toleranciu k násiliu** a prípadnému násiliu v bezpečnom ženskom dome **predchádzame** nasledovnými postupmi:

- ženám a ich deťom je známy, jasne vysvetlený a zdôvodnený princíp „nulovej tolerancie násilia“;
- známe sú aj postupy pri porušení tohto princípu;
- porušenie princípu riešime konštruktívne, spravodlivo a za aktívnej účasti žien v dome;
- ponúkame ženám a ich deťom spôsoby, ako sa násiliu brániť;
- ak je to potrebné, so ženami pracujeme na nenásilnej výchove detí.

V bezpečnom ženskom dome **budujeme mocensky rovnocenné vzťahy** nasledujúcimi postupmi:

- hovoríme so ženami aj zamestnankyňami o nerovnosti moci;
- asymetrickú pozíciu žien a zamestnankyň vyvažujeme participáciou žien a účasťou žien na vytváraní demokratických štruktúr v dome;
- ku odlišnosti a rôznorodosti žien (napr. Rómok, cudziniiek) pristupuje ako k výhodám a silným stránkam;
- permanentne pracujeme na zabránení zneužívaniu moci;
- zavedieme externú evaluáciu bezpečného ženského domu za účasti žien.

Presadzujeme a posilňujeme solidaritu medzi ženami. Môžeme na to využiť nasledovné postupy:

- organizujeme spoločné stretnutia žien na zdieľanie skúseností s násilím;
- ponúkame vzájomnú pomoc a spoločné riešenia;

---

¹²⁹ tamtiež

- ženy, ktoré strávili v dome už dlhší čas môžu byť pre práve prichádzajúce ženy vzorom a pomáhať im pri adaptovaní sa na nové prostredie (napr. prijímanie žien do domu počas noci);
- ponúkame dobrovoľníctvo alebo zamestnanie ženám, ktoré v dome bývali.¹³⁰

S cieľom prekonania izolácie a posilnenia žien v bezpečnom ženskom dome **prizývame ženy k účasti na spoločenskej zmene** nasledovnými postupmi:

- ponúkame ženám účasť na verejných aktivitách organizácie smerom von k verejnosti a na budovaní vonkajších vzťahov;
- prizývame ženy ku preventívnym akciám a kampaniam proti násiliu (napr. 16 dní aktivizmu proti násiliu každý rok od 25.11 do 10.12.) a za zlepšenie postavenia žien v spoločnosti (napr. aktivity ku Medzinárodnému dňu žien a pod.);
- vŕahujeme ženy do prípravy a realizácie činností na zvyšovanie povedomia o násilí na ženách a témach rodovej rovnosti (napr. na stretnutie s politikmi a političkami, zaradením agendy o chudobe žien na Valné zhromaždenie žien v bezpečnom ženskom dome);
- účasť žien na spoločenskej zmene je dobrovoľná, v súlade s potrebami žien na ich bezpečie a anonymitu.

Podporujeme toleranciu a rešpekt ku kultúrnej, jazykovej, náboženskej a inej rôznorodosti žien v bezpečnom ženskom dome a rôznorodosť komunikujeme ako výhodu a obohatenie. Toleranciu k rôznorodosti môžeme podporovať nasledovnými postupmi:

- akékoľvek prejavy xenofóbie, rasizmu, sexizmu a homofóbie odsudzujeme a vysvetľujeme ich pôvod (napr. v dôsledku izolácie žien) a prečo ich nemožno tolerovať;
- organizujeme spoločné aktivity s kultúrne rôznorodými ženami, napr. rómskymi a „bielymi“ ženami s cieľom predstaviť ich osobitné zvyky, spôsob života, a pod.;
- prijímame zamestnankyne rôznych národností či kultúrnych prostredí s cieľom umožniť ženám komunikovať a zdôveriť sa v ich rodnom jazyku;
- povzbudzujeme účasť žien z menšinových kultúr napr. v Rade ženského domu;
- organizujeme spoločné oslavy rôznorodých náboženstiev (Vianoce, moslimské sviatky) a pod.¹³¹

Život v bezpečnom ženskom dome si vyžaduje len takú mieru inštitucionalizácie, ktorá je nevyhnutná pre konkrétnu situáciu a zabezpečuje čo najvyšší stupeň slobody žien v bezpečnom ženskom dome.¹³²

9.3. Poradenské centrá pre ženy

Poradenstvo ženám zažívajúcim násilie môže byť poskytované v rôznej miere a rozsahu:

- národnou linkou pre ženy zažívajúce násilie a telefonickými linkami jednotlivých organizácií,
- bezpečným ženským domom,
- poradenskými centrami pre ženy¹³³.

¹³⁰ tamtiež

¹³¹ tamtiež

¹³² tamtiež, s. 72

Poradenské centrá poskytujú celú škálu podpory a ochrany, napr. informácie, poradenstvo, praktickú pomoc, sprevádzanie na súdy, právnu pomoc, proaktívnu podporu, vyhľadávaciu činnosť a mnoho iných)¹³⁴ s výnimkou rezidenčných – ubytovacích služieb.

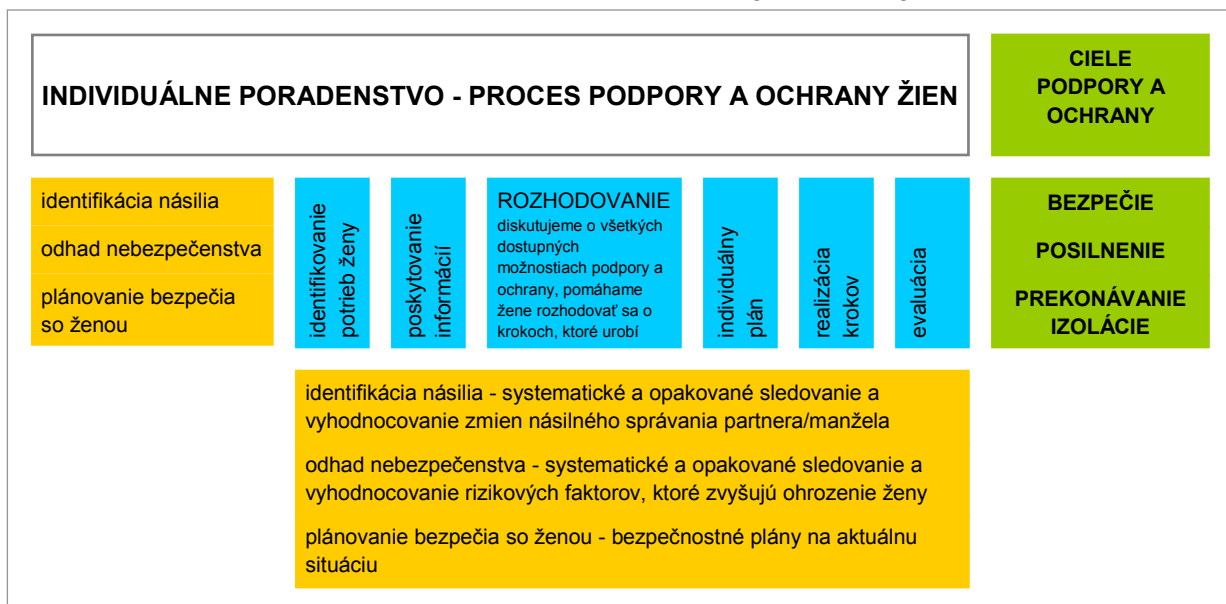
Poradenské centrá pracujú prostredníctvom tímu „one-stop shop“ (podpora poskytnutá na jednom mieste), multidisciplinárneho tímu, alebo prostredníctvom „one-stop person“ (podporu poskytuje jedna osoba).¹³⁵ Poradenské centrá môžu byť samostatné alebo integrované – kombinované s inými druhmi podpory a ochrany (napr. s bezpečnými ženskými domami). Preferuje sa zabezpečenie viacerých druhov podpory a ochrany a iných služieb na jednom mieste, v jednej budove.¹³⁶

Komplexná podpora a ochrana **vychádza z potrieb žien**¹³⁷. Z potrieb žien vyplývajú ciele. Hlavnými cieľmi podpory a ochrany v poradenských centrách pre ženy zažívajúce násilie sú **bezpečie, posilnenie, prekonanie izolácie a spoločenská zmena**.

9.3.1. Individuálne poradenstvo

Poskytovanie podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie je komplexný a zložitý proces. Mal by sa vždy odvíjať od dôsledných informácií o násilnom správaní partnera/manžela ženy, o rizikových faktoroch a aktuálnych potrebách ženy. V centre tohto procesu musí byť bezpečie ženy a jej detí. Schéma, ktorú uvádzame nižšie, je zjednodušeným popisom procesu podpory a ochrany žien v rámci individuálneho poradenstva. V praxi sa jednotlivé fázy procesu, ktoré sú naznačené v schéme, často prekrývajú a môžu sa aj opakovať.

Schéma 6: Individuálne poradenstvo – proces podpory a ochrany žien

¹³³ Prevádzkované autonómnymi ženskými organizáciami

¹³⁴ WAVE 2014, WAVE Report 2014, Specialised Women's Support Services and New Tools for Combating Gender-Based Violence in Europe, p. 18

¹³⁵ Kelly, L., Dubois, L., 2008, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg

¹³⁶ Čl. 18. ods. 3. Istanbulskeho dohovoru

¹³⁷ pozri kapitolu 8

Počas procesu podpory a ochrany v rámci individuálneho poradenstva spolu so ženou robíme:

- **identifikáciu násilia**¹³⁸;
- **odhad nebezpečenstva**¹³⁹;
- **plánovanie bezpečia**¹⁴⁰;
- **identifikovanie potrieb ženy**¹⁴¹ - systematicky a opakovane hovoríme so ženou o jej aktuálnych potrebách;
- **poskytovanie informácií** - poskytujeme žene všetky dostupné relevantné informácie, aby mohla robiť informované rozhodnutia;
- **rozhodovanie** - diskutujeme o všetkých dostupných možnostiach podpory a ochrany, pomáhame žene rozhodovať sa o krokoch, ktoré urobí;
- **individuálny plán** - keď sa žena rozhodne pre konkrétne kroky dohodneme sa spolu s ňou na individuálnom pláne podpory a ochrany;
- **realizácia krokov** - žena realizuje kroky, pre ktoré sa rozhodla; podporujeme ženu v krokoch, ktoré sa rozhodla urobiť;
- **evaluácia** - spoločne so ženou vyhodnocujeme kroky, ktoré robí v súvislosti s otázkou jej bezpečia a napĺňaním jej potrieb;

Počas celého procesu podpory a ochrany spolu so ženou robíme:

- identifikáciu násilia v priebehu procesu podpory a ochrany - systematické a opakované sledovanie a vyhodnocovanie zmien násilného správania partnera/manžela;
- odhad nebezpečenstva v priebehu procesu podpory a ochrany - systematické a opakované sledovanie a vyhodnocovanie rizikových faktorov, ktoré zvyšujú ohrozenie ženy;
- plánovanie bezpečia so ženou - bezpečnostné plány na aktuálnu situáciu;
- poskytujeme jej podporu v náročných situáciách (po útoku, počas vyšetrovania trestných činov a súdnych konaní a pod.);
- pomáhame žene znovu nadobudnúť sebadôveru a nezávislosť;
- budujeme u ženy pocit, že má silu a právo sama sa rozhodnúť o tom, čo urobí so svojim životom;
- vytvárame bezpečný priestor, aby mohla hovoriť o svojich skúsenostiach s násilím a reflektovať ich;
- pomáhame žene porozumieť stratégiám násilného správania jej partnera/manžela, ktoré používal, aby nad ňou získal moc - pomôže to žene vytvárať si vlastné stratégie ochrany;
- prospešné môže byť hovoriť so ženami aj o roly ženy v spoločnosti, rodových stereotypoch a rodovej (ne)rovnosti a podobných témach, aby lepšie rozumeli tomu, aká je ich ženská rola v spoločnosti¹⁴².

Obsah podpory a ochrany vyplýva z aktuálnych potrieb ženy, preto je dôležité spolu so ženou systematicky a opakovane hovoriť o jej potrebách a pomáhať jej ich identifikovať.

---

¹³⁸ pozri kapitolu 5

¹³⁹ pozri kapitolu 6

¹⁴⁰ pozri kapitolu 7

¹⁴¹ pozri kapitolu 8

¹⁴² Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 39

Ženy zažívajúce násilie majú množstvo potrieb, pretože násilie má dopad na všetky aspekty ich životov. Podpora a ochrana môže byť zameraná na:

- právne riešenie situácie násilia a jeho dopadov;
- potreby súvisiace s bývaním;
- potreby súvisiace s financiami;
- potreby súvisiace so zdravím;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov násilia na psychické zdravie žien;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov, ktoré násilie má na ich deti;
- potreby súvisiace s prekonávaním dopadov na ich vzťah s deťmi;
- potreby súvisiace s praktickou pomocou a podporou pri jednaniach s rôznymi inštitúciami a sprevádzaním ženy na políciu, súdne pojednávania a pod.

Odporúča sa, aby celým procesom podpory a ochrany sprevádzala ženu jedna pracovníčka, ktorá je pre ženu osobou, ktorej dôveruje a dôsledne pozná komplexnú situáciu ženy. V prípade, že poradenské centrum má tím rôznych odborníčov „one-stop shop“ (podpora poskytnutá na jednom mieste) multidisciplinárnym tímom, poradenská pracovníčka, ktorá sprevádza ženu celým procesom podpory a ochrany, koordinuje spoluprácu rôznych odborníčov a konzultuje s nimi situáciu ženy. Skúsené poradenské pracovníčky môžu pracovať ako „one-stop person“ (podporu poskytuje jedna osoba).¹⁴³ V prípade, že poradenské centrum z rôznych dôvodov nedokáže zabezpečiť žene podporu a ochranu, ktorá reaguje na jej konkrétnu potrebu, malo by vyhľadať inú organizáciu, inštitúciu alebo odborníčky, ktoré dokážu žene pomôcť. Nároky na komplexnosť poskytovaných služieb odráža štruktúra služieb uvedená v schéme.

Schéma 7: Druhy poradenstva v špecializovanej komplexnej podpore a ochrane žien

¹⁴³ Kelly, L., Dubois, L., 2008, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg

Poradenstvo v otázkach bývania

Otázka bývania je úzko prepojená s fyzickým bezpečím žien a ich detí. Ženy, ktoré zažívajú násilie, najmä ženy s malými deťmi, sú často vystavené aj riziku hmotnej núdze v prípade, že im partner/manžel bráni v prístupe k financiám alebo k samostatnému príjmu. V dôsledku ekonomického násillia, môže byť pre ženy ťažké alebo nemožné nájsť si bývanie, ak sa rozhodnú odísť od násilného partnera/manžela. Ak sa z nejakého dôvodu nemôžu vrátiť domov alebo tam nemôžu zostať, je nevyhnutné pomôcť im v otázke bývania.

Je veľmi dôležité, aby existujúce zákony ženám, ktoré zažili násilie a ich deťom garantovali právo čo najrýchlejšieho návratu do miesta bydliska po tom, čo sú nútené odísť do ženského domu, alebo právo zostať v byte/dome bez toho, aby vôbec museli do bezpečného ženského domu ísť.¹⁴⁴ Rovnako dôležité je, aby problematika násillia páchaného na ženách bola súčasťou politik bývania na regionálnej a miestnej úrovni.¹⁴⁵

*Príklad: Mesto Viedeň má veľmi efektívny program bývania, ktorý ženám (a tiež migrantkám) umožňuje získať finančne dostupné bývanie v priebehu niekoľkých týždňov.*¹⁴⁶

Súčasťou poradenstva v otázkach bývania najčastejšie je:

- v prípade ohrozenia ženy, hľadanie bezpečného miesta (bezpečný ženský dom, alebo iné miesta, kde budú žena a deti v bezpečí);
- právne poradenstvo a právne zastúpenie (zrušenie spoločného nájmu k bytu, vylúčenie násilnej osoby z užívania bytu /domu, vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov).

Právna pomoc

Poskytovanie, resp. sprostredkovanie právnej pomoci¹⁴⁷ ženám zažívajúcim násilie je neoddeliteľnou súčasťou komplexnej podpory a ochrany. Ženy, ktoré zažili násilie by mali dostať informácie o svojich právach a právnych možnostiach. Každé poradenské centrum a

---

¹⁴⁴ Appelt, B.,Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 41

¹⁴⁵ Nájomných bytov je na Slovensku žalostne málo a je úplne bežné, že žiadatelia a žiadateľky o ich pridelenie sú v databáze mesta, resp. obce aj niekoľko rokov. Ku všeobecným podmienkam, aby bola žiadosť o nájomný byt akceptovaná, nesmie príjem žiadateľky presiahnuť trojnásobok životného minima. Medzi ďalšie podmienky patrí fakt, že žiadateľ/ka nesmie byť vlastníkom/čkou ani spoluvlastníkom/čkou žiadanej inej nehnuteľnosti. Ženy zažívajúce násilie, ktoré sú v dôsledku násillia nútené odísť z nehnuteľností, ktoré sú súčasťou bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Tento fakt im bráni sa o nájomný byt uchádzať. Podpora bývania pre ženy zažívajúce násilie je v oblasti nájomného bývania nevyhnutná. Aj ženy, ktorým bol nájomný byt pridelený, majú nájomnú zmluvu uzavretú len na maximálne 3 roky a po uplynutí tejto doby je uzatvorenie novej zmluvy opätovne prehodnocované. Výsledkom nájomných bytov je pasca vyžadovaného nízkeho príjmu a zároveň vysokých poplatkov za bývanie, ktorá vylučuje, aby si ženy žijúce v takýchto bytoch, sporili na iné bývanie.

¹⁴⁶ Appelt, B.,Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 41

¹⁴⁷ Poskytovanie právnej pomoci nezohľadňuje aktuálnu právnu úpravu účinnú k 30.09.2015, ale nastavuje ideálny stav, keď je právna pomoc poskytovaná priamo ženskými mimovládnyimi organizáciami špecializovanými na poskytovanie podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie. Podobný model je uplatňovaný napr. aj v antidiskriminačnom zákone (zákon č. 365/2004 Z.z.), podľa ktorého v konaní vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania sa účastník alebo účastníčka môže dať zastupovať aj právnickou osobou, a) ktorej takéto oprávnenie priznáva osobitný zákon alebo b) ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou (§ 10, ods. 1). Nastavenie poskytovania právnej pomoci v Metodike predpokladá podobný model, ustanovený v nadchádzajúcom zákone o násillí páchanom na ženách. Poskytovanie právnej pomoci poradňami je podmienené dostatočným a stabilným finančným krytím a nevylučuje sprostredkovanie právnej pomoci advokátkou

každý bezpečný ženský dom by mali poskytovať či sprostredkovať právne poradenstvo a v prípade potreby aj právne zastupovanie v právnych konaniach.

Ak sú ženy v dôsledku násillia oslabené a právne konania sú pre ne vyčerpávajúce, pracovníčky poradenského centra by mali sprevádzať ženy na políciu a súdy. Pre ženy môže byť sprevádzanie veľkou podporou a je dôležité aj kvôli sekundárnej viktimizácii žien. Poradenské pracovníčky v spolupráci s právničkami poskytujúcimi právnu pomoc by mali ženám tiež pomôcť s prípravou na súdne pojednávania – napr. tým, že poskytnú informácie o postupoch súdu. "V zložitých právnych konaniach je potrebné, aby ženu zastupovala právnička. Je vhodné nájsť ženy-právničky, ktoré sa stotožňujú s obhajobou práv žien, budú citlivo pristupovať k zastupovaniu klientok."¹⁴⁸

*Definícia právnej pomoci*¹⁴⁹

Právnu pomocou je jednak poskytovanie právneho poradenstva ženám zažívajúcim násillie a v prípade potreby aj zabezpečenie právneho zastupovania v konaniach pred súdmi a/alebo orgánmi činnými v trestnom konaní. V rámci právneho poradenstva ženám poskytujeme základné odpovede na ich otázky súvisiace s možnosťami právneho riešenia ich situácie v zmysle právnych predpisov, je zabezpečené vyhotovenie právnych písomností a podaní. V rámci poskytovania poradenstva poradenská pracovníčka konzultuje právnu situáciu a právne možnosti riešenia v konkrétnych prípadoch s právničkou poradenského centra alebo s advokátkou kontrahovanou poradenským centrom. Právnička poradenského centra alebo advokátka okrem prípravy konkrétnych právnych písomností a poskytovania právnych konzultácií poradenským pracovníckam, poskytuje ženám zažívajúcim násillie aj právne zastupovanie v konkrétnych konaniach pred súdmi.

Najbežnejšími typmi konaní, v rámci ktorých ženám zažívajúcim násillie je poskytovaná sú konania :

- úprava práv a povinností k maloletým deťom;
- rozvod manželstva;
- vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov;
- zrušenie spoločného nájmu k bytu;
- vylúčenie násilnej osoby z užívania bytu /domu;
- výživné na manželku;
- príspevok na rozvedenú manželku;
- v trestných veciach ako poškodených.

Na poskytovanie právnej pomoci sa vzťahujú samozrejme okrem etických a profesných princípov vyplývajúcich z právnych predpisov a profesijných kódexov¹⁵⁰ aj špecifické štandardy na poskytovanie podpory ženám zažívajúcim násillie.

¹⁴⁸ tamtiež, s. 40

¹⁴⁹ Poskytovanie právnej pomoci v texte Metodiky nezohľadňuje aktuálnu právnu úpravu účinnú k 30.09.2015, ale nastavuje ideálny stav, keď je právna pomoc poskytovaná okrem advokátok či advokátov aj priamo ženskými mimovládnyimi organizáciami špecializovanými na poskytovanie podpory a ochrany ženám zažívajúcim násillie. Podobný model je uplatňovaný napr. aj v antidiskriminačnom zákone (zákon č. 365/2004 Z.z.), podľa ktorého v konaní vo veciach súvisiacich s porušením zásady rovnakého zaobchádzania sa účastník alebo účastníčka môže dať zastupovať aj právnickou osobou, a) ktorej takéto oprávnenie priznáva osobitný zákon alebo b) ktorej cieľom činnosti alebo predmetom činnosti je ochrana pred diskrimináciou (§ 10, ods. 1). Nastavenie poskytovania právnej pomoci v Metodike predpokladá podobný model, ustanovený v nadchádzajúcom zákone o násillí páchanom na ženách. Poskytovanie právnej pomoci poradňami je podmienené dostatočným a stabilným finančným krytím a nevyklučuje sprostredkovanie právnej pomoci advokátkou.

Jedným zo základných princípov je, že právna pomoc je ženám zažívajúcim násilia poskytovaná **bezplatne**. Náklady na právnu pomoc sú tak hradené organizáciou prevádzkujúcou poradenské centrum a/alebo bezpečný ženský dom. Za právnu pomoc poskytovanú v rámci poradenského centra, vrátane nákladov na právne zastupovanie, ženy neplatia. Ženy však často znášajú trovy jednotlivých súdnych konaní, v prípadoch ak nie sú od ich platenia oslobodené alebo súdnym rozhodnutím k ich plateniu zaviazané. Najčastejšie sa jedná o náklady na súdny poplatok, trovy dôkazov, trovy protistrany. O všetkých týchto skutočnostiach musia byť ženy poradenskou pracovníčkou, či advokátkou vopred informované. Uvedené informácie by mali byť aj súčasťou zmluvy, ktorú žena uzatvára, či už s poradenským centrom alebo priamo s advokátkou poskytujúcou právne zastupovanie.

Ďalším dôležitým princípom je **komplexnosť poskytovanej podpory**. V tejto súvislosti je ideálne, ak je právne poradenstvo aj zo strany advokátky poskytované priamo v poradenskom centre, ideálne aj v prítomnosti poradenskej pracovníčky, ktorá inak žene poskytuje aj iný typ podpory, či poradenstva. Právne poradenstvo je tak poskytované na jednom mieste s ostatnými typmi podpory. Celým procesom poradenstva je žena sprevádzaná poradenskou pracovníčkou, ktorá spolupracuje aj s advokátkou, ktorá poskytuje žene právne služby, resp. s inými odborníkmi. Uvedené prispeje k zvýšeniu komfortu ženy a tiež môže do značnej miery zvýšiť dôveru ženy v osobu poskytujúcu právnu pomoc.

Neodmysliteľnou súčasťou poskytovanej právnej pomoci je aj princíp **dôvernosti informácií** získaných pri poskytovaní právnej pomoci. Základným východiskom je povinnosť mlčanlivosti, ktorú je osoba poskytujúca poradenstvo povinná zachovávať voči tretím osobám o všetkých skutočnostiach, o ktorých sa dozvedela v rámci poskytovania právnej pomoci. Advokátkam vyplýva povinnosť mlčanlivosti priamo zo zákona, pričom ak je právna pomoc poskytovaná v spolupráci s poradenským centrom, žena môže advokátku písomne zbaviť mlčanlivosti vo vzťahu k zamestnankyniam poradenského centra. Bez súhlasu ženy teda nie sú poradenské pracovníčky a ani advokátky oprávnené poskytovať informácie o priebehu právneho poradenstva, či zastupovania tretím osobám.

V rámci poskytovania právnej pomoci je nevyhnutné, aby žene boli **poskytnuté všetky informácie týkajúce sa právnych možností riešenia jej situácie**, resp. týkajúce sa určitého konania, vrátane výhod a rizík, tak, aby žena mala dostatok informácií na to, aby sa mohla **slobodne rozhodnúť pre konkrétne právne kroky**. Žena je teda tá, ktorá rozhoduje o svojej situácii, nie je ňou osoba, ktorá poskytuje právnu pomoc. Niekedy môže žena potrebovať na rozhodnutie najmä v prípadoch ak sa má rozhodnúť či určité konanie začať, dlhší čas, viac informácií a pod. Je však dôležité, aby žena dospela k tomuto typu rozhodnutia sama a aby sme rozhodnutie v žiadnom prípade nerobili za ňu. Ak sa žena na základe poskytnutých informácií slobodne rozhodne umožní jej to aj v rámci princípu

---

¹⁵⁰ V súčasnosti je ním pre advokátky zák. č. 586/2003 Z.z. o advokácii a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v platnom znení; Advokátsky poriadok Slovenskej advokátskej komory a ďalšie predpisy SAK. V prípade zmeny právnej úpravy, ktorá by umožňovala poskytovanie právnej pomoci aj poradenským centrom, by ním boli napr. etické a profesné princípy poradenského centra.

posilnenia zvládať aj konkrétne úkony, ktoré bude musieť v rámci súdnych konaní absolvovať, najmä účastnícky výsluch v konaní pred súdom.

Je nevyhnutné žene poskytovať dostatok informácií nielen na začiatku konania, ale aj v jeho priebehu. Informovať ženu o všetkých doručených písomnostiach a poskytnúť jej ich fotokópie, taktiež konzultovať s ňou aj obsah písomností adresovaných súdu, či orgánom činným v trestnom konaní. Žene je nutné poskytovať informácie aj o priebehu jednotlivých pojednávaní (ak sa ich žena nezúčastnila). V prípade potreby a záujmu ženy pred prvým pojednávaním prebrať so ženou podrobne priebeh pojednávania, čo sa týka jej procesných práv, ako to vyzerá v súdnej sieni, kde kto sedí, kde bude ona sedieť, kedy bude hovoriť, čo sa jej pravdepodobne bude sudca/kyňa pýtať, kde bude sedieť násilný partner/manžel, bývalý partner/manžel a pod. Takéto praktické informácie môžu významne pomôcť žene lepšie zvládať súdne konanie, ktoré je pre ňu často psychicky náročné, keďže je nevyhnutné, aby opakovane hovorila o svojej skúsenosti s násilím, a to často v prítomnosti násilného partnera/manžela, či bývalého partnera/manžela.

Advokátka či právnička poradenského centra poskytujúca právnu pomoc je v neustálom kontakte s poradenskou pracovníčkou, ktorá jej poskytuje informácie dôležité na to, aby lepšie porozumela správaniu sa ženy v rámci súdneho konania a vedela jej poskytnúť potrebnú podporu. Keďže advokátka či právnička poradenského centra je často jednou z mála osôb poskytujúcimi poradenstvo ženám zažívajúcim násilie, ktoré prichádzajú do kontaktu aj s násilným mužom, je dôležité, aby rozumeli a poznali stratégie násilných mužov, čo je základným predpokladom, aby im rozumeli a vedeli im v kontakte s nimi čeliť. Taktiež je dôležité, aby mali informácie o bezpečnostnom pláne ženy, ktorej poskytujú právne zastúpenie a o iných bezpečnostných rizikách vyhodnocovaných poradenským centrom. Je dôležité, aby advokátka nepodceňovala ani otázku vlastného bezpečia a konzultovala konkrétne situácie, ktoré môžu byť pre ňu potenciálne nebezpečné s poradenským centrom a rešpektovala aj bezpečnostné opatrenia samotného poradenského centra, či bezpečného ženského domu.

Jedným zo základných predpokladov poskytovania kvalifikovanej právnej pomoci je aj absolvovanie špecializovaného vzdelávania zameraného na problematiku násilia páchaného na ženách a to najmä na scitlivenie v danej téme. Násilie páchané na ženách predstavuje porušovanie základných ľudských práv žien, preto je nutné vzdelávať sa aj v tejto oblasti s cieľom osvojiť si základné ľudsko-právne východiská a princípy súvisiace s touto témou a následne ich uplatňovať aj v praxi pri poskytovaní právnej pomoci konkrétnym ženám. Uvedené vzdelávanie žiaľ stále nie je súčasťou bežného vzdelávania na všetkých právnických fakultách na Slovensku. Súčasťou vzdelávania tak ako aj pri iných pomáhajúcich profesiách v oblasti násilia páchaného na ženách je okrem iného aj vzdelávanie zamerané na špecifické potreby žien pochádzajúcich z etnických menšín, migrantiek a iných skupín znevýhodnených žien.

Takto špecializovanú právnu pomoc ženám zažívajúcim násilie je možné poskytnúť len priamo poradenským centrom alebo v úzkej spolupráci advokátky s poradenským centrom a nie je možné ju zabezpečiť prostredníctvom inštitúcii poskytujúcich všeobecné právne služby a poradenstvo ako napr. Centrá právnej pomoci.

Strategická litigácia

Na záver považujem za vhodné spomenúť aj špecifickú formu obhajoby ľudských práv vrátane práv žien, ktorú niektoré mimovládne organizácie pri poskytovaní právneho zastupovania v konaniach pred súdmi tiež uplatňujú, a to vedenie strategických súdnych sporov (tzv. *strategická litigácia z angl. strategic litigation*). Uvedená metóda obhajoby práv znevýhodnených skupín obyvateľstva sa rozvinula v minulom storočí v USA s cieľom prostredníctvom súdnych rozhodnutí vo vybraných prípadoch dosahovať systémové zmeny v spoločnosti. V kontexte násillia páchaného na ženách sa jedná o vedenie súdnych sporov či už na vnútroštátnej alebo medzinárodnej úrovni s cieľom dosiahnuť rozhodnutia, ktoré budú mať vplyv na ďalšiu rozhodovaciu prax súdov, na nastavovanie politik rôznych štátnym inštitúcií a v konečnom dôsledku prispievajú k zlepšeniu postavenia žien v spoločnosti a zvýšeniu ich ochrany pred násillím páchaným na ženách.

Psychologické poradenstvo

Prežitie násillie je traumatickou skúsenosťou, prináša množstvo pocitov, ktoré môže byť pre ženu náročné a ťažké zvládať. V dôsledku násillia sa ženy dostávajú do izolácie, sú vyčerpané, majú obmedzené možnosti naplňovať svoje potreby a predstavy o živote, majú zmenené vnímanie seba ako ženy a ako mamy.¹⁵¹

Herman (2001)¹⁵² popisuje tri štádiá uzdravovania:

- bezpečie (časová orientácia - súčasnosť);
- spomínanie a smútenie (časová orientácia - minulosť);
- obnovovanie kontaktov (časová orientácia - súčasnosť, budúcnosť).

Základným princípom uzdravovania sa je obnovenie moci a kontroly ženy nad svojim životom. Kým sa nedosiahol primeraný stupeň bezpečia, nemožno sa vôbec pokúšať o nijakú psychologickú alebo terapeutickú prácu.

*"V druhom štádiu uzdravovania osoba, ktorá prežila traumy, vyrozpráva príbeh svojej traumy. Rozpráva ho kompletne, do hĺbky a so všetkými detailmi. Táto práca na rekonštrukcii všetkého, čo sa stalo, v skutočnosti transformuje traumatické spomienky tak, aby mohli byť včlenené do životného príbehu človeka, ktorý ich zažil."*¹⁵³

*"Základnými skúsenosťami psychickej traumy sú bezmocnosť a izolácia. Posilnenie a obnovenie vzťahov sú zasa základnými skúsenosťami uzdravovania."*¹⁵⁴

V rámci psychologického poradenstva hovoríme najčastejšie so ženou o:

- psychologických dopadoch prežitého násillia ako strata sebavedomia, úzkosť, problémy so spánkom, depresia, poruchy koncentrácie, ataky paniky a pod.;
- zvládanie a vyrovnávanie sa s rôznymi pocitmi ako hnev, strach, hanba, vina a pod.;

¹⁵¹ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.25

¹⁵² Judith Lewis Herman, Trauma a uzdravenie. Násillie a jeho následky - od týrania v súkromí po politický teror, Záujmové združenie žien Aspekt, Občianske združenie Pro Familia, Bratislava 2001.

¹⁵³ tamtiež, s. 239

¹⁵⁴ tamtiež, s. 267

- zvládání náročných situácií (počas vyšetřovania trestných činov a súdnych konaní, rozvod, strata zamestnania v dôsledku násillia, zmena miesta bydliska, majetkové vyrovnávanie sa s manželom, partnerom a pod.);
- podpora pri zvládání novej životnej situácie (napr. keď žena odíde z násillného vzťahu);
- podpora pri zvládání starostlivosti o deti (pomáhame žene porozumieť dopadom násillia na deti a hovoríme o možnostiach ako môžu oni samé podporiť deti);
- podpora a posilnenie pri zmierňovaní negatívnych dopadov násillia na vzájomný vzťah matky a dieťaťa (pomáhame žene porozumieť dopadom násillia na ich vzťah s deťmi a hovoríme o možnostiach ako môžu ony samé posilňovať a podporovať vzájomný vzťah s deťmi).

Poradenstvo v otázkach zdravia

V dôsledku násillia často dochádza k rôznym zraneniam, od ľahších až po veľmi závažné. Aj rôzne zdravotné ťažkosti a chronické ochorenia sú často dôsledkom dlhodobého zažívaného násillia a majú závažné účinky na zdravie a život ženy.¹⁵⁵ Žena prichádzajúca do poradenského centra (alebo bezpečného ženského domu) môže potrebovať okamžitú zdravotnú pomoc. V takom prípade ju môže poradenská pracovníčka sprevádzať na lekárske ošetrovanie a žiadať o komplexnú dokumentáciu všetkých jej zranení. Dokumentácia môže slúžiť ako dôkaz na polícii alebo súde.¹⁵⁶

V dôsledku zažívaného násillia môže žena strácať kontrolu nad vlastným telom. Násillný partner/manžel môže žene brániť v prístupe ku zdravotnej starostlivosti a on je ten, kto určuje jej rozsah a potrebu.

Poradenstvo v otázkach zdravia sa týka najmä:

- zranení v dôsledku násillia;
- psycho-somatických ochorení;
- psychiatrických ochorení.

Zdravotná starostlivosť pre ženy zažívajúce násillie by mala byť bezplatná, aby bola pre ženy dostupná.¹⁵⁷

Poradenstvo v otázkach financií

Násillie, ktoré ženy zažívajú od svojho partnera/manžela má závažné dopady na ekonomickú situáciu žien. Rovnako ekonomické násillie na systémovej úrovni, ktoré je dôsledkom rodovej nerovnosti má závažné dopady na ekonomickú situáciu žien. Zlá ekonomická situácia žien v dôsledku štruktúrnych faktorov sa ešte zhoršuje v dôsledku násillia, ktoré žena zažíva v partnerskom vzťahu.

¹⁵⁵ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.32

¹⁵⁶ Appelt, B.,Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 41

¹⁵⁷ Reprezentatívny prieskum v Nemecku ukazuje, že ženy, ktoré zažívajú násillie, sa často najskôr obrátia na zdravotnícke zariadenia (Federálne ministerstvo pre záležitosti rodiny, starších občanov, ženy a mládež BMFSFJ 2004). Ženy a deti vyhľadávajú zdravotnícke služby s problémami, ktoré s násillím nesúvisia – ide o preventívne prehliadky, pravidelné prehliadky napr. počas tehotenstva, alebo potrebujú ošetrovanie zranení v dôsledku násillia. Je dôležité, aby lekári/ky vedeli identifikovať ženy, ktoré zažívajú násillie a vedeli im odporučiť špecializované miesta komplexnej podpory a ochrany.

Žena môže mať obmedzený, alebo vôbec žiadny prístup k financiám, pretože muž financie kontroluje, alebo zadlžuje rodinu. Ekonomická závislosť ženy na mužovi, obava z toho ako po odchode zo vzťahu žena pokryje náklady na starostlivosť o deti a rodinu, sú často dôvodmi, pre ktoré ženy zotrávajú v násilnom vzťahu.

V rámci rôznej finančnej podpory a dávok na strane štátu, doposiaľ neexistujú žiadne osobité zdroje (dávky), ktoré by pomohli ženám, ktoré zažívajú násilie, či už v čase odchodu, alebo po odchode a ktoré by kompenzovali ekonomické dopady prežitého násillia. Ženy, ktoré nemajú prácu, sú na materskej dovolenke, majú nízky príjem a nemajú podporu rodiny, sú takto nútené brať nevýhodné úvery od bánk alebo nebankových subjektov.

Ekonomická situácia žien je úzko prepojená s možnosťami riešiť situáciu násillia, preto je dôležité so ženou hovoriť o jej ekonomickej situácii a zdrojoch, ktoré sú pre ňu dostupné.

Poradenstvo v otázkach financií zahŕňa:

- hľadanie zdrojov;
- informácie o dostupných dávkach sociálnej pomoci (dávka v hmotnej núdzi, príspevok na bývanie apod.);
- pomoc ženám vymôcť ich práva a finančné nároky (napr. výživné pre ženy a deti, prídavky na deti, atď.);
- pomoc pri zmene vyplácania prídavkov na deti, ktoré poberá partner/manžel, aby boli vyplácané žene;

Niektoré poradenské centrá a bezpečné ženské domy sa snažia získať financie od súkromných darcov a sponzorov. Tie tvoria finančný fond, ktorý slúži na finančnú podporu žien. Výhodou takýchto autonómnych fondov je, že financie môžu byť žene poskytnuté rýchlo a nebyrokraticky.

Súčasťou poradenstva v otázkach financií je aj **poradenstvo v otázkach zamestnanosti**. Ženy sú v dôsledku rodovej nerovnosti znevýhodnené na trhu práce. Násilný partner/manžel môže žene brániť v štúdiu, zamestnať sa a pod. Ženy po opakovaných materských dovolenkách sú tiež často znevýhodnené na trhu práce. V tejto oblasti je zodpovednosť najmä na strane štátu, ktorý by mal rozvíjať také politiky a programy, ktoré budú toto znevýhodnenie žien odstraňovať. Zamestnávateľia môžu zohrávať tiež dôležitú rolu v tejto oblasti.

Pomáhať ženám v otázkach zamestnania je dôležitou náplňou práce poradenských centier a bezpečných ženských domov, ktoré majú ženám pomôcť udržať si zamestnanie, nájsť si zamestnanie alebo sa prihlásiť do kvalifikačných kurzov.¹⁵⁸

"Násilie je pre ženy prekážkou v zamestnanosti a rovnoprávnosti. Žena môže napríklad stratiť zamestnanie, pretože ju násilný partner obťažuje na pracovisku alebo jej bráni do práce chodiť. Často sa tiež stáva, že ženy zo zamestnania odídu alebo ich prepustia pre práceneschopnosť po útoku zo strany partnera. Preto je pomoc poradenského centra alebo

---

¹⁵⁸ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 41

bezpečného ženského domu v otázkach zamestnania pre ženy veľmi dôležitá. Ďalšou úlohou je povzbudiť a pomôcť nezamestnaným ženám nájsť si prácu alebo si zvýšiť kvalifikáciu.”¹⁵⁹

Ženám môžete pomáhať napríklad vtedy, keď sa uchádzajú o zamestnanie alebo sa pripravujú na pracovný pohovor tým, že pre ne pripravíte rolové hry. Pre migrantky môže byť prvým krokom jazykový kurz. Niektoré poradenské centrá a bezpečné ženské domy môžu samé organizovať rôzne kurzy a školenia zamerané na rozvoj jazykových, alebo iných zručností, ktoré by mohli posilniť pozíciu žien na trhu práce.

Poradenské centrá a bezpečné ženské domy by sa mali pokúšať rozvíjať spoluprácu s pracovnými agentúrami ako aj s Úradmi práce, ktoré napr. môžu v rámci spolupráce s poradenským centrom alebo bezpečným ženským domom zasielať ponuky práce.

Súčasťou poradenstva v oblasti zamestnanosti najčastejšie sú:

- preskúmanie možností ženy uplatnenia sa na trhu práce;
- pomoc ženám udržať si zamestnanie;
- pomoc a podpora pri hľadaní zamestnania;
- pomoc pri výbere a hľadaní vhodných kvalifikačných alebo rekvalifikačných kurzov;
- podpora žien pri doplnení si vzdelávania;
- praktická podpora pri písaní profesijného životopisu, žiadosti o zamestnanie, motivačného listu, hľadaní pracovných ponúk (niektoré ženy nemajú napr. prístup k počítaču, alebo internetu);
- pomoc a podpora s prípravou na pracovný pohovor;
- pomoc a podpora s prípravou podnikateľských zámerov;

9.3.2. Skupinová práca

Posilnenie je základom uzdravovania sa z prežitého násillia. Dá sa dosiahnuť tým, že vytvoríme podmienky na to, aby mohli byť ženy v kontakte s inými ženami, ktoré zažili násillie. Poradenské centrá a bezpečné ženské domy ponúkajú ženám rôzne formy skupinovej práce. Podporné skupiny pre ženy sú bezpečným priestorom a dopĺňajú individuálne poradenstvo, najmä v tom, že umožňujú ženám:

- uvedomiť si, že nie sú jediné, ktoré zažili násillie zo strany partnera/manžela;
- prekonávať izoláciu, ktorá je dôsledkom násillia;
- zdieľať skúsenosť s násillím a vzájomne sa podporovať a posilňovať;
- vymieňať si informácie;
- znovu nadobudnúť dôveru k ľuďom, ktorú v dôsledku skúsenosti s násillím stratili;
- uvedomiť si a znovu získať svoju autonómnosť, pocit kompetentnosti;
- korigovať vnímanie seba samej, ktoré môže byť v dôsledku dlhodobého prežitého násillia zmenené;
- zdieľať a rozvíjať stratégie ochrany pred násilným partnerom/manželom;
- plánovať život bez násillia.

Podporné skupiny môžu byť vytvorené pre:

---

¹⁵⁹ tamtiež, s. 42

- pre ženy, ktoré navštevujú poradenské centrum, alebo bývajú v bezpečnom ženskom dome;
- pre ženy, ktoré v minulosti navštevovali poradenské centrum, alebo bývali v bezpečnom ženskom dome;
- zmiešané skupiny.

Forma podporných skupín môže byť:

- otvorená (ženy do skupiny môžu priebežne prichádzať a odchádzať, takéto skupiny väčšinou nemajú stanovenú dĺžku trvania, majú otvorený koniec);
- uzavretá (po úvodnej fáze, v ktorej sa skupina tvorí, už do nej nevstupujú nové ženy, väčšinou majú presne stanovený cieľ a časový limit trvania skupiny);
- "komunita" pre ženy žijúce v bezpečnom ženskom dome (pravidelné stretnutia zamerané na riešenie otázok každodenného komunitného života v bezpečnom ženskom dome).¹⁶⁰

Podporné skupiny môžu byť z hľadiska vedenia skupiny:

- svojpomocné skupiny (samotné ženy vedú skupinu, dohadujú sa na témach, o ktorých budú hovoriť a aktivitách, ktoré budú na skupine spoločne robiť);
- vedené poradenskou pracovníčkou (väčšinou ide o skupiny, ktoré majú jasne definované ciele).

Z hľadiska štruktúry môže byť podporná skupina:

- neštruktúrovaná;
- zameraná na cieľ;
- didaktická.

Z hľadiska cieľov, ktoré by mali vychádzať z potrieb žien, môže byť podporná skupina zameraná na:

- vzájomnú podporu a posilnenie;
- zdieľanie a reflexiu skúseností s násilím;
- spracovávanie a vyrovnávanie sa s dôsledkami a dopadmi násillia;
- porozumenie dopadom násillia na deti, problémy, s ktorými sa pri výchove detí stretávajú a možností ako im poskytovať podporu;
- porozumenie dopadom na vzájomný vzťah s deťmi a možností ako vzájomný vzťah medzi ženou a dieťaťom podporovať a posilňovať;
- tvorivé aktivity, pri ktorých majú ženy možnosť vyjadriť sa prostredníctvom maľovania, spievania, divadla a pod.;
- spoločné kultúrne, spoločenské, športové a iné aktivity, ktoré vytvárajú priestor na stretávanie sa a vzájomné spoznávanie sa (väčšinou realizované v bezpečných ženských domoch);
- iné.

---

¹⁶⁰ Viac pozri v kapitole 9.2.3.

9.4. Podpora a ochrana detí žien zažívajúcich násilie

Medzi násilím páchaným na ženách a násilím páchaným na deťoch je vzájomná súvislosť. Obe formy majú svoje korene v hierarchickej štruktúre našej spoločnosti a je dôležité si uvedomiť, že **násilie páchané na ženách v partnerských vzťahoch je vždy formou násilia páchaného na deťoch.**

Donedávna boli deti žien zažívajúcich násilie označované ako „sekundárne obeť“. Násilie páchané na matkách vždy poškodzuje deti bez ohľadu na to, či sú priamo vystavené násiliu (Peled 1995).¹⁶¹ Empirické sociologické štúdie odhaľujú úzky vzťah medzi násilím páchaným na ženách a násilím páchaným na deťoch v domácom kontexte. Riziko, že sa partner začne správať násilne k svojej partnerke, je vyššie, keď je žena tehotná, alebo má malé dieťa. Na druhej strane vývoj a zdravie dieťaťa býva ohrozené v prípade, že sa k jeho matke partner/manžel správa násilne.¹⁶² Farmer a Owen (1995) študovali prípady detí, kde prebehla intervencia na ochranu dieťaťa pred fyzickým alebo sexuálnym zneužívaním. V 60% prípadov fyzického týrania detí a v 40% prípadoch sexuálneho zneužívania detí boli aj matky vystavené násiliu zo strany toho istého muža.¹⁶³

Pri hľadaní a využívaní efektívnych stratégií podpory a ochrany ženám zažívajúcim násilie a ich deťom, je dôležité rozumieť situácii detí. Rovnako dôležité je rozumieť dôsledkom, ktoré zo situácie násilia pre deti, ženy a ich vzájomný vzťah vyplývajú.

*"Každé dieťa je jedinečné, a preto na násilné situácie reagujú deti rôznym spôsobom. Prežitie násilie môže spôsobovať u niektorých detí problémové správanie doma alebo v škole. Iné deti môžu byť tiché a utiahnuté. Dieťa si potrebuje vybudovať spôsoby, ako zvládať násilné situácie tak, aby sa čo najviac chránilo. Často pociťuje aj potrebu ochrániť mamu alebo súrodencov. Niekedy sa môže stať, že je dieťa prinútené správať sa k mame násilne alebo sa pridá na stranu otca. Väčšinou tak dieťa robí zo strachu a obáv z otca. Detstvo dieťaťa je ovplyvnené prežívaným násilím. V dôsledku násilia môže mať dieťa nedostatok kamarátok a kamarátov. Dieťa je často izolované od rovesníkov. Niekedy sa hanbí za to, čo sa doma deje. Otec môže dieťaťu zakázať kamarátiť sa s inými deťmi. Inokedy si dieťa nedôveruje, a preto radšej kamarátstvo nevyhľadáva. Dieťa nemá priestor venovať sa svojim záľubám, koníčkam a hre. Celé jeho detstvo sprevádza strach a boj o prežitie. Dieťa má narušený pocit bezstarostného detstva. V násilných situáciách dieťa nemá vhodné podmienky, priestor, čas a pokoj na dostatočnú prípravu do školy. Samotná škola znamená pre dieťa zvýšenú záťaž. Opakované násilie narúša podmienky pre zdravý vývin dieťaťa. Často nemá dostatok pokoja a bezpečia. Takáto situácia dieťa nadmerne zaťažuje a je preňho náročná na zvládnutie."*¹⁶⁴

Násilné správanie, napätá atmosféra, fyzické útoky na matku a strach, odoberajú deťom pocit emocionálnej istoty a vnútorného bezpečia. Keď sú deti svedkami násilného správania sa otca/otčima k ich mame, alebo priamo zažívajú násilné správanie sa otca/otčima, táto

¹⁶¹ Peled (1995) v Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf

¹⁶² WAVE, Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf

¹⁶³ Farmer a Owen (1995) v WAVE, Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf

¹⁶⁴ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.37

skúsenosť má závažné dôsledky na fyzický a psychický vývin dieťaťa, budúci život a vzťahy dieťaťa v dospelosti.¹⁶⁵

Deti môžu prežívať násilie veľmi rôzne. Zjednodušene by sa dalo povedať, že sú buď zaplavené množstvom emócií, ktorým ani ony samy nemusia rozumieť, alebo sa naučia neprejavovať žiadne pocity. Násilie je väčšinou dlhodobou skúsenosťou, preto sa prežívanie detí môže meniť v závislosti od veku dieťaťa a charakteru násilnej situácie. Niektoré deti nemusia rozumieť tomu, že násilné správanie nie je v poriadku, je neprijateľné a nikto nemá právo správať sa násilne k nim alebo k iným ľuďom.¹⁶⁶

V dôsledku násillia môžu deti prežívať pocity úzkosti, strachu, neistoty a nedôvery, smútku, hnevu, viny a hanby. Tieto deti majú často nízku sebaúctu. U niektorých detí sa môže prejavovať sebapoškodzujúce správanie. Tiež môžu mať narušené zručnosti v sociálnom kontakte. Niektoré deti môžu tiež preberať na seba zodpovednosť za to, čo sa doma deje. Veľmi často sú prítomné psychosomatické symptómy (poruchy spánku, bolesti brucha a hlavy, žalúdočná nevoľnosť, pomočovanie, poruchy príjmu potravy a pod.).¹⁶⁷

Komplexná podpora a ochrana pre deti musí zahŕňať **krízovú intervenciu, poradenstvo, psychosociálnu, pedagogickú a terapeutickú prácu**. Pre deti ohrozené násilím sú dôležité aj rekreačné a vzdelávacie aktivity. V prípade, že sa zúčastňujú výsluchu na polícii alebo vypovedajú na súdnych pojednaniach, je potrebné pripraviť ich na tento proces. Forma pomoci deťom môže byť individuálna, skupinová, alebo zameraná na podporu vzťahu dieťaťa s matkou. Potreby detí si môžu vyžadovať neustálu emocionálnu podporu, lekársku starostlivosť, spoluprácu so školami, oddeleniami sociálno-právnej ochrany detí, pomoc so štúdiom a pod.

V poradenských centrách a bezpečných ženských domoch sa práci s deťmi venujú kvalifikované odborníčky, prípadne je im sprostredkovaná ďalšia špecializovaná pomoc, podpora a ochrana.

Podpora a ochrana by mala reagovať na aktuálne potreby detí. Po zážitku extrémneho násillia môžu deti potrebovať:¹⁶⁸

- fyzické bezpečie;
- vedieť, že sa o nich niekto postará;
- vedieť a pochopiť, že ak dochádza k násilliu, nie je to ich vina;
- stabilitu a pravidelný režim;
- vedieť, že sú milované a majú dôležité miesto v živote mamy.

Skôr ako začneme pracovať s dieťaťom je potrebné, aby sme sa dôsledne zorientovali v nasledujúcich otázkach:

- Bolo dieťa svedkom napadnutia matky a/alebo súrodencov?
- Ako sa dieťa správa počas akútneho útoku?

¹⁶⁵ Buskotte A., 2008, Z pekla ven. Žena v domácim násillí, Computer Press, Brno, s. 89

¹⁶⁶ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.47

¹⁶⁷ Appelt, B.,Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.44

¹⁶⁸ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.57

- Akým situáciám násilia bolo/je dieťa vystavené?
- Pokiaľ násilie je smerované aj k dieťaťu, je potrebné urobiť identifikáciu násilia, ktoré dieťa zažíva.¹⁶⁹
- Malo dieťa nejaké zranenia v dôsledku násilia, ak áno, aké?
- Bolo dieťa niekedy v dôsledku zranení, spôsobených násilím, hospitalizované v nemocnici?
- Prejavujú sa v prežívaní, alebo správaní dieťaťa nejaké dopady prežitého násilia?
- Ktoré rizikové faktory môžu ohrozovať dieťa?¹⁷⁰
- Býva dieťa v spoločnej domácnosti s mamou aj otcom/otčimom, ktorý sa správa násilne?
- Býva s mamou?
- Býva dieťa s otcom/otčimom?
- Je súdom nariadená striedavá starostlivosť?
- Má otec zakázaný styk s dieťaťom?
- Je súdom upravený styk otca s dieťaťom, ako?
- Aký má dieťa vzťah k otcovi/otčimovi, ktorý sa správa násilne?
- Bojí sa dieťa otca/otčima?
- Aký má vzťah k mame?

Situáciu žien zažívajúcich násilie a ich detí je potrebné vnímať komplexne, pretože násilie, ktoré žena zažíva od svojho partnera/manžela, ohrozuje aj deti.

Cieľom komplexnej podpory a ochrany pre deti je:¹⁷¹

- zabezpečiť fyzické a emocionálne bezpečie detí a posilniť ich vlastný pocit bezpečia;
- zlepšiť psychické zdravie detí a ich pocit pohody (pomôcť deťom spracovať traumatické skúsenosti, pocity a pod.);
- pomôcť deťom znovu získať a užívať si detstvo (mohli prevziať rolu dospelého, prostredníctvom hier, oddychu a zábavy si môžu znovu užívať detstvo);
- posilňovať vzťah medzi matkou a dieťaťom (matky vedia deťom najlepšie pomôcť v zotavovaní sa z dôsledkov násilia, spoločná práca s matkou a dieťaťom môže byť spôsobom, ako naplniť potreby detí).

9.4.1. Individuálna práca

Cieľom individuálnej práce s dieťaťom je poskytnúť dieťaťu bezpečné, dôverné a podporujúce prostredie, v ktorom môže nadviazať vzťah s dospelou osobou založený na dôvere, zveriť sa so svojim prežívaním, nachádzať vnútorné a vonkajšie zdroje a spracovávať traumatické skúsenosti s násilím.

Rovnako ako so ženou, aj s dieťaťom od začiatku je potrebné venovať sa bezpečnostnému plánu. Otázky bezpečia detí sú súčasťou procesu plánovania bezpečia so ženou. Napriek tomu, ak pracujeme aj s dieťaťom, je potrebné spolu s ním hovoriť o bezpečnostných stratégiách dieťaťa v situáciách ohrozenia. Bezpečnostné plány pre deti musia byť

¹⁶⁹ Pozri kapitolu 5.

¹⁷⁰ Pozri kapitolu 6.

¹⁷¹ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.44

realistické, jednoduché a primerané veku. Bezpečnostný plán by ste mali vytvoriť spoločne s matkou a dieťaťom. Uvádzame príklady bezpečnostných stratégií detí:

- ako sa vyhnúť situáciám násillia, ktoré už dieťa predtým zažilo;
- ako a komu telefonovať v situáciách ohrozenia;
- ako uniknúť bezpečne z bytu/domu v situáciách ohrozenia;
- ako a kde vyhľadať krízovú pomoc;
- čo robiť, ak hrozí riziko únosu dieťaťa;
- iné.

Poradenské/terapeutické stretnutia by mali byť zamerané na pocity detí (strach, zmätok, osamelosť, pocity viny, hnev) a ich potreby. Poradenská pracovníčka pomáha deťom v procese prijímania ich skúsenosti s násillím a uvedomenia si, že násillie zo strany dospeljej osoby nie je ich vinou. Dôležitou súčasťou tejto práce je aj budovanie sebaúcty dieťaťa.¹⁷²

Bezpečné prostredie pre dieťa môžeme vytvoriť tým, že:

- vysvetlíme dieťaťu, že nemusí hovoriť o veciach, o ktorých hovoriť nechce;
- vysvetlíme dieťaťu dôvernosť informácií.

Na začiatku budovania vzťahu s dieťaťom je dôležité ošetriť otázku **dôvernosti**. Dieťa ubezpečíme, že informácie, ktoré nám poskytuje neprezradíme bez jeho dovolenia inej osobe. Rovnako dôležité je hneď na začiatku s dieťaťom hovoriť a informovať ho o okolnostiach, za ktorých môže byť dôvernosť informácií porušená (v prípade ohrozenia zdravia, alebo života). Do riešenia situácie dieťaťa môžu byť za určitých okolností zapojené tretie osoby. Vtedy je potrebné dieťaťu vhodným spôsobom vysvetliť, čo sa bude diať a aký bude ďalší postup (napr. v prípade podania trestného oznámenia na otca/otčima, ktorý je blízkou osobou dieťaťa a pod.) Ďalšie informácie o dieťati nám môže poskytnúť škola, lekár/lekárka, kurátor/kurátorka, iní/é odborníci/čky, ktorí/é pracovali alebo pracujú s dieťaťom.¹⁷³ Tieto informácie treba vždy starostlivo zhodnotiť, pretože môžu byť nepresné alebo skreslené. Sú však užitočné, pretože hovoria o tom, ako iní ľudia vnímajú problémy dieťaťa. **Bezpečie a ochrana dieťaťa je primárnym cieľom podpory a ochrany.**

Skôr ako sa prvýkrát stretneme s dieťaťom, väčšinou hovoríme s jeho mamou. Cieľom tohto rozhovoru je získať informácie o dieťati, ako potrebách a želaniach jeho mamy vo vzťahu k našej práci s dieťaťom. Matka je informovaná o možnostiach a postupe práce s dieťaťom, frekvencii a dĺžke stretnutí a pod. K. a D.Geldard¹⁷⁴ zdôrazňujú **exkluzivitu** poradenskej (terapeutickej) práce s dieťaťom. T. z. že pre jej účinnosť je dôležité, aby malo dieťa pocit, že môže hovoriť s poradkyňou (terapeutkou) otvorene a s dôverou a vie, že matka nebude informovaná o obsahu ich rozhovoru. Pre deti, ktoré zažívali násillie, je podstatné toto „povolenie“ prehovoriť v súkromí o veciach, ktoré často musia z rôznych dôvodov tajiť pred svojim okolím. Na začiatku spolupráce je dôležité dohodnúť sa s dieťaťom a jeho mamou o tom, kedy, ako, aké informácie bude mať mama o práci s dieťaťom. Čo sa bude diať, ak z rozhovoru s dieťaťom vyplynie potreba informovať jeho mamu. Môžeme sa s dieťaťom napr. dohodnúť, že informácie jeho mame poskytneme vždy až po dohode s dieťaťom.

---

¹⁷² tamtiež, s.45

¹⁷³ Geldard K., Geldard D., 2008, Dětská psychoterapie a poradenství, Portál, Praha, s.55

¹⁷⁴ tamtiež, s.56

Práca s deťmi sa líši v závislosti od veku dieťaťa. S adolescentmi a mladými ľuďmi môžeme hovoriť:¹⁷⁵

- o tom, ako môžu znovu nadobudnúť pocit bezpečia;
- o tom, na aké inštitúcie sa môžu obrátiť;
- o tom, ako premýšľajú o násilí;
- o ich postojoch k priateľstvu a vzťahom;
- o ich postojoch k násiliu;
- o spoločenskej zmene;
- o tom, že násilie je trestný čin;
- o tom, že nikto nemá právo správať sa násilne k inej osobe.

Definovanie cieľov podpory a ochrany pre dieťa

Ciele podpory a ochrany formulujeme postupne na základe rozhovoru s mamou a dieťaťom samotným. Tieto ciele by mali vždy vychádzať a reflektovať aktuálne potreby dieťaťa a jeho bezpečie. Aktuálne potreby dieťaťa sa nemusia zhodovať s našimi predstavami o vhodných cieľoch. Preto je potrebné ciele overovať, prípadne preformulovať v procese individuálnej práce s dieťaťom.¹⁷⁶

Poradkyňa môže napr. definovať ako cieľ, naučiť dieťa postarať sa o svoje bezpečie. Pre dieťa však môže byť v danej chvíli dôležitejšie, zaoberať sa jeho strachom o matkino bezpečie, alebo bezpečie súrodencov.

Práca s dieťaťom je účinná, ak sa zaoberáme témou, ktorú dieťa prináša a považuje ju za dôležitú. Je vhodné, ak sú ciele formulované konkrétne. Máme tak prehľad o tom, ako postupuje, môžeme spolu s dieťaťom reflektovať napĺňanie týchto cieľov.

Cieľom podpory a ochrany pri individuálnej práci s dieťaťom, ktoré zažívalo násilie, môže byť:

- nadviazať s dieťaťom bezpečný vzťah;
- zvyšovať bezpečie dieťaťa v situáciách násilia;
- vytvárať spolu s dieťaťom bezpečnostný plán;
- učiť dieťa techniky ako sa môže podporiť a upokojiť, keď je rozrušené, má strach a pod. (napr. hľadať s dieťaťom „bezpečné miesto“);
- pomáhať dieťaťu pomenovať a vyjadrovať emócie;
- pomáhať dieťaťu pomenovať svoje potreby, vyjadrovať ich a hľadať spôsoby, ako si môže svoje potreby naplniť;
- pomáhať dieťaťu spoznávať svoje hranice a učiť ho rešpektovať hranice iných ľudí;
- podporovať dieťa vo vyjadrovaní „nie“;
- pomáhať dieťaťu znovu dôverovať ľuďom;
- posilňovať seba podporu dieťaťa a učiť dieťa hľadať podporu vo svojom okolí;
- podporovať a posilňovať dieťa v otvorenej komunikácii;
- pomáhať dieťaťu prekonávať izoláciu;

---

¹⁷⁵ Mullender, Debbonnaire v Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.45

¹⁷⁶ Geldard K., Geldard D., 2008, Dětská psychoterapie a poradenství, Portál, Praha, s 13

- podporovať a posilňovať dieťa v nenásilných stratégiách správania sa a riešenia konfliktov;
- pracovať na zlepšení sebaobrazu dieťaťa;
- posilňovať vnútorné zdroje dieťaťa;
- iné.

Definovanie časového rámca individuálnej práce s dieťaťom

Potreby dieťaťa a jeho mamy, dohodnuté ciele individuálnej práce s dieťaťom ovplyvňujú časový rámec individuálnej práce s dieťaťom. Cieľom individuálnej práce s dieťaťom môže byť napr. hľadanie bezpečného domu, príprava a sprevádzame dieťa na výsluch na polícii, rozhovor s kurátorkou, zabezpečenie hospitalizácie v nemocnici pre zranené dieťa a pod. Takéto intervencie sú krátkodobé a najčastejšie sú zamerané na ochranu, bezpečnosť a podporu, posilnenie dieťaťa. V takýchto chvíľach pracujeme s prítomným prežívaním dieťaťa, hľadáme zdroje v aktuálnej situácii a vzťahoch, poskytujeme informácie a emočnú podporu. Pri dlhodobej spolupráci s dieťaťom môžeme prehľbovať náš vzťah s dieťaťom, pomáhať mu spracovávať rôzne dopady prežitého násilia, pocity a pod. Rovnako ako ženy, tak aj deti by mali mať prístup k podpore a ochrane, tak dlho ako ju potrebujú.

Metódy individuálnej práce s dieťaťom

Existuje veľké množstvo metód individuálnej práce s dieťaťom. Zvolená metóda práce s dieťaťom by mala byť primeraná jeho veku a schopnostiam. Dĺžku trvania stretnutí a ich štruktúru prispôbujeme metóde práce, ktorú sme si zvolili.¹⁷⁷ Veľkú starostlivosť venujeme tomu, aké materiály a prostredie pre prácu s dieťaťom zvolíme. Prostriedky by mali zodpovedať mentálnemu veku dieťaťa a cieľu práce s dieťaťom. Rôznymi médiami môžu byť napr. knihy - príbehy, hlina, konštrukcia, kreslenie, maľba, imaginatívna hra a putovanie, figúrky zvierat, bábky, pieskovisko, koláž a pod.

Uvádzame príklad metódy individuálnej práce s dieťaťom

Prirodzenou činnosťou dieťaťa je hra,¹⁷⁸ dieťa v nej vyjadruje svoj zážitkový svet, to čo je najintenzívnejšie v jeho súčasnom prežívaní, ale aj dôležité zážitky z minulosti (konflikty, nespracované traumy, emočné neistoty a krivdy). Tieto sa ukazujú v hrových prejavoch dieťaťa. Liečivý potenciál hry spočíva v uvoľnení a odreagovaní napätia počas hry. Dieťa sa vracia k ťažkým udalostiam, ale v symbolickej podobe a nachádza nové riešenia. Reichelová¹⁷⁹ popisuje terapiu hrou (filiálnu terapiu), kde sa pracuje s dieťaťom na polhodinových stretnutiach v prostredí a s predmetmi určenými na túto aktivitu. Základnými princípmi hrovej polhodinky sú:

- *Dieťa si vyberá hračky na hranie.*
- *Dieťa riadi hru, terapeutka dieťa nasleduje.*
- *Terapeutka popisuje hrové aktivity dieťaťa – reflektuje jeho správanie.*
- *Správanie dieťaťa sa nekritizuje, dieťa sa nepoučuje ani nehodnotí.*
- *Zadávať sa jasne a nemenné hranice.*
- *Dieťaťu sa nekladú otázky.*

¹⁷⁷ Geldard K., Geldard D., 2008, Dětská psychoterapie a poradenství, Portál, Praha, s. 162-171

¹⁷⁸ Reichelová E., 2013, Na chvíľu Freudom. Filiálna terapia, Self Creation s.r.o., Košice, s. 10

¹⁷⁹ tamtiež, s. 17-30

Levine a Klineová¹⁸⁰ popisujú terapeutickú hru, ktorá by mala viesť k rozriešeniu traumy. Zásady ich práce spočívajú v tom, že nasledujú hru dieťaťa a rozlišujú v prejavoch dieťaťa, ktoré čelí traumatickej spomienke, medzi strachom, panickým strachom a vzrušením¹⁸¹. Strach vedie k vyhýbavému konaniu dieťaťa, vzrušenie aktivuje dieťa a prináša uvoľnenie emócie, ktorá sprevádzala traumatickú skúsenosť. Neznesiteľné pocity sa menia na znesiteľné. Dôležité je, aby reakcia dieťaťa smerovala k expanzii a rôznorodosti a nie stiahnutiu a opakovaniu udalosti. Ak dieťa nemá z hry úžitok, hra sa preruší.

Dieťa, ktoré bolo/je dlhodobo vystavené násiliu, prežíva extrémny stres a reaguje na túto skúsenosť prostredníctvom automatických obranných mechanizmov. Jeho správanie je zamerané na prežitie a prispôsobenie sa prostrediu, v ktorom žije, pretože je závislé od rodičov a nemá inú možnosť. Preto môže byť správanie dieťaťa na prvý pohľad nepochopiteľné. Dieťa sa môže stiahnuť zo sociálneho kontaktu, izolovať sa, vyhýbať sa, byť výbušné, impulzívne, reagovať agresívne, nekoncentrovať sa, nevnímať svoje fyzické hranice, bolesť, zabúdať, mať pocity prázdnoty, chrániť násilného otca/otčima. Koncept psychotraumatológie pomáha chápať individuálny spôsob dieťaťa ako mechanizmus, ktorý mu umožňuje prežiť, treba ho rozpoznať, pochopiť a oceniť v práci s dieťaťom.¹⁸² Traumy vytvárajú v psychike dieťaťa rany, ktoré je potrebné ošetriť a byť dieťaťu „dobrým obväzom“, aby sa naštartoval prirodzený proces uzdravovania.

Zásady rozhovoru s dieťaťom, ktoré vyhľadávajú pomoc dospelšej osoby, lebo sa chce zdôveriť so zažívaním násilím popisuje Bartová:¹⁸³

- vyčleníme si na rozhovor dostatok času a priestoru; začíname rozhovor vtedy, ak máme pocit, že ho zvládneme dokončiť;
- hovoríme s dieťaťom priamo;
- nesľubujeme dieťaťu to, čo nevieme splniť;
- sme k dieťaťu úprimný/á, vyjadrujeme otvorene svoje myšlienky a pocity;
- pochválime dieťa za to, že našlo odvahu sa zdôveriť;
- vyjadríme dieťaťu dôveru a uistíme ho, že stojíme pri ňom;
- dieťaťu veríme, nespochybujeme jeho slová, pocity a skúsenosť;
- ubezpečujeme dieťa, že nenesie za násilie vinu;
- informujeme dieťa a dohodneme sa s ním na postupe, ak je potrebné kontaktovať sociálnych pracovníkov, políciu a pod.;
- nevyzvedáme od dieťaťa podrobnosti, je na ňom, čo sa rozhodne povedať a čo nie;
- používame otvorené otázky;
- nepýtame sa dieťaťa otázky "Prečo";
- zaobchádzame opatrne s dotykom, spýtame sa dieťaťa, či sa ho môžeme dotknúť, chytiť za ruku a pod.;
- nebojíme sa mlčania, dávame dieťaťu čas;
- spýtame sa dieťaťa, či niekto z dospelých vie o tom, čo sa mu stalo;
- spýtame sa dieťaťa, ako si ďalej predstavuje riešenie situácie;
- prejavujeme ľudský, úprimný záujem o dieťa.

¹⁸⁰ Levine A.P., Klineová M., 2012, Trauma očima dítěte, Maitrea, Praha, s.164-176

¹⁸¹ z angl. hyperarousal

¹⁸² Levine A.P., Klineová M., 2012, Trauma očima dítěte, Maitrea, Praha, s. 123

¹⁸³ Bartová H. a kol., Možnosti pomoci týraným a zneužívaným deťom, OZ Pomoc ohrozeným deťom, Bratislava, s.12 - 13

9.4.2. Skupinová práca

Posilnenie je základom uzdravovania sa z prežitého násillia. Dá sa dosiahnuť tým, že vytvoríme podmienky na to, aby mohli byť deti v kontakte s inými deťmi, ktoré zažili násillie. Poradenské centrá a bezpečné ženské domy ponúkajú deťom rôzne formy skupinovej práce. Podporné skupiny pre deti sú bezpečným priestorom a dopĺňajú individuálne poradenstvo. Skupinová práca je všeobecne uznávaná ako účinná intervencia smerom k deťom a mladým ľuďom, ktorí zažili násillie. V bezpečnom ženskom dome, ako aj v poradenskom centre je možné zorganizovať formálne aj neformálne skupinové stretnutia. Podporujúce a prijímajúce prostredie je pre deti príležitosťou vzájomne sa podporovať a osvojiť si nové a účinné spôsoby interakcie a komunikovania svojich pocitov, myšlienok a potrieb.¹⁸⁴

Dôležitou súčasťou skupinovej práce je schopnosť detí učiť sa navzájom od svojich rovesníkov. Vedúca skupiny môže byť pre nich modelom komunikácie a správania, osvojujú si tak nové sociálne zručnosti. Pre deti, ktoré zažívali násillie, je veľmi dôležitý pocit, že so svojim trápením nie sú samé, že ma niektoré z detí podobné skúsenosti a že sa s nimi dá vysporiadať.

K dispozícii môžu byť aj vzdelávacie, informatívne a preventívne skupiny. Skupinové aktivity by mali zohľadňovať vek detí a ich vývinovú úroveň, a mali by reflektovať potreby detí. Skupiny pre deti by mali mať jasnú štruktúru, časový rámec a pravidlá fungovania v skupine, ktoré je dobré vytvárať spolu s deťmi.

Podporné skupiny môžu byť vytvorené pre:

- pre deti žien, ktoré navštevujú poradenské centrum, alebo bývajú v bezpečnom ženskom dome;
- pre deti žien, ktoré v minulosti navštevovali poradenské centrum, alebo bývali v bezpečnom ženskom dome;
- zmiešané skupiny.

Forma podporných skupín môže byť:

- otvorená (deti do skupiny môžu priebežne prichádzať a odchádzať, takéto skupiny väčšinou nemajú stanovenú dĺžku trvania, majú otvorený koniec);
- uzavretá (po úvodnej fáze, v ktorej sa skupina tvorí, už do nej nevstupujú nové deti, väčšinou majú presne stanovený cieľ a časový limit trvania skupiny);
- "komunita" pre deti žijúce v bezpečnom ženskom dome (pravidelné stretnutia zamerané na riešenie otázok každodenného komunitného života v bezpečnom ženskom dome).

Z hľadiska štruktúry môže byť podporná skupina:

- neštruktúrovaná;
- zameraná na cieľ;
- didaktická.

Z hľadiska cieľov, ktoré by mali vychádzať z potrieb detí, môže byť podporná skupina zameraná na:

---

¹⁸⁴ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.46

- pomoc deťom zorientovať sa v skúsenosti, ktorú majú s násilím;
- pomoc deťom zdieľať skúsenosť s násilím a vzájomne sa podporovať a posilňovať;
- pomoc im definovať, kto je zodpovedný za násilie;
- pomoc deťom vyjadrovať pocity;
- zlepšenie ich komunikácie;
- učenie sa nenásilných modelov komunikácie a riešenia konfliktov;
- učenie sa novým sociálnym zručnostiam;
- pomoc deťom znovu nadobudnúť dôveru k ľuďom, ktorú v dôsledku skúsenosti s násilím stratili;
- pomoc deťom budovať si sebaúctu;
- pomoc deťom korigovať vnímanie seba samej a seba samého, ktoré môže byť v dôsledku dlhodobého prežitého násillia zmenené;
- pomoc deťom prekonávať izoláciu a vytvárať podpornú sociálnu sieť;
- umožniť deťom, aby mali radosť z pozitívnej skúsenosti.

V ďalšom texte uvádzame niekoľko príkladov skupinovej práce s deťmi, ktoré zažili násilie.

Americké autorky Peled a Davis¹⁸⁵ vyvinuli metódu skupinovej práce s deťmi – svedkami a svedkyňami partnerského násillia. Skupinové sedenia prebiehajú jedenkrát do týždňa po dobu 10 týždňov. Skupina je vedená dvomi terapeutkami, prípadne skupinu vedie muž a žena kvôli zastúpeniu obidvoch pohlaví vo vzťahoch. Optimálny počet detí v skupine je 6 – 8. Program by mal naplňať 4 základné ciele:

- *Pomenovanie násillia v rodine – rozlíšenie a definovanie násillia, pomenovanie jeho prejavov. Uistenie detí v tom, že nie sú vinné za násilie a že nie je bežnou súčasťou konfliktov. Zdieľanie osobných skúseností a pocitov detí. Nie sú v tom samé.*
- *Ochrana seba samého/samej – rozlíšenie dobrých a zlých dotykov, prevencia voči rôznym formám násillia, vypracovanie osobného bezpečnostného plánu pre každé dieťa. Nácvik konštruktívneho zvládania konfliktov.*
- *Pozitívne vnímanie skupiny – skupina ako bezpečné miesto, vytvorenie pocitu dôvery spolupatričnosti, rešpektu a uvoľnenia v hre.*
- *Posilnené sebavedomie – každé skupinové sedenie je ukončené pozitívnou spätnou väzbou pre každé dieťa, skupinu.*

Nórsky program ART¹⁸⁶ (Agression replacement training) vychádza z psychológie učenia a teórie sociálneho učenia. Jeho cieľom je osvojenie sociálnych kompetencií a nahrádzanie agresívneho správania konštruktívnejšími sociálnymi zručnosťami. Tréning je štruktúrovaný, pozostáva z 30 stretnutí so skupinou detí, pričom stretnutia prebiehajú trikrát týždenne. Skupinu tvorí 4 – 8 detí, vedú ju dvaja tréneri/trénerky. Program sa zameriava na tri oblasti: tréning sociálnych kompetencií, kontroly hnevu a morálneho zvažovania. Výhodou programu je, že výber trénovaných zručností prispôsobujeme potrebám detí, ktoré sú súčasťou skupiny. Metóda je vhodná pre deti, ktoré problematcky regulujú svoje emócie, reagujú agresívne, rovnako aj pre deti, ktoré sa vyhýbajú sociálnemu kontaktu, sú utiahnuté, majú nízke sebavedomie.

¹⁸⁵ Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, Partnerské násillí, Linde nakladatelství s.r.o., Praha, s.99-103

¹⁸⁶ Gundersen K., finne J., Mitchell Olsen T., 2008, ART metóda pre tréning sociálnych kompetencií, Diakonhjemmet Høgskole, Rogaland, s. 7-9

Zo skúsenosti tréneriek programu ART z bezpečného ženského domu Brána do života vyplýva, že pre deti, ktoré zažívali násilie v rodine, sú dôležité nasledovné sociálne kompetencie: požiadať o pomoc, uvedomovať si svoje pocity, zvládať svoj strach, oceniť seba samého, používať sebakontrolu, hájiť svoje práva, zvládať skupinový tlak, reagovať na kritiku, kontrolovať svoj hnev.

Bartová¹⁸⁷ popisuje psychoterapeutické skupiny, ktoré sú zamerané na emocionálnu stabilizáciu detí, ventiláciu nahromadeného napätia a emócií, posilňovanie pozitívneho sebaobrazu, zvyšovanie sebaúcty, rozvoj identity a životných zručností detí. Využívajú sa tu arteterapeutické, dramaterapeutické techniky, hry, práca s telom, metóda tvorivej knihy života a pod. Odporúča začínať prácu s deťmi aktivitami zameranými na prítomnosť, nadmerne zaťažujúcim minulým skúsenostiam dieťaťa sa venuje v individuálnej práci.

9.4.3. Rekreačné a vzdelávacie aktivity

Hry a rekreačné aktivity, ktoré nie sú v neformálnom prostredí zamerané na násilie, sú dobrou príležitosťou pre propagovanie rovesníckej podpory medzi deťmi. Patria sem športy, prechádzky, pohyb, tanec a iné aktivity. Niektoré deti môžu potrebovať pomoc so štúdiom, aby si zlepšili schopnosti súvisiace so školskou dochádzkou.¹⁸⁸ Pri zabezpečení rekreačnej, záujmovej činnosti, športových aktivitách je dôležité brať do úvahy predovšetkým záujem a schopnosti dieťaťa, ako aj otázku bezpečia dieťaťa, jeho matky, prípadne súrodencov.

Bezpečný ženský dom by mal vytvárať podmienky pre deti a zabezpečovať aj voľnočasové aktivity akými sú:

- loptové hry, športové hry a súťaže, tematické hry;
- spoločenské hry, stolové hry, hry rozvíjajúce tvorivosť a myslenie;
- rozvíjanie estetického cítenia, umenie, práca s výtvarnými materiálmi, hudba, literatúra, tanec, prechádzky v bezpečnom prostredí.

Rekreačné a vzdelávacie aktivity v bezpečnom ženskom dome môžu byť zabezpečované:

- odborným personálom;
- prostredníctvom tretích osôb.

Skúsenosť s prežitým násilím má často dopad na schopnosti dieťaťa učiť sa a sústrediť sa, fungovanie dieťaťa v rovesníckej skupine v škole. V dôsledku násillia môžu mať deti zhoršený prospech v škole a rôzne poruchy správania. Z týchto dôvodov je veľmi dôležité, aby bezpečný ženský dom mal k dispozícii personál, ktorý sa bude zameriavať na výchovno-vzdelávacie ciele, sledovať formy a metódy, ktoré pomáhajú dieťaťu prekonať dopady prežitého násillia, ktoré mu bránia fungovať v škole.

¹⁸⁷ Bartová H. a kol., Možnosti pomoci týraným a zneužívaným deťom, OZ Pomoc ohrozeným deťom, Bratislava, s.39-42

¹⁸⁸ Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s.46

9.4.4. Podpora počas súdnych konaní

Dieťaťu, ktoré potrebuje vypovedať na polícii alebo súde, veľmi pomôže, keď ho so súdnymi postupmi oboznámi odborník alebo odborníčka (psychologička, sociálna pracovníčka, právnička), ktorí tomu rozumejú a môžu dieťa na vypovedanie na polícii alebo pojednávanie na súde pripraviť.

Aby ste dieťa podporili môžete napr.:

- zobrať dieťa do budovy polície alebo súdu;
- vysvetliť dieťaťu, že sa ho na polícii alebo súde môžu pýtať veľa otázok a vysvetliť mu prečo je dôležité, aby hovorilo o tom, čo sa stalo;
- podporiť dieťa v tom, že ak nebude rozumieť nejakej otázke, môže to na polícii alebo súde povedať;
- primeranou formou vysvetliť dieťaťu, aké má práva počas výsluchu na polícii, alebo súde;
- poskytnúť dieťaťu všetky informácie a emocionálnu podporu tak, aby sa dieťa v tomto procese cítilo čo najlepšie.

Dobrou podporou pre dieťa môže byť aj to, že s ním budeme hovoriť o nasledujúcich otázkach:

- ako bude vyzeráť miestnosť, v ktorej bude vypovedať (s menšími deťmi môžete takúto miestnosť nakresliť);
- úloha každej osoby, ktorá na výsluchu bude a o tom, kde budú sedieť, alebo stáť;
- čo môže dieťa urobiť, keď sa bude cítiť zle, alebo bude unavené;
- čo sa stane, keď bude nervózne, smutné, alebo sa rozplače;
- ako dlho bude na výsluchu;
- čo sa stane keď sa výsluch skončí;
- čo sa stane s výpoveďou dieťaťa;
- dieťa bude vedieť, čo sa stane s obvineným a pod.

Podpora počas vypočúvania a súdnych konaní by mala byť poskytovaná dieťaťu poradenských centrách, ja v bezpečných ženských domoch. Podpora je zameraná na zníženie frustrácie, retraumatizácie, sekundárnej viktimizácie, či strachu z udalostí, ktoré musí dieťa podstúpiť v rámci procesu vyšetrovania a súdneho konania.

9.5. Podpora a ochrana vzťahu medzi matkami a deťmi

"Násilie je veľmi ťažkým zážitkom ako pre ženy, tak aj pre deti. Ženy aj deti používajú rozličné stratégie správania, ktoré im pomáhajú chrániť sa a vyrovnávať sa s prežitým násilím. Ženy môžu nadobudnúť pocit, že nedokážu ochrániť svoje deti pred násilím, že nie sú dosť dobré mamy, môžu prežívať voči svojim deťom pocity viny, rôzne obavy, smútok, zlosť a pod. Rovnako deti môžu nadobudnúť dojem, že ony sú zodpovedné za situáciu násillia, môžu sa snažiť chrániť svoju mamu, prežívať voči nej pocity viny, zlosti, môžu ju dokonca odmietat'. Pre niektoré deti, ktoré sa nedokážu vyrovnat' so situáciou násillia inak, môže byť jednoduchšie pridať sa na stranu násillného otca, pretože cítia, že otec je „silnejší“.

Všetky tieto a mnoho ďalších vecí vyplývajú z situácie násillia vstupuje a ovplyvňuje vzájomný vzťah medzi mamou a dieťaťom.¹⁸⁹

Násilní muži používajú ciele stratégie správania, prostredníctvom ktorých narúšajú vzájomný vzťah medzi mamou a dieťaťom, a tým oslabujú ako ženu, tak aj dieťa:¹⁹⁰

- **Dieťa je nepriamo vystavené násilliu**

"Ak deti vidia násillie voči svojej mame, to, čo si z toho vezmú, je fakt, že ich mama sa sama nedokáže ochrániť, a nedokáže ochrániť ani ich. Mladšie deti si môžu myslieť, že ich mamy sú „zlé“ a „neposlušné“, pretože ich niekto trestá. Tento dojem ešte umocňuje vždy prítomné slovné napádanie mamy zo strany násilného otca."

- **Dieťa je priamo vystavené násilliu**

"Deti môžu byť samy vystavené priamemu fyzickému, psychickému alebo sexuálnemu násilliu zo strany toho istého násilného muža, ktorý sa násilne správa k ich mame. Hoci veľa detí jasne rozumie tomu, že za násillie je zodpovedný násilný muž, rozhovory s deťmi ukazujú, že existuje skupina detí, ktoré obviňujú svoje mamy z toho, že násilliu nezabránili alebo z neho neodišli.¹⁹¹"

- **Otec zneužíva dieťa ako súčasť násillia páchaného na žene**

"Ak násilný muž povzbudzuje dieťa k tomu, aby sa zúčastňovalo na jeho násilnom správaní k mame, znižuje tak rešpekt dieťaťa k mame.¹⁹² Deti môžu byť na násillí zainteresované rôznymi spôsobmi, vrátane nátlaku otca, ktorý mamu núti splniť jeho požiadavky. Môže ísť o provokácie zo strany násilného partnera, v dôsledku ktorých dieťa „vybehne“ na mamu."

- **Znevažovanie hodnoty mamy**

"Ak násilný muž žene nadáva, zastrašuje ju a ponizuje ju v očiach dieťaťa sa hodnota ženy – mamy znevažuje. Násilný muž môže ženu aj sexuálne napádať a ponizovať pred dieťaťom. Ženy sú chytené „v pasci“, pretože buď splnia požiadavky násilného partnera, aby minimalizovali nebezpečenstvo, a deti ich vnímajú ako „slabé“, alebo ak sa snažia brániť a vzoprieť sa násilliu, deti im môžu pripisovať vinu za násillie.¹⁹³"

- **Znižovanie autority ženy a rešpektu u detí**

"Intenzívne slovné napádanie ženy ju oberá o autoritu a rešpekt, ktorú potrebuje na to, aby mohla zvládať výchovu detí. Násilný muž môže ženu obviňovať z neschopnosti, ak má napríklad dieťa zhoršený prospech v škole. Spochybňovanie výchovného prístupu mamy pred deťmi alebo výchovný postup otca, ktorý je v protiklade s maminým, vedie k tomu, že deti mamu nerešpektujú. Ak je dieťa na návšteve u otca, otec mu poskytuje voľnosť bez hraníc, dovolí dieťaťu robiť, čo chce. Stavia tak dieťa proti mame, pretože väčšinou má dieťa u mamy isté obmedzenia a hranice, ktoré sú dôležité pre jeho zdravý vývin."

¹⁸⁹ Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str. 62

¹⁹⁰ tamtiež

¹⁹¹ Cathy Humphreys, Ravi K. Thiara, Agnes Skamballis, Audrey Mullender (2006) v Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str. 64

¹⁹² Tamtiež s. 65

¹⁹³ tamtiež, s. 66

- **Oslabovanie zdrojov ženy na starostlivosť o deti**

"V dôsledku násillia majú ženy často psychické problémy, spojené s depresiou, traumou, sebapoškodzovaním a pokusmi o samovraždu. Boj o vlastné prežitie nenecháva ženám veľa zdrojov na rodičovskú starostlivosť. Depresia im berie energiu a oberá ich o sebahodnotu. Znechtlivenie v dôsledku traumy môže spôsobiť, že sa emocionálne odrezávajú a nemôžu byť deťom emocionálnou podporou. Deti, ktoré žijú v násilnej situácii, môžu vykazovať znaky veľkého napätia, ako napríklad emocionálne poruchy a poruchy správania. Nie je prekvapujúce, že je veľmi náročné starať sa o deti, ktoré sú emocionálne rozrušené, majú vysokú mieru úzkosti a prežívajú zaplavujúce pocity strachu a smútku. Pre ženy, ktoré samy zažívajú násillie, môže byť ťažké zlučiť boj medzi vyrovnávaním sa s vlastnými pocitmi a uspokojením potreby emocionálneho bezpečia u detí.¹⁹⁴"

- **Fyzické tresty detí zo strany žien**

"Niekedy ženy, ktoré samy zažívajú násillie, fyzicky trestajú svoje deti s vedomím, že ak to neurobia ony, násilný muž môže deťom spôsobiť oveľa väčšiu ujmu. Pre deti je ťažké pochopiť tieto veľmi zložitú dôvody takéhoto správania mamy. To, čo vnímajú, je fakt, že ich zbila ich mama.¹⁹⁵"

- **Obrátenie rolí dospelý – dieťa**

"Ak sa deti pokúšajú bojovať s násilným otcom alebo ochrániť mamu pred jeho násillím, obrátia sa roly dospelý - dieťa. Hoci na jednej strane môže zásah detí posilniť puto medzi mamou a dieťaťom, na druhej strane to podkopáva rolu mamy ako ochrankyne dieťaťa najmä vtedy, ak je ohrozené bezpečie dieťaťa.¹⁹⁶"

- **Narušenie života detí**

"Život detí môže narúšať časté sťahovanie, zmena školy, strata priateľov a strata komunity. Tento nápor na deti a hnev, ktorý z neho vyplýva, často musia riešiť ženy, a nie násilní muži, keďže práve ženy sú často nútené odsťahovať sa."

- **Únos detí**

"Únos detí je jedným z najzávažnejších spôsobov násilného správania k dieťaťu a je zároveň narúšaním vzťahu medzi mamou a dieťaťom. Ak dôjde k únosu dieťaťa, dieťa zažíva skutočnosť, že ho mama neochránila a môže úplne stratiť dôveru k mame. Počas únosu žena úplne stratí kontakt s dieťaťom a môže prežívať obrovský strach o jeho bezpečnosť. Ak mama získa dieťa späť, môže byť veľmi náročné znovu vybudovať dôveru dieťaťa k mame."

- **Porušovanie úpravy styku s dieťaťom**

"Často dochádza k tomu, že násilní muži porušujú úpravu styku s dieťaťom. Muž neprichádza po dieťa presne v čase, ktorý určil súd, alebo prinesie dieťa mame neskôr, ako je stanovený čas súdom. Spôsobuje, že žena a dieťa sa necítia bezpečne, a nie sú schopné spoločne si budovať nový život."

Napriek stratégiám muža, prostredníctvom ktorých sa pokúša narušiť vzájomný vzťah mamy a dieťaťa, je dôležité nezovšeobecňovať a neoznačovať všetky vzťahy medzi mamou a dieťaťom za narušené v dôsledku násillia. Nedávna štúdia ukázala, že deti považujú svoje

¹⁹⁴ Tamtiež, s. 67

¹⁹⁵ Tamtiež.

¹⁹⁶ Tamtiež, s. 68

mamy za jediný a najdôležitejší zdroj pomoci a podpory aj v prípade, že ich vzťah utrpel istú ujmu.¹⁹⁷ Mnoho žien a detí navzájom od seba čerpá obrovskú podporu a spoločne si vytvárajú stratégie správania, aby sa ochránili. Deti môžu mať aj napriek nepriaznivým okolnostiam veľký úžitok z rodičovských zručností mamy.¹⁹⁸ Je dôležité vedieť, že aj narušený vzťah medzi mamou a dieťaťom možno napraviť, že vzťah sa vyvíja a je otvorený zmenám.

Poradenské centrá a bezpečné ženské domy by sa mali realizovať programy zamerané na podporu a ochranu vzťahu medzi mamou a dieťaťom, pretože narušenie tohto vzťahu je tiež jedným zo závažných dopadov násillia a oslabuje ako ženu (v pozícii mamy), tak aj deti. Narušenie vzťahu medzi mamou a dieťaťom môže byť závažnou prekážkou v budovaní nového života bez násillia.

Cieľom programov zameraných na podporu a ochranu vzťahu medzi mamou a dieťaťom je:

- pomôcť žene a dieťaťu porozumieť dopadom násillného správania partnera/otca na ich vzájomný vzťah;
- pomôcť im rozvíjať si stratégie ochrany (v zmysle ochrany ich vzájomného vzťahu);
- obnova pocitu bezpečia a dôvery vo vzťahu;
- podpora a posilnenie vyjadrovania a zdieľania emócií;
- podpora a posilnenie otvorenej nenásillnej komunikácie;
- podpora a posilnenie nenásillných stratégií riešenia konfliktov;
- budovanie a posilnenie hraníc vo vzťahu mamy a dieťaťa a vzájomného rešpektu;
- budovanie a posilňovanie spoločných aktivít mamy a dieťaťa.

Programy zamerané na podporu a ochranu vzťahu medzi mamou a dieťaťom môžu byť realizované:

- individuálne so ženou;
- so ženami formou skupinovej práce;
- so ženou - mamou a dieťaťom na spoločných stretnutiach.

---

¹⁹⁷ Tamtiež, s. 69

¹⁹⁸ Tamtiež.

10. PRIMERANÁ POMOC PRE ŽENY SO ŠPECIFICKÝMI POTREBAMI

V populácii žien existujú špecifické podskupiny žien, ktoré sú vystavené viacnásobnému znevýhodneniu nielen vzhľadom na rod/pohlavie, ale aj vek, etnicitu, národnosť, status, náboženské presvedčenie, zdravotné postihnutie a iné atribúty. Feministické teoretičky pre tento účel rozpracovali koncept intersekcionality, ktorý možno vyjadriť nasledujúcou metaforou Kimberle Grenshaw:

„Autonehoda na križovatke môže byť spôsobená autami prichádzajúcimi z iba niekoľkých smerov, a niekedy prichádzajúcimi zo všetkých smerov. Podobne môže byť zranená aj čierna žena, stojaca na križovatke. Jej zranenia môžu byť spôsobené diskrimináciou na základe pohlavia alebo na základe rasovej diskriminácie“ (Grenshaw, K., 1989)¹⁹⁹

Koncept intersekcionality odкрýva, že znevýhodnenie napríklad rómskych žien, nie je len znevýhodnenie na základe etnicity ženy a znevýhodnenia toho, že je ženou (teda súčtom dvoch znevýhodnení), ale vytvára sa osobitný, kumulatívny dopad úplne novej kvality. Obdobným konceptom je viacnásobná diskriminácia, ktorej dopady takisto nie sú len súčtom diskriminácie na základe dvoch atribútov, ale môžu mať nepredvídateľný efekt na životy žien. Ženy vystavené viacnásobnému znevýhodneniu, resp. viacnásobnej diskriminácii sú vo zvýšenom riziku násillia. Rómske ženy, ženy so zdravotným postihnutím a iné špecifické skupiny žien s viacnásobným znevýhodnením môžu mať preto špecifické potreby. Pri poskytovaní efektívnej podpory a ochrany je potrebné tieto špecifické potreby poznať a adekvátne reagovať. V nasledujúcom texte sa opierame o vybrané zistenia o špecifických potrebách žien vystavených viacnásobnému znevýhodneniu z odbornej literatúry a výskumných štúdií realizovaných v rámci projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách.

10.1. Rómske ženy a ženy z iných etnických skupín

V prvom rade treba zdôrazniť, že aj rómske ženy sú veľmi rôznorodé, a hoci diskrimináciu či násillie môže zažívať každá rómska žena, treba vnímať kultúrnu, vzdelanostnú, sociálnu a čiastočne aj subetnickú diferenciáciu medzi rómskymi ženami. Napríklad na základe ich vnútorného delenia (ako vnímajú ony samé seba) sa môžu deliť na valašské (olašské) Rómky a Rumungro Rómky, alebo z hľadiska majority na integrované, polintegrované a neintegrované Rómky (výrazne etnocentrické delenie, s očakávaniami na prispôsobovanie sa Rómok väčšinovým predstávam).²⁰⁰ Pritom postavenie žien v rómskej komunite vzhľadom na predchádzajúcu diferenciáciu môže byť rôzne, s osobitnými charakteristikami. Pre identifikáciu špecifických potrieb žien vzhľadom na jednotlivé subetniká je nutné dobre poznať ich osobitosti.²⁰¹

¹⁹⁹ Grenshaw, K., 1989, Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics, The University of Chicago Legal Forum 140:139-167 (1989)

²⁰⁰ Rác, I., a kol., 2015, Osobitné skupiny žien ohrozených násillím – rómske ženy, dokument pripravený v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, s. 21

²⁰¹ Viac pozri výskumy a štúdie napr. *Obráz rómskej ženy. Kvalitatívny prieskum participácie rómskych žien na verejnom živote*. 2012. Zvolen: Quo Vadis, 2012. ISBN 987– 80-970452-2-7. , Šusterová, I. 2014. *K problematike*

Pre ilustráciu prinášame vybrané základné zistenia zo štúdie o olašských Rómkach:

- „Rozdielne postavenie žien a mužov sa začína prejavovať už v detskom veku, kedy je cieľom rodičov vychovať deti tak, aby ďalej dodržiavali rómske zákony a neskôr sa nimi riadili aj pri výchove svojich vlastných detí.
- Aj v súčasnosti pretrváva model, podľa ktorého sa o výchovu dievčaťa stará matka, prípadne ďalšie ženy z rodiny. Cieľom je vychovať z nej „dobrú“ manželku a zároveň nevestu. Od dievčaťa vstupujúceho do manželského zväzku je požadované zachovanie panenstva. Na to sa v súčasnosti, rovnako ako u predchádzajúcich generácií prísne dbá a je tomu prispôsobená aj samotná výchova dievčať.
- Dievčaťu vo veku 12, 13 rokov nie je dovolené samej sa pohybovať po vonku, pričom chlapcov v rovnakom veku sa toto obmedzenie netýka.
- Nadalej pretrváva nízky vek dievčať pri vstupe do manželstva (v porovnaní s majoritou). V skúmanej lokalite nie je výnimkou, že 15-ročné dievča je vydaté a tým získava status dospeléj ženy – manželky a nevesty.
- Dôležitým medzníkom v živote olašskej ženy je nepochybne okamih, kedy sa so slobodného dievčaťa stáva manželka – mladá nevesta (často len v očiach komunity, nie podľa zákonov štátu, ktoré sú v tomto prípade podriadené) a tým pádom vo väčšine prípadov opúšťa rodičovský dom a včleňuje sa do rodiny svojho manžela. Pre mladá nevestu nastáva krátko po vydaji pomerne zložitá obdoba. Jej postavenie (ktoré je nízke, keďže ide o ženu, navyše mladú a pre manželovu rodinu cudziu) vychádza zo skutočnosti, že vo väčšine prípadov nasleduje svojho manžela do jeho rodiny. Jej správanie a konanie podlieha kontrole nielen manžela, ale najmä svokry a svokra, ktorí za nevestu zodpovedajú aj navonok pred celou komunitou. Od nevesty sa vyžaduje zaučenie sa do domácich prác a varenia, poslušnosť a vernosť manželovi.“²⁰²

„Rómske ženy sú vystavené diskriminácii nielen vo vlastnej komunite, ale aj zo strany „bielej“ majority. Výskum z roku 2003²⁰³, realizovaný Centrom pre reprodukčné práva v spolupráci s Poradňou pre občianske a ľudské práva, slovenskou organizáciou zasadzujúcou sa za ochranu ľudských práv zistil rozsiahle porušovanie ľudských práv, konkrétne reprodukčných práv rómskych žien na východnom Slovensku, medzi ktoré patria:

- vynútené a násilné sterilizácie;
- dezinformácie v záležitostiach reprodukčného zdravia;
- rasovo-diskriminačný prístup k službám zdravotnej starostlivosti a liečbe;
- fyzické a verbálne útoky zo strany poskytovateľov zdravotnej starostlivosti;
- odopieranie prístupu k zdravotnej dokumentácii.“²⁰⁴

Najnovšie zistenia vyplývajúce z analýzy rozhovorov s rómskymi ženami so skúsenosťou s násilím²⁰⁵ možno aplikovať do metodických postupov.

---

postavenia žien v spoločenstve Olašských Rómov v súčasnosti. Nitra: UKF, Diplomová práca, 2014; , Kultúrne združenie Rómov Slovenska. Dáta o ľudských právach rómskych žien, 2009; Telo i duša. Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku. Bratislava: Centrum pre reprodukčné práva, Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2003.

²⁰² Šusterová, 2014, in Rác, I., a kol. 2015.

²⁰³ Telo i duša. Násilné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku. Bratislava: Centrum pre reprodukčné práva, Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2003.

²⁰⁴ v Rác, I., a kol., 2015.

Výskumné zistenia a ich reflektovanie v postupoch poskytovania podpory a ochrany

Výskumné zistenie	Odporúčaný postup
Výskum odkryl rôzne stereotypy a predsudky voči Rómkam aj medzi ženami – odborníčkami, ktoré pomáhajú rómskym ženám.	Pri poskytovaní podpory a ochrany rómskym ženám zvažujeme svoje vlastné predsudky a predpojatosť voči rómskemu etniku; v prípade identifikácii rasistických a sexistických postojov, korigujeme svoj prístup.
Rómske ženy vzhľadom na svoje nedôstojné postavenie v rodine, výraznú rodovo nerovnú socializáciu, bariér pri dosahovaní vzdelania si vyžadujú osobitné prejavy rešpektu a posilnenia.	Rómske ženy podľa možnosti neoznačujeme prisudzovanou etnicitou, ale umožníme im rozhodovať sa o vlastnej etnickej príslušnosti; komunikácia je výrazne posilňujúca, rešpektujúca, vyzdvihujúca ich kultúrnu osobitosť, ktorú vnímame ako výhodu a prednosť,
Rómske ženy zažívajú všetky formy násilia, excesívne je však kontrolujúce násilie zo strany manžela.	Pri identifikácii násilia netreba podliehať stereotypnej predstave o vyššej tolerancii násilia výskytu iba fyzického a sexuálneho násilia. Dôsledná identifikácia násilia môže odkryť aj „nečakané“ formy, rovnako rizikové ako je fyzické násilie. V rámci identifikácie násilia je dôležité zamerať sa konkrétne prejavy kontrolujúceho správania sa manžela.
Šírenie informácií o násilí a o poskytovanej pomoci pre rómske ženy a vyhľadávanie rómskych žien je účinnejšie cez osobný kontakt a osobnú komunikáciu. Písomné materiály, napr., letáky, brožúrky, hoci aj v rómskom jazyku majú iba podporný charakter.	Zvyšovanie povedomia o násilí v rómskych marginalizovaných komunitách, alebo vyhľadávanie rómskych žien so skúsenosťou s násilím odporúčame robiť cez organizovanie prednášok, besied, diskusií priamo v lokalite a v komunitnom centre, vytvorením dôverného vzťahu so ženami. Dôvera a priama komunikácia pozitívne ovplyvňuje príjem informácií. Odporúčame nadviazať spoluprácu s terénnymi sociálnymi pracovníkmi a pracovníčkami, scitlivovať ich na problematiku násilia páchaného na ženách, môžu zohrávať dôležitú úlohu v identifikovaní žien zažívajúcich násilie a pomôcť im v zabezpečení ďalšej kompletnej podpory a ochrane.
Zvyšovanie propagácie v marginalizovaných rómskych osadách viedlo ku zvýšenému záujmu a počtu žien, ktoré vyhľadali pomoc. Rizikom je však nedostatok kapacity a následné odmietnutie pani.	Propagovanie podpory a ochrany v rómskych komunitách, ale aj na celonárodnej úrovni musí zohľadňovať kapacity poradenských centier a bezpečných ženských domov, pretože inak je propagácia zavádzajúca a klamlivá a môže viesť ku sklamaniu a strate dôvery zo strany žien, prehĺbeniu pocitu, že nenájdu pomoc.
Výskum odkryl, že prístup rómskych žien k primeranej podpore a ochrane je výrazne sťažený aj vzhľadom na rasistickú predpojatosť iných „bielych“ žien so skúsenosťou s násilím.	Podľa možnosti vytvárame cielene zmiešané podporné skupiny, nesegregujeme rómske ženy v bezpečných ženských domoch, ale vytvárame podmienky pre spoločný komunitný život, aktivity a vzájomné podieľanie sa na riadení bezpečného ženského domu.

Postupy pri poskytovaní špecializovanej podpory a ochrany rómskych žien treba prepracovať do hĺbky, zohľadňujúc skúsenosti rómskych žien s odmietnutím alebo bariérami v prístupe k adekvátnej pomoci.

²⁰⁵ Rác, I., a kol., 2015, Osobitné skupiny žien ohrozených násilím – rómske ženy, dokument pripravený v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR, s. 21

10.2. Ženy migrantky

V kontexte aktuálnej utečeneckej vlny bude potreba špecializovanej podpory a ochrany žien – migrantiek pravdepodobne narastať. Na Slovensku sú skúsenosti s migrantkami, ktoré vyhľadali pomoc špecializovaných ženských organizácií, zatiaľ minimálne. Viaceré z nich však čelili komplikovaným bariéram azylového postupu a prísny podmienkam na získanie finančnej pomoci. Migrantky môžu často čeliť diskriminácii v oblasti práv na dávky sociálnej pomoci.

Najčastejšie sa vyskytujúce osobitné potreby migrantiek so skúsenosťou s násilím sa vzťahujú na:

- jazyk, pre migrantky môže byť prvým krokom kurz slovenského alebo anglického jazyka;
- špecifické vzorce násillia vyplývajúce z kultúry, náboženstva, iného právneho systému v domovských krajinách žien (napr. násillie v mene cti, mrzačenie ženských pohlavných orgánov – ženská obriezka, nútené sobáše, a pod.);
- ich sociálnu a kultúrnu odlišnosť si plne uvedomujeme a rešpektujeme;
- ich odlišnosť vnímame ako výhodu, obohatenie, spoznávanie rôznorodých žien;
- sme si vedomé vlastných predsudkov a stereotypov, ktoré môžu byť prekážkou pri poskytovaní adekvátnej podpory a ochrany;
- zamestnávame, podľa možnosti, personál z rôznych národnostných menšín a/alebo so znalosťami rôznych jazykov;
- poznáme právne predpisy vťahujúce sa na azyľ; ak je status ženy viazaný na status jej násilného manžela, zasadzujeme sa za nezávislé povolenie na pobyt pre ženu a jej deti;
- pri poradenstve berieme do úvahy aj problémy spojené s imigráciou a skúsenosťou s rasizmom;
- ženy migrantky majú kvôli jazykovej bariére znemožnený prístup k informáciám a služby pre ženy zažívajúce násillie sú pre ne týmto často nedostupné; z toho dôvodu je mimoriadne dôležité, aby boli informačné materiály a poradenstvo v rôznych jazykoch, dostupné aj pre ženy hovoriace iným jazykom ako slovenským.

10.3. Ženy so zdravotným znevýhodnením

Ženy so zdravotným postihnutím zažívajúce násillie majú sťažený prístup k potrebným informáciám, ako aj ku špecializovanej komplexnej podpore a ochrane. Z analýzy rozhovorov so ženami so zdravotným postihnutím a zároveň so skúsenosťou s násilím boli identifikované nasledujúce osobitosti:²⁰⁶

- „ženy so zdravotným postihnutím môžu zažívať násillie alebo zlé zaobchádzanie zo strany svojho partnera/ manžela, asistenta/asistentky, rodiny, inštitúcií a úradov;
- ženy môžu byť bezmocné voči násilnému mužovi v dôsledku ich znevýhodnenia spôsobeného zdravotným postihnutím (psychické poruchy, telesné postihnutie, komunikačné bariéry-slepota, hluchota...); navyše žena s násilím nemusí byť identifikovaná, viaceré formy násillia môže považovať za normálne správanie;

²⁰⁶ Petrášová, V., Felcanová, L., a kol. 2015, Osobitné skupiny ohrozených žien so skúsenosťou s násilím – ženy so zdravotným postihnutím, výskumná štúdia vypracovaná v rámci národného projektu podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR.

- násilník pácha násilie v bezpečnom prostredí domova, ale aj na verejnosti; na verejnosti sa však správa násilne skrytým spôsobom (napr. zastrašovanie, vystavovanie ženy na vozíčku situáciám, ktorých sa obáva);
- žena zažívajúca násilie nemá žiadnu kontrolu nad vzniknutou situáciou a je často odkázaná na „pomoc“ násilníka dostať sa do spoločnosti či ohlásiť násilie a zavolať pomoc;
- kvôli zdravotnému postihnutiu ženy a odkázanosti na násilníka vznikajú ďalšie druhy závislostí spoločenské (čo povedia ľudia), psychologické (aby si získala priazeň násilného muža, snaží sa ho chrániť, myslí si, že keď jej nepomôže on, nepomôže jej nikto);
- násilný muž alebo násilná osoba zneužíva svoje postavenie a závislosť ženy so zdravotným postihnutím; zneužíva ju aj ekonomicky (invalidný dôchodok, financie za asistenciu); v tomto zmysle je žena so zdravotným postihnutím „zdrojom príjmov“ pre násilného muža (o ktorý by prišiel, keby sa na jeho násilné správanie prišlo);
- ku kumulácií znevýhodnení prispieva aj ťažšia zamestnateľnosť žien so zdravotným postihnutím v dôsledku nevhodnosti pracovného prostredia (chýbajúca bezbariérovosť), stigmatizácia osôb so zdravotným postihnutím na trhu práce;
- ženy so zdravotným postihnutím využívajúce služby osobnej asistencie potrebujú, aby výkon asistencie bol monitorovaný a evaluovaný nielen z finančnej stránky, ale aj ako sa asistent/asistentka voči žene správajú, či nedochádza ku zlému zaobchádzaniu a zneužívaniu;
- bezplatnosť služieb, najmä núdzové a bezpečné bývanie a právne zastupovanie, je pre ženy so zdravotným postihnutím nevyhnutnosťou;
- ženy so zdravotným postihnutím potrebujú, aby bolo nastavené automatické spustenie všetkých potrebných intervencií, ak žena ohlási násilie; nie je možné, aby vybavovanie pomoci a riešenie situácie bolo ponechanú na ženu.²⁰⁷

Na základe zistených osobitností používame postupy na dosiahnutie korektívnej skúsenosti žien a na odstránenie bariér pre ženy so zdravotným postihnutím:

- „zabezpečíme bezbariérový prístup v bezpečných ženských domoch a poradenských centrách; v bezpečných ženských domoch je minimálna jedna rodinná bunka bezbariérová;
- z hľadiska dostupnosti je dôležité, aby boli informačné materiály prispôbené špecifickým potrebám žien so zrakovým postihnutím a špeciálne zaškolený personál pre ženy s mentálnym postihnutím;
- ženy so zdravotným postihnutím môžu čeliť silnej izolácii zo strany opatrovateľa – násilného muža; zavádzame preto vyhľadávacie služby zamerané práve na tieto skupiny žien so zdravotným postihnutím;
- v rámci poradenstva vo finančných otázkach podporujeme ženu v tom, aby jej príjem zostal iba jej a násilný muž ho nemohol zneužiť.²⁰⁸

---

²⁰⁷ tamtiež

²⁰⁸ tamtiež

10.4. Iné skupiny žien so špecifickými potrebami

Špecifickými skupinami žien, vyžadujúcimi si osobitnú pozornosť, sú z hľadiska násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch i ďalšie skupiny žien. Ide o skupiny žien s kumulatívnymi dopadmi viacnásobného znevýhodnenia. Takýchto skupín žien je veľa. Na tomto mieste sa zameriame na staršie ženy a ženy z vidieckeho prostredia, ktorých skúsenosti s násilím boli predmetom výskumných štúdií v rámci projektu.

Staršie ženy

Spoločnosti definujú vek starších žien rozdielne, pričom vo väčšine krajín sa ich vek prekrýva s dôchodkovým vekom 60 alebo 65 rokov. Na Slovensku však staršou ženou vzhľadom na štrukturálne bariéry, hlavne v súvislosti s ich situáciou na trhu práce, môže byť žena so spodnou vekovou hranicou 50 rokov. Z výskumu realizovaného v rámci projektu prinášame hlavné zistenia a odporúčania pre prístup k starším ženám a postupy poskytovania podpory a ochrany, zohľadňujúce ich osobitné potreby.²⁰⁹

- „Staršie ženy môžu zažívať dve hlavné modalities násilia, a to zo strany partnera (so začiatkom násilia v staršom veku alebo pretrvávajúce dlhodobé násilie) a zo strany inej blízkej osoby okrem partnera (napr. syna, vnuka) alebo inej známej osoby (napr. suseda). V prípade druhej modality je predmetom záujmu násilnej osoby zväčša majetok či príjem staršej ženy, alebo zámerné zavádzanie a dezinformovanie staršej ženy s výrazným emocionálnym zneužívaním. Ďalším druhom násilia na starších ženách môže byť zlé zaobchádzanie alebo násilie zo strany opatrovateľov a opatrovateliek, či už doma alebo v zariadeniach pre starších ľudí. Vzhľadom na možnú izolovanosť, možnú nižšiu mobilitu či iné kombinácie viacnásobného znevýhodnenia starších žien **odporúčame zaradiť v čo najväčšej miere a pri akomkoľvek styku, návšteve či kontakte so staršími ženami skríningové postupy**, samozrejme so zabezpečením dôvernosti a bezpečia pre ženy. Odporúčajú sa priame otázky typu: „Cítite sa doma bezpečne? Neublíži vám niekto?“ a pod. Pri formulácii otázok je možné zohľadniť aj identifikované modality násilia na starších ženách.²¹⁰
- Staršie ženy môžu byť vystavené niekoľkonásobnému znevýhodneniu. Staršie ženy sú často výraznejšie finančne závislé od partnera - násilníka ako mladšie ženy, či už ide o príjmy z pracovného pomeru alebo dôchodok. Nízka príjmová úroveň starších žien im často nedovoľuje využívať služby pomoci. Opakovane artikulovaný **faktor ekonomickej závislosti na násilnom partnerovi indikuje výraznú potrebu podporovať alebo zabezpečiť samostatný a dostatočný príjem starších žien**; posilňujeme preto ženy smerom k ich ekonomickej nezávislosti, aby mali vlastné bankové účty, mali zabezpečené a zmluvami ošetrené majetkové pomery a poskytujeme ženám všetky informácie o ich právnych nárokoch na užívanie spoločného alebo výlučne ich majetku. Z analýzy rozhovorov so staršími ženami, ktoré však už nezažívali priamo násilie, vyplynulo, že **sú schopné veľmi jasne identifikovať svoje potreby, svoju hodnotu a**

²⁰⁹Petrášová, V. a kol., 2015, Osobitné skupiny ohrozených žien násilím – staršie ženy, výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násilia na ženách, IVPR. Zistenia a odporúčania boli získané na základe analýzy 13 pološtruktúrovaných rozhovorov so pracovníčkami zapojenými do poskytovania služieb a 10 rozhovorov priamo so staršími ženami (50+) so skúsenosťou s násilím alebo so staršími ženami reflektujúcimi násilie na ženách.

²¹⁰ tamtiež, s. 53

naplňovať aktívne svoje plány, napr. na finančné osamostatnenie. V tomto smere treba staršie ženy aj naďalej podporovať, poskytovať im čo najviac informácií **a príležitostí, aby svoje plány vedeli aj realizovať**. Treba však zdôrazniť, že môže existovať významná skupina starších žien, ktorá vzhľadom na aktuálne prežívanie násilného vzťahu nemusí byť natoľko posilnená, aby vedela identifikovať svoje potreby v dôsledku systematického potláčania ich osobnosti.

- **Vyšší vek žien môže byť spojený so zhoršeným zdravotným stavom, zhoršenou mobilitou, prípadne s konkrétnym zdravotným postihnutím** (napr. nedoslýchavosťou); vzhľadom na poskytovanú pomoc je preto nevyhnutné **tieto obmedzenia vopred u konkrétnej ženy vždy identifikovať a operatívne zariadiť/reagovať** na jej potreby; zdravotné postihnutie by nemalo byť dôvodom na neposkytnutie pomoci; práve naopak, zdravotné postihnutie staršej ženy by malo byť ukazovateľom, že viacnásobné znevýhodnenie môže byť dôvodom na vyššie riziko násillia a takéto ženy by sa mali zaradiť automaticky do proaktívnej vyhľadávacej činnosti,
- Staršie ženy môžu **potrebovať osobitný prístup k informáciám o násillí na ženách a poskytovanej pomoci**, zohľadňujúci ich možnú nižšiu mieru využívania nových technológií; jedným z riešení je urobiť nové technológie viac prístupné starším ženám napr. úpravou svojich funkcionalít a ergonomiou, jednoduchosťou, zrozumiteľným jazykom a pod. a/alebo využívať informačné kanály, ktoré sú pre staršie ženy prístupnejšie, napr. tlačoviny, inzeráty v printových novinách, bezplatné telefonické linky a pod.
- Vzhľadom na majetkové podvody, spojené s manipuláciou a nátlakom, **staršie ženy potrebujú dostať presné a úplné informácie o svojich vlastníckych nárokoch**, bezplatné právne poradenstvo a právnu pomoc, ktorá by ich vedela uchrániť napr. od podpisovania pre nich nevýhodných zmlúv a pomohla im dožadovať sa svojich zákonných nárokov.
- Súčasťou posilnenia starších žien je aj poskytnutie informácií, že v žiadnom prípade nie sú povinné odovzdávať časť svojho starobného dôchodku rodinným príslušníkom, obzvlášť ako „výmenu“ za ich návštevu alebo priazeň.
- **Niektoré staršie ženy môžu mať potrebu zostať vo svojom bydlisku z dôvodu väčšej istoty alebo širšieho rodinného zázemia**; v takýchto prípadoch (a nielen v takýchto) by mal spoločnú domácnosť opustiť násilný muž a urobiť by sa mali také opatrenia, aby žena bola vo svojom dome skutočne v bezpečí; to si vyžaduje kvalifikovaný a opakovaný odhad nebezpečenstva, ako aj iné bezpečnostné opatrenia (napr. informovať ženu, kde sa nachádza jej manžel, či bol prepustený z väzby a pod.).
- Staršie ženy okrem špecifickej podpory a ochrany, **môžu potrebovať aj podporu zo strany svojej rodiny či cirkvi**; preto je dôležité, aby aj najbližší príbuzní a duchovní poskytl žene posilnenie, stáli na jej strane a nevystavovali ju sekundárnej viktimizácii, neprenášali zodpovednosť za ukončenie násillia a vzťahu na ženu a nevystavovali mýtom viažucim sa na násillie páchané na ženách.
- Pri poskytovaní pomoci starším ženám, ktoré majú skúsenosť s násillím, najmä s koersívnou kontrolou, ponížovaním a obmedzovaním, **poskytnúť v špecializovaných službách korektívnu skúsenosť**, teda napr. posilnenie ženy v jej opätovnom získaní kontroly nad jej životom, dôkladne identifikovať jej potreby a predstavy, ako by chcela postupovať, reálnu podporu jej ekonomickej nezávislosti (podmienkou je potom napr. bezplatnosť služieb, vrátane právnej pomoci, neplatenie poplatkov).

- Medzi posilnenie staršej ženy so skúsenosťou s násilím patrí komunikácia jednoznačného stanoviska o tom, že za násilie je zodpovedný ten, kto ho pácha, aby hanba a pocit spoluzavinenia u ženy neboli prekážkou v obnove sociálnych kontaktov (prekonávanie izolácie v dôsledku veku aj násillia) a vyhľadani pomoci a podpory, ak to žena potrebuje; **zasadiť skúsenosti žien s násilím do kognitívneho rámca nerovného vzťahu**, kde násilné správanie muža, kontrola, obmedzovanie a zastrašovanie ženy sú manifestáciou moci a snahou udržania ženy a detí v nerovnej pozícii.
- Napriek tomu, že staršie ženy, ktoré už násilie nezažívajú, môžu mať oprávnený pocit, že sa z násilného vzťahu vymanili vďaka vlastným zásluhám a snahám (**na individuálnej úrovni**), odporúčame odkrývať starším ženám aj ďalšie faktory, ktoré mohli prispieť k ich posilneniu a to napríklad pomoc a podpora zo strany blízkej rodiny či širšej komunity, systémom služieb, dostupnými informáciami o násilí páchanom na ženách, ako aj tlaku mimovládnych a charitatívnych organizácií zlepšovať služby pre ženy so skúsenosťou s násilím (**komunitná a celospoločenská úroveň**),
- Staršie ženy, ktorým sa podarilo opätovne získať kontrolu nad svojím životom a budujú svoju nezávislosť od partnera aj od sociálneho systému, sebavedomie a vlastnú hodnotu, odporúčame zapojiť do systému pomoci, napr. do podporných skupín pre staršie aj mladšie ženy, ako zdroj posilnenia a korektívnej skúsenosti. Participácia starších žien so skúsenosťou s násilím v minulosti môže tak **podporiť solidaritu medzi ženami a vzájomné zdieľanie skúseností**.²¹¹

Ženy z vidieckeho prostredia.

„Na Slovensku žije v prevažne vidieckych oblastiach viac ako 50% obyvateľstva.²¹² Pritom vidiecke ženy čelia geografickej izolovanosti, často spôsobenej aj nižšou mierou denzity sociálnej a technickej infraštruktúry, vyššou mierou nezamestnanosti a iným štruktúrnymi znevýhodneniami.²¹³ Kultúrne reprezentácie vidieka mu prisudzujú hodnoty a dominantné významy, takže býva asociovaný s čistotou, harmóniou, bezpečnosťou či súdržnosťou, jednoducho kvalitami, ktoré mestu a mestskému prostrediu chýbajú. Na druhej strane, vidiek je rovnako reprezentovaný ako spiatočnícky, tradicionalistický, konzervatívny, až hlupácky. Vo vzťahu k ženám zažívajúcim násilie sa posilňovanie istých atribútov môže preniesť do ich marginalizácie, znevýhodňovania až viktimizácie. Aj miesta ako priestorové i kultúrne kategórie sú súčasťou mocenských vzťahov.“²¹⁴

Analýzou rozhovorov so ženami z vidieckeho prostredia a so skúsenosťou s násilím boli zistené tieto osobitosti:

- **„vzhľadom na druhy/vzorce násillia** vidiecke ženy v rozprávaniach o skúsenosti s násilím zo strany manžela/intímneho partnera sa zmieňovali o tom, že muž sa vyhrážal ich smrťou alebo smrťou ich detí či iných blízkych osôb; uvádzali aj vyhrážanie sa samovraždou, zastrašovanie, vulgárne nadávanie a urážanie prenasledovanie, obťažovanie, vyčerpávanie vyluchmi, kontrolu;

²¹¹ Petrášová, V. a kol., 2015, Osobitné skupiny ohrozených žien násilím – staršie ženy, výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, s. 46 - 54

²¹² Program rozvoja vidieka pre roky 2014-2020

²¹³ Petrášová, V., Bobáková, M., a kol. 2015, Osobitné skupiny žien ohrozené násilím, ženy z vidieckeho prostredia; výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, s. 7-10

²¹⁴ Tamtiež, s. 11

- **muži kontrolujú sociálny život žien** sledovaním ich aktivít, sociálnych kontaktov, pričom sa ich snažia obmedzovať a zasahovať do nich; ženy uvádzali regulovanie až zákazy v kontaktovaní sa s blízkymi príbuznými a priateľmi, kontrolovanie plnenia každodenných úloh v domácnosti, ako aj v čase voľna;
- výskumom boli potvrdené nasledovné **rizikové faktory násillia na žene** - na úrovni individuálnych charakteristík násilného muža: žiarlivosť, užívanie alkoholu, sociálne siete násilníka;
- **žiarlivosť je prejavom vlastnickeho postoja násilníka** voči svojmu okoliu, pričom mnoho ráz súvisí s kontrolovaním a určovaním pravidiel, ako by sa žena mala správať voči tretím osobám, najmä mužom;
- ženy z vidieckeho prostredia sa vyjadrovali v tom zmysle, že ich **manželia/partneri užívali alkohol v skupinách, v miestnych pohostinstvách**, hneď po skončení pracovnej doby, pričom domov sa vracali mnoho ráz v opitom stave, často vyúsťujúceho do hrubého fyzického násillia;
- **zažitú násillie vidiecke ženy vzťahujú aj k sociálnym skupinám násilného manžela, často spojených s užívaním alkoholu**, ktorá usmerňuje postoje a presvedčenia, hodnoty i názory o rôznych aspektoch života, vrátane postoja a správania sa ku ženám a s predstavami o mužskosti;
- normalizovanú **predstavu o postavení rodov v rurálnom prostredí upevňujú sociálne inštitúcie** (manželstvo, rodina, práca), pričom upevňujú aj stereotypné verzie vidieckej maskulinity a tým aj dominancie a moci;
- ženy zažívajúce násillie mnohokrát svoje skúsenosti s násillím neprehrádzajú, s týmto typom skúseností sa z dôverujú len málokomu, ak vôbec; ako dôvod uvádzajú prežívaný pocit hanby a obavy z nepochopenia svojej situácie; pocit hanby a úzkosti môže byť spájaný s presvedčením, že za násillie nesú zodpovednosť ony samotné;
- **tolerovanie násillia súvisí najmä so špecifickými rurálnymi rodovými vzťahmi**; na tieto vplýva v slovenských vidieckych pomeroch silný konzervativizmus a silná ortodoxná náboženská viera ženy spôsobuje u samotných žien neochotu ohlásiť násillie;
- slobodný výber životného partnera mal diskvalifikujúci efekt na možnosti zverejňovať skúsenosti s prežívaným násillím; zverejnenie skúsenosti s násillím stávalo ženu do situácie zlyhania, za ktorú by mala prebrať zodpovednosť;
- **ticho a nezáujem tých, ktorí o násillí páchanom na ženách vedia, ale nekonajú, prispievajú k tvorbe sociálneho prostredia, ktoré násillie páchané na ženách toleruje, prispieva k posilňovaniu sociálnej pasivity a samotné ženy znemocňuje**²¹⁵; v snahe prelomiť bariéry verejného zamlčovania prítomnosti násillia páchaného na ženách je potrebné intenzívnejšie zvyšovať verejné povedomie o problematike násillia páchaného na ženách, zvyšovať možnosti pre identifikovanie a ohlasovanie prípadov zažitého a zažívaného násillia, v režime budovania a posilňovania bezpečnosti žien v domácom prostredí;
- možnosti žien v prístupe k podporným sociálnym sieťam z okruhu príbuzenstva či priateľov, rovnako ako aj k rôznym typom služieb, sa redukujú s geografickou i sociálnou izoláciou, ktorej čelia;
- pre ženy so skúsenosťou s násillím je nanajvýš dôležité, aby boli pre nich vytvárané služby zohľadňujúce ich potreby a kontext; z geografického hľadiska, väčšina služieb

²¹⁵ Znemocnenie – zbezmocnenie - oslabenie. Základom slova je moc v zmysle možnosti autonómneho jednanie ale aj akcie.

býva obyčajne lokalizovaná v najbližšom mestskom sídle, predovšetkým v spádovom okresnom meste;

- **interviewované ženy nepotvrdili žiadnu skúsenosť s poskytovateľom služieb pre ženy zažívajúce násilie, pričom nerozlišovali medzi špecializovanými a nešpecializovanými službami;** o subjekte, ktorý by sa nachádzal v ich blízkosti nemali žiaden poznatok. Inými slovami, vedomosť, že takéto služby existujú, ženy nemajú a ani ju neuplatňujú. Naopak, voči poskytnutiu odbornej služby boli skôr rezistentné a celkovo sociálnym službám nedôverovali;
- ženy so skúsenosťou s násilím v prípade rozhodnutia svoju situáciu riešiť odchodom z partnerského vzťahu s násilníkom, **primárne čelia nedostatku alternatívy bývania;**
- otázka bývania odkrýva dva postoje k manažmentu bezpečia žien; na jednej strane je to potreba rôznych foriem alternatívneho bývania pre ženy, ktoré sa snažia posilniť svoju bezpečnosť a uniknúť z násilného vzťahu; na druhej je to zdôrazňovanie potreby efektívnych postupov voči násilníkom a zabezpečenie ochrany a bezpečia ženy v rámci existujúcich vlastníckych vzťahov k spoločnému majetku;
- výsledky nášho výskumu poukazujú na dôležitosť vzťahových väzieb k rodine, známym a spoločenského determinantu – podpory zo strany obce; **vidiecka žena zažívajúca násilie nevyhľadáva pomoc v krízovom centre, ak hľadá podporu v obci, kde žije;**
- ukazuje sa potreba relatívne rozsiahlej škály komunitných služieb pre ženy; tento aspekt vyčnieval v prípade, že sa **ženy starali o niektorého člena rodiny/ spoločnej domácnosti** – nezaopatrené dieťa, rodinného príslušníka so znevýhodnením, staršieho člena rodiny (vlastného rodiča alebo rodiča partnera);
- násilie páchané na ženách je o.i. aj komunitným problémom, preto **si vyžaduje adekvátnu odozvu zo strany komunity/vidieckeho spoločenstva;**
- poradenstvo je vidieckym ženám málo dostupné, resp. je dostupné len v niektorých regiónoch; chýba komplexné poradenstvo, resp. počet subjektov, v ktorých by ženy mali možnosť využiť celý komplex služieb je veľmi limitovaný.²¹⁶

Ženy - Slovensky žijúce v zahraničí.

Vzhľadom na narastajúci počet žien – Sloveniek, ktoré žijú aktuálne v zahraničí, ale vyhľadávajú podporu a ochranu tu na Slovensku, považujeme za dôležité venovať pozornosť aj tejto skupine žien. Zväčša ide o ženy, ktoré odišli do zahraničia študovať, pracovať a našli si v novej krajine partnera. Násilné správanie muža ich však prinútilo vyhľadať pomoc. Vzhľadom na, že v daných krajinách nemusí byť sieť špecializovanej podpory a ochrany žien k dispozícii, alebo žena nehovorí jazykom danej krajiny, je prístup k pomoci ženám znemožnený a preto sa obracajú na Národnú linku pre ženy alebo na iné špecializované ženské organizácie. Ako relevantné pre poskytnutie náležitej podpory a ochrany sa ukazuje:

- je nutné poznať právny systém danej krajiny, aby mohla byť zo Slovenska poskytnutá adekvátna právna pomoc alebo sprostredkovanie právnej pomoci;

---

²¹⁶ Petrášová, V., Bobáková, M., a kol. 2015, Osobitné skupiny žien ohrozené násilím, ženy z vidieckeho prostredia; výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR, s. 37 - 50

- podpora a ochrana ženy v zahraničí je poskytovaná dištančne, pri zaistení jej bezpečia (je možné využiť postupy prvého kontaktu, identifikácie násillia, odhadu nebezpečenstva, a pod.);
- potrebné je aj poznať dôveryhodné špecializované ženské mimovládne organizácie v danej krajine, ktoré by vedeli žene poskytnú napr. bezpečné bývanie a pod. (perspektívne by bolo potrebné vytvárať celoeurópsku ženskú sieť).

Zistenia z výskumných štúdií o osobitných skupinách žien sú ponúkané ako podnet na uvažovanie o cielených, pre špecifické potreby žien prispôsobených postupov v poskytovaní podpory a ochrany. V nasledujúcom období je možné sa zamerať na vypracovanie osobitnej metodiky pre rôzne skupiny žien s viacnásobným znevýhodnením.

11. JEDNOTNÁ EVIDENCIA ÚDAJOV O PRÍPADOCH NÁSILIA NA ŽENÁCH A ICH DEŤOCH

11.1. Účel dokumentu

Nasledujúci text ponúka softvérovú dokumentáciu pre jednotnú evidenciu žien zažívajúcich násilie a prípadov násillia. V prvej časti sa stručne venujeme vízii takéhoto riešenia a zadefinovaniu jeho rozsahu. Nasleduje analýza požiadaviek na systém a jeho špecifikácia. Posledná časť ponúka architektonický návrh s dôrazom na návrh štruktúry dát. Naznačené sú aj niektoré ďalšie architektonické otázky a ponúkané možnosti ich riešenia.

Text môže byť použitý priamo ako dokumentácia pre etapu návrhu, ako podklad pre vykonanie vlastných etáp analýzy a špecifikácie, aj ako podklad pre ďalšiu odbornú diskusiu.

11.2. Pojmy a skratky

Z dôvodu jednoduchšieho vyjadrovania používame v ďalšom texte nasledujúce pojmy a skratky:

- **organizácia** - (mimovládna) organizácia venujúca sa problematike žien zažívajúcich násilie a ich detí
- **problematika** - problematika žien a ich detí zažívajúcich násilie v partnerských vzťahoch;
- **žena** - žena zažívajúca násilie v partnerskom vzťahu;
- **systém** - (softvérový) systém jednotnej evidencie žien a ich detí zažívajúcich násilie a týchto prípadov násillia.

11.3. Vízia a rozsah

11.3.1. Požiadavky

Opis súčasného stavu

Existuje viacero organizácií, ktoré sa zaoberajú danou problematikou. Prevádzkujú krízové telefonické linky, poradenské centrá a bezpečné ženské domy. Ženám zažívajúcim násilie a ich deťom poskytujú poradenstvo služby, právne informácie a bezpečné ubytovanie.

Organizácie majú prevažne formu občianskeho združenia, sú neziskové a financie pre poskytovanie svojich služieb získavajú prostredníctvom grantových výziev. Z toho vyplýva ich potreba vykazovať činnosť pre donorov. Rôzni donori vyžadujú rôzne typy prehľadov záznamov a štatistických prehľadov.

Jednotlivé organizácie majú zavedené svoje vlastné systémy evidencie. Vo všeobecnosti využívajú nástroje softvérových kancelárskych balíkov, najmä tabuľkové procesory. V nich majú navrhnuté formuláre, ktoré sú vytlačené na papier a následne ručne vyplňané. V papierovej forme sú potom použité pre účely spracovania, vyhľadávania, tvorby prehľadov,

archivácie a pod. Existujúce formuláre spolu tvoria systém evidencie danej organizácie. Pre dôležité vypočítané typy majú zavedené číselníky.²¹⁷

Organizácie cielene komunikujú za účelom zjednotenia ich evidenčných systémov. Majú podobné chápanie doménovej oblasti, zhodujú sa v chápaní hlavných entít aj hlavných atribútov niektorých entít. Spoločne zaviedli jednotný systém pre evidenciu a vyhodnocovanie úkonov.

Osobitou zúčastnenou stranou je Inštitút pre výskum práce a rodiny, ktorý má záujem získať zdroj dát o danej problematike pre účely výskumu.

Ciele

Organizácie prejavili záujem o elektronizáciu svojej evidencie. Tá môže oproti súčasnej papierovej evidencii priniesť radu výhod, ako je napr. jednoduchšiu manipuláciu s dátami alebo ich efektívnejšie vyhodnocovanie. Používanie jednotného systému viacerými organizáciami zároveň umožní presnejšie porovnávať výstupy ich činnosti a súhrne vyhodnocovať všetky ich dáta. Táto kapitola hlbšie pojednáva o motivácii zúčastnených strán a hľadá ciele tvorby / nasadenia takéhoto nového systému.

Identifikovali sme nasledujúce ciele systému.

C-1 Vykazovanie donorom

Umožniť automatické vyhodnocovanie dát pre účely vykazovania pre donorov. V súčasnosti je takéto vyhodnocovanie vytvárané manuálne pracovníkmi/-čkami organizácie. Dáta sú na základe papierovej evidencie vložené do tabuľkového procesora a následne sú v ňom vypočítavané príslušné ukazovatele, generované prehľady záznamov a grafy podľa potrieb donora. Takýto proces je náročný na čas (rádovo desiatky až stovky hodín ročne), náchylný na chyby spôsobené prepisom a môže viesť k rôznemu vyhodnocovaniu zdanlivo rovnakých ukazovateľov v rôznych organizáciách. Systém umožní:

- a) automaticky vypočítavať vybrané typy štatistík a prehľadov, čím sa úplne odstráni pôvodný manuálny proces pre ich vyhodnocovanie;
- b) exportovať dáta do podoby vhodnej pre ďalšie spracovanie nástrojmi ako je tabuľkový procesor, čím sa odstráni prvá časť súčasného manuálneho procesu.

V prvom prípade sa prakticky úplne eliminuje čas potrebný pre získanie vyhodnotenia a zaručí sa, že výstupy rôznych organizácií používajúcich systém sú porovnateľné. V druhom prípade sa eliminuje čas potrebný na vloženie dát do nástroja pre ich spracovanie. V oboch prípadoch sa eliminujú chyby, ktoré mohli vznikáť pri manuálnom prepise dát z papierovej evidencie do daného nástroja.

C-2 Manažment organizácie

Sprístupniť presné informácie o vyťaženosť jednotlivých pracovníkov/-čok organizácie pre účely manažmentu organizácie. V súčasnosti nemajú organizácie presný pohľad na to, s koľkými klientkami aktívne pracujú, koľko vzťahov s klientkami ukončili za dané obdobie, aká je výkonnosť jednotlivých pracovníkov/-čok a pod. Získať tieto informácie by znamenalo manuálne prechádzať celú papierovú evidenciu. Systém umožní tieto ukazovatele automaticky vypočítavať analogicky k cieľu C-1.

C-3 Podklad pre výskum

---

²¹⁷ Formuláre, ktoré boli použité pre účely analýzy, sú dôverné. Z toho dôvodu nie sú súčasťou podkladu. V prípade záujmu o nich môžete požiadať niektorú z organizácií.

Sprístupniť dáta organizácií vo forme vhodnej pre ich hĺbkovú analýzu. Ak si systém osvojí viacero organizácií, ich dáta budú vedené v jednotnej štruktúre. To umožní ich zber a komplexnejšie vyhodnotenie domény nástrojmi pre hĺbkovú analýzu dát.

C-4 Zjednodušenie evidencie

Automatizovať / odstrániť činnosti, ktoré boli potrebné iba pre udržiavanie papierového systému. Sú to napr. správa unikátnych identifikátorov, distribúcia záznamu z krízovej intervencie do príslušných formulárov a pod.

C-5 Ochrana dát

Predchádzať strate dát.

C-6 Bezpečnosť

Zachovať súčasný vysoký stupeň bezpečnosti dát.

Vízia

Pre organizácie venujúce sa problematike žien a ich detí zažívajúcich násilie v partnerských vzťahoch, **ktoré** potrebujú evidovať a vyhodnocovať tieto prípady násillia, **jednotná evidencia** je softvérový systém, **ktorý** umožňuje takúto evidenciu, jej štatistické vyhodnocovanie, tvorbu potrebných prehľadov záznamov a poskytuje dáta vo forme vhodnej pre ich hĺbkovú analýzu. **Oproti** súčasnej papierovej evidencii **tento systém** zjednoduší vedenie evidencie, uľahčí a spresní vyhodnocovanie údajov, umožní vyhodnocovať dáta aj súhrnne a poskytne ich vo forme vhodnej pre ich hĺbkovú analýzu.

Riziká

Identifikovali sme nasledujúce riziká.

R-1

Systém nebude vhodný pre organizácie, ktorých reprezentanti/-ky sa nepodieľali na jeho vývoji. Tým sa obmedzí kvantita dát dostupná pre ich súhrnné vyhodnocovanie a analýzu. Pre minimalizáciu rizika navrhujeme najprv vybrať reprezentantov na úrovni rôznych typov organizácií a z nich vybrať konkrétnych/-e reprezentantov/-ky rolí.

R-2

Systém síce bude pre organizácie vhodný, ale aj napriek tomu nezavedú jeho používanie. Dôvodom môže byť nezrozumiteľné používateľské rozhranie, nedôvera k informačným technológiám alebo technické prekážky (napr. chýbajúca infraštruktúra, nutnosť administrácie systému a pod.). Pre minimalizáciu rizika navrhujeme vyvíjať systém v úzkej spolupráci s reprezentantmi/-kami používateľov/-liek.

R-3

Organizácie síce zavedú používanie systému, ale nebudú ochotné zdieľať svoje dáta. Pre minimalizáciu rizika navrhujeme komunikovať s organizáciami ich obavy a požiadavky súvisiace s takýmto zdieľaním dát už v čase vývoja systému.

R-4

Systém bude obsahovať bezpečnostný defekt, ktorý bude zneužitý pre získanie dát zo systému. Pre minimalizáciu rizika navrhujeme v rámci vývoja systému modelovať prípady ohrozenia systému.

Predpoklady

Identifikovali sme nasledujúce predpoklady.

P-1

Používatelia/-ľky majú základné návyky ovládania počítača.

P-2

Používatelia/-ľky rozprávajú plynule slovenským jazykom.

P-3

Každá organizácia má zdroje pre budovanie a správu svojej počítačovej infraštruktúry.

Závislosti

Identifikovali sme nasledujúce závislosti systému.

Z-1

V zmysle zákona č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení je prevádzkovateľ informačného systému oprávnený spracúvať osobné údaje len so súhlasom dotknutej osoby.²¹⁸ Pri modelovaní dát je preto potrebné zohľadniť, pre ktoré dáta je reálne získať takýto súhlas. Príkladom sú osobné údaje o násilných partneroch žien, od ktorých môže byť získavanie takéhoto súhlasu problematické.

Z-2

Medzi súčasne sledovanými dátami sa nachádzajú aj dva špecifické formuláre - odhad nebezpečenstva a identifikácia násillia. Tieto formuláre sú vytvorené na základe iných existujúcich metodík. Pri elektronizácii formulárov je potrebné zachovať štruktúru týchto formulárov.

11.3.2. Rozsah a limity

Hlavné funkcie

Identifikovali sme nasledujúce hlavné funkcie systému.

HF-1

Vytvárať, upravovať, odstraňovať a vyhľadávať údaje o ženách zažívajúcich násillie v partnerských vzťahoch, o násilných vzťahoch samotných a iných podstatných súvisiacich údajoch.

HF-2

Asistovať pracovníkovi/-čke telefonickej linky pri krízovej intervencii špeciálnym/-i formulárom/-i.

HF-3

Generovať potrebné prehľady záznamov za vybrané časové obdobie.

HF-4

Generovať štatistické prehľady dát za vybrané časové obdobie. Prehľady sa dajú vytvárať pre jednu konkrétnu organizáciu alebo súhrnne pre skupinu organizácií.

HF-5

Vytvárať, upravovať, odstraňovať používateľské účty systému.

HF-6

Prezerať auditné záznamy.

HF-7

Exportovať / importovať úplné dáta pre účely archivácie.

HF-8

Exportovať / importovať anonymizované dáta pre účely ich propagácie do centrálnej inštalácie systému, kde sú súhrnne vyhodnocované (viď kapitolu Prostredie nasadenia).

HF-9

---

²¹⁸ Paragraf 11 ods. 1 zákona č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení. Z citovaného zákona vyplývajú aj ďalšie povinnosti pre prevádzkovateľa informačného systému, ako napr. oznámiť úradu informačné systémy, požiadať úrad o osobitnú registráciu informačných systémov alebo viesť o informačných systémoch evidenciu v rozsahu a za podmienok ustanovených týmto zákonom (viď ust. §33 a nasl. citovaného zákona). Tieto povinnosti neovplyvňujú vývoj systému, až jeho prevádzku. Z toho dôvodu ich neuvádzame ako závislosti.

Exportovať anonymizované dáta pre účely hĺbkovej analýzy.

Limity

Identifikovali sme nasledujúce limity systému.

L-1

Systém nie je kolaboratívny nástroj. Neobsahuje nástroje ako kalendár úloh, konferenčný hovor, plánovač udalostí a pod.

L-2

Systém nie je sociálna sieť. Neposkytuje možnosť vzájomnej komunikácie medzi používateľmi, zdieľanie multimédií, blogov a pod.

L-3

Systém nie je redakčný systém. Neposkytuje možnosť priamo ovplyvňovať jeho obsah inak ako programátorským zásahom.

L-4

Systém nie je nástroj pre hĺbkovú analýzu dát. Štatistiky vyhodnocuje preddefinovaným spôsobom a ich zmena je možná iba prostredníctvom programátorského zásahu. Jeho (anonymizované) dáta však je možné exportovať a následne importovať do iného systému, ktorý takúto analýzu umožňuje.

11.3.3. Kontext

Zúčastnené strany

Zúčastnenými stranami sú najmä organizácie poskytujúce pomoc ženám zažívajúcim násilie. Jedna organizácia môže niekedy poskytovať aj viacero typov pomoci, napr. poradenské centrum aj krízovú telefonickú linku. Tieto chápeme ako dve rôzne strany. Hlavné identifikované zúčastnené strany sú vymenované v tabuľke 3.

Tabuľka 3: Zúčastnené strany

Strana	Popis	Benefity
Poradenské centrum	Poskytuje ženám poradenstvo, najmä formou osobných stretnutí so ženami.	<ul style="list-style-type: none"> Efektívnejšia práca. Jednoduchšie vykazovanie donorom. Lepší prehľad o práci / vyťažnosti pracovníkov/-čok.
Telefonická linka	Prevádzkuje telefonickú linku pre riešenie krízových situácií (tzv. krízová intervencia).	viď vyššie
Bezpečný ženský dom	Poskytuje krátkodobé utajené ubytovanie pre ženy a ich deti.	viď vyššie
Donor	Poskytuje organizáciám zdroje pre poskytovanie služieb.	Lepšia kontrola výstupov podporených projektov.
Inštitút pre výskum práce a rodiny	Vykonáva výskum v oblasti práce a rodiny.	Možnosť hĺbkovej analýzy dát.

Prostredie nasadenia

Vidíme dve možnosti nasadenia systému. Buď bude existovať jedna inštancia systému, ktorú budú využívať všetky organizácie prostredníctvom internetu, alebo bude každá organizácia prevádzkovať svoju vlastnú inštanciu systému. Hlavné výhody a nevýhody sú zhrnuté v Tabuľke 4.

Tabuľka 4: Výhody a nevýhody možností nasadenia systému

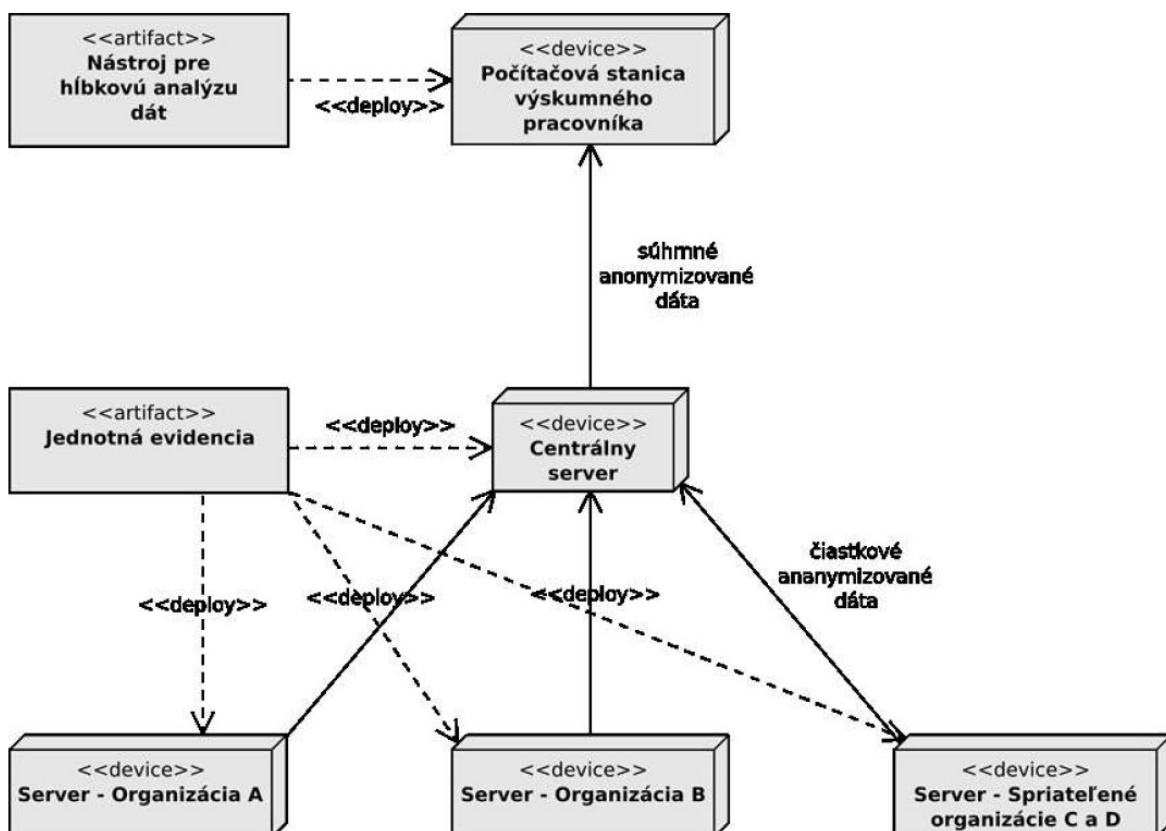
Nasadenie	Výhody	Nevýhody
Jedna centrálna inštancia systému	<ul style="list-style-type: none"> • Centrálna infraštruktúra. • Centrálna (odborná) administrácia. • Centrálna (odborná) bezpečnostná politika. • Jednoduché vyhodnocovanie súhrnných dát. • Jednoduchá údržba.	<ul style="list-style-type: none"> • Systém je prístupný na internete alebo prostredníctvom spoločnej virtuálnej vnútornej siete, čo predstavuje zvýšené bezpečnostné riziko. • Pri prieniku môžu byť odcudzené dáta všetkých organizácií. • Ľudia tretích strán (správcovia/-kyne) majú prístup k dátam systému. • Právne aspekty pripojenia systému k verejnej počítačovej sieti.
Decentralizované lokálne inštancie systému	<ul style="list-style-type: none"> • Systém nie je prístupný mimo vnútornej siete organizácie. • Pri prieniku môžu byť odcudzené iba dáta danej organizácie. • Organizácia môže lepšie kontrolovať, ktorí ľudia budú mať prístup k dátam systému. • Absencia niektorých právnych aspektov pripojenia systému k verejnej počítačovej sieti.²¹⁹	<ul style="list-style-type: none"> • Organizácia musí mať vybudovanú infraštruktúru (vnútorná sieť, server a pod.). • Organizácia je zodpovedná za administráciu. Pravdepodobne menej odborná administrácia. • Organizácia je zodpovedná za bezpečnosť svojho prostredia. Pravdepodobne menej bezpečné prostredie. • Pre vyhodnotenie súhrnných dát je potrebné propagovať čiastkové dáta z lokálnych inštancií do centrálnej inštancie systému. • Problematická údržba. Každú zmenu systému je potrebné nainštalovať do každej organizácie, resp. inštancie systému.

²¹⁹ Podľa ust. §19 ods. 1 zákona č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v platnom znení prevádzkovateľ zodpovedá za bezpečnosť osobných údajov. Je povinný chrániť spracúvané osobné údaje pred ich poškodením, zničením, stratou, zmenou, neoprávneným prístupom a sprístupnením, poskytnutím alebo zverejnením, ako aj pred akýmkoľvek inými neprípustnými spôsobmi spracovania.

V čase písania tohto dokumentu sme nezaujali jasné stanovisko k tomu, ktorý model nasadenia systému je vhodnejší. Centrálne nasadenie poskytuje jednoduchšie riešenie z technického pohľadu aj z pohľadu manažmentu a logistiky. Decentralizované nasadenie minimalizuje negatívne dopady v prípade prieniku útočníka do jednej inštancie systému, ale na druhej strane prenáša veľkú časť úloh a zodpovednosti na jednotlivé organizácie.

Odporúčame navrhnúť systém tak, aby jedna jeho inštancia bola schopná evidovať údaje viacerých rôznych organizácií (decentralizovaný model). Toto riešenie je všeobecnejšie a umožňuje nasadiť systém oboma spôsobmi. V prípade decentralizovaného nasadenia je ešte potrebné implementovať procesy (napr. dátové pumpy) pre propagovanie anonymizovaných dát z lokálnych inštancií do jednej centrálnej inštancie pre účely súhrnného štatistického vyhodnocovania. Takýto decentralizovaný je znázornený na schéme 8. V ďalšom texte uvažujeme tento spôsob nasadenia.

Schéma 8: Nasadenie

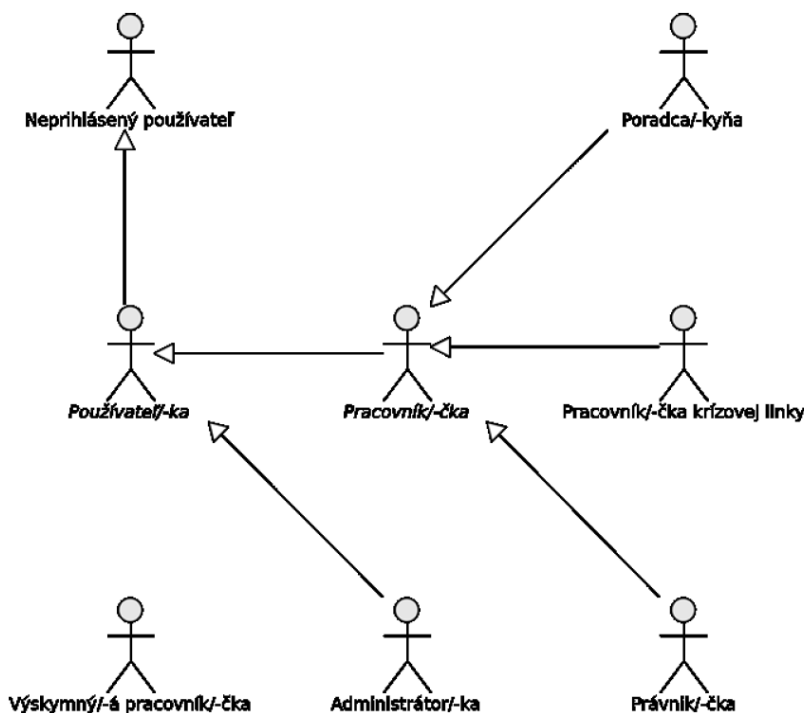
11.4. Používateľské požiadavky

11.4.1. Prípady použitia

Roly

Identifikované roly sú vyobrazené v schéme 9.

Schéma 9: Identifikované roly

Neprihlásený/á používateľ/ka

Návštevník/čka systému, ktorý/á sa neautentifikoval/a. Po úspešnej autentifikácii sa stáva prihláseným/ou používateľom/lkou.

Používateľ/ka

Autentifikovaný/á používateľ/ka. Na základe spôsobu autentifikácie môže ísť o Pracovníka/čku alebo Administrátora/ku. Táto rola je abstraktná.

Pracovník/a

Abstraktná rola pre zjednotenie pracovných pozícií v organizáciách. Jedna inštancia systému môže byť využívaná aj viacerými organizáciami, preto rolu Pracovníka/čky je potrebné chápať vždy v kontexte konkrétnej organizácie.

Poradca/kyňa

Pracuje so ženami a ich deťmi osobne. Poskytuje im základné poradenstvo, identifikuje formy násillia, pripravuje odhady nebezpečenstva, bezpečnostné plány, v niektorých prípadoch aj psychologické poradenstvo a pod.

Pracovník/čka krízovej linky

Pracuje so ženami prostredníctvom krízovej telefonickej linky. Poskytuje služby krízovej intervencie.

Právnik/čka

Poskytuje ženám právne poradenstvo, v niektorých prípadoch aj právne zastupovanie v súdnych konaniach. Rovnako poskytuje právne konzultácie Poradcom/kyniam.

Administrátor/ka

Spravuje systém. Stačí, ak existuje práve jeden preddefinovaný účet určený pre administráciu jednej inštancie systému. Predíde sa tým nutnosti implementovať generickú kontrolu autorizácie na základe rolí.

Výskumný/á pracovník/čka

Prevádza hĺbkovú analýzu dát. Nie je priamo používateľom/kou systému, ale prichádza do styku s jeho exportovanými anonymizovanými dátami.

Roly odvodené od roly Pracovník/čka sú si z pohľadu používania systému podobné. Preto považujeme za akceptovateľné abstrahovať ich rozdiely a v ďalšom texte ich chápať ako jedinú rolu Pracovník/čka. Táto rola týmto prestáva byť abstraktnou. Zjednoduší sa tak vývoj systému ako aj jeho používanie a administrácia.

V konečnom dôsledku teda máme nasledujúce konkrétne roly, ktoré vystupujú priamo v systéme:

- Neprihlásený/á používateľ/ka
- Pracovník/čka
- Administrátor/ka

Prípady použitia

Identifikovali sme nasledujúce prípady použitia pre rolu Neprihlásený/á používateľ/ka.²²⁰

Názov	PP-N-01 Prihlásiť ako Pracovník/čka
Primárna rola	Neprihlásený/á používateľ/ka
Popis	Prihlásením sa Neprihlásený používateľ stáva Pracovníkom/-čkou. Autentifikuje svoju identitu a získava autorizácie roly Pracovník/-čka.
Spúšťač	Používateľ/-ka indikuje, že sa chce autentifikovať ako Pracovník/-čka.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/ka je v role Neprihlásený/á používateľ/ka. • Záznam Pracovníka/čky, ktorý chce Používateľ/ka použiť na prihlásenie, má v systéme aktívny stav (nie je zrušený, blokovaný alebo pod.). • Záznam organizácie, pod ktorú daný záznam Pracovníka/čky patrí, má v systéme aktívny stav (nie je zrušený, blokovaný alebo pod.).
Výstupné podmienky	Používateľ/ka je v role Pracovník/čka.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Používateľ/ka zadá autentifikačné údaje. 2) Systém overí autentifikačné údaje. 3) Systém zmení rolu používateľa/ky na Pracovník/čka.
Alternatívne cesty	Žiadne.

²²⁰ V sekciách Výnimky explicitne neuvádzame odmietnutú autorizáciu, validačné chyby pri vypĺňaní údajov a náležitosti súvisiace s transakčným spracovaním dát (napr. optimistické zamykanie). Tieto výnimočné stavy považujeme za zřejmé.

Výnimky	V1 Nesprávne autentifikačné údaje 1) Používateľ/-ka zadá autentifikačné údaje. 2) Systém zistí, že autentifikačné údaje sú nesprávne. 3) Systém upovedomí používateľa/-ku o zlyhaní autentifikácie a umožní prihlásenie opakovať.
Názov	PP-N-02 Prihlásiť ako Administrátor/-ka
Primárna rola	Neprihlásený/-á používateľ/-ka
Popis	Prihlásením sa Neprihlásený používateľ stáva Administrátorom/-kou. Autentifikuje svoju identitu a získava autorizácie roly Administrátor/-ka.
Spúšťač	Používateľ/-ka indikuje, že sa chce autentifikovať ako Administrátor/-ka.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Neprihlásený/-á používateľ/-ka. Používateľ/-ka pristupuje k systému z preddefinovanej počítačovej stanice (napr. <i>localhost</i>).
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Normálna cesta	1) Používateľ/-ka zadá autentifikačné údaje. 2) Systém overí autentifikačné údaje. 3) Systém zmení rolu používateľa/-ky na Administrátor/-ka.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Nesprávne autentifikačné údaje 1) Používateľ/-ka zadá autentifikačné údaje. 2) Systém zistí, že autentifikačné údaje sú nesprávne. 3) Systém upovedomí používateľa/-ku o zlyhaní autentifikácie a umožní prihlásenie opakovať. V2 Prístup z nepovolenej počítačovej stanice. 1) Používateľ/-ka sa pokúsi pristúpiť k autentifikácii z nepovolenej počítačovej stanice (napr. inej ako <i>localhost</i>). 2) Systém upovedomí používateľa/-ku, že nie je autorizovaný/-á pre danú operáciu.

Názov	PP-N-03 Kontaktovať technickú podporu
Primárna rola	Neprihlásený/-á používateľ/-ka, Pracovník/-čka
Popis	Používateľ/-ka má možnosť vyplniť a odoslať formulár, ktorý bude doručený pracovníkovi/-čke technickej podpory. Tento prípad použitia má opodstatnenie napr. v prípadoch, keď sa Neprihlásený/-á používateľ/-ka nevie / nemôže prihlásiť alebo má iný technický problém.
Spúšťač	Používateľ/-ka indikuje, že chce kontaktovať technickú podporu.
Vstupné podmienky	Žiadne.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka je upovedomený/-á o správe.
Normálna cesta	1) Používateľ/-ka vypíše správu pre pracovníka technickej podpory (Administrátor/-ka). 2) Systém odošle správu Administrátorovi/-ke. 3) Administrátor/-ka môže na základe doručenej správy vykonať príslušné kroky.
Alternatívne cesty	Žiadne.

Výnimky	Žiadne.
---------	---------

Identifikovali sme nasledujúce prípady použitia pre rolu Pracovník/-čka.

Názov	PP-P-01 Krízová intervencia so ženou
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka krízovej telefonickej linky vytvorí v systéme záznam ženy, ktorá kontaktuje organizáciu v kontexte násilného vzťahu, ktorý zažíva.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce vytvoriť záznam ženy na základe krízovej intervencie s ňou.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> V systéme je evidovaný záznam ženy.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Žena zavolá na krízovú telefonickú linku. Pracovník/-čka rozozná, že ide o krízovú intervenciu so ženou. Pracovník/-čka indikuje v systéme, že ide vykonať krízovú intervenciu so ženou. Systém zobrazí príslušný formulár. Na základe formulára vedie Pracovník/-čka so ženou rozhovor a vyplní ho. Pracovník/-čka potvrdí formulár. Systém vytvorí záznam ženy.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	<p>V1 Nejde o krízovú intervenciu so ženou</p> <ol style="list-style-type: none"> Z rozhovoru vyplynie, že nejde o krízovú intervenciu so ženou. Pracovník/-čka zruší formulár. Záznam ženy sa nevytvorí. Pracovník/-čka má možnosť zaznamenať telefonát ako všeobecný úkon podľa PP-P-07.

Názov	PP-P-02 Krízová intervencia s treťou osobou
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka krízovej telefonickej linky vytvorí v systéme záznam ženy, ohľadom ktorej kontaktuje organizáciu tretia osoba.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce vytvoriť záznam ženy na základe krízovej intervencie s treťou osobou.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> V systéme je evidovaný záznam ženy.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Tretia osoba zavolá na krízovú telefonickú linku. Pracovník/-čka rozozná, že ide o krízovú intervenciu s treťou osobou. Pracovník/-čka indikuje v systéme, že ide vykonať krízovú intervenciu s treťou osobou. Systém zobrazí príslušný formulár. Na základe formulára vedie Pracovník/-čka s treťou osobou rozhovor a vyplní ho. Pracovník/-čka potvrdí formulár.

	7) Systém vytvorí záznam ženy.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Nejde o krízovú intervenciu so treťou osobou 1) Z rozhovoru vyplynie, že nejde o krízovú intervenciu s treťou osobou. 2) Pracovník/-čka zruší formulár. 3) Záznam ženy sa nevytvorí. 4) Pracovník/-čka má možnosť zaznamenať telefonát ako všeobecný úkon podľa PP-P-07.

Názov	PP-P-03 Vytvoriť záznam ženy
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka vytvorí záznam ženy. Tento prípad použitia má opodstatnenie v prípadoch, ako je napĺňanie systému historickými dátami z predchádzajúcej evidencie.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce vytvoriť záznam ženy.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> V systéme je evidovaný záznam ženy.
Normálna cesta	1) Systém zobrazí príslušný formulár. 2) Pracovník/-čka vyplní formulár (napr. na základe dát z predchádzajúceho systému evidencie). 3) Systém vytvorí záznam ženy.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-P-04 Vyhľadať záznam ženy
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka vyhľadá záznam ženy na základe jej údajov ako meno, priezvisko, adresa bydliska a pod. Vyhľadanie záznamu je potrebné napr. keď sa Pracovník/-čka pripravuje na stretnutie so ženou, žena volá a pod.
Spúšťač	Pracovník/-čka zadá kritéria pre vyhľadanie záznamu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí záznam/-y, ktorý/-é vyhovujú zadaným kritériám.
Normálna cesta	1) Pracovník/-čka zadá do systému kritéria pre vyhľadanie záznamu ženy. 2) Systém zobrazí prehľad záznamov, ktoré vyhovujú zadaným kritériám. 3) Pracovník/-čka si môže vybrať konkrétny záznam a pokračovať podľa PP-P-05 alebo PP-P-06.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými. 1) Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými záznamami. 2) Pracovník/-čka môže upraviť kritériá.

	<p>V2 Žiadny záznam nevyhovuje kritériám.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Žiadny záznam nevyhovuje zadaným kritériám. 2) Systém upovedomí Pracovníka/-čku. 3) Pracovník/-čka môže upraviť kritériá.
--	--

Názov	PP-P-05 Upraviť záznam ženy
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka upraví záznam ženy. Úprava je potrebná pre umožnenie priebežného aktualizovania údajov o žene. Úpravu je možné použiť pre zaznačenie ukončenia práce so ženou. Takáto akcia je preferovaná pred úplným odstránením záznamu ženy prostredníctvom PP-P-06.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce upraviť záznam ženy.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka. • Pracovník/-čka vyhľadal/-a záznam prostredníctvom PP-P-04.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Záznam ženy je upravený.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pracovník/-čka vyberie záznam, ktorý chce upraviť. 2) Systém zobrazí záznam ženy. 3) Pracovník/-čka upraví potrebné informácie a potvrdí zmeny. 4) Systém zmeny uloží.
Alternatívne cesty	Žiadne
Výnimky	Žiadne.

Prípád použitia PP-P-05 je možné ďalej zjemniť podľa typu evidovaných údajov. Zahrnuté prípady použitia sú:

- **PP-P-05.1 Evidovať všeobecné údaje o žene** - Meno, adresa, vzdelanie a pod.
- **PP-P-05.2 Evidovať deti** - Deti ženy, ich meno, vek, postoje k násilnému vzťahu a pod.
- **PP-P-05.3 Evidovať kontakty** - Telefónne čísla, e-mailové adresy a pod.
- **PP-P-05.4 Evidovať zákazky** - Čo žena očakáva od organizácie, na čom sa spolu dohodli.
- **PP-P-05.5 Evidovať násilné vzťahy** - Informácie o násilných vzťahoch.
- **PP-P-05.6 Evidovať odhady nebezpečenstva** - Vykonané odhady nebezpečenstva.
- **PP-P-05.7 Evidovať identifikácie násilia** - Vykonané identifikácie násilia.
- **PP-P-05.8 Evidovať zranenia** - Zranenie ženy vzniknuté v dôsledku násilného vzťahu.
- **PP-P-05.9 Evidovať úkony** - Úkony súvisiace so ženou vykonané pracovníkmi/-čkami organizácie.

Názov	PP-P-06 Odstrániť záznam ženy
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka odstráni záznam ženy.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce odstrániť záznam ženy.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.

	<ul style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka vyhledala záznam prostřednictvím PP-P-04.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Záznam ženy je odstránený zo systému. Súvisiace evidované údaje (deti, kontakty, zákazky...) sú odstránené zo systému.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka vyberie záznam, ktorý chce odstrániť. Systém vyzve Pracovníka/-čku na potvrdenie akcie. Pracovník/-čka potvrdí odstránenie záznamu. Systém odstráni záznam.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Zrušenie odstránenia <ol style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka nepotvrdí akciu. Systém záznam neodstráni.

Názov	PP-P-07 Vytvoriť záznam všeobecného úkonu
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka vytvorí záznam všeobecného úkonu. Všeobecný úkon sa neviaže ku konkrétnej žene. Úkony vykonané vo vzťahu ku konkrétnej žene sú vedené v rámci jej záznamu.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce vytvoriť záznam všeobecného úkonu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém eviduje úkon.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Systém zobrazí príslušný formulár. Pracovník/-čka vyplní formulár. Systém vytvorí záznam úkonu.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-P-08 Vyhľadať záznam všeobecného úkonu
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka vyhledá záznam úkonu na základe jeho údajov ako dátum vykonania, forma úkonu, druh úkonu a pod.
Spúšťač	Pracovník/-čka zadá kritéria pre vyhľadanie záznamu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí záznam/-y, ktorý/-é vyhovujú zadaným kritériám.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka zadá do systému kritéria pre vyhľadávanie záznamu úkonu. Systém zobrazí prehľad záznamov, ktoré vyhovujú zadaným kritériám. Pracovník/-čka si môže vybrať konkrétny záznam a pokračovať podľa PP-P-09 alebo PP-P-10.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými.

	<ol style="list-style-type: none"> 1) Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými záznamami. 2) Pracovník/-čka môže upraviť kritériá. <p>V2 Žiadny záznam nevyhovuje kritériám.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Žiadny záznam nevyhovuje zadaným kritériám. 2) Systém upovedomí Pracovníka/-čku. 3) Pracovník/-čka môže upraviť kritériá.
--	--

Názov	PP-P-09 Upraviť záznam všeobecného úkonu
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka upraví záznam všeobecného úkonu.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce upraviť záznam všeobecného úkonu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka. • Pracovník/-čka vyhľadal/-a záznam prostredníctvom PP-P-08.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Záznam všeobecného úkonu je upravený.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pracovník/-čka vyberie záznam, ktorý chce upraviť. 2) Systém zobrazí záznam všeobecného úkonu. 3) Pracovník/-čka upraví potrebné informácie a potvrdí zmeny. 4) Systém zmeny uloží.
Alternatívne cesty	Žiadne
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-P-10 Odstrániť záznam všeobecného úkonu
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka odstráni záznam všeobecného úkonu.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce odstrániť záznam všeobecného úkonu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka. • Pracovník/-čka vyhľadala záznam prostredníctvom PP-P-08.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Záznam všeobecného úkonu je odstránený zo systému.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pracovník/-čka vyberie záznam, ktorý chce odstrániť. 2) Systém vyzve Pracovníka/-čku na potvrdenie akcie. 3) Pracovník/-čka potvrdí odstránenie záznamu. 4) Systém odstráni záznam.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	<p>V1 Zrušenie odstránenia</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Pracovník/-čka nepotvrdí akciu. 2) Systém záznam neodstráni.

Názov	PP-P-11 Zobrazit' štatistický prehľad
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka zobrazí štatistický prehľad za dané sledované obdobie.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce zobrazit' štatistický prehľad.

Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí štatistický prehľad.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Systém vyzve Pracovníka/-čku na zadanie sledovaného obdobia. Pracovník/-čka vyberie sledované obdobie. Systém vyhodnotí existujúce údaje vzhľadom na sledované obdobie. Systém zobrazí štatistický prehľad.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-P-12 Zmeniť autentifikačné údaje
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Pracovník/-čka zmení svoje autentifikačné údaje z dôvodu predchádzaniu ich zneužitiu v prípade odcudzenia.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že chce zmeniť svoje autentifikačné údaje.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Autentifikačné údaje Pracovníka/-čky sú zmenené.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Systém vyzve Pracovníka/-čku na opakovanú autentifikáciu pomocou aktuálnych údajov a zadanie nových údajov. Pracovník/-čka vyplní údaje. Systém overí identitu na základe aktuálnych údajov. Systém zmení autentifikačné údaje.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	<p>V1</p> <ol style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka zadá nesprávne aktuálne autentifikačné údaje. Systém zistí, že autentifikačné údaje sú nesprávne. Systém upovedomí používateľa/-ku o zlyhaní autentifikácie a umožní proces opakovať.

Názov	PP-P-13 Odhlásiť
Primárna rola	Pracovník/-čka
Popis	Odhlásením sa Pracovník/-čka stáva Neprihláseným/-ou používateľom/-kou.
Spúšťač	Pracovník/-čka indikuje, že sa chce odhlásiť.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Pracovník/-čka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Neprihlásený/-á používateľ/-ka.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Pracovník/-čka indikuje, že sa chce odhlásiť. Systém Pracovníka/-čku odhlási.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Identifikovali sme nasledujúce prípady použitia pre rolu Administrátor/-ka.

Názov	PP-A-01 Vytvoriť záznam organizácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka vytvorí v inštancii systému záznam organizácie.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce vytvoriť záznam organizácie.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém eviduje organizáciu. Používatelia/-lky vytvorené neskôr prostredníctvom PP-A-03.2 sa môžu prihlásiť do systému prostredníctvom PP-N-01.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Systém zobrazí príslušný formulár. 2) Administrátor/-ka vyplní údaje o organizácii. 3) Systém vytvorí záznam organizácie.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-02 Vyhľadať záznam organizácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka vyhľadá záznam organizácie na základe jej údajov ako napr. názov.
Spúšťač	Administrátor/-ka zadá kritéria pre vyhľadanie záznamu.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí záznam/-y, ktorý/-é vyhovujú zadaným kritériám.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Pracovník/-čka zadá do systému kritéria pre vyhľadávanie záznamu organizácie. 2) Systém zobrazí prehľad záznamov, ktoré vyhovujú zadaným kritériám. 3) Pracovník/-čka si môže vybrať konkrétny záznam a pokračovať podľa PP-A-03 alebo PP-A-04.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	<p>V1 Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Hľadaný záznam nie je medzi nájdenými záznamami. 2) Administrátor/-ka môže upraviť kritériá. <p>V2 Žiadny záznam nevyhovuje kritériám.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Žiadny záznam nevyhovuje zadaným kritériám. 2) Systém upovedomí Administrátora/-ku. 3) Administrátor/-ka môže upraviť kritériá.

Názov	PP-A-03 Upraviť záznam organizácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka upraví záznam organizácie. Úpravu je možné použiť pre zaznačenie ukončenia platnosti záznamu organizácie. Takáto akcia je preferovaná pred úplným odstránením záznamu organizácie prostredníctvom PP-A-04.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce upraviť záznam organizácie.

Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka je v role Pracovník/-čka. Administrátor/-ka vyhľadal/-a záznam prostredníctvom PP-A-02.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Záznam organizácie je upravený.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka vyberie záznam, ktorý chce upraviť. Systém zobrazí záznam organizácie. Administrátor/-ka upraví potrebné informácie a potvrdí zmeny. Systém zmeny uloží.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Prípád použitia PP-A-03 je možné ďalej zmeniť podľa typu evidovaných údajov. Zahrnuté prípady použitia sú:

- PP-A-03.1 Evidovať všeobecné údaje o organizácii** - Názov, časť autentifikačných údajov, stav záznamu organizácie (aktívna, zrušená...) a pod.
- PP-A-03.2 Evidovať Pracovníkov/-čky** - Pracovníci/-čky danej organizácie, ich meno, časť autentifikačných údajov, stav záznamu (aktívny, zrušený...) a pod.

Názov	PP-A-04 Odstrániť záznam organizácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka odstráni záznam organizácie.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce odstrániť záznam organizácie.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka. Administrátor/-ka vyhľadal/-a záznam prostredníctvom PP-A-02.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Záznam organizácie je odstránený zo systému. Záznamy príslušných Pracovníkov/-čok sú odstránené zo systému. Záznamy príslušných žien a ich súvisiace evidované údaje (deti, kontakty, zákazky...) sú odstránené zo systému.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka vyberie záznam, ktorý chce odstrániť. Systém vyzve Administrátora/-ku na potvrdenie akcie. Administrátor/-ka potvrdí odstránenie záznamu. Systém odstráni záznam.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	V1 Zrušenie odstránenia <ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka nepotvrdí akciu. Systém záznam neodstráni.

Názov	PP-A-05 Exportovať dáta pre účely archivácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka exportuje kompletne dáta systému pre účely archivácie.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce exportovať dáta.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.

Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Kompletné dáta systému sú uložené v súbore. • Export je vo formáte, ktorý umožňuje opätovaný import prostredníctvom PP-A-08.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Systém vygeneruje súbor s dátami. 2) Administrátor/-ka vyberie umiestnenie a názov pre uloženie súboru. Preddefinovaný názov súboru obsahuje časovú známku exportu. 3) Súbor sa uloží.
Alternatívne cesty	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prípád použitia je možné vykonať aj prostredníctvom aplikačného programovacieho rozhrania, čo jeho umožní automatizovanie.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-06 Exportovať dáta pre účely propagácie
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka exportuje čiastočné anonymizované dáta systému pre účely propagácie do centrálnej inštancie systému.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce exportovať dáta.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Anonymizované dáta systému sú uložené v súbore. • Export je vo formáte, ktorý umožňuje opätovaný import prostredníctvom PP-A-09.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Systém vygeneruje súbor s dátami. 2) Administrátor/-ka vyberie umiestnenie a názov pre uloženie súboru. Preddefinovaný názov súboru obsahuje časovú známku exportu. 3) Súbor sa uloží.
Alternatívne cesty	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prípád použitia je možné vykonať aj prostredníctvom aplikačného programovacieho rozhrania, čo jeho umožní automatizovanie.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-07 Exportovať dáta pre účely hĺbkovej analýzy
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka exportuje čiastkové anonymizované dáta systému pre účely hĺbkovej analýzy.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce exportovať dáta.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> • Anonymizované dáta systému sú uložené v súbore. • Export je vo formáte, ktorý umožňuje jeho ďalšie spracovanie prostredníctvom voľne dostupných nástrojov (napr. archív súborov vo formáte CSV).
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> 1) Systém vygeneruje súbor s dátami. 2) Administrátor/-ka vyberie umiestnenie a názov pre uloženie súboru.

	<p>Preddefinovaný názov súboru obsahuje časovú známku exportu.</p> <p>3) Súbor sa uloží.</p>
Alternatívne cesty	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> Prípád použitia je možné vykonať aj prostredníctvom aplikačného programovacieho rozhrania, čo jeho umožní automatizovanie.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-08 Importovať archívne dáta
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka importuje do systému kompletne dáta, ktoré boli exportované prostredníctvom PP-A-05.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce importovať dáta.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka. Administrátor/-ka má k dispozícii súbor, ktorý je výstupom PP-A-05.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Dáta systému sú totožné k času, keď bol súbor s dátami vytvorený.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka vyberie súbor s dátami. Systém sa opýta, či má nahradiť aj používateľské účty. Systém nahradí aktuálne dáta za pôvodné.
Alternatívne cesty	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> Prípád použitia je možné vykonať aj prostredníctvom aplikačného programovacieho rozhrania, čo jeho umožní automatizovanie.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-09 Importovať propagačné dáta
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Administrátor/-ka importuje do systému čiastkové anonymizované dáta, ktoré boli exportované prostredníctvom PP-A-06.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce importovať dáta.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka. Administrátor/-ka má k dispozícii súbor, ktorý je výstupom PP-A-06.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> K dátam systému sú pridané dáta zo súboru. Ak dôjde ku konfliktu medzi entitou v systéme a súbore, prednosť majú dáta v súbore.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka vyberie súbor s dátami. Systém importuje dáta.
Alternatívne cesty	<p>A1</p> <ul style="list-style-type: none"> Prípád použitia je možné vykonať aj prostredníctvom aplikačného programovacieho rozhrania, čo jeho umožní automatizovanie.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-10 Auditovať činnosť v systéme
Primárna rola	Administrátor/-ka

Popis	Administrátor/-ka sleduje činnosť Používateľov/-liek v systéme.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že chce auditovať činnosť.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí záznamy o činnosti Používateľov/-liek v systéme.
Normálna cesta	<ul style="list-style-type: none"> Systém zobrazí záznamy o činnosti Používateľov/-liek v systéme. Ak je to potrebné, Administrátor/-ka zadá do systému kritéria pre filtrovanie záznamov. Inak prípad použitia končí. Systém zobrazí záznamy, ktoré vyhovujú zadaným kritériám. Pokračovať v bode 2.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

Názov	PP-A-11 Odhlásiť
Primárna rola	Administrátor/-ka
Popis	Odhlásením sa Administrátor/-ka stáva Neprihláseným/-ou používateľom/-kou.
Spúšťač	Administrátor/-ka indikuje, že sa chce odhlásiť.
Vstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Administrátor/-ka.
Výstupné podmienky	<ul style="list-style-type: none"> Používateľ/-ka je v role Neprihlásený/-á používateľ/-ka.
Normálna cesta	<ol style="list-style-type: none"> Administrátor/-ka indikuje, že sa chce odhlásiť. Systém Pracovníka/-čku odhlási.
Alternatívne cesty	Žiadne.
Výnimky	Žiadne.

11.4.2. Nefunkčné požiadavky

Identifikovali sme nasledujúce požiadavky na použiteľnosť systému.

NP-P-1

Systém je dostatočne jednoduchý na to, aby sa ho naučili používať netechnický/-é používatelia/-lky. Výnimkou je administratívne rozhranie, ktoré môže byť pokročilé, nakoľko je používané jedným/-ou zaškoleným/-ou používateľom/-lkou.

NP-P-2

Systém obsahuje integrovanú dokumentáciu pre objasnenie funkcionality.

NP-P-3

Systém je určený pre slovenské organizácie, preto je používateľské rozhranie zobrazené v slovenskom jazyku. Iné jazykové mutácie nie sú potrebné.

Identifikovali sme nasledujúce požiadavky na výkon systému.

NP-V-1

Systém eviduje rádovo desiatky organizácií a stovky používateľov/-liek (desiatky organizácií x desiatky používateľov/-liek).

NP-V-2

System eviduje rádovo desaťtisíce záznamov žien a milióny úkonov (desiatky organizácií x tisícky žien x stovky úkonov).

NP-V-3

System vybaví každú požiadavku do 2 sekúnd (bez technológie load-balancingu, bez času na prenos dát po počítačovej sieti).

NP-V-4

Dáta je možné vyhodnocovať komplexnými štatistikami s netriviálnymi pravidlami vyhodnocovania.

Identifikovali sme nasledujúce požiadavky na udržateľnosť systému.

NP-U-1

System je ľahko opraviteľný a rozširiteľný. Použité sú všeobecne známe technológie a architektonické vzory.

Identifikovali sme nasledujúce požiadavky na bezpečnosť systému a jeho prostredia.

NP-B-1

System je odolný voči útokom z verejnej počítačovej siete, vnútornej počítačovej siete aj lokálnej počítačovej stanice.

NP-B-2

System minimalizuje dopady úspešného prieniku útočníka do systému.

Identifikovali sme nasledujúce právne súvislosti systému.

NP-L-1

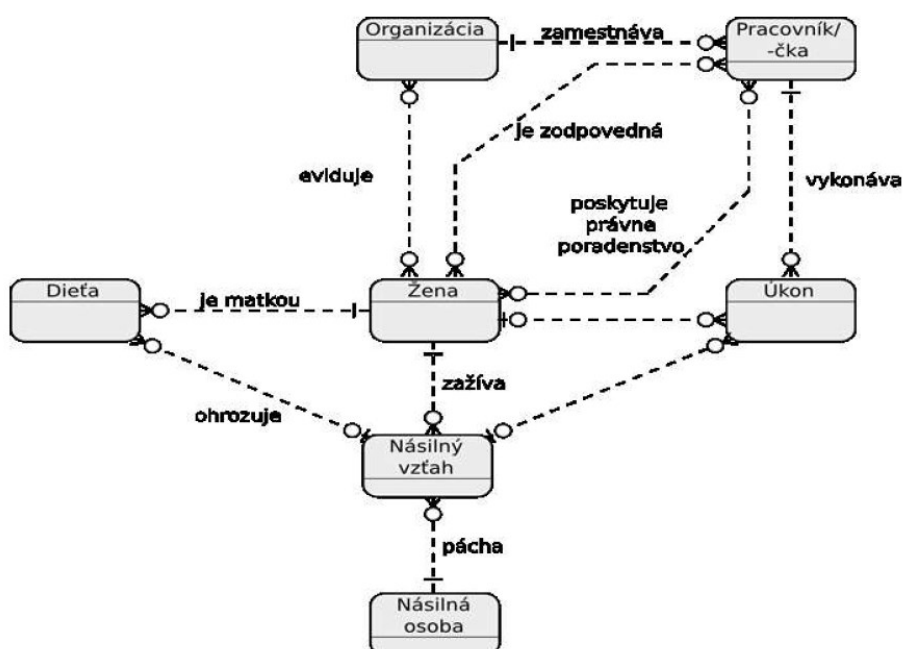
System nevedie osobné údaje osôb, od ktorých by bolo problematické získať písomný súhlas na spracovanie osobných údajov. Vid' závislosť Z-1.

11.5. Dáta

11.5.1. Logický dátový model

Hlavné entity a ich vzťahy sú znázornené na entitno-relačnej schéme 10.

Schéma 10: Hlavné entity

Organizácia

Organizácia, ktorá používa danú inštanciu systému. Takýchto organizácií môže byť viac.

Pracovník/-čka

Pracovník/-čka (používateľ/-ka) organizácie. V organizácii môže byť v role Poradcu/-kyne, Pracovníka/-čky krízovej linky alebo Právnik/-čky, prípadne vo viacerých týchto rolách súčasne.

Vzťah medzi organizáciou a pracovníkom/-čkou má násobnosť 1-N, keďže entitu chápeme najmä v zmysle pracovno - právneho vzťahu a v zmysle používateľa/-ky systému, nie v zmysle fyzickej osoby. Ak fyzická osoba pracuje pre viacero organizácií, prislúcha jej viacero entít typu Pracovník/-čka.

Žena

Žena zažívajúca násilie v partnerskom vzťahu. Žena môže byť evidovaná viacerými organizáciami. Evidovaná žena nemusí byť nutne klientkou organizácie. Môže ísť napr. o ženu, na ktorú organizáciu upovedomila tretia osoba.

Žena má zvyčajne priradeného/-ú jedného/-nu pracovníka/-čku v rámci jednej organizácie, ktorý/-á je za ňu zodpovedný/-á. V prípade, že organizácia poskytuje žene aj právne poradenstvo, má priradeného/-ú príslušného/-u pracovníka/-čku.

Násilná osoba

Osoba páchajúca násilie v partnerskom vzťahu.

Násilný vzťah

Väzba medzi ženou a násilnou osobou. V praxi sa stáva, že jedna žena sa môže počas svojho života ocitnúť vo viacerých násilných vzťahoch. Analogicky jedna násilná osoba môže páchať násilie vo viacerých vzťahoch.

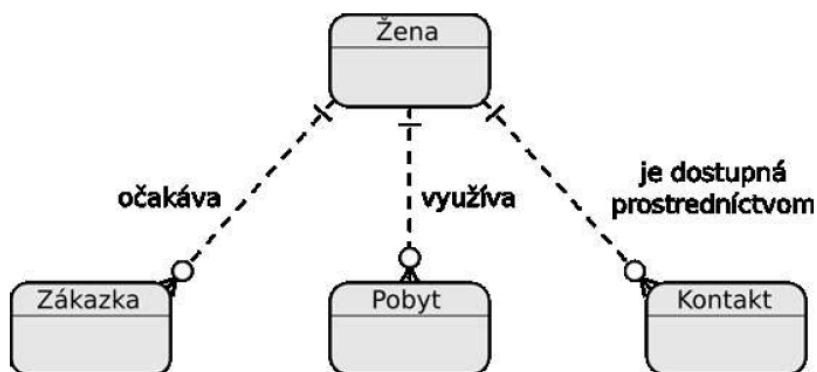
Dieťa

Dieťa ženy. Môže byť ohrozené násilným vzťahom.

Úkon

Úkon vykonaný pracovníkom/-čkou organizácie. Úkon sa môže vzťahovať na konkrétnu ženu, alebo môže ísť o všeobecný úkon bez nadväznosti na ženu. Ak sa úkon vzťahuje na konkrétnu ženu, môže mať ďalej nadväznosť na konkrétny násilný vzťah. V schéme 11 sú znázornené ďalšie entity a vzťahy, ktoré sa viažu na entitu Žena.

Schéma 11: Vedľajšie entity súvisiace s entitou Žena

Zákazka

Očakávanie ženy od organizácie. Očakávania môžu v čase pribúdať, byť naplnené alebo stratiť význam.

Pobyť

Pobyť ženy (a jej detí) v bezpečnom ženskom dome.

Kontakt

Kontaktné informácie, napr. telefónne čísla alebo e-maily.

V schéme 12 sú znázornené ďalšie entity a vzťahy, ktoré sa viažu na entitu Násilný vzťah.

Schéma 12: Vedľajšie entity súvisiace s entitou Násilný vzťah

Identifikácia násilia

V priebehu času je možné vykonať viacero identifikácií násilia.

Odhad nebezpečenstva

V priebehu času je možné vykonať viacero odhadov nebezpečenstva.

Zranenie

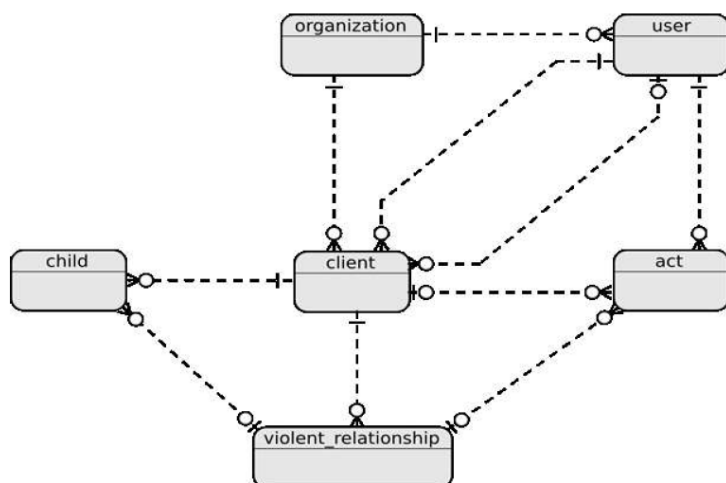
Zranenie ženy vzniknuté v dôsledku násilného vzťahu.

11.5.2. Fyzický dátový model

Hlavné entity a ich vzťahy zo schémy 10 boli transformované do fyzického modelu a sú znázornené v entitno-relačnej schéme 13.

Schéma 13: Hlavné entity

Oproti logickému modelu došlo k nasledujúcim zmenám.

Vzťah medzi organizáciou a ženou

Vzťah medzi organizáciou a ženou má násobnosť 1-N. Ak je žena vedená vo viacerých organizáciách, prislúcha jej viacero nezávislých záznamov. Vzťah M-N nie je možné dosiahnuť, pretože by to vyžadovalo párovať záznamy klientok rôznych organizácií. To je ťažko dosiahnuteľné, pretože:

- Nie každá žena sa predstaví plným menom, resp. je jednoznačne identifikovateľná iba na základe vyplnených údajov.
- Organizácie nemusia zdieľať jednu inštanciu systému, a teda duplicitné záznamy nie je možné párovať v rámci jednej databázy.

Táto zmena má dopad na hĺbkovú analýzu dát nad dátami viacerých organizácií. Jednej žene môže prislúchať viacero záznamov. Pokiaľ má analytik/-čka nástroje na rozoznávanie takýchto duplicit na základe ich atribútov a súvisiacich entít, má možnosť vysporiadať sa s takýmito duplicitami sám/-a.²²¹ V opačnom prípade môže pozorovať zvýšený počet žien a súvisiacich entít oproti skutočnosti.

Vzťahy klientky k pracovníkom/-čkam

V nadväznosti na predchádzajúcu zmenu sa zmenila aj násobnosť medzi ženou a zodpovedným/-ou pracovníkom/-čkou a medzi ženou a právnym/-ou poradcom/-kyňou.

Odstránenie násilnej osoby

Entita násilnej osoby bola úplne odstránená a ostal iba násilný vzťah. Dôvody sú nasledovné:

- Osobné údaje o násilnej osobe nie je možné viesť (viď NP-L-1). Násilná osoba preto nie je jednoznačne identifikovateľná.

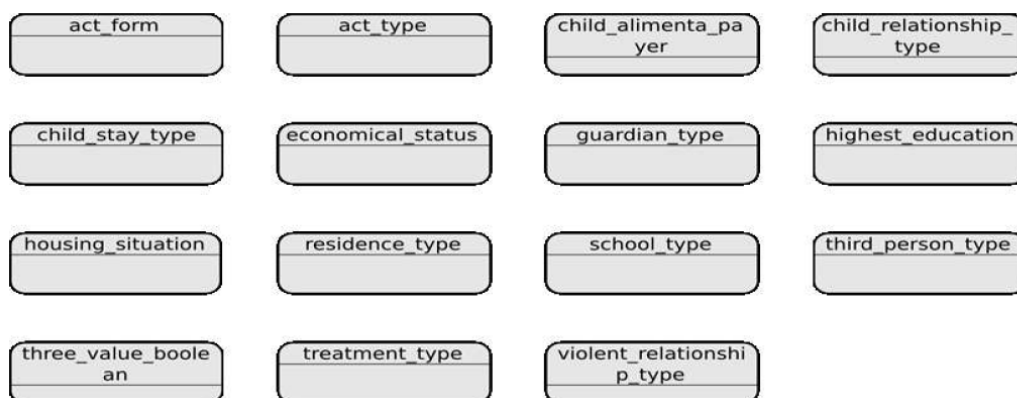
²²¹ Anonymizované dáta však pravdepodobne nie sú postačujúce na takýto proces párovania entít. V takom prípade by bolo potrebné pracovať s originálnymi dátami.

- Osobné údaje o násilnej osobe ako jej meno a pod. nie sú pre prácu organizácií dôležité. Podstatné sú atribúty násilného vzťahu.

Táto zmena má dopad na hĺbkovú analýzu dát. Nie je možné zistiť ukazovatele ako napr. počet násilných osôb. Je však možné pracovať s počtom násilných vzťahov. Tu je však potrebné poznamenať, že násilné vzťahy môžu podliehať duplicitne na základe už spomínaného vzťahu medzi organizáciou a ženou.

Entity a vzťahy z logických modelov znázornených v schémach 11 a 12 ostali po transformácii na fyzický model nezmenené. K entitám pribudli číselníky, ktoré sú znázornené v schéme 14.

Schéma 14: Číselník

V ďalšom texte bližšie špecifikujeme jednotlivé entity a ich atribúty.²²²

Názov	act																							
Popis	Úkon vykonaný Pracovníkom/-čkou. Úkon môže byť naviazaný na konkrétnu klientku alebo môže ísť o všeobecný úkon. Ak je úkon naviazaný na klientku, môže sa zároveň vzťahovať na konkrétny násilný vzťah.																							
Atribúty	<table border="1"> <tr> <td>id</td> <td>Identifikátor.</td> </tr> <tr> <td>organization_id</td> <td>Organizácia.</td> </tr> <tr> <td>client_id</td> <td>Žena, ak sa úkon k nejakej viaže. Inak NULL.</td> </tr> <tr> <td>user_id</td> <td>Pracovník/-čka.</td> </tr> <tr> <td>type_id</td> <td>Druh úkonu.</td> </tr> <tr> <td>form_id</td> <td>Forma úkonu.</td> </tr> <tr> <td>violent_relationship_id</td> <td>Násilný vzťah, ak sa úkon k nejakému viaže. Inak NULL.</td> </tr> <tr> <td>date_</td> <td>Dátum vykonania úkonu</td> </tr> <tr> <td>duration</td> <td>Trvanie úkonu v minútach.</td> </tr> <tr> <td>notes</td> <td>Poznámky pracovníka/-čky</td> </tr> <tr> <td>created_at</td> <td>Časová známka vytvorenia</td> </tr> </table>		id	Identifikátor.	organization_id	Organizácia.	client_id	Žena, ak sa úkon k nejakej viaže. Inak NULL.	user_id	Pracovník/-čka.	type_id	Druh úkonu.	form_id	Forma úkonu.	violent_relationship_id	Násilný vzťah, ak sa úkon k nejakému viaže. Inak NULL.	date_	Dátum vykonania úkonu	duration	Trvanie úkonu v minútach.	notes	Poznámky pracovníka/-čky	created_at	Časová známka vytvorenia
id	Identifikátor.																							
organization_id	Organizácia.																							
client_id	Žena, ak sa úkon k nejakej viaže. Inak NULL.																							
user_id	Pracovník/-čka.																							
type_id	Druh úkonu.																							
form_id	Forma úkonu.																							
violent_relationship_id	Násilný vzťah, ak sa úkon k nejakému viaže. Inak NULL.																							
date_	Dátum vykonania úkonu																							
duration	Trvanie úkonu v minútach.																							
notes	Poznámky pracovníka/-čky																							
created_at	Časová známka vytvorenia																							

²²² Kompletnú schému s technickými detailmi je možné nájsť na dátovom nosiči.

	záznamu.
updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.
Atribúty úkonu, ak išlo o kontakt s treťou osobou.	
third_person_firstname	Krstné meno.
third_person_surname	Priezvisko.
third_person_organization	Organizácia.
third_person_type_id	Typ tretej osoby.
third_person_location	Adresa.
third_person_contact	Spätný kontakt.
third_person_consultation_subject	Obsah konzultácie.
third_person_given_information	Poskytnuté informácie a kontakty.
third_person_plan	Dohodnutý plán.
third_person_tasks	Úlohy.
third_person_record	Záznam.
Atribúty úkonu, ak išlo o kontakt so ženou.	
first_person_counselling_goal	Poradenský cieľ.
first_person_woman_needs	Potreby klientky.
first_person_discussion_goals	Ciele rozhovoru.
first_person_discussion_subject	Hlavné témy rozhovoru.
first_person_woman_concerns	Obavy klientky.
first_person_risk_factors	Rizikové faktory.
first_person_given_information	Poskytnuté informácie a kontakty.
first_person_third_parties	Kontakt s tretími osobami / inštitúciami.
first_person_counsellor_notes	Poznámky poradenskej pracovníčky.
first_person_plan	Plán.
first_person_tasks	Úlohy.
first_person_record	Záznam.

Názov	act_form	
Popis	Číselník foriem úkonu. Forma úkonu vyjadruje jeho fyzickú podstatu (telefonický kontakt, komunikácia poštou a pod.).	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Záznamy	id	name
	jk	Jednanie za klientku
	kp	Komunikácia poštou

mp	Mailové poradenstvo
ok	Osobný kontakt
p	Písomnosť
sd	Štúdium dokumentácie ku klientke
sk	Sprevádzanie klientky
tp	Telefonické poradenstvo
trp	Terénna práca
z	Záznam

Názov	act_type	
Popis	Číselník druhov úkonu. Druh úkonu vyjadruje jeho obsahu.	
Atribúty	id	name
	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Záznamy	az	Advokátske zastupovanie
	ep	Ekonomické poradenstvo
	ft	Filiálna terapia
	i	Iný
	k	Komunita
	ki	Krízová intervencia
	kki	Konzultácia o klientke s inštitúciami
	kkto	Konzultácia o klientke s tretími osobami
	md	Mama – dieťa
	pk	Právna konzultácia
	pp	Pedagogické poradenstvo
	prp	Právne poradenstvo
	ps	Podporná skupina
	psp	Psychologické poradenstvo
	pt	Pracovná terapia
	sp	Sociálne poradenstvo
	va	Voľnočasové aktivity

Názov	audit_record	
Popis	Záznam akcie vykonanej v systéme. Na základe týchto záznamov je možné sledovať aktivitu konkrétnych používateľov/-iek v systéme. Štruktúra entity predpokladá aplikáciu postavenú na vzore MVC.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia, ak je používateľ/-ka autentifikovaný/-

	á. Inak NULL.
user_id	Používateľ/-ka, ak je autentifikovaný/-á. Inak NULL.
controller	Kontroler.
action	Akcia.
method	Metóda (POST, GET...).
model_id	Model, ak sa akcia k nejakému viaže.
data	Kompletné dáta požiadavky.
ip	IP adresa klientskej počítačovej stanice.
created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.

Názov	child	
Popis	Dieťa ženy.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	violent_relationship_id	Násilný vzťah, ak je dieťa nejakým ohrozované. Inak NULL.
	child_relationship_type_id	Vzťah dieťaťa k násilnej osobe.
	firstname	Krstné meno.
	surname	Priezvisko.
	birth_date	Dátum narodenia.
	child_residence_type_id	Miesto bývania dieťaťa.
	other_residence_address	Konkrétne miesto bývania, ak child_residence_type_id je „Iné“.
	schools_description	Popis vzdelania dieťaťa.
	current_school	Aktuálna škola.
	school_type_id	Typ aktuálnej školy.
	school_grade	Ročník v aktuálnej škole.
	child_maintenance_payer_id	Z ktorej strany je platené výživné.
	child_maintenance	Výška výživného.
	health_condition	Zdravotný stav.
	in_psychologist_care	TRUE ak dieťa navštevuje psychológa/-ičku. Inak FALSE.
	psychologist_care_description	Popis k psychológovi/-ičke.
	psychologist_care_reports	TRUE ak dieťa má psychologické správy. Inak FALSE.
	in_psychiatrist_care	TRUE ak dieťa navštevuje psychiatra/-ičku. Inak FALSE.
	psychiatrist_care_description	Popis k psychiatrovi/-ičke.

psychiatrist_care_reports	TRUE ak dieťa má psychiatrické správy. Inak FALSE.
expert_reports	TRUE ak má dieťa znalecké posudky.
expert_description	Popis znaleckým posudkov.
violence	TRUE ak dieťa zažilo násilie dôsledkom násilného vzťahu. Inak FALSE.
violence_description	Popis násilia.
injuries	TRUE ak dieťa malo zranenia v dôsledkom násilného vzťahu. Inak FALSE.
injuries_description	Popis zranení.
hospitalization	TRUE ak dieťa bolo hospitalizované dôsledkom násilného vzťahu. Inak FALSE.
hospitalization_description	Popis hospitalizácií.
mother_violence_witness	TRUE ak dieťa bolo svedkom napadnutia matky.
mother_violence_witness_description	Čoho bolo dieťa svedkom.
behavior_during_attack	Správanie počas akútneho útoku.
mother_relationship	Vzťah k matke.
violent_person_relationship	Vzťah k násilnej osobe.
violent_person_contact	Kontakt s násilnou osobou.
fear_of_violent_person	TRUE ak dieťa má strach z násilnej osoby.
child_custody_type_id	Komu je dieťa zverené.
other_child_custody_type	Konkrétna osoba, ktorej je dieťa zverené, ak child_custody_type_id je „Iné”.
child_custody_description	Popis úpravy styku.
mother_expectations	Zákazka klientky ohľadom dieťaťa.
created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	child_maintenance_payer	
Popis	Číselník platcov výživného.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Záznamy	id	name
	i	Iné
	m	Matka

n	Nikto
o	Otec

Názov	child_relationship_type	
Popis	Číselník vzťahov medzi dieťaťom a násilným vzťahom (násilnou osobou).	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	a	Adoptívny/-a syn / dcéra
	d	Syn / Dcéra
	i	Iný
	n	Nevlastný/-á syn / dcéra

Názov	child_residence_type	
Popis	Číselník miesta bývania dieťaťa.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	i	Iné
	m	S matkou
	o	S otcom
	s	Spolu
	st	Striedavo

Názov	client	
Popis	Žena, resp. klientka organizácie.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	counsellor_user_id	Poradenský/-á pracovník/-čka.
	lawyer_user_id	Právnik/-čka.
	legal_representation	TRUE ak Právnik/-čka poskytuje aj právne zastupovanie. Inak FALSE.
	contact_source	Ako získala kontakt na organizáciu.
	client_from	Od kedy je klientkou organizácie, prípadne NULL. Evidovaná žena nemusí byť nutne jej klientkou. Môže byť evidovaná napr. na základe oznámenia tretej osoby.
	client_to	Do kedy bola klientkou organizácie. Ak je stále

	klientkou organizácie alebo sa ňou ani nestala, atribút má hodnotu NULL.
firstname	Krstné meno.
surname	Priezvisko
birth_date	Dátum narodenia.
permanent_address	Adresa trvalého bydliska.
residence	Adresa pobytu.
nationality	Národnosť.
country	Štátna príslušnosť.
residence_type_id	Typ pobytu.
highest_education_id	Najvyššie ukončené vzdelanie.
housing_situation_id	Bytová situácia.
housing_situation_notes	Poznámky k bytovej situácii.
economic_status_id	Ekonomický stav.
income	Príjem.
social_benefits	Dávka soc. pomoci.
old_age_pension	Starobný dôchodok.
disablement_pension	Invalidný dôchodok.
orphan_pension	Sirotský dôchodok.
widow_pension	Vdovský dôchodok.
child_benefits	Prídavky na deti.
maternity_benefits	Materské / Rodičovský príspevok.
child_maintenance	Výživné na deti.
spousal_alimony	Výživné na manželku.
other_persons	Ďalšie osoby žijúce v domácnosti so ženou.
notes	Poznámky pracovníka/-čky organizácie.
created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	client_stay	
Popis	Pobyt ženy v ubytovacom zariadení.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	from_	Dátum začiatku ubytovania.
	to_	Dátum konca ubytovania. Ak ubytovanie stále trvá, tak NULL.
	persons_count	Počet ubytovaných osôb vrátane ženy.
	description	Popis.

	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	contact	
Popis	Kontakt na ženu.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	value	Hodnota (napr. telefónne číslo, e-mailová adresa alebo korešpondenčná adresa).
	description	Popis kontaktu (napr. telefón do práce, súkromný e-mail, mobil).
	conditions	Podmienky bezpečného kontaktovania (napr. čas, deň v týždni).
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	danger_assessment	
Popis	Odhad nebezpečenstva plynúceho z násilného vzťahu pre ženu.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	violent_relationship_id	Násilný vzťah, ku ktorému sa odhad vzťahuje.
	user_id	Pracovník/-čka, ktorý/-á odhad vypracoval/-a.
	date_	Dátum vypracovania odhadu.
	answer_1_id	Odpoveď na prvú otázku.
	answer_1_comment	Komentár k odpovedi.
	answer_1_source	Zdroj odpovede.
	...	Ďalšie atribúty pre zaznačenie odpovedí a postrehov pracovníka/-čky. Pre všetky atribúty viď schéma na dátovom nosiči.
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	economic_status	
Popis	Číselník ekonomického stavu ženy.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.

Hodnoty	id	name
	n	Nezamestnaná
	z	Zamestnaná

Názov	expectation	
Popis	Zákazka ženy. Jej očakávanie od organizácie.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	date_	Dátum zaznamenanie zákazky.
	expectation	Očakávania klientky.
	agreement	Dohodnutá zákazka.
	date_fulfilled	Dátum splnenia zákazky ak bola splnená. Inak NULL.
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	child_custody_type	
Popis	Číselník typov opatrovnictva dieťaťa.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	i	Iné
	m	Matka
	o	Otec
	s	Striedavá starostlivosť

Názov	highest_education	
Popis	Číselník najvyššieho ukončeného vzdelania ženy.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	ss	Stredná škola
	vs	Vysoká škola
	zs	Základná škola

Názov	housing_situation
-------	-------------------

Popis	Čísleník bytovej situácie ženy.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	bsm	Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov
	nb	Nájomný byt / dom
	ovk	V osobnom vlastníctve klientky
	ovn	V osobnom vlastníctve nás. osoby

Názov	injury	
Popis	Zranenie ženy spôsobené násilným vzťahom.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	violent_relationship_id	Násilný vzťah, ktorý viedol k zraneniu.
	date_	Dátum vzniku zranenia.
	description	Popis.
	treatment_type_id	Spôsob ošetrenia.
	sickness_absence_days	Počet dní práceneschopnosti.
	hospital_days	Počet dní hospitalizácie.
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	organization	
Popis	Organizácia.	
Atribúty	id	Identifikátor organizácie. Tento identifikátor musí byť jedinečný v rámci všetkých inštancií systému, ktorých dáta majú byť súhrnne vyhodnocované. Organizácie sa musia medzi sebou dohodnúť na týchto jedinečných identifikátoroch.
	name	Názov.
	login	Autentifikačný údaj.
	active	TRUE ak organizácia používa systém a jej pracovníci/-čky sa môžu do neho prihlásiť. Inak FALSE.
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	residence_type
-------	----------------

Popis	Číselník typov pobytu ženy.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	op	Tolerovaný pobyt.
	pp	Prechodný pobyt.
	tp	Trvalý pobyt.

Názov	school_type	
Popis	Číselník typov škôl dieťaťa.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	i	Iný
	ms	Materská škola
	ss	Stredná škola
	vs	Vysoká škola
	zs	Základná škola

Názov	third_person_type	
Popis	Číselník typov tretích osôb.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	n	Násilná osoba
	r	Rodina
	z	Známe/-i a priateľky/-ia

Názov	three_value_boolean	
Popis	Číselník trojhodnotovej logiky. Používaný pre zaznačenie odpovedí žien na otázku.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	a	Áno

e	Neviem
n	Nie

Názov	treatment_type	
Popis	Číselník spôsobov ošetrenia zranenia.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	k	Klinika
	l	Lekar
	p	Pohotovosť
	s	Sama
	z	Žiadne

Názov	user	
Popis	Pracovník/-čka.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	firstname	Krstné meno.
	surname	Priezvisko.
	username	Autentifikačný údaj.
	password	Autentifikačný údaj.
	active	TRUE ak pracovník/-čka používa systém a môže sa do neho prihlásiť. Inak FALSE.
	created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
	updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	violence_identification	
Popis	Identifikácia násilia v násilnom vzťahu.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	violent_relationship_id	Násilný vzťah, ku ktorému sa identifikácia vzťahuje.
	user_id	Pracovník/-čka, ktorý/-á odhad vypracoval/-a.
	date_	Dátum vypracovania identifikácie.
	notes	Poznámky pracovníka/-čky.

psychological_1	Odpoveď na prvú otázku.
psychological_1_comment	Komentár k prvej odpovedi.
...	Ďalšie atribúty pre zaznačenie odpovedí a postrehov pracovníka/-čky. Pre všetky atribúty vid' schému na dátovom nosiči.
created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.
updated_at	Časová známka poslednej úpravy záznamu.

Názov	violent_relationship	
Popis	Násilný vzťah medzi ženou a násilnou osobou. Entita v sebe nesie aj niektoré atribúty, ktoré logicky patria entite Násilná osoba.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	organization_id	Organizácia.
	client_id	Žena.
	permanent_address	Adresa trvalého bydliska.
	residence	Adresa pobytu.
	nationality	Národnosť.
	country	Štátna príslušnosť.
	residence_type_id	Typ pobytu.
	violent_relationship_type_id	Typ násilného vzťahu.
	other_relationship_type	Konkretizovanie typu násilného vzťahu, ak violent_relationship_type_id je „Iný“.
	client_marriage_number	Poradie manželstva ženy.
	violent_person_marriage_number	Poradie manželstva násilnej osoby.
	wedding_date	Dátum svadby ak sa uskutočnila. Inak NULL.
	divorce_date	Dátum rozvodu ak sa uskutočnil. Inak NULL.
	living_together	TRUE ak žijú spolu v jednej domácnosti. Inak FALSE.
	client_leaves_relationship_number	Počet odchodov ženy.
	violent_person_leaves_relationship_number	Počet odchodov násilnej osoby.
	last_relationship_leave_date	Dátum posledného odchodu.
	notes	Poznámky pracovníka/-čky.
	lasting_to	TRUE ak násilný vzťah bol ukončený. Inak FALSE.
created_at	Časová známka vytvorenia záznamu.	
updated_at	Časová známka poslednej	

	úpravy záznamu.
--	-----------------

Názov	violent_relationship_type	
Popis	Číselník typov násilných vzťahov.	
Atribúty	id	Identifikátor.
	name	Názov.
Hodnoty	id	name
	bm	Bývalý manžel
	bp	Bývalý partner
	i	Iný
	m	Manžel
	o	Otec
	p	Partner
	s	Syn

11.5.3. Datové pumpy

V tejto kapitole stručne navrhujeme, ako môže fungovať propagácia dát a akým spôsobom jej navrhnutý dátový model napomáha.

Extrakcia

Extrakcia prebieha na strane zdrojovej inštancie systému prostredníctvom PP-A-06. Dáta sú skopírované do temporálnej schémy, osobné údaje a citlivé informácie sú odstránené a schéma je následne exportovaná do „dump“ súboru. Súbor môže byť následne zašifrovaný a odoslaný na spracovanie cieľovej inštancii.

Transformácia

Transformácia prebieha na strane cieľovej inštancie systému prostredníctvom PP-A-09. Súbor s dátami je rozšifrovaný a načítaný do temporálnej schémy (prostredníctvom databázového prístupu s minimálnymi potrebnými právami). Je overená kompatibilita temporálnej schémy so schémou cieľovej inštancie. Tiež je overené, či v dátach nie sú záznamy inej organizácie, ako je očakávané. Načítanie takých dát by mohlo viesť k bezpečnostným incidentom medzi organizáciami.

Načítanie

Skontrolované dáta sú prenesené do schémy cieľovej inštancie systému. Považujeme za potrebné explicitne uviesť, že dáta rôznych organizácií nebudú pomiešané. Entita Organizácia totiž obsahuje atribút id, ktorý je jej jedinečným identifikátorom textového typu. Je nevyhnutné, aby sa organizácie medzi sebou vopred dohodli na týchto jedinečných identifikátoroch, ktoré budú používať. Všetky ďalšie typy entít sú naviazané na entitu organizácie a ich primárny kľúč v sebe komponuje identifikátor organizácie. Vďaka tomu sú entity rôznych organizácií jednoznačne rozlíšiteľné.

Pre ilustráciu uvažujme dve organizácie s identifikátormi A a B a klientkami s identifikátormi {1..n}.

Organizácia (id: A)

- Klientka (organization_id: A, id: 1)
- Klientka (organization_id: A, id: 2)
- ...
- Klientka (organization_id: A, id: n)

Organizácia (id: B)

- Klientka (organization_id: B, id: 1)
- Klientka (organization_id: B, id: 2)
- ...
- Klientka (organization_id: B, id: n)

Po načítaní dát oboch organizácií do centrálnej inštancie dostaneme nasledujúce záznamy.

Centrálna inštancia

- Klientka (organization_id: A, id: 1)
- Klientka (organization_id: B, id: 1)
- Klientka (organization_id: A, id: 2)
- Klientka (organization_id: B, id: 2)
- ...
- Klientka (organization_id: A, id: n)
- Klientka (organization_id: B, id: n)

Kedže identita klientky je postavaná na dvojici (organization_id, id), klientky rôznych organizácií sú jednoznačne rozlíšiteľné. Analogicky je tomu pri ostatných typoch entít.

11.5.4. Prehľady

Definície

Nech **<:from, :to>** je časový úsek, za ktorý vyhodnocujeme dáta a **c** je entita klientky. Potom nasledujúca tabuľka uvádza dôležité definície pojmov súvisiacich s kategorizáciou klientok v prehľadoch.

Pojem	Definícia (SQL klauzula WHERE)
Aktívna klientka	<pre>c.from_ <= :to AND (c.to_ IS NULL OR c.to_ >= :from) AND EXISTS (SELECT * FROM act AS a WHERE a.organization_id = c.organization_id AND a.client_id = c.id AND a.date_ BETWEEN (:from - INTERVAL 3 MONTH) AND :to LIMIT 1)</pre>
Neaktívna klientka	<pre>c.from_ <= :to AND (c.to_ IS NULL OR c.to_ >= :from) AND NOT EXISTS (SELECT * FROM act AS a WHERE a.organization_id = c.organization_id AND a.client_id = c.id AND a.date_ BETWEEN (:from - INTERVAL 3 MONTH) AND :to LIMIT 1)</pre>

	)
Ukončená klientka	c.to_ < :from
Tretia osoba	c.from_ IS NULL AND c.to_ IS NULL AND EXISTS (SELECT * FROM act AS a WHERE a.client_id = c.id AND a.date_ BETWEEN :from AND :to LIMIT 1)
Dlhodobá klientka	(SELECT COUNT(*) FROM act AS a WHERE a.organization_id = c.organization_id AND a.client_id = c.id) > 1
Krátkodobá klienta	(SELECT COUNT(*) FROM act AS a WHERE a.organization_id = c.organization_id AND a.client_id = c.id) <= 1

Nech **a** je úkon. Potom normovaný počet úkonov pre úkon **a** je , kde **d** je konštanta závislá od **a.form_id**. Konkrétny SQL výraz by mohol vyzeráť nasledovne.

```
CEIL(a.duration / CASE a.form_id
```

```
  WHEN 'jk' THEN 45
  WHEN 'kp' THEN 10
  WHEN 'mp' THEN 10
  WHEN 'ok' THEN 45
  WHEN 'p' THEN 45
  WHEN 'sd' THEN 45
  WHEN 'sk' THEN 45
  WHEN 'tp' THEN 10
  WHEN 'trp' THEN 45
  WHEN 'z' THEN 10
END)
```

Štatistické prehľady

Identifikovali sme niekoľko štatistických prehľadov, ktoré môže systém podporovať. Všetky prehľady sú dostupné všetkým autentifikovaným pracovníkom/-čkam v systéme. Latencia vytvorenia jedného prehľadu je 3 sekundy. Všetky prehľady sa vzťahujú na definované časové obdobie <:from, :to>. Prehľady uvádzame pre názornosť vo forme ich tabuliek. Identifikovali sme nasledujúce všeobecné štatistické prehľady.

P-V-01 Počty záznamov

Počty záznamov pre všeobecný prehľad o objeme dát v systéme za dané časové obdobie. Prehľad je možné vytvoriť v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky alebo súhrnne za všetky organizácie v inštancii systému.

Typ záznamu	Počet
Klientky	999
Násilné osoby	999
...	999

Identifikovali sme nasledujúce štatistické prehľady evidovaných žien.

P-K-01 Klientky podľa trvania a stavu

Prehľad je možné vytvoriť v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky alebo súhrnne za všetky organizácie v inštancii systému.

Klientky	Aktívne	Neaktívne	Ukončené	Tretie osoby
Dlhodobé	999	999	999	999
Krátkodobé	999	999	999	999
Spolu	999	999	999	999

P-K-02 Klientky podľa zodpovedného/-nej pracovníka/-čky

Prehľad je možné vytvoriť iba v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky.

Zodp. pracovník/-čka	Aktívne	Neaktívne	Ukončené	Tretie osoby
A	999	999	999	999
B	999	999	999	999
...	999	999	999	999

P-K-03 Klientky podľa pracovníka/-čky na úkone

Počty úkonov na základe pracovníka/-čky, ktorý/-á úkon vykonal/-a. Ak dvaja/dve pracovníci/-čky vykonali úkon k tej istej klientke, bude klientka započítaná pri oboch pracovníkoch/-čkách. Prehľad je možné vytvoriť iba v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky.

Pracovník/-čka na úkone	Aktívne	Neaktívne	Ukončené	Tretie osoby
A	999	999	999	999
B	999	999	999	999
...	999	999	999	999

Identifikovali sme nasledujúce štatistické prehľady úkonov.

P-U-01 Úkony podľa príslušnosti ku klientkam

Prehľad je možné vytvoriť v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky alebo súhrnne za všetky organizácie v inštancii systému.

Úkony	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Klientske	999	9:59	999
Dlhodobé	999	9:59	999
Krátkodobé	999	9:59	999
Všeobecné	999	9:59	999

Spolu	999	9:59	999
-------	-----	------	-----

P-U-02 Úkony podľa formy

Prehľad je možné vytvoriť v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky alebo súhrnne za všetky organizácie v inštancii systému.

Forma úkonu	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Jednanie za klientku	999	9:59	999
Komunikácia poštou	999	9:59	999
...	999	9:59	999

P-U-03 Úkony podľa druhu

Prehľad je možné vytvoriť v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky alebo súhrnne za všetky organizácie v inštancii systému.

Druh úkonu	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Advokátske zastupovanie	999	9:59	999
Ekonomické poradenstvo	999	9:59	999
...	999	9:59	999

P-U-04 Úkony podľa pracovníka/-čky

Prehľad je možné vytvoriť iba v kontexte organizácie práve prihláseného/-ej používateľa/-ky.

Pracovník/-čka	Počet	Trvanie	Normovaný počet
A	999	9:59	999
B	999	9:59	999
...	999	9:59	999

Identifikovali sme nasledujúce štatistické prehľady v kontexte konkrétneho/-j pracovníka/-čky.

P-P-01 Klientky zodpovedného/-ej pracovníka/-čky podľa trvania

Klientky	Aktívne	Neaktívne	Ukončené	Tretie osoby
Dlhodobé	999	999	999	999
Krátkodobé	999	999	999	999
Spolu	999	999	999	999

P-P-02 Úkony pracovníka/-čky podľa príslušnosti ku klientkam

Úkony	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Klientske	999	9:59	999
Dlhodobé	999	9:59	999
Krátkodobé	999	9:59	999
Všeobecné	999	9:59	999
Spolu	999	9:59	999

P-P-03 Úkony pracovníka/-čky podľa formy

Forma úkonu	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Jednanie za klientku	999	9:59	999
Komunikácia poštou	999	9:59	999
...	999	9:59	999

P-P-04 Úkony pracovníka/-čky podľa druhu

Druh úkonu	Počet	Trvanie	Normovaný počet
Advokátske zastupovanie	999	9:59	999
Ekonomické poradenstvo	999	9:59	999
...	999	9:59	999

11.6. Bezpečnosť

Na základe nefunkčnej požiadavky NP-B-1 odporúčame zaviesť nasledujúce opatrenia pre zvýšenie bezpečnosti systému.

B-B-1 Verejná počítačová sieť

Systém nie je verejne dostupný prostredníctvom internetu. Je nasadený na zabezpečenej vnútornej sieti konkrétnej organizácie. Pre WiFi sieť je potrebné zabezpečenie WPA alebo WPA2. Zabezpečenie WEP nie je postačujúce. Pred nasadením je potrebné vykonať penetračné testy aspoň pre najrozšírenejšie bezpečnostné problémy sieťových prvkov (v čase písania dokumentu napr. brute force útok na WiFi Protected Setup alebo zraniteľnosť rom-0). Tým sa predíde útokom z verejnej počítačovej siete.

B-B-2 Vnútorňá počítačová sieť

Sieťová komunikácia prebieha prostredníctvom bezpečných protokolov ako HTTPS, FTPS a pod. Pred nasadením je potrebné vykonať penetračné testy aspoň pre najrozšírenejšie bezpečnostné problémy webových aplikácií (Buffer Overflow, SQL Injection, Cross Site Scripting, Cross Site Request Forgery, Session Hijacking). Tým sa zabráni niektorým útokom z vnútornej siete. Tie môžu nastať v prípade, že útočník obíde zabezpečenie vnútornej siete.

B-B-3 Lokálna počítačová stanica

Systém vyžaduje minimálnu dĺžku hesla a umožňuje používateľom/-kám odhlásiť sa. Tým sa zabráni niektorým útokom z lokálnej pracovnej stanice pracovníkov/-čok.

B-B-4 Údržba

Systém a jeho prostredie nasadenia je potrebné aktualizovať v nadväznosti na novoobjavené zraniteľnosti. Zahŕňa to najmä pravidelnú aktualizáciu softvéru (operačný systém, softvér sieťových prvkov, knižnice tretích strán) a opravy nájdených chýb systému.

Na základe nefunkčnej požiadavky NP-B-2 odporúčame zaviesť nasledujúce opatrenia pre minimalizáciu dopadov úspešného prieniku útočníka do systému.

B-M-1 Autentifikácia, autorizácia, audit

Systém implementuje nástroje pre autentifikáciu, autorizáciu a audit.²²³

B-M-2 Kryptovanie hesiel

²²³ Špecifikované aj v prípadoch použitia PP-N-01, PP-N-02, PP-P-13 a PP-A-11. Pre úplnosť to však uvádzame aj na tomto mieste.

Systém ukladá heslá v tvare po transformovaní ireverzibilným algoritmom (v čase písania dokumentu sú vhodnými kandidátmi napr. algoritmy SHA-2). Tým sa predíde ich okamžitému odtajneniu v prípade ich odcudzenia.

B-M-3 Decentralizácia dát

Systém nie je centralizovaný, ale každá organizácia (prípadne skupina organizácií so zdieľanou infraštruktúrou) spravuje svoju vlastnú inštanciu systému. Tým sa znížia dôsledky prieniku útočníka do jednej inštancie systému. Odcudzené sú v tomto prípade iba dáta jednej organizácie (skupiny organizácií) v protiklade so všetkými dátami na národnej úrovni.

B-M-4 Zálohovanie

Dáta systému sú zálohované na dennej báze. Tým sa predíde ich prípadnej strate.

11.7. Zhrnutie

V predchádzajúcom texte sme poskytli softvérovú dokumentáciu pre jednotnú evidenciu žien zažívajúcich násilie a prípadov násilia. V danom kontexte sme zdokumentovali najmä ciele systému, používateľské požiadavky a možný spôsob reprezentácie dát takéhoto systému. Hlavným výstupom podkladu je fyzický dátový model, ktorý je možné nájsť na dátovom nosiči. Softvérová dokumentácia obsahuje vybrané entity, ktoré je potrebné uchovávať, špecifikáciu ich atribútov a vzťahov medzi nimi.

ZHRNUTIE A ZÁVERY

V Metodike k poskytovaniu komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie a ich detí sme uviedli skrátenú verziu východísk, jednotných s východiskami navrhovaných Štandardov komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie. Uplatňovanie základných princípov by malo platiť pre akýkoľvek druh a postup v poskytovaní špecializovanej podpory a ochrany.

Poradie jednotlivých tém podľa kapitol predstavuje aj proces – sled postupov, ktoré by mali byť súčasťou podpory a ochrany žien, ak vyhľadajú pomoc. Postup pri prvom kontakte (zväčša telefonickom) by mal byť dôsledný čo do základnej identifikácie násilia a základného odhadu bezpečia, plánovania bezpečia a identifikácie potrieb ženy. Druhý a ďalší kontakt je už závislý na dohovore o druhu podpory a ochrany, ktoré žena potrebuje. Či už ide o bezpečné bývanie alebo poradenské centrum pre ženy, vždy by mali byť opakované kľúčové prvky špecializovanej podpory a ochrany: identifikácia násilia, odhad nebezpečenstva, plánovanie bezpečia a identifikácia potrieb.

Chceme opätovne upozorniť na to, že ponúkané postupy sú skôr **námetom na rozmýšľanie, nie rigidným návodom**. Jednotlivé postupy nie sú popísané vyčerpávajúcim spôsobom, ale majú naznačiť komplexnosť a bohatú štruktúru poskytovanej podpory a ochrany. Použitie ponúkaných postupov predpokladá hlboké teoretické znalosti o násilí páchanom na ženách ako rodovo podmienenom násilí, ako formy diskriminácie a porušovania práv žien. Použitie postupov predpokladá aj viaceré praktické zručnosti v poskytovaní poradenstva a iných druhov podpory a ochrany, citlivosť v používaní rodovo vyváženého jazyka a neviktimizujúceho, posilňujúceho a podporujúceho prístupu k ženám a ich deťom. Samotná znalosť postupov ešte neznamená odbornosť a nezaručuje ani kvalitu poskytovanej podpory a ochrany. Predpokladom správneho používania postupov z pripravenej Metodiky je absolvovanie špecializovaného vzdelávania alebo tréningu v oblasti násilia páchaného na ženách.²²⁴

Osobitne varujeme pred technickým prebratím nástrojov na odhad nebezpečenstva a odhad rizika vrážd žien bez náležitého overenia v slovenských podmienkach. Bez evaluačných štúdií, ani bez hlbšieho pochopenia problematiky, neodporúčame ani technokratické zavedenie nástrojov. Skúsenosti zo zahraničia poskytujú príklady zlého a nebezpečného používania nástrojov inštitúciami a navyše v prostredí, ktoré je celkovo nastavené mizogýnne a sexisticky. Vtedy sa aj najlepší nástroj mení na nástroj sekundárnej viktimizácie žien a vystavuje ich riziku vážneho ohrozenia násilím.²²⁵

Ponúkané postupy zároveň predpokladajú neustále overovanie v praxi a pružné adaptovanie vždy na potreby žien so skúsenosťou s násilím. Použitie konkrétnych postupov pri poskytovaní podpory a ochrany v konkrétnom prípade je tak vždy vybrané a dotvárané samotnou ženou. Týmto je napĺňaný princíp participácie žien na vývoji špecializovanej podpory a ochrany.

²²⁴ Rámcové nastavenie špecializovaného vzdelávania (meritórne kurikulum) nájdete v Štandardoch komplexnej podpory a ochrany žien zažívajúcich násilie.

²²⁵ Príkladom je „zneužitie“ nástroja „SARA“, ktoré sa stalo nástrojom na overovanie, či žena, ktorá privolala políciu, neklame a či si násilie nevymýšľa. Ide o ukážkové zlé použitie nástroja, za úplne iným účelom, ako bol nástroj pôvodne vyvinutý.

Softvérová dokumentácia evidenčného databázového systému obsahuje základný zoznam premenných – údajov, ktoré sú potrebné na sledovanie činnosti organizácie (počet žien a ich detí, počet úkonov, čas venovaný jednotlivým úkonom a pod.), ale aj na prehĺbovanie poznatkov o násilí na ženách. Analýza jednotlivých „prípadových štúdií“ v budúcnosti by mohla priniesť ďalšie zlepšenie a modifikáciu postupov. Za predpokladu, že by evidenčný systém bol rovnaký pre každú organizáciu, umožnilo by to údaje porovnávať a prípadne zisťovať efektívnosť či prenositeľnosť použitých postupov. Evidenčný systém by mal zároveň výrazne zjednodušiť vykazovanie štatistických údajov pre jednotlivé inštitúcie - donorov (VÚC alebo štatistický úrad), ktoré vyžadujú odlišné štatistické informácie, t. j. osobitné prepočítavanie či triedenie údajov. Softvérová dokumentácia evidenčnej databázy je iba návrhom a bude si vyžadovať širšiu spoločnú diskusiu ženských mimovládnych organizácií. V ideálnom prípade by základná štruktúra premenných mala byť identická aj so štruktúrou iných inštitúcií zodpovedných za podporu a ochranu žien zažívajúcich násilie a ich detí.

Postupy pre jednotlivé situácie alebo pre niektoré skupiny žien so špecifickými potrebami nie sú rozpracované v rovnakej miere. Limity v predkladanej Metodike vidíme napríklad v poskytovaní podpory a ochrany rómskym ženám so skúsenosťou s násilím. Takisto treba reagovať na narastajúci počet žien – Sloveniek zo zahraničia, ktoré zažívajú násilie a hľadajú pomoc u ženských ľudskoprávných organizácií na Slovensku. Je nevyhnutné na špecifických postupoch ďalej pracovať a pružne reagovať na nové situácie. V Metodike chýbajú aj postupy pre iné druhy násillia ako je partnerské násilie. Napríklad pri sexualizovanom násilí, stalkingu a podobne nie sú na Slovensku ustálené postupy. Domnievame sa, že s objavovaním sa nových foriem násillia, ako je napríklad kiberstolking, bude potrebné vyvíjať a overovať stále nové postupy podpory a ochrany žien a ich detí.

Veríme, že Metodika bude využívaná alebo inšpiráciou pri poskytovaní podpory a ochrany v súčasných aj budúcich špecializovaných organizáciách. Autorky Metodiky v dobrej viere ponúkajú svoje poznatky a dlhoročné skúsenosti v poskytovaní pomoci ženám zažívajúcim násilie a ich deťom.

LITERATÚRA

Appelt, B., Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násilia. Príručka na zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office, Viedeň, s. 38

Bailey a kol., 1997 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Bartová H. a kol., Možnosti pomoci týraným a zneužívaným deťom, OZ Pomoc ohrozeným deťom, Bratislava

Blank, K., Lesur, M., Logar, R., 2015, WAVE report 2014, Specialized womens´ support services and new tools for combatting gender-based violence in Europe., Vienna, 2015

Bosá, M., 2014, Feminizmy v sociálnej práci, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov 2014

Bunch, Ch., Carrillo, R., 1992, Gender violence: a development and human rights issue. Attic Press, 1992

Buskotte A., 2008, Z pekla ven. Žena v domácim násilí, Computer Press, Brno, s. 89

Campbell a kol., 2003 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Campbellová a kol., 2009 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Cathy Humphreys, Ravi K. Thiara, Agnes Skamballis, Audrey Mullender (2006) v Karlovská, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násilia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str. 64

Cviková, J. (ed) a kol, 2014: Ako používať rodovo vyvážený jazyk. Národný projekt Inštitút rodovej rovnosti, Centrum zdolávania MPSVR SR.

Cviková, J., (ed.), 2014, Analýza významu a možností používania rodovo vyváženého jazyka, publikácia v rámci projektu Inštitút rodovej rovnosti, CV MPSVR SR, Bratislava

Decker a kol., 2004 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Dutton, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Farmer a Owen (1995) v WAVE, Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf

Fenestra, Toolkit pre širokú verejnú, dostupné na: http://www.fenestra.sk/sites/default/files/toolkit/131110_FENESTRA_16dni_TOOLKITsiroka_verejnost.pdf

FENESTRA: študijný materiál k tréningu NÁSILLIE PÁCHANÉ NA ŽENÁCH V PÁROVÝCH VZŤAHOCH: Účinná intervencia psycho-sociálnych profesií v oblasti násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, 2015.

FENESTRA: Záznamové hárky na identifikáciu násillia, 2013.

Geldard K., Geldard D., 2008, Dětská psychoterapie a poradenství, Portál, Praha, s.55

Glosár rodovej terminológie, Aspekt 2005, dostupné na: <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?ami=1&smi=1>

Grenshaw, K., 1989, Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics, The University of Chicago Legal Forum 140:139-167 (1989)

Gundersen K., Finne J., Mitchell Olsen T., 2008, ART metóda pre tréning sociálnych kompetencií, Diakonhjemmet Hogskole, Rogaland, s. 7-9

Gutierrez, Lorraine M, Working with Women of Color: An Empowerment Perspective, *Social Work*; Mar 1990; 35, 2; Research Library, pg. 149.

Hanetseder. Ch., 1992, Frauenhaus: Sprungbrett zur Freiheit? Eine Analyse der Erwartungen und Erfahrungen von Benutzerinnen, Haupt Verlag, Bern/Stuttgart/Wien; Jost , N., 2013, Häusliche Gewalt. Entscheidung Frauenhaus?!, München, GRIN Verlag

Hart, 2008 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str. 4. Dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Heckert & Gondolf, 2004 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Heise L, Garcia-Moreno C. Violence by intimate partners. In: Krug E, Dahlberg LL, Mercy JA, et al., editors. World report on violence and health. Geneva (Switzerland): World Health Organization; 2002. p. 87–121. Available from URL: http://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/global_campaign/en/chap4.pdf

Heise, 2012 for UN Women; dostupné na: <http://www.unwomen.org/~media/headquarters/attachments/sections/csw/57/egm/egm-paper-lori-heisse%20pdf.pdf>

Holter, Svare, Egeland, 2009, Gender Equality and Quality of Life: A Norwegian Perspective. The Nordic Gender Institute (NIKK); 2009

Humphreys & Thiara, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

Humphreys a kol., 2003 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Humphreys a kol., 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.18, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Judith Lewis Herman, Trauma a uzdravenie. Násillie a jeho následky - od týrania v súkromí po politický teror, Záujmové združenie žien Aspekt, Občianske združenie Pro Familia, Bratislava 2001.

Karlovsá, D., Krokavcová, N., Králová, S., 2009, Bezpečný ženský dom ako nástroj uplatňovania ľudských práv žien a detí, Fenestra, Košice, ISBN 978-80-969884-2-6 , dostupné na: http://old.fenestra.sk/download/Bezpecny_zensky_dom.pdf , s. 44

Karlovsá, D., Krokavcová, N., Žijeme spolu bez násillia. Príručka pre ženy s deťmi, Fenestra, Košice 2008, str.25

Kelly, L., Dubois, L., 2008, Combating violence against women: minimum standards for support services, Directorate General of Human Rights and Legal Affairs, Council of Europe, Strasbourg

Kultúrne združenie Rómov Slovenska. Dáta o ľudských právach rómskych žien, 2009;
Levine A.P., Kineová M., 2012, Trauma očima dítěte, Maitrea, Praha, s.164-176

Logar, R (2006), Bridging the Gaps, From good intention to good cooperation, WAVE,
Vienna, p. 27

Logar, R., a kol. 2006, Mosty pomoci – Od dobrého úmyslu k dobrej spolupráci (Manuál na
účinnú spoluprácu medzi inštitúciami pri riešení problematiky domáceho násillia), WAVE
Coordination Office, Viedeň; v preklade Sylvie Královej vyšlo v Košiciach v roku 2007

Marvánová-Vargová B., Pokorná D., Toufarová M., 2008, Partnerské násillí, Linde
nakladatelství s.r.o., Praha, s.99-103

Mullender, Debbonnaire v Appelt, B.,Kaselitz V., Logar R., 2008, Cesta z násillia. Prírúčka na
zakladanie a prevádzkovanie bezpečných ženských domov, WAVE Co-ordination Office,
Viedeň, s.45

Noël Bridget Busch and Deborah Valentine, Empowerment Practice: A Focus on Battered
Women, *Affilia Spring 2000, 15: 82-95, doi:10.1177/08861090022093840*

O'Connor, M., Niamh, W., 2004, Vision, Action, Change. Feminist principles and practice of
working on violence against women. Women's Aid Model of Work.

Obraz rómskej ženy. Kvalitatívny prieskum participácie rómskych žien na verejnom živote.
2012. Zvolen: Quo Vadis, 2012. ISBN 987– 80-970452-2-7

Peled (1995) v Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: [http://www.wave-
network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf](http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf)

Petrášová, V. a kol., 2015, Osobitné skupiny ohrozených žien násillím – staršie ženy,
výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie
násillia na ženách, IVPR

Petrášová, V., Bobáková, M., a kol. 2015, Osobitné skupiny žien ohrozené násillím, ženy
z vidieckeho prostredia; výskumná štúdia pripravená v rámci národného projektu Podpora
eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR

Petrášová, V., Felcanová, L., a kol. 2015, Osobitné skupiny ohrozených žien so skúsenosťou
s násillím – ženy so zdravotným postihnutím, výskumná štúdia vypracovaná v rámci
národného projektu podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR

Posilnenie: Spoločná práca pre elimináciu násillia na ženách a deťoch, MyMamy, Prešov,
2010

Program rozvoja vidieka pre roky 2014-2020

R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a
detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová

štúdiá. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Rác, I., a kol., 2015, Osobitné skupiny žien ohrozených násilím – rómske ženy, dokument pripravený v rámci národného projektu Podpora eliminácie a prevencie násillia na ženách, IVPR

RADA EURÓPY: *Gender Mainstreaming : Conceptual Framework, Methodology and Presentation of Good Practices*, Strasbourg, 1998

Recommendation No. R (90) 4 of the Committee of Ministers to member states on the elimination of sexism from language

Reichelová E., 2013, Na chvíľu Freedom. Filiálna terapia, Self Creation s.r.o., Košice, s. 10
Renate Egger, pracovný materiál pre účastníčky seminára, Humenné 1996

Robinson, 2006 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdiá. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Robinson, A.: Risk and Intimate Partner Violence, 2011

Roehl a kol. 2005 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdiá. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.8-9, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str. 3-4, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

Snider a kol., 2009 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násillia – prehľadová štúdiá. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Sopková, E.: Konať proti násilliu na ženách, Aspekt, Bratislava, 2000

Šusterová, I. 2014. *K problematike postavenia žien v spoločnosti Olašských Rómov v súčasnosti*. Nitra: UKF, Diplomová práca, 2014

Telo i duša. Násillné sterilizácie a ďalšie útoky na reprodukčnú slobodu Rómov na Slovensku. Bratislava: Centrum pre reprodukčné práva, Poradňa pre občianske a ľudské práva, 2003.

Terénna sociálna práca, dostupné na: <http://www.ecim.sk/studium/upload/TSPdefinicie.pdf>

UNIFEM Briefing Kit, 2002, Trafficking in Persons: A Gender Rights Perspective

WAVE 2014, WAVE Report 2014, Specialised Women's Support Services and New Tools for Combating Gender-Based Violence in Europe

WAVE, 2012, Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012

WAVE, De Montfort University, Coordinated Action Against Domestic Abuse (CAADA), PROTECT II - Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/default/files/protectii%28slovak%29final%28july2012%29_0.pdf

WAVE, Fempower 1/2004 N°8, str. 3, dostupné na: http://www.wave-network.org/sites/default/files/fempower8-layout_eng-pdf_0.pdf

WAVE, Rozvíjanie kapacít v oblasti odhadu nebezpečenstva a manažmentu bezpečia na ochranu žien ohrozených zvlášť závažnými formami násilia, Viedeň 2012

Websdale 1999; Regan, Kelly, Morris and Dibb, 2007 in SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

Weisz a kol., 2000 v R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.10, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

Wilson and Daly, 1993; ACPO Findings from the Multi-agency Domestic Violence Homicide Review Analysis, 2003 v SafeLives Dash risk checklist for the identification of high risk cases of domestic abuse, stalking and 'honour'-based violence, str.5, dostupné na <http://safelives.org.uk/sites/default/files/resources/Dash%20for%20IDVAs%20FINAL.pdf>

PROFILY AUTORIEK A ORGANIZÁCIÍ PODIEĽAJÚCICH SA NA TVORBE METODIKY

Barbara Bohony (Brána do života, n. o. – Bratislava)

Absolventka psychológie na FiF UK, v roku 2009 ukončila doktorandské štúdium na Ústave humanitných štúdií PdF UK v Bratislave. Šesť rokov pracovala s ľuďmi s telesným a mentálnym postihnutím v neziskovom sektore, spolupracovala s Radou pre poradenstvo v sociálnej práci a na projekte sociálnej inklúzie ľudí so znevýhodnením. Od roku 2009 pracuje so ženami, ktoré zažívajú partnerské násilie a ich deťmi v krízovom centre Brána do života. Dlhodobu sa vzdeláva v poradenstve, psychoterapii a psychotraumatológii. Pri práci so ženami využíva metódy koncentratívnej pohybovej terapie, EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing), na riešenie zameranú terapiu. Je trénerkou skupinovej práce s deťmi, ktorá sa zameriava na získanie sociálnych zručností a zvládanie hnevu - ART (Aggression replacement training).

Tatiana Brnová (OZ Žena v tiesni – Martin)

Vyštuovala odbor Sociálna práca na Komenského univerzite v Bratislave. Oblasť pomoci ženám zažívajúcim násilie sa venuje od roku 2001. Ešte počas štúdia zakladala pobočku Pro Famílie v Martine. Je zakladateľkou a štatutárkou občianskeho združenia ŽENA V TIESNI, ktoré poskytuje komplexnú pomoc a ochranu pre ženám zažívajúcim násilie v intímnych vzťahoch a ich deťom. Koordinuje projekty zamerané na podporu a zlepšovanie štandardov služieb pre ženy, na prevenciu násilia páchaného na ženách, búranie rodových stereotypov. Ako lektorka pracuje na vysokých školách v téme rodovej rovnosti, násilia na ženách. Podieľala sa na tvorbe publikácií *Špecifické metódy práce so ženami zažívajúcimi násilie v partnerských vzťahoch - Metódy sociálnej práce s rodinou* a *Špecifické intervenčné podporné programy - Vybrané kapitoly z metód sociálnej práce II*.

Elena Buksová (Ministerstvo vnútra SR)

Absolventka magisterského štúdia v odbore sociálna pedagogika, pedagogickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Dizertačnú prácu na tému sociálno-pedagogická analýza rómskeho etnika obhajovala na Univerzite Mateja Bela, pedagogickej fakulte v Banskej Bystrici kde je bola udelená vedecká hodnosť PhD v odbore pedagogika. Profesionálne sa venovala sociálnej oblasti, najmä rómskej problematike a to, ako štátna zamestnankyňa na Krajskom úrade v Banskej Bystrici, Úrade splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity. V súčasnosti sa venuje prevencii kriminality na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky. Spolupodieľala sa na tvorbe strategických dokumentov na regionálnej úrovni Banskobystrického kraja, ako aj na tvorbe strategických dokumentov na národnej úrovni. Vo svojej publikačnej činnosti sa venovala rómskej problematike, chudobe a jej dôsledkom a obchodovaniu s ľuďmi. Prednášala na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Eva Danková (Centrum Slniečko, n.o.- Nitra)

Absolventka magisterského štúdia sociálnej práce UKF Nitra. Má absolvovaný dlhodobý psychoterapeutický výcvik v systemickom prístupe a aktuálne sa vzdeláva v oblasti psychotraumatológie. Problematike rodovo podmieneného násilia, feministickým teóriám a téme rodových stereotypov sa venovala už počas svojho štúdia sociálnych vied od roku 2003. Od roku 2007 pracuje ako sociálna poradkyňa a terapeutka v Centre Slniečko, n.o.

a od roku 2008 aj ako vedúca poradenského centra. Poskytuje špecializované sociálne poradenstvo a individuálnu, párovú a rodinnú psychoterapiu ženám a ich deťom, ktorí majú skúsenosť s násilím v intímnych vzťahoch, so sexuálnym násilím a znásilnením.

Vanda Durbáková (advokátka spolupracujúca s OZ Fenestra - Košice)

Absolventka právnickej fakulty Univerzity Karlovej v Prahe. Od roku 2004 je členkou Slovenskej advokátskej komory. V rámci svojej právnej praxe sa zameriava predovšetkým na poskytovanie právnej pomoci v prípadoch porušovania základných ľudských práv žien a menších. Poskytovala a aj v súčasnosti poskytuje právne zastupovanie sťažovateľom/kám v konaniach pred Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu. V rámci svojej práce spolupracuje s viacerými mimovládnyimi organizáciami. Od roku 2004 spolupracuje s OZ Fenestra, kde poskytuje právne poradenstvo a zastupovanie v konaniach pred súdmi ženám zažívajúcim násilie.

Nicole Fuchsová (ZZŽ MyMamy, n.o. – Prešov)

Absolventka Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v odbore Andragogika, špecializácia Sociálna práca. Spolupracuje so Záujmovým združením žien MYMAMY od roku 2003. Má skúsenosti s implementáciou projektov zameraných na podporu rodovej rovnosti v prostredí marginalizovaných rómskych komunít. Absolvovala viacero certifikovaných tréningov v oblasti sociálneho práce a sociálneho poradenstva, krízovej intervencie, riadenia projektov a arteterapie.

Barbora Holubová (Inštitút pre výskum práce a rodiny)

Sociologička v Inštitúte pre výskum práce a rodiny. Absolventka Katedry sociológie na Univerzite Komenského v Bratislave z roku 2005. V roku 2013 získala titul PhD. z odboru sociológie. Výskumne sa špecializuje na problematiku násillia páchaného na ženách a rodových nerovností. V tejto oblasti sa doteraz venovala hlavne výskumu prevalencie násillia, analýze administratívnych dát a monitoringu špecializovaných podporných služieb pre ženy zažívajúce násillie. Podieľa sa na zostavovaní súhrnných správ o násillí na ženách na Slovensku, monitoringu médií z hľadiska podpory rodovej rovnosti a prevencie násillia na ženách.

Dušana Karlovská (OZ Fenestra – Košice)

Absolventka Prešovskej univerzity v Prešove filozofickej fakulty odboru psychológia. Od roku 2001 spolupracuje s OZ Fenestra a pomoc a podporu pre ženy zažívajúce násillie a ich deti poskytuje od toho času doposiaľ. V prvých rokoch viedla podporné skupiny pre ženy, rozvíjala pomoc a podporu pre deti klientok Poradenského centra Fenestra. Od roku 2005 je zodpovedá za rozvíjanie a zvyšovanie kvality podpory a ochrany žien zažívajúcich násillie a ich detí v Poradenskom centre Fenestra. Okrem priamej práce so ženami a ich deťmi, rozvíja vzdelávacie a tréningové programy v oblasti násillia páchaného na ženách, iniciovala vznik a podieľa sa na rozvíjaní multiinštitucionálnej spolupráce v Košiciach. Podieľa sa na tvorbe a realizácii kampaní, medzinárodných projektov, pripomienkovaní stratégií a zákonov v oblasti násillia páchaného na ženách. Je autorkou viacerých publikácií v tejto oblasti a členkou poradného výboru európskej siete ženských organizácií WAVE (Women Against Violence Europe).

Mariana Kováčová (Centrum Slniečko, n.o. – Nitra)

Magisterské štúdium v odbore špeciálna pedagogika na PdF UK v Bratislave ukončila v roku 1990. Už v priebehu štúdií sa stretla s problematikou detí so syndromom CAN, ktoré boli v bývalom režime umiestňované predovšetkým v prevýchovných zariadeniach. 25 rokov pracuje v neziskovom sektore. Podieľala sa na vzniku viacerých projektov zameraných na pomoc deťom so sy CAN, ženám zažívajúcim násilie v partnerských vzťahoch a obetiam domáceho násillia. (*Krízové stredisko Slniečko, Detská linka záchrany, Centrum poradenstva, prevencie a advokácie, Bezpečný dom, Bezpečný ženský dom, Intervenčné centrum Slniečko atď.*) Absolvovala viacero certifikovaných tréningov u nás i v zahraničí v oblasti sociálneho, poradenstva, dištančného poradenstva, supervízie, krízovej intervencie, mediácie, manažmentu, koučingu a arteterapie. Je riaditeľkou Centra Slniečko, n.o. so sídlom v Nitre a prezidentkou Asociácie krízových stredísk na Slovensku. Je externou doktorandkou UK v Bratislave.

Martin Ľudvík (softvérový inžinier)

Vyštudoval bakalársky odbor Informatika a inžiniersky odbor Softvérové inžinierstvo na Fakulte informatiky a informačných technológií Slovenskej technickej univerzity v Bratislave. Počas svojej praxe spolupracoval na rôznych softvérových projektoch v oblasti integrácie bankových systémov, vývoja geolokačných systémov, systémov pre správu digitálneho majetku, systémov pre riadenie podnikových procesov a ďalších. V súčasnosti sa venuje prevažne vývoju webových aplikácií na mieru. Príležitostne spolupracuje s ľudskoprávnymi mimovládnyimi organizáciami.

Apolónia Sejková (MyMamy, o.z. – Prešov)

Absolventka Filozofickej fakulty UPJŠ Prešov (dnes Prešovská univerzita), odbor Výchova v vzdelávanie dospelých so špecializáciou Sociálna práca, absolventka programu ACCESS Európskych štúdií na Amsterdamskej univerzite. V roku 2000 spoluzakladala Záujmové združenie žien MyMamy, dnes MyMamy, o.z., ktoré prevádzkovalo jedno z prvých Materských centier na Slovensku a od roku 2003 poskytuje komplexné služby a podporu ženám zažívajúcim násilie a ich deťom. Vo svojej činnosti pre združenie sa zameriava najmä na nastavovanie čo najefektívnejšej škály podporných činností pre ženy a deti, zvyšovanie úrovne poskytovaných služieb a s tým súvisiacu tvorbu a manažovanie partnerských projektov s domácimi i zahraničnými partnerskými organizáciami. Je členkou Výboru pre rodovú rovnosť Rady vlády SR pre ľudské práva, národnostné menšiny a rodovú rovnosť a Expertnej skupiny pre prevenciu násillia na ženách a v rodinách pri Rade vlády SR pre prevenciu kriminality.

Ivana Skoumalová (OZ Fenestra – Košice)

Vyštudovala jednodborovú psychológiu na filozofickej fakulte Prešovskej univerzity v Prešove a je registrovanou psychologičkou Slovenskej komory psychológov. V ženskej mimovládnej organizácii Fenestra pôsobila ako poradenská pracovníčka pre ženy zažívajúce násilie v intímnom vzťahu a na krízovej telefonickej linke. Venuje sa poradenstvu a psychoterapii, lektoruje psychoterapeutické výcviky.

PRÍLOHY

Príloha č. 1

WAVE: Prehľad nástrojov na odhad nebezpečenstva násilia a rizika vraždy zo strany intímneho partnera a rizika vraždy zo strany intímneho partnera²²⁶

metóda	popis	spôsob aplikácie	primárne použitie
Danger Assessment - DA (Odhad nebezpečenstva) (Campbell, 1986, 1995, 2003)	Prehľad posledného roka s kalendárom dokumentujúcim závažnosť a frekvenciu násilia a 20 otázok s odpoveďami áno/nie o rizikových faktoroch. Skóre: 3 – 40 & štyri kategórie nebezpečenstva (premenlivé, stupňujúce sa, závažne a extrémne nebezpečenstvo)	Rozhovor so ženou, ktorý s ňou zvyčajne robí jej obhajkyňa/poradenská pracovníčka. Vyplnenie kalendára tiež s obhajkyňou/poradenskou pracovníčkou ženy.	Odhad extrémneho nebezpečenstva a násilia s následkom smrti pre ženu, zvýšenie povedomia a bezpečia ženy, bezpečnostné plány a poskytovanie pomoci a podpory žene.
Brief Risk Assessment for the Emergency Department (Stručný odhad nebezpečenstva pre pohotovostné oddelenia nemocníc) (Snider, Webster, O'Sullivan & Campbell, 2009)	Skrátená verzia DA pozostávajúca z 5 otázok. Kladná odpoveď na tri otázky znamená 83% pravdepodobnosť vysokého nebezpečenstva alebo závažného fyzického útoku.	Rozhovor so ženou zdravotníckym personálom pohotovostných oddelení.	Nástroj vyvinutý pre pohotovostné oddelenia na identifikáciu žien, ktorým hrozí vysoké nebezpečenstvo vážnych zranení alebo potenciálne smrteľného fyzického útoku.
DV-MOSAIC (Gavin de Becker & Associates, 2001)	Počítačová metóda, ktorá zahŕňa 46 položiek s viacerými možnosťami odpovede o nebezpečenstve a ochranných faktoroch. Skóre: Program vyráta skóre od 1 do 10 a skóre chýbajúcich údajov (IQ skóre).	Odborník/čka z trestnoprávnej oblasti zadá odpovede po rozhovore so ženou, páchatelom a inými osobami; a po revízii trestných záznamov a policajných záznamov.	Odhad bezprostrednej, krátkodobej hrozby závažného domáceho alebo smrteľného násilia pre zvýšenie uvedomenia ženy o hrozbe, tvorbu bezpečnostných plánov, ďalšie vyšetrovanie a intervenciu súdu.
SARA - Spousal Assault Risk Assessment (Odhad nebezpečenstva násilia v intímnych vzťahoch) (Kropp, Hart, Webster & Eaves, 1994, 1995, 1998)	20 otázok rozdelených do 4 skupín, so 4 rôznymi prístupmi k skórovaniu vrátane ohodnotenia známokami od 0-1, ako aj celkovej prítomnosti každého z 20 rizikových faktorov + priestor pre hodnotiteľa/ku na doplnenie "iných aspektov na zváženie", ktoré je tiež možné zahrnúť do výpočtu.	Hodnotiteľ/ka by mali použiť čo najviac zdrojov informácií, vrátane rozhovorov so ženou a páchatelom, doplnkové trestno-právne záznamy a dostupné štandardizované nástroje.	Vyvinuté na odhad rizika opakovaného spáchania činu v trestnoprávnom systéme, odporúča sa používať ako súčasť hĺbkového odhadu pre potreby súdnych a probačných rozhodnutí.
B-SAFER - Brief Spousal	Skrátená verzia SARA	Po zvážení týchto 10	Skrátená, zjednodušená a

²²⁶ R. Logar, B. Marvanová Vargová, U. Rösemann, PROTECT - Identifikácia a ochrana žien a detí vystavených hrozbe zvlášť závažného rodovo podmieneného násilia – prehľadová štúdia. Druhé, revidované vydanie, WAVE, Viedeň 2011, str.11, dostupné na http://www.wave-network.org/sites/wave.local/files/wave_protect_slovakian_0309.pdf

<p>Assault Form for the Evaluation of Risk (Stručný formulár na odhad nebezpečenstva násillia v intímnych vzťahoch) (Kropp, 2008, Belfrage, 2008)</p>	<p>pozostávajúca z 10 rizikových faktorov rozdelených do dvoch častí. Prvá časť, Násillie v intímnych vzťahoch, obsahuje 5 faktorov v súvislosti s históriou páchania násillia na intímnej partnerke na strane páchatela. Druhá časť, Psychologické prispôsobenie sa, obsahuje 5 faktorov v súvislosti s históriou páchatela a jeho psychického a sociálneho fungovania. Celkový odhad nebezpečenstva sa musí robiť trojdimenzionálne (nízky, stredný a vysoký).</p>	<p>faktorov, by mal hodnotiteľ/ka poskytnúť posudok na stupeň nebezpečenstva a odporúčanie na jeho manažment. Súčasťou odhadu je časť "Definície rizikových faktorov" ako aj pološtruktúrované interview so ženou a časť na odporúčané stratégie manažmentu nebezpečenstva.</p>	<p>revidovaná verzia SARA vyvinutá pre potreby polície, preto je vynechaná časť na posúdenie duševného stavu páchatela. 3-dimenzionálne vyhodnotenie nebezpečenstva umožňuje nielen odhadnúť riziko recidivity, ale aj závažnosti možného opätovného páchania násillia. Winkel (2008) hovorí, že v kontexte podpory žien môže B-SAFER slúžiť aj ako nástroj na zvýšenie informovanosti ženy o nožnej opätovnej viktimizácii a podporiť preventívne správanie na strane ženy.</p>
<p>DVI Domestic Violence Inventory – Risk and Needs Assessment (Dotazník na domáce násillie – odhad rizík a potrieb) (www.riskandneeds.com)</p>	<p>Vyplnenie dotazníka trvá 30-35 minút, Obsahuje sedem stupníc vrátane jednu na pravdivosť informácií, alkohol a užívanie drog, potenciál násillia a potreby liečby/zaobchádzania. Výsledky sú rozdelené do kategórií nízke, stredné a vysoké nebezpečenstvo.</p>	<p>Dotazník je štruktúrovaný na vyplnenie páchatelom.</p>	<p>Vyvinutý nielen na odhad rizika opakovania fyzických útokov, ale aj na vyhodnotenie potreby liečby.</p>
<p>K-SID Kingston Screening Instrument for Domestic Violence (Kingstonský dotazník na detekciu domáceho násillia) (Gelles, 1998)</p>	<p>10 otázok o rizikových faktoroch, každá s 2 až 3 kategóriami odpovedí a stupnica stavu núdze na strane páchatela. Skóre: Skóre nebezpečenstva od 0 do 10 a 4 kategórie nebezpečenstva (nízke, stredné, vysoké a veľmi vysoké).</p>	<p>Interview so ženou a páchatelom a revízia policajných záznamov probačnými alebo inými súdnymi úradníkmi/čkami.</p>	<p>Odhad rizika recidivity/opakovaných útokov za účelom obvinenia páchatela a rozhodnutiach o dohľade, určenie podmienok na prepustenie, podmienený trest a ochranné súdne nariadenia.</p>
<p>DVSI Domestic Violence Screening Instrument (Nástroj na detekciu domáceho násillia) (Williams & Houghton, 2004)</p>	<p>12 otázok hodnotených od 0 do 3 bodov, primárne zamerané na kriminálnu minulosť páchatela, zamestnanosť a niekoľko iných rizikových faktorov. Skóre: skóre nebezpečenstva 0 – 30, a dve kategórie nebezpečenstva (nie vysoké nebezpečenstvo & vysoké nebezpečenstvo).</p>	<p>Na základe rozhovoru s páchatelom a jeho záznamami vyplní probačný alebo iný súdny úradník/čka.</p>	<p>Odhad rizika recidivity/opakovaných fyzických útokov pre potreby rozhodnutí o dohľade, podmienenom treste a iných rozhodnutí týkajúcich sa páchatela.</p>
<p>ODARA Ontario Domestic Assault Risk Assessment (Ontárijský dotazník na odhad nebezpečenstva)</p>	<p>Obsahuje 13 empiricky zvolených položiek, niektoré z nich sa jasne týkajú intímnych vzťahov a niektoré z nich sú zamerané</p>	<p>Predpovedá recidivitu iba pomocou premenných získaných policajnými jednotkami prvého kontaktu.</p>	<p>Štatistický odhad nebezpečenstva recidivity násillia na intímnej partnerke. Pôvodne myslený ako nástroj pre</p>

<p>domáceho násillia) Hilton, Harris, Rice, Houghton, Eke (2008)</p>	<p>na protispoločenské správanie vo všeobecnosti.</p>		<p>políciu preto sa rátalo iba s informáciami "routines dostupnými v teréne".</p>
<p>DVRAG Domestic Violence Risk Appraisal Guide (Prírúčka na odhad nebezpečenstva domáceho násillia) Hilton, Harris, Rice, Houghton, Eke (2008)</p>	<p>14 položkový DVRAG pozostáva z položiek pôvodnej metodiky ODARA spojených s Kontrolným zoznamom pre psychopatiu podľa Hara (PCL-R), ktorý zlepšil odhad recidivity, výskytu, frekvencie, závažnosti násillia, zranení a obvinenie.</p>	<p>Napríklad, policajt/ka vyplnia ODARA včas pred rozhodovaním o prepustení páchateľa na kauciu a súdny psychológ alebo probačný úradník môžu potom vyplniť DVRAG za účelom poskytnutia vylepšeného odhadu ako pomôcku pri rozhodnutiach o odňatí slobody, dohľade, liečbe.</p>	<p>Predpovedá recidivu v prípadoch NPNŽ v intímnych vzťahoch a jeho závažnosť. Spolu ODARA a DVRAG nie sú rozšírením nástrojov na odhad ale uceleným systémom na odhad nebezpečenstva.</p>
<p>SIVIPAS Severe Intimate Partner Violence Risk Prediction Scale (Škála predpovedania rizika závažného násillia v intímnych vzťahoch) (Echeburúa, Fernández- Montalvo, de Corral, López- Goni, 2009)</p>	<p>Dotazník pozostáva z 20 otázok, rozdelených do 5 skupín (osobné údaje*, status intímneho vzťahu, typ násillia, profil páchatela, rizikové faktory pre ženu). Skóre: Otázkam sa udeľuje hodnota od 0 do 1 bodu. Sú 3 kategórie nebezpečenstva závažného násillia – nízke, stredné, vysoké.</p>		<p>Na predvídanie násillia páchaného na ženách v intímnych vzťahoch a závažného násillia.</p>
<p>Victim assessment of risk (Odhad nebezpečenstva ženou samou) (Goodman, Dutton 2000; Heckert & Gondolf, 2004; Weisz, Tolman, Saunders 2000)</p>	<p>2 otázky o tom ako žena samotná vníma pravdepodobnosť, že na ňu intímny partner fyzicky zaútočí alebo ju vážne zraní v nasledujúcom roku. Skóre: žena hodnotí pravdepodobnosť na škále od 1 – 10.</p>		
<p>ASAP Aid to Safety Assessment Planning (Podpora pri hodnotení a plánovaní bezpečnosti) (Millar, 2009)</p>	<p>Manuál ASAP obsahuje položky z metodík SARA a B-SAFER a zahŕňa 11 faktorov páchatela, ktoré identifikujú činy páchatela, ktoré na strane ženy zvyšujú nebezpečenstvo, že bude týraná alebo znižujú stupeň jej bezpečia. Tiež zahŕňa 12 Faktorov podporujúcich bezpečie, ktoré ukazujú na to, čo potrebuje žena urobiť pre čo najlepší bezpečnostný plán.</p>	<p>Interview so ženou, zvyčajne ho robí poradenská pracovníčka organizácie/inštitúcie poskytujúcej pomoc a podporu ženám zažívajúcim násillie.</p>	<p>Cieľom tohto manuálu je znižovať riziko násillia zabezpečením komplexnej a koordinovanej stratégie pre manažment bezpečia ženy, vyvinutý pre potreby ľudí poskytujúcich pomoc a podporu ženám zažívajúcim násillie v spolupráci s inými relevantnými inštitúciami systému spravodlivosti na podporu žien v procese rozhodovania ohľadom bezpečia.</p>

* Zoznam nástrojov na odhad nebezpečenstva uvedený v tabuľke vyššie nie je vyčerpávajúci.

Príloha č. 2

Marianne Hester: Model troch planét; K porozumeniu rozporov v rámci prístupov k bezpečnosti žien a detí v kontexte násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch²²⁷

Úvod

V poslednom desaťročí sme mohli sledovať silnejúce uznanie pre politiku a prax riešenia násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch ako otázky ochrany detí. Spoločnou črtou mnohých najťažších prípadov je, že ich riešia služby sociálnej starostlivosti (Cleaver a kol. 2007), a že zložitost' problematiky vyžaduje pracovať so všetkými zúčastnenými vrátane žien zažívajúcich násillie, páchatel'ov a detí (Hester a kol. 2007). Tento trend odzrkadľuje rozvíjajúca sa politika a prax spolu s dôrazom na multi-inštitucionálne prístupy a opatrenia. V poslednom desaťročí počas labouristickej vlády došlo napríklad k rozvoju tzv. Co-ordinated Community Response (CCR)²²⁸, ktoré zabezpečuje multi-inštitucionálny prístup k bezpečiu žien. Taktiež sa rozvíjali programy pre páchatel'ov násillia a došlo aj k zriadeniu multi-inštitucionálneho orgánu pre bezpečnost' detí s agendou domáceho násillia ako jednou zo svojich kompetencií. S cieľom riešiť násillie páchané na ženách a jeho dopady sa rozvinulo široké spektrum organizácií tretieho sektora, ako aj zákonných opatrení zahŕňajúcich špecializované podporné služby, trestné súdnicstvo alebo služby zdravotnej a sociálnej starostlivosti (Stanley 2011).

Aj napriek prínosnej a pozitívnej práci profesionálov a profesionálok v oblasti riešenia násillia páchaného na ženách zaznievajú zo strany sociálnej starostlivosti a ďalších profesií obavy, odrážajúce sa v skúsenosti žien a ich detí, že v podmienkach násillia môže byť obtiažne zaistiť a udržať bezpečie pre ženy a deti. Táto štúdia reflektuje tieto obavy a ťažkosti a ponúka pokus porozumieť niektorým zo systémových problémov, ktorým môžu profesionáli a profesionálky čeliť a ktoré oslabujú efektívnost' ich práce. Konkrétne sa štúdia venuje predstaveniu modelu „troch planét“ ako spôsobu konceptualizácie toho, čo sa odohráva „na zemi“ z pohľadu profesií.

Identifikovaná bola aj celá škála problémov, ktoré môžu oslabovať špecifické aspekty práce s rodinami so skúsenosťou s násillím. Napríklad odhad nebezpečenstva a intervencia prispievajú k tomu, čo Stanley a kol. (2010) volá „prerušovaný vzorec sociálnej práce“, ktorý neumožňuje dôverovať alebo sa v potrebnej miere angažovať v prípadoch násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch. Humpreys a kol. (2010) navrhuje požadovať od pracovníkov

---

²²⁷ Na základe komunikácie s Marianne Hester bol pojem „domestic violence“ prekladaný ako násillie na ženách v párových vzťahoch. Mariane Hester dala súhlas aj s prekladom a publikovaním štúdie v slovenčine. Preklad štúdie neprešiel jazykovou korektúrou. Citácia: Hester, Marianne, 2013, *The 'Three Planet Model', Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Contexts of Domestic Violence*;

²²⁸ Pozn. prekl.: CCR (Koordinovaná reakcia spoločenstva) a jej fungovanie má za cieľ čo najefektívnejšiu implementáciu legislatívy a politik, resp. zabezpečiť čo najrýchlejšie a najlepšie fungujúci systém ochrany a dostupnosti podporných služieb pre ženy, zodpovednosť násilných osôb za spáchané činy a ukončenie násillia. Zaisťuje, že všetci členovia a členky spoločenstva reagujú jednotným spôsobom na násillie páchané na ženách a nesú zodpovednosť za svoje reakcie. CCR zapojuje všetkých aktérov v úsilí dosiahnuť spoločné porozumenie toho, čo sa rozumie násillím páchaným na ženách, a zmeniť spoločenské normy a postoje, ktoré k nemu prispievajú. Medzi aktérov CCR patrí osoby pre právne zastupovanie, občianska spoločnosť, poskytovatelia a poskytovateľky zdravotnej starostlivosti a služieb pre ochranu detí, pedagógovia a pedagogičky, médiá, zamestnávateľia a zamestnávateľky a náboženský predstavitelia a predstaviteľky (http://www.stopvaw.org/coordinated_community_response).

a pracovníčok sociálnej práce „byť pripravený či pripravená“ spôsobom, ktorý sa podobá spôsobu očakávanému od žien zažívajúcich násilie zo strany svojho partnera. Sociálni pracovníci a pracovníčky tiež nemusia vždy rozumieť zmyslu žien pre zodpovednosť alebo ich pocitom straty kontroly v súvislosti s násilím (Lapierre 2010). Tieto témy môžu rôznym spôsobom zohrávať svoju rolu v procese oslabovania pozitívnej praxe. Zastávam však názor, že potrebujeme v jednotlivých oblastiach práce hlbšie pochopiť prístupy k násiliu s ohľadom na ženy, deti aj mužov a dôkladnejšie tak porozumieť potrebným zmenám pre rozvoj novej úrovne praxe. Najmä potrebujeme zväžiť neúmyselnú roztrieštenosť a rozpory v praxi, ktoré vychádzajú z rôznych prístupov používaných naprieč tromi hlavnými oblasťami práce s rodinami so skúsenosťou násilia: v oblasti násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, ochrany detí a styku s dieťaťom. V štúdiu sa preto venujem systémovým rozporom medzi týmito tromi oblasťami práce s dôrazom na fakt, že je obzvlášť komplikované spojiť ich do jedného súdržného a koordinovaného prístupu, pretože každá z nich je fakticky zo svojej samostatnej „planéty“ - so svojou vlastnou históriou, kultúrou, zákonmi a obyvateľstvom (skupinami odborníčov a odborníkov). Výsledkom sú napätie a rozpory medzi odbornými diskurzmi a praxou, ktoré znižujú efektívnosť riešenia násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch a môžu s veľkou pravdepodobnosťou vyústiť do kontraproduktívnych výsledkov na prijímajúcej strane.

Predstave oddelených „planét“ môžeme lepšie porozumieť vo svetle toho, čo Bourdieu (1989) volal „habitus“ skupín, kedy „mentálne štruktúry, vďaka ktorým (skupiny) rozumejú sociálnemu svetu, sú v zásade produktom internalizácie štruktúr toho ktorého sveta“ (Bourdieu 1989, s. 19). Špecifické štruktúry, zameranie a prístupy k práci jednej profesijnej skupiny môžu vytvárať priepastné rozdiely medzi ich vlastnými každodennými a bežnými profesijnými predpokladmi a praxou a inými profesijnými skupinami a znecitlivovať ich voči praxi odlišnej profesnej perspektívy. V priebehu svojej dlhodobej účasti na multi-inštitucionálnych tréningoch a poradách som napriek dvadsať ročnému fungovaniu multi-inštitucionálnej skupiny zistila, že profesionálky a profesionáli a z odlišných oblastí násilia páchaného na ženách, ochrany detí a styku s dieťaťom sú neustále prekvapení z rozdielnych prístupov, ktoré každý z nich používa, vrátane vlastnej odlišne vymedzenej definície „ujmy“ či poskytovaných intervencií. „Model troch planét“ je nástrojom pre úvahy o tom, čomu profesionáli a profesionálky čelia a aké sú ich očakávania odvodené od ich vlastných rolí.

Každá z troch „planét“, planéta násilia páchaného na ženách, ochrany detí a styku s deťmi, môže byť ponímaná ako planéta s odlišnou „kultúrnou históriou“, podpornou praxou a výsledkami s rozdielnymi prvkami v popredí záujmu každej z nich. Organizácie a inštitúcie na „planéte násilia páchaného na ženách“ pracujú výhradne s násilím páchaným na ženách. Do tejto oblasti patria napríklad bezpečné ženské domy a exekutívne orgány, ktoré sa rozvíjali s primárnym záujmom o ženy, ktoré zažili alebo zažívajú násilie, a trestné či civilné súdne orgány, ktoré zasahujú proti páchatelom násilia. Práca v oblasti ochrany detí a podporných služieb pre ich ochranu na „planéte ochrany detí“ má veľmi odlišnú históriu s hlavnou pracovnou orientáciou na deti. Práca na tretej „planéte“, „planéte styku s deťmi“ prináša ešte iný prístup, v rámci ktorého sa rodinné súdy a ďalšie profesie sústreďujú primárne na rodičov, ich bývanie a úpravu styku vo vzťahu k deťom.

Spoločne s konceptom planét pôsobí ešte ďalší významný faktor: proces vytvárania rodových rozdielov, ktorý je výsledkom neustálej reprodukcie a rekonštrukcie rodovo podmienenej nerovnosti v spoločnosti. „Planéty“ ponúkajú možnosť porozumenia niektorým zo systémových problémov naprieč trestným systémom a systémom sociálneho zabezpečenia. Spôsoby, akými sa odvíjajú prístupy k rôznym aktérom a aktérkam

v prípadoch násilia, a to vo vzťahu k páchatelom násilia, ženám, ktoré zažili alebo zažívajú násilie a deťom, sú tak posilňované procesom utvárania rodových rozdielov. Rodu prisudzované významy a s nimi spojené očakávania, môžu mať vplyv na správanie odborníkov a odborníčok voči páchatelom, ženám, ktoré zažili alebo zažívajú násilie a prispievať tak k ich rozhodnutiam.

V nasledujúcej časti textu detailnejšie opíšem fungovanie „troch planét“ a ich dôsledky pre bezpečie žien a ich detí. Pritom čerpám z rady výskumnej evidencie s cieľom poukázať na niektoré kľúčové praktiky a vzorce, ktoré môžu byť vzťahované ku každej z „troch planét“.

Planéta násilia páchaného na ženách

V súčasnosti je to už viac ako 30 rokov, čo sa vďaka ženskému hnutiu a jeho spriazneným organizáciám vo Veľkej Británii a ďalších krajinách začal boj proti násiliu páchanému na ženách. V súvislosti s tým bol vývoj na „planéte násilia páchaného na ženách“ ovplyvnený chápaním násilia ako rodovo podmieneného fenoménu, priamo súvisiaceho s rodovou nerovnosťou. Napriek tomu, že násilie môžu páchať muži aj ženy, výskumy, využívaním rôznych metodológií, upozorňujú na rodové rozdiely v rozsahu, závažnosti a dopadoch násilia v párových vzťahoch, kedy muži s vyššou pravdepodobnosťou používajú pretrvávajúce vzorce „kontrolujúco-donucovacích taktík spolu so systematickými vyhrážkami a použitím násilia“, ktoré násilnej osobe umožňujú uplatňovať moc, vyvolávať strach a kontrolovať druhého partnera (Miller a Meloy 2006, s. 90). Na „planéte násilia páchaného na ženách“ je kľúčovým problémom násilie a týranie zo strany (predovšetkým) muža a dopadajúce (predovšetkým) na ženy.

Ako som už spomenula vyššie, činnosť na „planéte násilia páchaného na ženách“ sa zameriava na dve hlavné oblasti – na jednej strane ide o celú škálu podporných služieb pre ženy, ktoré zažili alebo zažívajú násilie, počnúc špecializovanými službami tretieho sektora, právnym zastupovaním až po poskytovanie ubytovania. Na strane druhej sa pozornosť sústreďuje na intervencie orientované na násilných mužov v systéme trestného a občianskeho poriadku a na programy pre páchatelov násilia (Home Affairs Select Committee 2008). V nadväznosti na Co-ordinated Community Response, zamerané na riešenie násilia páchaného na ženách, sa čoraz viac zvyšovala pozornosť na tvorbu politík a opatrení zameraných na prípady žien vo vysokom riziku nebezpečenstva, ktoré priamo financuje vláda (Home Office 2006; Howarth a kol. 2009). Súčasťou rozvoja podpory a advokácie bolo zriadenie tzv. Independent Domestic Violence Advisors (IDVA)²²⁹ a Multi-Agency Risk Assessment Conferences (MARAC)²³⁰. Špecializované služby poskytované tretím sektorom, ako sú bezpečné ženské domy alebo podporné a advokačné služby typu IDVA, vychádzali

---

229 Pozn. prekl.: Nezávislé poradkyne na domáce násilie (NPDN) sú ženy, ktoré ako špecializované podporné pracovníčky, poskytujú asistenciu a poradenstvo obetiam domáceho násilia. Úzko spolupracujú s orgánmi činnými v trestnom konaní a ich partnermi. Významnou zložkou efektivity ich práce je nezávislosť, orientácia na bezpečnosť obetí a schopnosť koordinovať služby jednotlivých aktérov v prospech obetí. Ich práca samozrejme závisí aj na miestnej dostupnosti ďalších potrebných podporných služieb (<http://eige.europa.eu/content/independent-domestic-violence-advisors-idvas>).

230 Pozn. prekl.: Multiinštitucionálne porady o jednotlivých prípadoch násilia (MIPP) ako špecifická forma partnerskej spolupráce je jednou z metód na zlepšenie ochrany žien a detí v situáciách s vysokým rizikom nebezpečenstva. MIPP zahŕňajú výmenu relevantných osobných informácií o žene a o rizikových faktoroch identifikovaných v situáciách vysokého stupňa ohrozenia domácim násilím. Súčasťou je vytvorenie akčných plánov na zvýšenie bezpečia žien (<http://www.wave-network.org/content/protect-ii-learning-resource-capacity-building-risk-assessment-and-safety-management-protect>).

z prístupu, ktorý sa usiluje o posilnenie žien a zároveň sa pokúša o vyrovnanie ich pozície vo vzťahu k mužským násilným partnerom (Coy and Kelly 2011).

Kriminalizácia násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch, tak aby bolo chápané ako každý iný trestný čin, bola obzvlášť významná v symbolike posunu problematiky z výhradne „súkromného“ problému na problém verejného záujmu. Tento vývoj znamená aj odklon od zdôrazňovania násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch ako problému žien, ktoré majú samy riešiť svoju situáciu a chrániť sa, smerom ku chápaniu násilia ako neprijateľného trestného činu, ktorému by mali všetky inštitúcie predchádzať (Skinner, Hester a Malos 2005). Iniciatívy zamerané na rozvoj a posilnenie prístupov trestného postihu násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch znamenali profesionalizáciu politik zatýkania a nárast trestných stíhaní a odsúdení. Napríklad anglický Zákon o domácom násilí, trestných činoch a obetiach z roku 2004 ešte viac zdôrazňuje kriminalizáciu násilia tým, že za trestný čin považuje aj porušenie civilnoprávneho ochranného príkazu (poznámka prekladateľky: v kontexte SR ide napríklad o predbežné opatrenia). Ďalším vývojom prešli súdy pre domáce násilie, ktoré boli zriadené z dôvodu nárastu miery odsúdení (Cook a kol. 2004). Využívanie prístupu trestnej postihnuteľnosti však rieši len menšiu časť prípadov násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch a zameriava sa na individuálne prípady (prevažne s prítomnosťou fyzického násilia). Tento prístup preto nie je schopný riešiť alebo reflektovať realitu násilia, ktoré ženy zažili alebo zažívajú, a tou je pretrvávajúce kontrolujúco-donucovacie správanie zo strany páchatel'a (Stark 2007). Dôraz na individuálne prípady tiež znamená, že tam, kde žena podnikne protiopatrenia voči násilnému partnerovi, je to práve ona, kto môže skončiť zatknutá skôr ako primárny páchatel', muž (Hester 2009). Ženy viktimizované násilím posudzujú kriminalizáciu pozitívne v prípade, ak cítia, že to zvýši ich bezpečnosť, ale kriticky, ak ich bezpečie nie je zaistené (Hester 2006).

Všeobecne sa práca na „planéte násilia páchaného na ženách“ zameriava najmä na dospelých. Intervencie sú zacielené na riešenie (prevažne) mužského násilia s dopadom (prevažne) na ženy, ktoré zažili alebo zažívajú násilie, a na ich podporu pri prekonávaní jeho dôsledkov. Polícia a ďalšie inštitúcie môžu na „planéte násilia páchaného na ženách“ považovať správanie páchatel'ov za násilné vo vzťahu k ženám ktoré zažili alebo zažívajú násilie zo strany svojho partnera. Jeho správanie je chápané ako potenciálny trestný čin, páchatel' môže byť dokonca stíhaný za porušenie trestného a občianskeho právneho poriadku. Môže mu byť tiež uložený zákaz priblíženia sa alebo iné ochranné opatrenie. V zásade, na „planéte násilia páchaného na ženách je násilný muž – partner alebo ex-partner vnímaný ako páchatel' a žena, ktorá zažila alebo zažíva násilie ako osoba s potrebou ochrany a podpory.

Deti nezohrávajú na „planéte násilia páchaného na ženách“ tak významnú rolu, aj keď uznanie dopadov na deti žijúce v prostredí, kde je na ich matkách páchané násilie, má svoje počiatky práve v tomto kontexte a veľká časť intervenčných aktivít pre pomoc deťom začala práve v ženských bezpečných domoch (Hester a kol. 2007). Množstvo kľúčových príkladov však ukazuje na zrejmy nedostatok súbežných prístupov medzi „planétou násilia páchaného na ženách“ a „planétou ochrany detí“.

Na základe činnosti pracovníčok IDVA, ktorých úlohou je zaistiť bezpečie žien vo vysokom riziku ohrozenia násilím, je dokázané, že v prípade žien, ktoré sú zároveň matkami, môže mať zaistenie ich bezpečia pozitívny dopad na bezpečie ich detí (Howarth a kol. 2009). Howarth a kol. (2009) zároveň zdôrazňuje, že prepojenia medzi činnosťou pracovníčok IDVA a podpornými službami pre deti nie sú jasné, a odporúčajú „v partnerstve so službami pre

deti navrhnuť jasné vymedzenie kompetencií činnosti pracovníčok IDVA týkajúce sa vplyvu na deti, spolu s odporúčaním politík a postupov, ktoré by mali byť odsúhlasené a odkomunikované na národnej úrovni“ (Howarth a kol. 2009, s. 95). Služby pre deti môžu byť tiež zastúpené na poradách MARAC a informácie týkajúce sa kontaktov so službami pre deti môžu tvoriť súčasť výsledných diskusií o bezpečnosti obetí (Robinson 2006). Vieme toho však málo o ďalších intervenciách služieb pre deti vyplývajúcich z ich účasti na poradách MARAC. V tejto oblasti nemáme žiadne výskumy.

Polícia, primárne orientovaná na dospelých, je ďalšou inštitúciou, od ktorej sa očakáva, že rozpozna a odkáže deti žijúce s matkou, na ktorej je páchané násilie, na oddelenia či organizácie na ochranu detí. Problém je, že hranica, kedy polícia kontaktuje oddelenia na ochranu detí nie je tá istá ako hranica pre oddelenia či organizácie na ochranu detí. Dôsledkom je nízky počet detí, ktorým bola poskytnutá akákoľvek intervencia. To len ešte viac zvyšuje tlak na služby pre deti (Laming 2009; Stanley a kol. 2010). To poukazuje na ďalší potenciálny rozpor medzi „planétou násilia páchaného na ženách“ a „planétou ochrany detí“.

Bezpečnosť detí: planéta ochrany detí

Zatiaľ čo „planéta násilia páchaného na ženách“ je orientovaná na dospelých, centrom záujmu „planéty ochrany detí“ sú deti a to, čo je štátom považované za najlepší záujem dieťaťa. Legislatívny rámec na tejto „planéte“ zabezpečujú zákony o bezpečnosti a ochrane detí, ktorými v Anglicku sú Zákon o deťoch z roku 1989 a 2004, Zákon o adopcii a deťoch z roku 2002 a do určitej miery aj Zákon o domácom násilí, trestnom čine a obetiach z roku 2004. Ochrana detí (na rozdiel od násilia páchaného na ženách) je pomerne široko situovaná do oblasti verejného práva, dôsledkom čoho sa kladie dôraz na intervenciu štátu v rodine s cieľom ochrániť dieťa pred významnou ujmom. Všeobecným prístupom je skôr pokus o partnerstvo s rodičmi ako využívanie trestného stíhania s odobratím detí z pôvodnej rodiny do verejnej starostlivosti a/lebo zväzanie adopcie ako poslednej možnosti (Hester a kol. 2007).

Na „planéte ochrany detí“ došlo v tvorbe politík, legislatíve a praxi k nárastu uznania dopadov násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch na deti. Napríklad v roku 2002 Zákon o adopcii a deťoch rozšíril definíciu „ujmy“ tak, že zahŕňa „poškodenie spôsobené videním alebo vypočutím zlého zaobchádzania s iným“ (časť 120). Táto úprava vstúpila do platnosti v januári 2005, a odvtedy dochádza ku kontinuálnemu nárastu používania „psychického násilia“ ako kategórie, na základe ktorej sú deti registrované v službách detskej ochrany v dôsledku významnej ujmy (DCSF 2007, 2009). Násilie páchané na ženách v párových vzťahoch bolo tiež dôležitou témou v politickom dokumente *Every child matters*²³¹ (2004), ktorý podporila labouristická vláda svojím prístupom podporujúcim bezpečie a ochranu detí. Chápanie „násilia“ v súvislosti s „rodinnou históriou, funkčnosťou a pocitom pohody“ je predmetom úvah v Common Assessment Framework²³² (CAF) (2010) s väzbou na *Every child matters*.

---

231 Pozn. prekl.: Dokument *Na každom dieťati záleží* je jednou z najvýznamnejších politických iniciatív a rozvojových programov vo Veľkej Británii vo vzťahu k deťom a detským službám (viac na <http://www.everychildmatters.org/>)

232 Pozn. prekl.: *Spoločný hodnotiaci rámec*. Jedná sa o proces zhromažďovania a zaznamenávania informácií o dieťati, o proces identifikácie potrieb dieťaťa a možností ich naplnenia. Ide o spoločný rámec hodnotenia a plánovania, ktorý využívajú všetky detské služby v rámci Veľkej Británie. Pomáha identifikovať

Stanley (2011) popisuje celý rad inovatívnych a prínosných postupov oddelení na ochranu detí pracujúcich s deťmi a rodinami, kde dochádza k páchaniu násillia na ženách, matkách. Autorka však zdôrazňuje, že prax je často nevyvážená. Podobne ako v prípade identifikovaného problému na „planéte násillia páchaného na ženách“, súčasný systém oznamovania prípadov detí na oddelenia pre ich ochranu je neefektívny, pretože oddelenia nie sú schopné identifikovať deti, ktoré potrebujú ochranu v kontexte násillia, ktoré zažíva ich matka. Tak napríklad 10 % rodín s deťmi ohlásených na polícii na „planéte násillia páchaného na ženách“ bolo už hlásených na službách poskytovaných deťom, ale iba 5 % boli poskytnuté nové služby. Tiež nebolo zrejmé, koľkým rodinám navyše mala byť poskytnutá intervencia sociálneho poradenstva (Stanley *et al* 2010).

Aj keď sú v centre pozornosti na „planéte ochrany detí“ deti, dôraz je vzhľadom na ich ochranu kladený aj na matky (ako hlavné opatrovateľky). Ako už upozorňuje Farmer (2006), pre matky zažívajúce násillie zo strany partnera môže byť veľmi obtiažne efektívne ochraňovať a opatrovať svoje dieťa. Očakávanie, že budú schopné chrániť svoje dieťa bez zabezpečenia vlastnej bezpečnosti, môže byť preto nerealistické. Zákon o rodine z roku 1996 umožňuje súdom vylúčiť zo spoločnej domácnosti toho, kto je podozrivý z týrania dieťaťa v domácnosti, vrátane páchatela násillia na žene. Medzi základné očakávania však patrí, že opatrujúca osoba, zvyčajne matka, nakoniec dosiahne vylúčenie páchatela pomocou nápravných opatrení civilného práva alebo prostredníctvom intervencie inštitúcií činných v trestnom konaní (Hester a kol. 2007). Odrážajúc ustanovenia Zákona o rodine (1996), sociálni pracovníci a pracovníčky z „planéty ochrany detí“ zaznamenali, že prevažujúcim prístupom sa stalo oddeľovanie matky a dieťaťa od násillného muža. Existuje však rozsiahly dôkazový materiál o tom, že oddelenie od páchatela vytvára najnebezpečnejšie prostredie pre ženy a ich deti. Zvýšené riziko násillia, týrania a zabitia v priebehu procesu separácie a post-separácie je nielen veľmi dobre zdokumentované, ale je aj súčasťou nástroja pre hodnotenie rizík v dotazníku CAADA-DASH²³³, ktorý používa polícia a pracovníčky IDVA v prípadoch dospelých obetí (CAADA 2011; Povey 2004).

Podľa výskumných zistení množstvo žien pociťuje dôraz kladený zo strany „planéty ochrany detí“ na ne ako na matky ochraňujúce svoje deti, ako represívny (Humphrey a Thiara 2002). Tento problém môže byť ešte umocňovaný ťažkosťami, s akými odborníci a odborníčky chápu rodovú nerovnosť a vynucujúco-ovládajúce správanie primárneho útočníka, ktoré posilňuje násillné vzťahy v domácnosti. Hlavný prístup sociálnej práce na „planéte ochrany detí“ chápe rodinu, a zvlášť „dysfunkčnú“, ako ústrednú v problematike násillia páchaného na ženách v párových vzťahoch, ktorú často dotvára nadmerné požívanie alkoholu a problém s duševným zdravím (Cleaver a kol. 2007). Taký prístup však môže viesť skrytému prisudzovaniu rodových významov a očakávaní vo vzťahu k správaniu obetí, a „k nepriznaniu rodu“ rodičovi, ktorý je primárnym agresorom (zvyčajne mužovi). Odborníci a odborníčky vyjadrujú nespokojnosť nad tým, prečo ženy „jednoducho neodídu“, bez pochopenia toho, že ženy môžu ostávať z dôvodov spojenými so strachom a bezpečím a/alebo s nedostatkom zdrojov. V súvislosti s mužským násillím na deťoch aj na ženách je dôležité brať do úvahy tiež konflikty a problémy, ktorým môžu ženy čeliť ako matky (Lapierre

---

špecifické potreby dieťaťa už v raných fázach a podporuje poskytovanie koordinovaných služieb pre ich naplňovanie (viac na <http://www.protectingchildren.org.uk/cp-system/child-in-need/caf>).

233 Pozn. prekl.: CAADA = Coordinated Action against Domestic Abuse = koordinovaný postup proti domácemu násilliu; DASH = Domestic Abuse Stalking and Harassment and Honour Based Violence = domáce násillie, prenasledovanie a obťažovanie a násillie páchané v mene cti (viac na <http://www.safelives.org.uk/about-us/our-history-and-impact-caada-safelives>)

2010; Radford and Hester 2006). Odborníci a odborníčky, ktorí sa zameriavajú predovšetkým na ochranu detí, môžu hroziť odobratím detí – čiastočne ako prostriedkom k „dotlačeniu“ žien odísť z násilného vzťahu (Humphreys a Thiara 2002). Alebo sa môžu rozhodnúť, že žena už ďalej nie je schopná dobre vykonávať svoje rodičovské povinnosti v prostredí násilného vzťahu, a preto jej odoberú deti do ústavnej starostlivosti. To sa môže javiť ako rozumný spôsob konania, ale v realite môže byť kontraproduktívny, pretože vytvára v ženách strach, že im zoberú deti, ak oznámia násilie, ale najmä preto, že tento prístup ignoruje (predovšetkým mužské) násilné osoby (Farmer 2006). Množstvo štúdií poukazuje na problémy spojené so „zlyhaním snahy o ochranu“. Napríklad štúdia od Humphreys a Thiara (2002) o ženách vo Veľkej Británii, ktoré využili terénne služby v prípadoch násillia, poukazuje na to, že sústredenie sa sociálnych pracovníkov a pracovníčok na ochranu detí viedlo k tomu, že významný počet žien bolo donútených opustiť svojich násilných partnerov skôr, ako na to boli pripravené, alebo uskutočniť tento náročný a nebezpečný proces bez potrebnej podpory.

Od konca 90. rokov a predovšetkým v novšej politike ochrany sa hovorí o poskytovaní podpory matkám ako o pozitívnej snahe vytvoriť pre matky a ich deti bezpečie pred násilným mužom (Hester a kol. 2007). Napríklad v odporúčaní pre multiinštitucionálnu spoluprácu v rámci Rady pre bezpečie detí a miestnu komisiu pre služby pre deti sa konštatuje:

Najefektívnejšou intervenciou pre zaistenie bezpečia a priaznivých výsledkov pre deti žijúce v prostredí, kde dochádza k páchaniu násillia na ich matke, je obvykle vytvorenie podporného balíčka, ktorý zahŕňa odhad rizika, špeciálne vyškolenú podporu v prípadoch násillia páchaného na ženách, **zastupovanie a obhajovanie práv a bezpečnostný plán pre ženu, ktorá zažíva domáce násillie**, spolu s ochranou a podporou pre dieťa (Local government Association 2005, s. 2; tučné písmo v origináli)

Existuje však len málo dôkazov o tom, že odborníci a odborníčky služieb pre deti postupujú v súlade s týmto odporúčaním (Stanley 2011).

Ďalším aspektom sú násilní otcovia. Devaney (2008) na základe výskumu detí vo vysokom riziku ohrozenia v kontexte násillia na ženách v párových vzťahoch usudzuje, že je nutné „znovu a jasnejšie zamerať pozornosť odborníkov a odborníčok na udržanie zodpovednosti mužov za svoje správanie a pokúšať sa ich zapájať ako otcov spôsobom, ktorý zodpovedá potrebám detí (Devaney 2008, s. 452). Nedávny výskum skutočne ukazuje, že sociálni pracovníci a pracovníčky začínajú zaujímať aktívnejší prístup voči páchatelom násillia, napríklad ich v záujme svojich detí nabádajú k účasti v programoch pre páchatelov (Stanley 2011). Tento prístup však môže byť v protiklade k tomu, na čo je sústredená pozornosť na „planéte násillia páchaného na ženách“, a celkovo tak oslabovať bezpečie žien a ich detí vďaka vzájomne si odporujúcim posolstvám a dopadom pre niektoré matky. Napríklad výskum v severovýchodnom Anglicku upozornil na prípad bývalého partnera, ktorý fyzicky a psychicky týral svoju partnerku a ktorý sa zúčastňoval programu pre páchatelov. Detskí sociálni pracovníci a pracovníčky sa obávali značného emočného dopadu mužovho správania na jeho dve deti. Rodičia boli od seba odlúčení a matka mala k dispozícii poplašný alarm ako súčasť bezpečnostného plánu, ktorý vytvorila podporná služba pre deti. Poplašný alarm bol priamo napojený na políciu a prostredníctvom neho si mohla žena ľahko privolať pomoc v prípade, ak by bývalý partner/otec vstúpil do domu. Spúšťanie alarmu však nebolo detskými podpornými službami chápané ako pokus o zvýšenie jej vlastného bezpečia a

bezpečia detí, ale ako dôkaz toho, že „zlyhala v ochrane svojich detí“ a preto jej boli deti odobraté miestnym úradom starostlivosti. Matka to vysvetlila nasledovne:

Vždy, keď prišiel, vykopol dvere... ja som spustila alarm. Alebo keď urobil čokoľvek, spustila som alarm. A [detské služby] to použili na súde proti nám, aby dokázali, koľkokrát bol v dome, s cieľom odobrania detí. (Rozhovor s matkou, in Williamson a Hester 2008, strany 37-38)

Predchádzajúci výskum ukazuje, že detskí sociálni pracovníci a pracovníčky môžu prehliadať násilných mužov alebo zľahčovať ich správanie z množstva dôvodov, medzi ktoré patria aj ich predsudky o rodičovstve, ako aj obava o ich vlastnú bezpečnosť. Farmer (2006) rozoberá spôsoby, ktorými muži pomáhajú odvrátiť pozornosť sociálnej práce od seba a nasmerovať ju na matky. Napríklad chýbajú pri návšteve sociálneho pracovníka alebo pracovníčky, odmietajú diskutovať so sociálnym pracovníkom alebo pracovníčkou o témach týkajúcich sa detí či zastrašujú odborníkov a odborníčky (často ženy). Stanley (2011) tvrdí, že „odborníci a odborníčky detskej sociálnej starostlivosti potrebujú posilniť svoje zručnosti a sebadôveru v práci s násilnými otcami“ (Stanley 2011, s. 115). Jedným zo spôsobov je užšia spolupráca a čerpanie zo znalostí odborníkov a odbornícok na „planéte násillia páchaného na ženách“, ktoré majú rozsiahle skúsenosti v práci s páchatelmi násillia.

V stručnosti, na „planéte ochrany detí“ je pozornosť venovaná deťom, nie dospelým – aj keď výskumné dôkazy nasvedčujú tomu, že práve vytvorenie bezpečia pre matky by mohlo poskytnúť lepšie spôsoby zaistenia bezpečia aj pre ich deti. Hoci je násillie páchané na ženách v párových vzťahoch plne uznané vo svojej existencii, práca s rodinami so skúsenosťou s násillím je vykonávaná prevažne na „medziplanetárnych“ hraniciach a spojenie s „planétou násillia páchaného na ženách“ sa nejaví ani ako súdržné, ani dostatočne pevné. Na „planéte ochrany detí“ môže násillie otca na matke vyústiť do zásahov do rodiny zo strany služieb sociálnej starostlivosti alebo iných inštitúcií určených na ochranu detí. V Anglicku to môže viesť k požiadavke bezpečnostného plánu pre deti z dôvodu psychického násillia. Pokiaľ ide o ochranu detí, sociálni pracovníci a pracovníčky skôr trvajú na tom, aby matka spolu so svojimi deťmi odišla z miesta, kde je prítomný násillník a tiež aby odišla zo vzťahu, pokiaľ v ňom ešte zotrúva. Ak tak neurobí, je to práve ona, kto je vnímaná ako tá, ktorá „zlyhala v ochrane“, a deti jej môžu byť odobraté a zverené do starostlivosti miestneho orgánu. Je vysoko nepravdepodobné, že otec bude trestne stíhaný za páchané násillie, pretože v tomto prípade prevažuje prístup blaha (záujmu dieťaťa – pozn. prekladateľky) nad kriminalizáciou. Na „planéte ochrany detí“, napriek faktu, že násillie na matke pácha hlavne mužský partner, je to práve matka, ktorá je vnímaná ako zodpovedná osoba za riešenie následkov. V konečnom dôsledku násillný muž mizne z obrazu a ako hlavný problém je chápaná matka.

Post-separácia: planéta styku s deťmi

Na obidvoch „planétach“, tak násillia páchaného na ženách, ako aj ochrany detí je étosom intervencia, ktorá rieši riziko ďalšieho násillia a ujmy a to buď na dospelých osobách („planéta násillia páchaného na ženách“) alebo na deťoch („planéta ochrany detí“). Na rozdiel od dvoch predchádzajúcich planét, „planéta styku s dieťaťom“ vychádza z rámca „súkromného práva“ podporovaného predstavou, že štát zvyčajne nezasahuje do rodín a pokiaľ rodičia nevedia dosiahnuť dohodu o úprave styku s deťmi, je uprednostňovaný prístup vyjednávania alebo mediácie. Zatiaľ čo sa „planéta násillia páchaného na ženách“ a „planéta

ochrany detí“ zaoberajú minulým správaním a minulým násilím, pozornosť na „planéte styku s deťmi“ sa sústreďuje výhradne na budúcnosť. Napriek množstvu dôkazov, že násilie, ktoré zažívajú ženy v párových vzťahoch bude pravdepodobne pokračovať aj v období po separácii, na budúcnosť orientovaný prístup odborníkov a odborníčok rodinných súdov na „planéte styku s deťmi“ (CAFCASS – Children and Family Court Advisory Service²³⁴) znamená, že história násilia je vo vzťahu medzi rodičmi považovaná už za skončenú, a tým aj vo veľkej miere za irelevantnú pre budúcu úpravu styku s deťmi. Vychádzajúc z dokumentu Spojených národov Dohovoru o právach dieťaťa (1989) tu prevláda étos, že deti majú dvoch rodičov aj napriek tomu, že už spolu nežijú. Predpokladom je, že styk dieťaťa a rodiča, ktorý s ním už nebýva, je žiaducim a nevyhnutným výsledkom akéhokoľvek súdneho procesu bez ohľadu na históriu vzťahu (Radford and Hester 2006; Trinder a kol. 2006).

Výskumné zistenia evidujú, že styk s dieťaťom je často hlavným zdrojom post-separačného násilia a poskytuje priestor, v ktorom (hlavne mužský) páchatel' násilia môže naďalej pokračovať v páchaní násilia a obťažovaní žien a/lebo detí (Radford a Hester 2006; Howarth a kol. 2009). Styk môže tiež poskytovať dokonalú príležitosť pre extrémne násilie (mužov) páchatel'ov, tzn. zabitie vlastných detí, matiek a/alebo seba samotných. Howarth a kol. (2009) vo svojej štúdii prípadov s vysokým rizikom ohrozenia zistila, že 41 % matiek 3600 detí, ktoré boli v kontakte s pracovníčkami IDVA, riešilo závažný spor v súvislosti so stykom s dieťaťom. Poradcovia a poradkyne rodinných súdov tiež poukazujú na to, že násilie páchané na ženách v párových vzťahoch je častým prvkom v odvolaniach týkajúcich sa prípadov úpravy styku s dieťaťom. Podľa súdnej inšpekčnej správy odhadujú odborníci a odborníčky CAFCASS výskyt násilia na ženách v regióne na viac ako 90 % zo všetkých prípadov, ktorými sa zaoberajú (HMICA 2005). Úpravu styku detí s násilným rodičom (zvyčajne otcami) je preto potrebné zvážiť vo vzťahu k ochrane detí pred násilím a ujmou.

V dôsledku tlaku zo strany ženských organizácií a pod tlakom výskumných dôkazov začalo anglické súdnictvo od 90. rokov sústreďovať svoju pozornosť na problematiku úpravy styku detí v podmienkach násilia páchané na ženách v párových vzťahoch. Správa Children Act Sub-Committee (CASC)²³⁵ poradného výboru Zákona o rodine z mája 2000 ukázala, že došlo k veľkému pokroku v uvedomovaní si súvislostí medzi násilím páchaným na ženách a možnou ujmou u detí a že je potrebné tieto prepojenia sledovať v prípadoch vzťahujúcich sa ku styku detí s násilným rodičom. Na to nadviazal značný počet odvolacích prípadov (Re: L (Dieťa), Re: V (Dieťa), Re: M (Dieťa) a Re: H (Deti)), v ktorých prezident/prezidentka Divízie pre rodinu apeloval/a na súdy, aby si boli viac vedomé možných následkov domáceho násilia pre deti, tých „krátkodobých aj dlhodobých, ako svedkov, ale aj ako obetí“, a tiež dopadov násilia na spolubývajúceho rodiča, ako to ukázala rada výskumov. Tento prístup však začali rodinné súdy po istom čase aplikovať zriedkavo a nedôsledne (Radford a Hester 2006; Trinder a kol. 2006; Ofsted 2008). Následne legislatíva z roku 2005 (Zákon o deťoch (a styku s nimi) a adopcii z roku 2005) znovu zdôraznila styk a zaviedla súdnu vymáhateľnosť jeho vykonania. Prístup predpokladá využívanie aktívnej facilitácie cez mediáciu/zmier a posilnenie vymáhateľnosti práva na styk. Navzdory pokusom odvrátiť politiku a prax na „planéte styku s deťmi“, právo na styk zostalo centrálné.

234 Pozn. prekl.: Súdne poradenské služby pre deti a rodinu.

235 Pozn. prekl.: Podvýbor pre Zákon o deťoch

Inšpekcie rodinných súdov v rôznych častiach krajiny kriticky poukazovali na to, že sa nevenuje dostatočná pozornosť dopadom násillia na deti, a tiež na neschopnosť zozbierať relevantné informácie o odsúdeniach v trestnom konaní. Ako dokladá jedna zo správ:

Zatiaľ čo obvinenie z domáceho násillia bolo spoločnou črtou vo väčšine prípadov, dopad domáceho násillia na deti bol adekvátne posúdený iba v menšine prípadov. Jeden z prípadov mal v postupoch tak závažné nedostatky, že ho inšpekcia postúpila na oblastné riaditeľstvo na bezodkladné preskúmanie (Ofsted 2008, s. 11).

„Habitus“ odborníkov a odborníčok na rodinnom súde, obsahujúci zameranie na budúcnosť a predpoklad styku, je pre odborníkov a odborníčky ako neviditeľný, nie to ešte aby ho prekonal. Napríklad štúdia procesu na rodinnom súde zistila, že predpoklad styku sa stal v niektorých prípadoch „seba-naplnujúcim proroctvom“, ktoré by prevážilo nad akýmkoľvek obvinením z rizika vyplývajúceho z násillia (Trinder a kol. 2006). Ako príklad poslúži výrok jedného sudcu/kyne:

...musím povedať, že sa snažím nasmerovať zúčastnené strany preč od minulosti. Mám vo zvyku hovoriť „pozrite, štatistika ukazuje, že je veľmi vysoká pravdepodobnosť, že dôjde ku styku. Koniec koncov súd nariadi styk, a preto je prínosnejšie sústrediť sa na to, akým spôsobom bude styk upravený a ako sa bude vyvíjať“ (oblastný sudca/kyňa, in Trinder a kol. 2006, s. 96).

Iný výskum detailným pozorovaním rôznych aspektov rodinných súdnych procesov zistil, že násillie páchané na ženách, hoci stále viac uznávané, sa ešte stále vytráca z procesov rodinných súdov. Výskum Trinder a kol. (2010) skúmal konverzáciu medzi poradcami/kyňami a rodičmi v priebehu zmierovacích konaní alebo mediácie. Zistil, že v tých prípadoch, v ktorých matky otvorili tému násillia, ktoré zažili alebo zažívajú, sa násillie „vytratilo“ prostredníctvom ignorovania, preformulovania alebo odmietnutím zo strany poradcov a poradkýň rodinného súdu. Ďalšia štúdia (Macdonald 2010), zahŕňajúca analýzy správ a odporúčaní pre súdy od poradcov a poradkýň rodinných súdov („section 7“ Reports), ukázala, že dokonca aj vysoké povedomie a znalosti o násillí páchanom na ženách v párových vzťahoch sú považované za minimálne významné v rámci odporúčaní týkajúcich sa detí a sú zatienené „hegemonickjším“ diskurzom predpokladaného styku a orientácie na budúcnosť. Štúdia tiež ukázala, že neschopnosť identifikovať riziko násillia s ohľadom na bezpečie (zvyčajne) matiek, ako aj ich detí, niekedy umocňoval zjavný nedostatok nevyvrátiteľných dôkazov o predchádzajúcom alebo stále prítomnom násillí na matke alebo dieťati (napr. od polície alebo služieb sociálnej starostlivosti) (Macdonald 2010). Tento fakt môže vyplývať z množstva iných problémov, počnúc nedostatočnou koordináciou a zdieľaním informácií či dôkazov naprieč „planétami“, napríklad medzi trestným súdnictvom a rodinným súdnym poriadkom, nemožnosťou žien kontaktovať políciu, tlaku súdov dosiahnuť dohodu o úprave styku s deťmi, nedostatočného právneho zastúpenia vedúceho k zakrývaniu alebo zľahčovaniu pravej podstaty násillia až po vnútorne „súkromnú“ povahu samotného násillného správania (Radford a Hester 2006).

V meste Croydon bol pilotne založený integrovaný súd pre domáce násillie. Súd disponoval jedným sudcom alebo sudkyňou, ktorý dohliadal/a výhradne na trestnú ale aj rodinnú jurisdikciu v súvislosti s rodinami, a bolo očakávané prekonanie nedostatku súbežnej praxe naprieč „planétami“ ochrany detí a planéty násillia páchaného na ženách, ako som už spomenula vyššie. Na základe evaluácie súdu boli zistené rozpory týkajúce sa bezpečia (Hester, Pearce a Westmarland 2008). Zatiaľ čo niektorým ženám, ktoré zažili alebo zažívajú násillie, boli poskytované v súvislosti s trestným obvinením mimoriadne opatrenia (medzi

ktoré patrí výpoveď za zástenu z dôvodu možného nebezpečenstva zo strany ex-partnera/páchateľa), k rodinným záležitostiam sa podobné bezpečnostne opatrenia nevzťahovali. Napríklad kým počas trestného konania, v rámci ktorého bol ex-partner ženy uznaný za vinného z napadnutia, bola žena posadená za zástenu, počas súdneho pojednávania týkajúceho sa styku s dieťaťom žiadnu takú ochranu nemala a musela sedieť na tej istej lavičke ako jej ex-partner. Keď sa s ňou ex-partner pokúšal komunikovať, rozplakala sa. Aj napriek tomu, že páchatel poprel svoje trestné násilné správanie a žena, ktorá prežila násilie, vyjadrila strach o bezpečie seba a aj dieťaťa, sudca/sudkyňa sa dôrazne vyjadrila, že styk by mal prebiehať a zintenzívňovať sa, a že rodičia by mali v záujme dieťaťa nechať bokom nezhody medzi sebou.

V stručnosti, zatiaľ čo rodinné súdy na „planéte styku s deťmi“ začali v politike a judikatúre zohľadňovať násilie páchané na ženách v párových vzťahoch, v praxi je ich primárnou starosťou skôr to, aby ženy prekonali strach z ďalšieho násillia zo strany ex-partnera, než aby brali mužov na zodpovednosť, za násilie ktoré páchajú. Na „planéte styku s deťmi“ bude páchatel s najväčšou pravdepodobnosťou vnímaný ako dostatočne dobrý otec. Ako potvrdili Eriksson a Hester (2001), na „planéte styku s deťmi“ existuje výrazná konceptuálna priepasť medzi ponímaním muža ako násilného muža a ponímaním toho istého muža predovšetkým ako otca. Rodinné súdy môžu nariadiť supervidovaný styk alebo za určitých podmienok, s cieľom udržať rodičov od seba, ale zmysel a kvalita styku pre dieťa nebudú pravdepodobne brané do úvahy. Udržovanie styku s neprítomným rodičom je skoro vždy chápané ako najlepší záujem dieťaťa (Radford a Hester 2006).

Pre matku a deti je situácia, ktorú vytvára prístup na „planéte styku s deťmi“, obzvlášť rozporuplná. Matka sa môže na „planéte násillia pchaného na ženách“ pokúsiť o obmedzenie násilného správania svojho partnera privolaním polície alebo prispieť k jeho trestnému stíhaniu. „Na planéte ochrany detí“ môže podľa inštrukcií služieb na ochranu detí opustiť svojho násilného partnera, aby tak ochránila svoje deti. Na „planéte styku s deťmi“ však prevláda opačný prístup, kedy rodina by mala ostať rodinou aj napriek rozvodu a separácii. Preto musí matka na „planéte styku s deťmi“ umožniť kontakt svojho násilného ex-partnera s deťmi, čo v nej vyvoláva nielen chaos a zmätok, ale necháva ju tiež samu, aby zvládla násilie svojho ex-partnera, a opäť sa o obávať o bezpečie svojich detí, nieto jej samej.

Záver

Štúdia sa zaoberala niektorými zo systematických rozporov, ktoré sa objavujú medzi tromi pracovnými oblasťami, zameranými na násilie páchané na ženách, na ochranu detí a na styk s deťmi. Poukazuje na to, že tieto oblasti môžu byť vnímané ako fungujúce na oddelených „planétach“, kde ma každá svoju vlastnú kultúru, zákony, politiku a prax. Štúdia ukázala, ako sú systematické rozpory ďalej posilňované rodovými nerovnosťami a súvisiacim procesom vytvárania rodových rozdielov. Najmä matky môžu byť objektom formálnych a neformálnych tlakov jednotlivých „planét“, vedúcich k nerealizovaným rozhodnutiam o tom, čo by mali urobiť aby ochránili seba a svoje deti. Navyše, prospech a záujmy detí nie je možné dosiahnuť za žiadnych okolností.

Aké je potom riešenie? V mnohých ohľadoch už politika existujúca vo vzťahu k trom „planétam“ berie do úvahy otázku a dopady násillia páchaného na ženách a taktiež sa pokúša prekonať niektoré z „planetárnych“ problémov medzi rôznymi sektormi. Napríklad v nadväznosti na série prehľadov o závažných prípadoch detských vražd existujú správy a

politiky popisujúce kľúčový význam multiinštitucionálnej spolupráce v prípade ochrany a bezpečia detí, vrátane riešenia násilia páchaného na ženách v párových vzťahoch (napr. Laming 2009). Výskumy opakovane ukazujú, že koordinované a jednotné reakcie na násilie sú efektívnejšie pri vytváraní bezpečia pre dospelé obeť, ako aj pre deti. Sofistikované multi-inštitucionálne prístupy zahŕňajú napríklad založenie multiinštitucionálnych porád o jednotlivých prípadoch násilia (MIPP) a miestnych výborov pre ochranu detí (MVOD), aj keď tie majú tendenciu nachádzať sa skôr v rámci jednotlivých „planét“, ako naprieč nimi. Odborníci a odborníčky sú tiež ochotné a zapálené zaoberať sa násilím páchaným na ženách v párových vzťahoch. Ako však štúdia ukázala, odolnosť kultúr a prístupov tvoriacich základ troch „planét“ a odlišnosť odborných „habitusov“ na každej z nich znamenajú, že aj napriek tomuto vývoju sa práca na jednotlivých „planétach“ uberá odlišnými smermi. Výsledkom týchto procesov je „čierna diera“, ktorou môžu matky a ich deti prepadnúť. Úsilie o vyriešenie „problému troch planét“ a efektívnejšie vyrovnávanie sa s domácim násilím, pokiaľ ide o dopady na dospelých a deti, vyžaduje jednotný prístup naprieč odlišnými „planetárnymi“ oblasťami a uvedomenie si procesov vytvárania rodových rozdielov, ktoré stavajú ženy do pozície vinných obetí. To si vyžaduje užšiu a súdržnú spoluprácu naprieč tromi pracovnými oblasťami spolu s pochopením odborných predpokladov a praxe každej zo skupín. Pre detské podporné služby to znamená, že nebudú zohľadňovať iba to, že práca v problematike násilia vyžaduje intervenciu pre obeť, deti a páchatel'ov, ale že najefektívnejším spôsobom riešenia násilia je začať spolupracovať s odborníkmi a odborníčkami na „planéte násilia páchaného na ženách“, ktoré majú rozsiahle skúsenosti s prácou so ženami vystavenými násiliu a aj páchatel'mi a s odborníkmi a odborníčkami na „planéte styku s deťmi“, s cieľom ďalšej integrácie spoločných reakcií na bezpečnosť žien a ich detí.

Zdroje

- Bourdieu, P. (1989) „Social space and symbolic power.“ *Sociological Theory* 7, 1, 14 – 25.
- CAADA (2011) The CAADA-DASH Risk Identification Checklist, dostupný online na www.caada.org.uk/searchresult.html?sw=DASH, 8.10.2012.
- Cleaver, H., Nicholson, D., Tarr, S. and Cleaver, D. (2007) *Child Protection, Domestic Violence and Parental Substance Misuse: Family experience and Effective Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Cook, d., Burton, M., Robinson, A. and Vallely, C. (2004) *Evaluation of Specialist Domestic Violence Courts/Fast Track Systems*. London: CPS/DCA/Criminal Justice System Race Unit.
- Coy, M. and Kelly, L. (2011) *Islands in the Stream: An Evaluation of Four London Independent Domestic Violence Advocacy Schemes*. London: London Metropolitan University.
- DCSF (2007) *Referrals, Assessments and Child and Young People Who are the Subject of a Child Protection Plan or are on Child Protection Registers, England – Year Ending 31 March 2007*. London. DCSF. Dostupné na www.education.gov.uk/rsgateway/DB/SFR/s000742/str28.2007.pdf, 18.7.2012.
- DCSF (2009) *Referrals, Assessments and Child and Young People Who are the Subject of a Child Protection Plan or are on Child Protection Registers, England – Year Ending 31 March 2009*. London. DCSF. Dostupné na www.education.gov.uk/rsgateway/DB/SFR/s000873/str22-2009.pdf, 18.7.2012.
- Devaney, J. (2008) „Chronic child abuse and domestic violence – children and families with long-term and complex needs.“ *Child and Family Social Work* 13, 4, 443-453.
- Eriksson, M. and Hester, M. (2001) „Violent men as good enough fathers? - a look at England and Sweden.“ *Violence Against Women* 7, 7, 779-798.
- Farmer, E. (2006) „Using research to Develop Child Protection and Child Care Practice.“ In C. Humpreys and N. Stanley (eds.) *Domestic Violence and Child Protection*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hester, M. (2006) „Making it through the criminal justice system. Attrition and domestic violence“ *Social Policy and Society* 5, 1, 79-90.
- Hester, M. (2009) *Who Does What to Whom? Gender and domestic Violence Perpetrators*. Bristol: University of Bristol and Northern Rock Foundation. Dostupné na www.bris.ac.uk/sps/research/projects/reports/2009/rj4843/whodoeswhat.pdf. 18.7.2012.

- Hester, M., Pearce, J. and Westmarland, N. (2008) *Early Evaluation of the Integrated Domestic Violence Court, Croydon*, Ministry of Justice Research Series 18/08. London: Ministry of Justice.
- Hester, M., Pearson, C. and Harwin, N. with Abrahams, H. (2007) *Making an Impact – Child and Domestic Violence. A Reader* (2nd Edition). London: Jessica Kingsley Publishers.
- HMICA (2005) *Domestic Violence, Safety and Family Proceedings: Thematic Review of the Handling of Domestic Violence Issues by the Children's Family Courts Advisory and Support Service (CAFCASS) and the Administration of Family Courts in Her Majesty's Courts Service (MHCS)*. London: Her Majesty's Inspectorate of Court Administration.
- Home Affairs Select Committee (2008) *Domestic Violence, Forced Marriage and „Honour“ based Violence*. Sixth report 2008. London: House of Commons.
- Home Office (2006) *National Domestic Violence Delivery Plan*. Progress Report 2005/06. London: Home office.
- Howarth, E., Stimpson, L., Barran, D. and Robinson, A. (2009) *Safety in Numbers. A Multi-site Evaluation of Independent Domestic Violence Advisor Services*. London: The Hestia Fund and The Henry Smith Charity.
- Humphreys, C., and Tiara, R. (2002) *Routes for Safety: Protection Issues Facing Abused Women and Children and the Role of Outreach Services*. Bristol: Women's Aid Federation of England.
- Humphreys, C., and Tiara, R.K. and Skamballis, A. (2011) „Readiness to change: Mother-child relationship and domestic violence intervention.“ *British Journal of Social work* 41, 1, 166- 184.
- Laming, H. (2009) *The Protection of Children in England. A Progress Report*. London: The Stationery Office.
- Lapierre, s. (2010) „More responsibilities, less control: understanding the challenges and difficulties involved in mothering in the context of domestic violence.“ *British Journal of Social Work* 40, 5, 1434-1451.
- Local Government Association (2005) *Vision for Services for Children and Young People Affected by Domestic Violence – Guidance to Local Commissioners for Children's Services*. London: Local Government Association.
- Macdonalds, G.S. (2010) *Domestic Violence, Children's Voices and Child Contact: Exploring Cafcass Section 7 Reports*. Unpublished PhD thesis, University of Bristol.
- Miller, S.L. and Meloy, M.L. (2006) „Women's use of force: voices of women arrested for domestic violence.“ *Violence Against Women* 12, 1, 89-115.
- Ofsted (2008) *Ofsted's Inspection of Cafcass South East Region. An inspection of service provision by the Children and Family Court Advisory and Support Service (Cafcass) to children and families in the south east*. London: Ofsted. Dostupné na www.ofsted.gov.uk/reports, 18.7.2012.
- Povey, D. (ed.) (2004) *crime 2003. Supplementary Volume 1 – Homicide and gun crime*. London: Home Office.
- Radford, L. and Hester, M. (2006) *Mothering through Domestic Violence*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Robinson, A.L. (2006) „Reducing repeat victimization among high risk victims of domestic violence. The benefits of a coordinated community response in Cardiff, Wales.“ *Violence Against Women* 12, 8, 761-788.
- Skinner, T., Hester, M. and Malos, E. (2005) „Methodology, Feminism and Gender Violence.“ In T. Skinner, M. Hester and E. Malos (eds) *Researching Domestic Violence. Cullompton: Willan Press*.
- Stanley, N. (2011) *Children Experiencing Domestic Violence: A research Review*. Dartington: Research in Practice.
- Stanley, n., Miller, P., Richardson Forster, H. and Thomson, G. (2010) „A stop-start response: Social services, interventions with children and families notified following domestic violence incidents.“ *British Journal of Social Work* 40, 1, 1-18.
- Stark, E. (2007) *Coercive Control*. Oxford: Oxford University Press.
- Trinder, L., Connolly, J., Kellet, K., Notley, C. and Swift, L. (2006) *Making Contact Happen or Making Contact Work? The Process and Outcomes of In-court Conciliation*, DCA Research Series 3/06. London: Department of Constitutional Affairs.
- Trinder, L., Firth, A. and Jenks, C. (2010) „‘So presumably things have moved on since then?’ The management of the risk allegations in child contact dispute resolution.“ *International Journal of Law, Policy and the Family* 24, 1, 29-53.
- Williamson, E. and Hester, M. (2008) *Evaluation of STDAPP*. Bristol: University of Bristol

